

გრიგოლ
ლორთქიფანიძე

GRIGOL
LORTKIPANIDZE

1881-1937

აკა მორჩილაძე | AKA MORCHILADZE

აკა მორჩილაძე

გრიგოლ ლორთქიფანიძე

AKA MORCHILADZE

GRIGOL LORTKIPANIDZE

1881-1937

ინფორმაციის თავისუფლების
განვითარების ინსტიტუტი

2021

საქართველოს პრეზიდენტის
ახორციელებული ბიოლოგიის

UDC(უკ)32(479.22)(092)+929(479.22)

მ - 859

ავტორი: აკა მორჩილაძე
Author: **Aka Morchiladze**

რედაქტორები: ანტონ ვაჭარაძე, სალომე ქანტურიძე
Editors: **Anton Vatcharadze, Salome Tchanturidze**

მთარგმნელები: მეგი ქარცივაძე, სოფიო ჯობავა
Translators: **Megi Kartsivadze, Sophio Jobava**

ქართული ტექსტის რედაქტორი: ესმა მანია
Editor of Georgian text: **Esma Mania**

ინგლისური ტექსტის რედაქტორები: მეგი ქარცივაძე, ნინო გოზალიშვილი
Editors of English text: **Megi Kartsivadze, Nino Gozalishvili**

დიზაინერი: ლაშა მაჭარაშვილი
Designer: **Lasha Matcharashvili**

ISBN: 978-9941-8-3251-5

მემორიალური ალბომი მომზადებულია შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოს, Sida-ს ფინანსური მხარდაჭერით. შინაარსზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრება მის შემქმნელს. Sida შესაძლოა არ იზიარებდეს გამოთქმულ ხედვებსა და ინტერპრეტაციებს.

Creation of the Memorial Album was possible with the generous support of the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida. Responsibility for the content rests entirely with the creator. Sida does not necessarily share the expressed views and interpretations.

შინაარსი

მადლობა	4
აკა მორჩილაძე - გრიგოლ ლორთქიფანიძე	6
ოჯახი - განათლება	24
საქართველოს პირველ რესპუბლიკაში (1918-1921)	38
რეპრესიები	94
ხსოვნა	128
და ბოლოს.....	156

CONTENT

Acknowledgements	4
Aka Morchiladze – Grigol Lortkipanidze	6
Family – Education	24
In the First Republic of Georgia (1918-1921)	38
Repressions	94
Memory	128
And Finally... ..	156

მადლობა

თქვენ წინაშეა მემორიალური ალბომი, რომელიც ეძღვნება საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს და გამორჩეულ ფიგურას – სამხედრო და განათლების მინისტრს, მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილეს გრიგოლ ლორთქიფანიძეს – პოლიტიკოსსა და საზოგადო მოღვაწეს, რომელმაც სრულად იწვინა ჯერ რუსეთის იმპერიის, შემდეგ კი საბჭოთა კავშირის ტირანია და ყველაზე სისხლიან – 1937 წლის სტალინურ რეპრესიებს ემსხვერპლა. ეძღვნება დიდ თეორეტიკოსსა და მოაზროვნეს, რომელსაც დამოუკიდებელი საქართველოს განვითარებისთვის საჭირო და მნიშვნელოვან, თითქმის ყველა საკვანძო, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ თუ სოციალურ საკითხზე გააჩნდა არგუმენტირებული და ობიექტური შეხედულებები. ეძღვნება ადამიანს, რომელიც გამსჭვალული იყო მაღალი ჰუმანისტური იდეალებით და მოტივებით.

საბჭოთა ბანაკებში გადასახლებული გრიგოლ ლორთქიფანიძის მთავარი ოცნება იყო, კვლავ ეხილა თავისუფალი საქართველო, ისურვა კიდევ, დაეკრძალათ ახალციხეში ან იქვე, სოფელ ბენარაში, „იქ, სადაც ქართველი ხალხის წარსული და მომავალი ერთმანეთს ხვდებოდა და თავისუფალი, აღორძინებული და ფრთა გაშლილი მისი სამშობლო განვითარდებოდა“. სამწუხაროდ, მის ამ მოკრძალებულ სურვილს ასრულება არ ეწერა – შინსახკომის ჯალათების მიერ დაკითხვის დროს სასტიკად მოკლულის საფლავი დღემდე საგულდაგულოდ არის გასაიდუმლოებული...

გვსურს, მემორიალური ალბომის გამოცემაში შეტანილი წვლილისთვის განსაკუთრებული მადლობა გადავუხადოთ:

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელობას, პირადად ბატონ გიორგი კეკელიძეს და ბატონ მირიან ხოსიტაშვილს.

საქართველოს ეროვნულ არქივს, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საინფორმაციო-ანალიტიკურ დეპარტამენტს და საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს დოკუმენტების და ფოტოების მოწოდებისთვის.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის შვილიშვილებს: ქალბატონ ნინო და ნათია ლორთქიფანიძეებს, ქალბატონ მზია ბაკაშვილს, შვილთაშვილს – ბატონ სანდრო ხუბულურს ფოტოებისა და სხვა მასალის მოწოდებისთვის.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრის ლევან რუხაძის შთამომავალს – თამარა სართანიას და მის ოჯახს საარქივო დოკუმენტების მოწოდებისთვის.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის საზოგადოებას და მის პრეზიდენტს, ბატონ პაატა სურგულაძეს – მხარდაჭერისთვის.

გიორგი კლდიაშვილი

ლევან ავალიშვილი

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI)

26 მაისი, 2021 წელი

Acknowledgements

This is the memorial album dedicated to one of the most important and distinguished figures of the First Democratic Republic of Georgia – Minister of Military and Education, Deputy Chairman of the Government, Grigol Lortkipanidze, who experienced the tyranny of the Russian Empire first and then the Soviet Union and, finally, fell victims to the Stalin's repressions of 1937. This album is dedicated to a great theoretician and thinker, who had well-substantiated and objective opinions about key economic, political and social issues that were essential for the democratic development of Georgia. This is dedicated to a man who had high humanistic ideals and motifs.

During his exile into the Soviet labor camps, Grigol Lortkipanidze dreamed of seeing liberated Georgia. It was his will to be buried in Akhaltsikhe or the village nearby – Benara – „where the past and future of the Georgian people met each-other and his revived homeland would develop.“ Unfortunately, his will could not be accomplished – until today, the location of Grigol Lortkipanidze's grave, who was tortured by the executioners of the NKVD, remains secret.

We would like to thank for their contribution to this memorial album the following people and organizations: The heads of the National Parliamentary Library of Georgia – Giorgi Kekelidze and Mirian Khositashvili. The National Archives of Georgia, to the Information-Analytical Department of the Ministry of Internal Affairs of Georgia and the National Centre of Manuscripts for providing us with documents and photos. Grigol Lortkipanidze's grandchildren: Nino and Natia Lortkipanidze, Mzia Baakashvili and the great-grand-child, Sandro Khubuluri for providing us with photos and other kind of materials. Levan Rukhadze's - then the member of the Constituent Assembly of the Democratic Republic of Georgia - descendant Tamara Sartania and her family for giving us access to documents. Grigol Lortkipanidze's Society and its President, Paata Surguladze for their Support.

Giorgi Kldiashvili
Levan Avalishvili
Institute for Development of Freedom of Information (IDFI)
26 May 2021

აკა მორჩილაძე

გრიგოლ ლორთქიფანიძე

წინა საუკუნეების საქართველოს ტრაგიკულ მოღვაწეთა გალერეაში უდავოდ ერთ-ერთი შთამბეჭდავი და ნაკლებად ნახსენები გმირია გრიგოლ ლორთქიფანიძე - უბრალო ენით, „მენშევიკი“, რომელმაც, როგორც ძველად იტყოდნენ ხოლმე მისი ყაიდისა და ბუნების ხალხზე, „თავი დასდვა ამ ქვეყნისთვის.“

საოცარი ადამიანი საოცარი ცხოვრებით და კიდევ უფრო საოცარი ხასიათით: მოუღლეელი, უტეხი, განათლებული, ნამუსიანი, ჭკვიანი პოლიტიკოსი, რომელსაც სულ ორ წელიწადსა და რვა თვეს მოუხდა სახელმწიფო მოღვაწეობა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მღვრიე და განუმეორებელ დროებაში, ცხოვრების უმეტესი ნაწილი კი ცარიისტულ რუსეთშია და წითელ რუსეთშიაც გაატარა კატორღაში, ციხეებსა და გადასახლებებში, იცხოვრა და იშრომა შეზღუდული უფლებებით, ან სულაც უუფლებოდ, თავისი ძვირფასი სამშობლოდან შორს.

ლორთქიფანიძეთა გვარი ძველია და წარჩინებული. იმერეთის სამეფოს ისტორია წარმოდგენილია ამ საგვარეულოდან გამოსული მხედრებისა და სახელმწიფო კაცების გარეშე. როგორც ყოველ ძველ გვარს, მასაც ჰქონია აღზევებისა და დაცემის საუკუნეები და ფეოდალური წოდებების კიბეზე აღმა-დაღმა სიარულის დიდი გამოცდილება.

გრიგოლ ლორთქიფანიძეც 1881 წელს იმერეთში დაიბადა, იმდროინდელი რუსული დაყოფით - ქუთაისის გუბერნიაში, სოფელ ისრითში, აზნაურ სპირიდონ ლორთქიფანიძისა და მართა პაპავას ოჯახში. ოჯახი ვანელი ლორთქიფანიძეების დიდი სანათესაოდან იყო და ტრადიციულადაც - მრავალრიცხოვანი.

იმხანად, იმპერიის წოდებრივი სისტემით, აზნაური ისეთი პრივილეგირებული არ იყო, როგორც თავადი, მაგრამ თავისი წილი ხელგახსნილობა ჰქონდა და ამ ხელგახსნილობაში სწავლა-განათლების მიღების საშუალებაც იგულისხმებოდა. გრიგოლი სპირიდონის მეექვსე შვილი იყო და, როგორც ჩანს, მშობლები ყველაფერს აკეთებდნენ, რომ შვილებისთვის განათლების სახსარი ეშოვნათ.

მეურნე-აზნაური უკვე აღარ იყო იშვიათი კაცი იმ დროის ქუთაისის გუბერნიაში, სადაც ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ ისეთი წოდებრივი დრამა დატრიალდა, რომ გალატაკებული, უშემოსავლოდ და შრომის უნარ-ჩვევების გარეშე დარჩენილი, კეთილშობილების ღირსებას გამოდევნებული მცირემინიანი იმერელი აზნაურის სახე სამუდამოდ დარჩა ქართული სალიტერატურო კლასიკის ფურცლებზე, ყოფით იუმორსა და კარიკატურებში.

ამ ადამიანებს „შემოდგომის აზნაურებს“ უწოდებდნენ, რადგან მათი ჭირნახული, აღებისთანავე, შემოდგომაზევე მთავრდებოდა. მცირემინიანი, მცირეშემოსავლიანი კაცი იყო სპირიდონ ლორთქიფანიძეც და არც მისი მოსავალი სწვდებოდა გაზაფხულს, მაგრამ ის არაფრით ჰგავდა უქნარა პერსონაჟებს: არც გლეხურ შრომას თავილობდა, არც მეურნეობის გაძლოლას და არც ქალაქებში ხელფასიან სამუშაოზე დგომას. უკან ოჯახი ედგა და საბოლოოდ ისეთი მეურნეობა კი გამართა, რომ ოჯახიც შეინახა და შვილებსაც ასწავლა.

განათლება და ახალგაზრდა აზნაურიშვილი სრულიად განსაკუთრებული სოციალური შეთანხმებაა მეცხრამეტე საუკუნის ბოლო მეოთხედის საქართველოში. ნასწავლი, ნასტუდენტარი, ლამის სამყარომოვლილი აზნაურობისა და პროვინციელი მღვდლების შვილები განათლებული, მოაზროვნე, პატრიოტი ახალგაზრდების ერთგვარ ერთობას წარმოადგენენ. მათი არსი ინტელექტი, თანამედროვეობა და თავისუფლების სურვილია და იმის მიუხედავად, რევოლუციონერები ხდებიან, მწერლები, მეცნიერები თუ მოხელები, ისინი მომავლის, მეოცე საუკუნის საქართველოს, მთავარ ძალას და გონებას აყალიბებენ. სინამდვილეში, ეს ტრაგიკული ფენაა, რომელსაც ახალი საუკუნე იქამდე გაუგონარ გამოცდებს უმზადებს.

ჯერ კიდევ როდის დაუჩივლია გრიგოლ ორბელიანს, რომელ რედაქციაშიც არ შეხვალ, ეგენი სხედან, რალა უნდა გააწყო კაცმაო. გრიგოლ ლორთქიფანიძეც ამ დიდი ერთობის წევრია.

მისი გზა ისეთია, როგორიც მისი თაობის ბევრი წარმომადგენლისა: ქუთაისის სათავადაზნაურო სკოლა – შემდგომში გიმნაზია, მერე უნივერსიტეტი, მერე სტუდენტური მოძრაობა, მერე რევოლუციონერობა, თავის კანონგარეშედ დატოვება, ციხე, თავისუფლება და მერე ყველაფერი თავიდან.

სხედან: გრიგოლ ლორთქიფანიძის მამა სპირიდონ ლორთქიფანიძე, დედა - მართა პაპავა; დგანან: გრიგოლი და მისი და - ნინო ლორთქიფანიძე

Sitting from left to right: Grigol Lortkipanidze's father - Spiridon Lortkipanidze, Grigol's mother - Marta Papava; Standing: Grigol and his sister - Nino Lortkipanidze;

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

ქუთაისის სათავადაზნაურო სკოლა, რომელიც ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ დააარსა და რომელსაც საუკუნის მიწურულიდან განთქმული იოსებ ოცხელი ხელმძღვანელობდა, იყო საუკეთესო ქართული საგანმანათლებლო დაწესებულება მეფის რუსეთის დროებაში. ეს იყო სწორედ გამორჩეულ ქართველთა ნამდვილი სამჭედლო: სამუდამო წრთობა და მომავლის თბილისის უნივერსიტეტის ნამდვილი საფუძველი.

კი, იყო ასეთი გიმნაზიები. აი, ოდესის ნოვოროსიის საიმპერატორო უნივერსიტეტიც თავის დროზე განთქმული რიშელიეს ლიცეუმის საფუძველზე შეიქმნა.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე ოცი წლისა აღმოჩნდა ამ ნოვოროსიის უნივერსიტეტში, ახალგაზნაულ ფაკულტეტზე ექიმობას სწავლობდა, მაგრამ არანაკლებ მარქსიზმსაც. მარქსიზმი აკრძალული იყო. ქუთაისში ნამონაფარი ბიჭისთვის, რომელსაც ხელში ერთთავად წიგნი უჭირავს, მაგრამ მხოლოდ წიგნის წია არ არის, სიტყვათშეთანხმება „მესამე დასი“ ბავშვობიდანვე ნაცნობი იქნებოდა. „მესამე დასი“ რუსული სოციალ-დემოკრატიული მუშათა მოძრაობის, კანონგარეშე სარევოლუციო პარტიის

ქართული წინამორბედი. ამ მოძრობის მესაძირკვლეებსაც კი უსწავლიათ ოდესის უნივერსიტეტში, ვთქვათ, კარლო ჩხეიძეს და საერთოდ ამ ჭრელი, მრავალეროვანი, ხმაურიანი სანავსადგურო ქალაქის უნივერსიტეტი დაუმორჩილებლობის, სტუდენტური ჯანყის ერთ-ერთი ცნობილი კერაა. საიდუმლო კრებები, პროკლამაციები, გაფიცვები, დემონსტრაციები რუსეთს თავისი პირველი რევოლუციისკენ მიაქანებს.

ამასობაში კი გრიგოლ ლორთქიფანიძე უკვე გარიცხულიცაა და დაპატიმრებულიც, ციხეში ნაჯდომიც და გადასახლებულიც. ეს ახალგაზრდა რადიკალის გზაა. თუმცა ერთგვარად უცნაურია, რომ გრიგოლ ლორთქიფანიძე იმ დროის ჩვეულებრივ სოციალ-დემოკრატად ჩავთვალოთ. ის მართლაც რადიკალია, მაგრამ მხოლოდ მაშინ, როცა საქმე რუსეთის იმპერიას ეხება, მის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ წყობას, უთანასწორობას. თვითმპყრობელობა დასამხობია, თავისუფლება მოსაპოვებელი - ამ აზრს ლორთქიფანიძე არასდროს შეარბილებს, მაგრამ ის სრულიადაც არაა რადიკალი ხვალინდელი ქვეყნის მშენებლობის საქმეში. პირიქით, დაფიქრებული, ზომიერი მოაზროვნეა.

გრ. ლორთქიფანიძე (მარჯვნიდან პირველი) სტუდენტობის პერიოდში უცნობ პიროვნებებთან ერთად. ქ. ნოვოროსია (ახლანდ. ოდესა)

Gr. Lortkipanidze (first from the right) during his student years with the unknown persons. Novorossiyya (nowadays, Odessa).

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

როგორც ქართველ სოციალ-დემოკრატთა სრული უმრავლესობა, პარტიის „მენშევიკურ“ მხარეს იჭერს და არა „ბოლშევიკურს“. ამ ლენინური „განყოფილების“ წყალობით საქართველოში ისეც კი ხდება, რომ ძმები და მეგობრები სხვადასხვა მარქსისტულ ბანაკში ხვდებიან, მაგრამ ურთიერთობას

სულაც არ წყვეტენ. უკვე ნაციხარი გრიგოლ ლორთქიფანიძე, სრულიად ახლაგაზრდაც კი, ცნობილი ადამიანია რევოლუციონერთა წრეებში.

სანამ ის ტუსადია, რუსეთი ბობოქრობს, ოდესა იქცევა, იქეთ ჯავშნოსანი პოტიომკინი ჯანყდება, აქეთ პოგრომები იწყება. მერე 17 ოქტომბრის მანიფესტია, ოღონდ ის გრიგოლს არ ეხება. რომ ათავისუფლებენ, ქუთაისში ჩანს, რადიკალურ გაზეთებს რედაქტორობს. რევოლუცია მინავლული და დამარცხებულია, საქართველო უკვე გადაბუგული უამრავი უბედურებით, მკვლელობითა და სამარცხვინო ისტორიით შეძრწუნებული, გაძარცვული.

დამარცხებულია გურიის მხვინელ-მთესველთა რესპუბლიკა, რომელსაც ლორთქიფანიძის თანაპარტიელნი ხელმძღვანელობენ. ეს დიდი ისტორიაა. ქუთაისის გუბერნია უკვე გადაუხნავს გენერალ ალიხანოვ-ავარსკის სადამსჯელო ლაშქრობას.

ტუსადობისას ლორთქიფანიძემ უკვე იცის, რომ ექიმობას აღარასდროს დაუბრუნდება, მისი ვნება ისტორია და პოლიტიკაა. ის არ არის მხოლოდ რევოლუციონერი, არც ისეთი რევოლუციონერი, მხოლოდ პოლიტიკით რომ გავა ფონს. გათავისუფლებული ის ოდესის უნივერსიტეტში ბრუნდება და ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე შედის.

რევოლუციის მარცხის, ამდენი სისხლის შემდეგ, ქვეყანა პრემიერ-მინისტრ სტოლიპინის მარწუხში ექცევა. გრიგოლ ლორთქიფანიძე მეტეხის ციხეშია და ვინ არ მჯდარა მეტეხში იმ წლებში? აკაკი წერეთელსაც კი მოუხდა ერთი ღამით იქ ყოფნა.

საბოლოოდ, გრიგოლს ვორონეჟის გუბერნიაში ცხოვრების უფლებას აძლევენ და იქ მიდის მასწავლებლად.

სინამდვილეში, ეს სიცოცხლის ათი წელიწადია. თანაც, ახალგაზრდული – ოციდან ოცდაათ წლამდე. მშრალად თუ მსუყედ მოთხრობის მიუხედავად, ესაა ორი ციხე, ორი გადასახლება, ორჯერ სტუდენტობა და პროფესია კი – რევოლუციონერი. იმ წლებში, საქართველოს ამგვარი მონაცემების საკმაოდ ბევრი ადამიანი ჰყავდა და მათ ისტორია სულ ნაირგვარი ეპითეტებით ამკობს. საუკეთესო სიტყვა კი, რომელიც გრიგოლ ლორთქიფანიძეს ახალგაზრდობიდანვე მიესადაგება, არის „მოაზროვნე“. მთელს ამ ამბებში მან მოახერხა და დაამთავრა ოდესის უნივერსიტეტი.

ისტორია, პოლიტიკა, თითქმის ყოველთვის უკომფორტოდ ცხოვრება, სრულიადაც არ აქცევს მას ერთ გაღიზიანებულ, გაავებულ, ინტრიგების მხლართველ იატაკქვეშელად. არც ექსპროპრიატორთა მეთაურად, არც რალაც დაპირისპირებათა, კინკლაობათა თუ დაუნდობელ საქმეთა ნაწილად. ასე ალბათ იმიტომაც, რომ ლორთქიფანიძეს არც ხასიათი აქვს საამისო და არც რამეში სჭირდება მსგავსი უნარები, რადგან ყოველთვის აქვს „აზრი“, ამ აზრის განსამტკიცებლად კი იმდენი საბუთი შობილა მის ფიქრში, რომ ასეთ კაცთან კამათს, უბრალოდ, აზრი არა აქვს. არც მას სჭირდება კამათი, ყვირილი და განხეთქილება.

ვინც ახალგაზრდა ლორთქიფანიძეს იცნობს, ყველამ იცის, მისგან იმის გაგება შეუძლებელია, რაც ბევრმა არავინ იცის. მისგან ისეთი დასკვნის მიღება შეუძლებელია, რომ წყალი არ გაუვა. მისგან ისეთ აზრს მოისმენ, რომ დიდი და ღრმა ფიქრის საღერღელს აგიშლის.

ეს იშვიათი კაცია.

ისტორიის შესწავლის სურვილიც ესაა. სწორედ ისტორიული სურათითაა განმტკიცებული წერილი, რომელსაც მრავალი წლის შემდეგ ის სტალინს მისწერს: „თქვენ დღეს ტრიუმფატორი ხართ...“, რასაც რომაული სატრიუმფო მსვლელობის წესის ახსნა მოსდევს.

ისტორია მისი იარაღია, ოღონდ არა ერთადერთი. ლორთქიფანიძეს ბევრი ხელსაწყო აქვს და იმ იშვიათ ნათელ გონებათა რიგშია, რომელთაც არა მხოლოდ მთელი სურათის დანახვა, არამედ სადა და ჭანსალი ლოგიკის გამოყენება ძალუძთ. წერს უბრალოდ, ღრმად, გასაგებად, არის საუცხოო მთხრობელი და ისეთი საჭარო ლექტორი, გონებას რომ უხსნის მსმენელს.

ამას ისიც ემატება, რომ, თუმცა ახალგაზრდობაში არასდროს უმუშავია რაგინდარა სამსახურში და მისი მუშაობა რევოლუციონერობა იყო, გრიგოლ ლორთქიფანიძე გამორჩეული შრომისუნარიანობის, დაუზარელი ადამიანია. მეორე მხრივ, მისი სამუშაო ფიქრია. წერა, კითხვა და ფიქრი და არის კიდევ ერთი თვისება:

თითქოს ლორთქიფანიძემ „საპატიო მიზეზით“ გააცდინა რუსეთის პირველი რევოლუცია, მაგრამ ყველამ იცის, რომ ის საუცხოო ორგანიზატორია. ტერაქტების და ექსპროპრიაციების კი არა, ნებისმიერი ინტელექტუალური საქმის.

ამასთან ერთად, ის თავმდაბალი კაცია, არც რაღაც გავლენებზე ნადირობს იმ თავის რევოლუციურ მოძრაობაში და არც გამორჩენას ეძებს, არც შემოსავლების მადევარია, მაგრამ უმისოდ საქმე თითქოს თვლემს.

ფიქრიანი, მკვეთრი გამოხედვა, პრინციპები, პიროვნული პატიოსნება და ინტელექტი.

ლორთქიფანიძე ვორონეჟის გუბერნიის ერთ-ერთ დაბაში მასწავლებლობს და სოციალისტობს. ბევრს კითხულობს, წერს და იკვლევს სამყაროს. იქვე დაოჯახდება, ახალგაზრდა მასწავლებელ ლიუბოვ ავრამენკოზე იქორწინებს. იმ დროებაში ქალი-მასწავლებელი ცხადად თანამედროვე ადამიანი იყო, როგორც წესი, თავისუფლების იდეებითაც მოხიბლული. ლიუბას საერთოდაც მოსკოვის უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტი ჰქონდა დამთავრებული.

მიჯნურის მამა იქაური მეწარმეა და ვის უნდა გადმოსახლებული, სოციალისტი სიძე, რომელიც პოლიციის მეთვალყურეობის ქვეშაა. მაგრამ, როგორც იტყვიან, ეს კვანძი ზეცაში შეიკრა. საუცხოო წყვილი იყო, ტანჯვაში კიდევ უფრო განმტკიცებული და უტეხი, ერთსული და ერთხორცი. ახალგაზრდა ოჯახის პირველი წლები მსოფლიო ომის დროა. ლორთქიფანიძე მეოჯახე კაცია, უკვე პირველი შვილიც ჰყავს – დარეჯანი და თითქოს წინა ხაზზე აღარც გამოჩნდება. ეს ხომ შინაურული სითბოს, სიყვარულისა და ზრუნვის პირველი წლებია. ამ დროს კი სამყარო შეშლილი და არეულია: დიდი ომის მიწურულს საბოლოოდ გადაყირავდება რუსთ ხელმწიფის მოტორტმანე ტახტი, თებერვლის რევოლუციას მოჰყვება მძიმე ზაფხული და ოქტომბრის გადატრიალება, ბოლშევიკები.

არის ერთგვარი ირონია იმაში, რომ გრიგოლ ლორთქიფანიძემ ეს რევოლუციებიც „გააცდინა“. მისი ძველი თანამებრძოლები მხოლოდ თბილისსა და ბაქოში კი არა და, პეტროგრადსა და მოსკოვშიც წარმართავდნენ ამბებს. ის კი, მას შემდეგ, რაც თებერვლის რევოლუციამ გადასახლებულებს და ტუსად რევოლუციონერებს თავისუფლება აჩუქა, დედაქალაქებს არ მიტანებია. თითქოსდა პროვინციულ რევოლუციონერად დარჩა, ბელგოროდის ოლქში მასწავლებლობდა და პუბლიცისტობდა.

ოქტომბრის გადატრიალება არ მიიღო, მაგრამ, ამასთანავე, არ უნახავს კავკასიის უკიდურესად ბობოქარი წელიწადი, რომელიც წინ უსწრებდა სამი ქვეყნის დამოუკიდებლობის გამოცხადებას. ცხადია, რომ მან ყველაფერი იცოდა. ალბათ ძალიან წვრილადაც.

ჰო, თითქოს. ყველაფერი გააცდინა, თითქოს დამშვიდებულ მოჯანყე პროვინციულ ინტელიგენტად იქცა, მაგრამ ისტორიის ჩარხი სხვანაირად დატრიალდა. სანამ პეტროგრადში ბოლშევიკებმა იმარჯვეს და დიდი სამოქალაქო ომი ღვივდებოდა, ოსმალეთის ფრონტით განამებულ

საქართველოში პირველობა მენშევიკებმა იგდეს ხელთ: ნოე ჟორდანიამ, ნოე რამიშვილმა, ბენია ჩხიკვიშვილმა, ევგენი გეგეჭკორმა, აკაკი ჩხენკელმა, სხვებმაც. დაზუსტებით ვერ იტყვი, რომელმა ამათგანმა გაიხსენა პირველმა გრიგოლ ლორთქიფანიძე. ალბათ არც დავინწყნიათ ჩრდილოეთში გადასახლებული თანამებრძოლი, ალბათ მიმონწერაც არ შეუწყვეტიათ და მათთვის ცხადი იყო, რომ ახალი საქართველოს სახელმწიფო დერეფნებში ფუსფუსი გრიგოლის გარეშე არ გამოვიდოდა.

ისიც დაბრუნდა, ოჯახით. მგონი, ოლღას ქუჩაზე გამოუძებნეს ბინა. იქიდან მეფისნაცვლის სასახლემდე ფეხით დადიოდა. იქ იყო დამფუძნებელი კრებაც, სამინისტროებიც, ყველაფერი. გაზაფხულზე ამიერკავკასიის ქვეყნებმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს. გრიგოლ ლორთქიფანიძე თითქოს საპარლამენტო კაცი იმთავითვე იყო და ასეც მოხდა, მაგრამ პარტიულ ამხანაგებს სწორად ეგრძნოთ მისი გასაქანი: კრების უბრალო წევრობას ვინ დააჯერებდა. სამხედრო მინისტრად დანიშნეს, მერე განათლების მინისტრად, მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილედ. მუდმივად რაღაც საბჭოს წევრი და რწმუნებული იყო, ყოველთვის უწყვეტ, უშაბათკვირო სახელმწიფო საქმეში იყო ჩართული.

თუმცა ამის თქმა ბევრს არაფერს ნიშნავს. თითქოს რა არის განსაკუთრებული, ორმოცს მიტანებული პოლიტიკოსი უცებ ხვდება ქვეყნის უმაღლეს მმართველთა შორის. ოღონდ გრიგოლ ლორთქიფანიძე მმართველი არ ყოფილა, ის მსახური იყო.

აქ კი უნდა გავიხსენოთ, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა იყო პირველი ქვეყანა მსოფლიოში, რომელსაც სოციალ-დემოკრატები მართავდნენ და იმავდროულად ეს იყო უმძიმეს მდგომარეობაში მყოფი ქვეყანა: სასაზღვრო გაურკვევლობებით, სამეზობლო ომებით, შიდა, ბოლშევიკური აჯანყებებით, მუდმივი მუქარით ჩრდილოეთიდან, მუდმივი ხიფათით სამხრეთიდან, საბოლოოდ კი წითელი ალყით შემოსალტული, ღარიბი, არეული; რეფორმებით, რომელთა წარმატებას თუ წარუმატებლობას მოსახლეობა დიდად არც აქცევდა ყურადღებას, კარგი წამოწყებებით, დემოკრატიული კანონებით, გაცხადებული ნეიტრალიტეტითა და გადამწყვეტი საერთაშორისო ყურადღების მოპოვების წყურვილით, უამრავი ნაკლითა და მოსაწონით, მაგრამ მაინც არამტკიცე, ჯერაც უსაძირკვლო და საშენებელი სახელმწიფოებრიობით.

ეს ძალიან ძნელი იყო იმ ხალხისთვის, ვინც ახალგაზრდა რესპუბლიკას მართავდა.

ამ სახელმწიფოს საშენებლად და ფეხზე დასადგომად მთელი გულით შრომობდა ბევრი ადამიანი, მაგრამ გამორჩეული, უკანმოუხედავი, მცოდნე ნეტავ მეტი ყოფილიყო. კიდევ უფრო ცოტა იყო ძლიერი სახელმწიფო ინსტინქტის მქონე და პოლიტიკოსი და მოხელე და მთლად რამდენიმე ისეთი, რომელსაც ამ ინსტინქტთან ერთად შრომის უნარი, სხარტი გონება და გადანწყვეტილებების არა მხოლოდ მიღების, არამედ განხორციელების უნარიც გააჩნდა. ასეთი იყო, ვთქვათ, კონსტანტინე კანდელაკი. მოიძებნებოდნენ სხვებიც, მაგრამ, სამწუხაროდ, რამდენიმე კაცმა იმ საქართველოს განმტკიცება ვერ მოახერხა და ვერ მოიგო გადამწყვეტი ბრძოლა სახელმწიფოს მშენებლობისა.

სწორედ ამ რამდენიმე კაცს შორის იყო გრიგოლ ლორთქიფანიძეც, რომელმაც სახელმწიფო მოღვაწის დიდი უნარები გამოამჟღავნა. პოლიტიკოსიც კი ისეთი გამოდგა, რომ ოპოზიციური სიმწვავეც არასდროს შეხებია. ყველამ იცოდა, რომ, აი, ეს კაცი საქმეს აკეთებს. მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილეობა იმას ნიშნავდა, რომ ლორთქიფანიძე ხშირად ენაცვლებოდა ჟორდანიას და ამასთან ერთად, მთელ შავ სამუშაოსაც ასრულებდა. საბუთები, განკარგულებები, უამრავ წვრილმანზე ყურადღების მუდმივი დევნება, განათლების საქმეები, რომელთაც დიდი ხარჯი სჭირდებოდა და, რაც მთავარია, ჯარი, სამხედრო საქმე, კიდევ მეტად ხარჯიანი. წესრიგი, იქ რევოლუციური ურთიერთობების გაქრობა, სახალხო გვარდიის მენშევიკების პარტიული სამხედრო ძალის – რეგულარულ არმიასთან შერწყმა, საერთო წესრიგის დამყარება. ეს უბრალოდ, პირველი ჯერის ამოცანები იყო. გვარდია ვერ გააუქმა, პარტიამ არ დათმო.

ამიტომაც იყო გამორჩეული, პარტიობა აღარც აინტერესებდა, შეხედულებებით უფრო იყო სოციალ-დემოკრატი, ვიდრე პარტიულობით. სახელმწიფო კაცის მაგალითად გამოდგებოდა იმ რთულ ქვეყანაში: სწორ და საჭირო რამეებს ამბობდა და ახორციელებდა.

საბოლოოდ, იმ პირველ რესპუბლიკაში ყოველდღიურად იმდენი პატარა საქმე იყო საკეთებელი, რომ დიდი საქმის წამოწყებას სიხსლი აკლდა. ათასი პატარა საქმიდან კი ერთი დიდი საქმე არ გამოვიდა. ახალგაზრდა სახელმწიფოს რალაცნაირი განწირულობის იერიც დასდევდა, საზღვრებს სინითლე ემატებოდა. ქმედითი დახმარება კი არ იქნებოდა, ერთა ლიგაშიც არ მიგვიღეს. ამას ლორთქიფანიძე ყოველთვის ხედავდა, მერე წერდა კიდევ, ჩვენ უნდა ვიყოთ ევროპელები კულტურულად, მაგრამ პოლიტიკურად ევროპის იმედზე ვერ ვიქნებითო.

საერთოდ, ძალიან შორს ხედავდა წარსულსაც და მომავალსაც, მაგრამ იმ წლებში, მისი სახელმწიფო კაცობის დროებაში, ლორთქიფანიძის სტრატეგიულ ფიქრებში გარკვევის დრო და დიდი ინტერესი არავის ჰქონია.

მერე იყო ის უბედური ომი, რომელსაც საბჭოთა პროპაგანდამ ქართველ მშრომელთა აჯანყება დაარქვა, მოვლენას კი გასაბჭოება უწოდა.

სულისშემძვრელი ბრძოლები, უკანდახევა და თბილისის დატოვება. ამ ომის შედეგი ცნობილია: საქართველო წითელმა რუსეთმა დაიპყრო, მთავრობის, პოლიტიკოსების, სამხედროების უმეტესობა ბათუმში გემებზე ავიდა და ემიგრაციაში გაცურა. გრიგოლ ლორთქიფანიძე არც თბილისიდან წასულა რუსების შემოსვლის წინაღმეს და მერე არც საქართველოდან. ომის დამთავრების ქალაქს მან მოაწერა ხელი ქუთაისში, ბოლშევიკების მხრიდან კი, მამია ორახელაშვილმა, ძველმა კარგმა ნაცნობმა. ამ საბუთით საქართველოს მთავრობას არც კაპიტულაცია გამოუცხადებია, არც ხელისუფლება გადაუბარებია და არც ბოლშევიკები უღიარებია. მოლაპარაკებების ერთ-ერთი ნამდვილი არსი ბათუმის გადარჩენაც იყო. ვინც დარჩა, საქმეს ბოლომდე აკეთებდა საქართველოსთვის, იქით გენერალი მაზნიაშვილი, აქეთ ლორთქიფანიძე.

ჩახან ემიგრაცია არ ისურვა, გრიგოლი ისრითი დაბრუნდა ოჯახთან ერთად და სოფლურ ცხოვრებას მიჰყო ხელი. უკვე ვაჟიც ჰყავდა, თეიმურაზი. ის სამი წელიწადი თითქოს ერთი დღე იყო.

ყველა არ წასულა. ვინც დარჩა, ყველა თავისებურად იბრძოდა. არ ვიცით, რას ფიქრობდა მაშინ გრიგოლი, ვინ აკითხავდა სოფელში, რაზე მუშაობდა. დიდმა კაცმა მარცხის განცდა ალბათ სწორედ მშობლიურ სახლსა და კარ-მიდამოში უნდა დაიამოს. ვითომ არც ყოფილა ეს სახელმწიფო ცხოვრება, მოლაპარაკებები, დეპეშები, კანონები, მთელ საქართველოში სირბილი, სკოლის გაკვეთილებსა და სამხედრო წვრთნებზე დგომა, შენიშვნებით სავსე ფურცლები და საზეიმო მიღებები. ტკივილი სხვაგან იყო, არა მარცხში, არა. ქვეყნის დაკარგვაში.

ჩანს, გრიგოლ ლორთქიფანიძე მართლაც ღრმად მეოჯახე კაცი იყო და ცხოვრების ბობოქარი და მოუცლელი წლების შუაგულში ყოველთვის შინაურულ, პატრიარქალურ სიმშვიდეს ელოდა. თანაც, ბოლშევიკების სადამსჯელო გაქანების მასშტაბი მაინც ვერ წარმოიდგინა. მათი ყველაფერი იცოდა, მაგრამ ეგებ სოფლად ყოფნას ძველ გადასახლებებს ამსგავსებდა.

დიდხანს არ გაუჩერებიათ. მაშინ ისეთი დრო იყო, საქართველოში დარჩენილი მესამე რიგის სოციალ-დემოკრატების გადაბირებას ცდილობდნენ, გაბუთებში აწერიდნენ, კარგი მთავრობა მოვიდა და ვტოვებ პარტიასო; ან ნოე, ჩამოდი, ჩაერთე ახალი ცხოვრების ფერხულშიო და ასეთებს. გრიგოლს ვერ დააწერიდნენ, ალბათ ეგეც იცოდნენ. გზა კი ნაცნობი იყო – მეტეხი, ჩეკა, ახალგაზრდა ბერია, ეპიფანე კვანტალიანი, ვილაც გაუგებარი წარმოშობის მათრახიანი გამომძიებლები. მეტეხში მოკვდა ბოლო სამხედრო მინისტრი, პარმენ ჭიჭინაძე, არაფრით გადაიყვანეს საავადმყოფოში.

სამხედრო ტაძრის ეზოში დაკრძალვის ნება დართეს. მერე გადაიფიქრეს, პარმენის დაკრძალვა პირველი დიდი ანტიბოლშევიკური მიტინგი იყო თბილისში.

**გრიგოლ ლორთქიფანიძის ოჯახი:
ლიუბა ავრამენკო, დარეჯან,
ნოდარ, გრიგოლ და თეიმურაზ
ლორთქიფანიძეები**

**Grigol Lortkipanidze's family: Lyuba
Avramenko, Darejan, Nodar, Grigol
and Teimuraz Lortkipanidze**

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

მაშინ მეტეხში არსებობდა დამოუკიდებელი საქართველო. გრიგოლ ლორთქიფანიძე მაინც ყველაზე მნიშვნელოვან და საფრთხილო კაცად მიაჩნდათ. საშიშად რა, იცოდნენ, რომ ბომბს არავის დაუდებდა, მაგრამ ისიც კარგად იცოდნენ, რა გონებისა და გაქანების კაცი იყო და მის ნათელ შუბლს უკან რა საგანძური ინახებოდა. ხვრეტები ერთი ხნის შემდეგ ატყდა, მაშინ შემორიგებასა და დატუსაღებას შუა ტრიალებდა ყველაფერი.

სწორედ ის დრო იყო, როცა ძველ რუსულ მონასტრებს ციხეებად აკეთებდნენ. რუსეთში ადრეც ჰყავდათ სამონასტრო პატიმრები, ბოლშევიკებმა კი საქმე გააფართოვეს. ასე მოხვდა გრიგოლი ძველ ქალაქ სუბდალში. თითქოს ახალგაზრდობა ბრუნდებოდა, ისევ ისეთი ვაგონი, ისევ ეტაპი, ისევ ციხე. ნაწერის ბოლოს ხშირად უთითებს: სუბდალი, მონასტრის ციხე, საკანი 74.

დიდი ხნით, თითქმის სამუდამოდ, მოწყდა ოჯახს. ამერიიდან, საქართველოში ყოფნა სანატრელი გაუხდებოდა, მაგრამ საოცრება ის იყო, რომ იმ სუბდალში გამოკეტილი საქართველოში იყო. მადლობა განგებას, საკანში წერა შეიძლებოდა და ნავიანევი საბჭოთა გაზეთების შემოდიოდა.

იქ დაწერა თავისი საუკეთესო ნაშრომი, ფიქრები საქართველოზე, პოლიტიკურ-ისტორიულ-ეკონომიური ესე თუ ტრაქტატი, წიგნი თუ გულისთქმა, ან ხედვა, როგორც დღეს იტყოდნენ. იმდენის მომცველი ნაწერი იყო, ისეთი, რომ მისი საუკეთესო ადგილები სკოლაშიც კი უნდა ისწავლებოდა. იცოდა, რომ ეს მისი მრავალწლოვანი ნაფიქრის, ნასწავლისა და გამოცდილების ნაზავი იყო: ნაწერი სახელმწიფო და იმავდროულად სრულიად თავისუფალი კაცისა, რომელიც ციხეში ჰყავთ გამოკეტილი.

ექვირფასებოდა ეს ნაწერი. მალავდა, მიწაშიც დაუფლავს. მოახერხა და შინ გამოგზავნა. დიდხანს ინახავდნენ და მერე წაიკითხეს. თითქოს მას ელოდნენ. ძალიან დიდხანს აღარც კი იცოდნენ, სად იყო და როგორ. მანამდე საოცარ წერილებს იწერებოდა, ანდერძიც კი, თხოვნები, თუ ამ რუსეთში

დავლიე სული, არ ჩამოხვიდეთო, თბილი, მაგრამ ძლიერი კაცის დაწერილია. მისი ტუსალობისას კიდევ ერთი მოვლენა მოხდა საქართველოში, 1924 წლის აჯანყება - დამარცხებული, სისხლში ჩახშობილი, მძაფრი, ტრაგიკული სურათებით დაუვინყარი.

1925 წელს გამოუშვეს იმ სუბდალის ციხიდან. გამოუშვეს რა, ორი მისხალით მეტი ჰაერის ჩასუნთქვის უფლება მიეცა. საქართველოში ვინ გამოუშვებდა და კურსკში დაიწყო მასწავლებლობა.

წერდა ქართულად საქართველოსას და რუსულად კი - საბჭოთა კავშირისას და ბოლშევიკებისას. როგორც პედაგოგს, აზრები ჰქონდა საბჭოთა განათლების შესახებ, ფიქრის კაცი იყო, რა გააჩერებდა. ეგებ ეს უფლებებაცარილი კაცი ახირებულ, კირკიტა ვინმედაც ჩაეთვალათ, მაგრამ ასე არ იყო. ნები დამთავრებულიყო და ინდუსტრიალიზაციისა და კოლექტივიზაციის ფართო შარაზე შემდგარ საბჭოთა კავშირს ამ დიდ წამოწყებათა წარმოჩენა სჭირდებოდა. ტელევიზორი და ინტერნეტი არ არსებობდა, იყო აგიტპროპი, კინო და მწერლობა. ინდუსტრიალიზაციის წლებში დიდ რამედ ითვლებოდა დიად მშენებლობებზე მწერლების მივლინება და მათგან სადიდებელი წიგნაკების მოთხოვნა.

მერე და მერე მეტ და მეტ განთქმულ მწერალს ხვევდნენ ამაში. ვინ მოსთვლის, რაც სიმართლისთვის მებრძოლმა მაქსიმ გორკიმ იმ წლებში ტყუილები წერა. ჰოდა, თავისი წილი ინდუსტრიალიზაცია საქართველოსაც ჰქონდა, იქ ზაპესი გახსნილიყო, აქ - ისა, იქ - ესა და თბილისელმა მმართველმა ბოლშევიკებმა იფიქრეს, ვის შეუძლია ღრმად, ყოვლისმომცველად და ჭკვიანურად აღწეროს ჩვენი წარმატებები, ვინ არის ისეთი პატიოსანი კაცი, რომლის შესახებაც ვერ იტყვიან, რომ გაიყიდა, მოიქრთამა ან შეშინდაო და ალბათ გაახსენდათ. უფრო კი, არც დავინწყებიათ.

სრულიად მოულოდნელად, საქართველოს ცეკას მდივნებმა მიხა კახიანმა და ლევან ლოლობერიძემ საკითხი შეათანხმეს და გრიგოლ ლორთქიფანიძე სამშობლოში ჩამოიყვანეს: ახლა გაჩვენებთ, რამდენი რამე გავაკეთეთ ამ შვიდ წელიწადში და მოდი, დაწერე ეს ყველაფერი, დარწმუნებულნი ვართ, რომ ძალიან მოგეწონება შენისთანა ბრძენ კაცს და აღიარებ, რომ ჩვენი მთავრობა მართლაც მრავლისმოქმედიო. სანაცვლოდ გვინდა, რომ იპროფესორო ჩვენს უნივერსიტეტშიო.

სწორედ ის წელიწადი იყო, უნივერსიტეტს რომ ინსტიტუტებად შლიდნენ. უმაგისოდაც, წაგებული თამაში იყო. აქეთ ოჯახი, ამდენი წვალეა და განცდები და იქით სულ უბრალო რამ: კარგი თქვი, უბრალოდ, კარგი თქვი და ყველაფერს გავაკეთებთ შენი უკეთ ყოფნისთვისო. თანაც, რამხელა ამბავი იყო ემიგრაციაში გასავრცელებლად, გრიგოლ ლორთქიფანიძეც კი „საბჭოთა რელსებზე დადგაო.“ მოატარეს ყველაფერი და დაუნუნა წითელი საქართველო. აუხსნა, არაფერი გამოვაო.

დააბრუნეს. ასეთი კაცი იყო. დარჩა ისევ შორს, ყველას და ყველასგან მონატრებული.

მაინც არ იშლიდა, მიაჩნდა, რომ რაც სათქმელი ჰქონდა, უნდა ეთქვა. აუცილებელი სათქმელი. სტალინს წერილი მისწერა დაბადების ორმოცდაათი წლის თავზე. ვითომდა მისალოცი, მძაფრი, თუმცა სრულიად არაბრაზიანი კრიტიკით სავსე, მშვენიერ სტილში დაწერილი. უფლებებს ითხოვდა საქართველოსთვის, ამიერკავკასიისთვის, აკი ინტერნაციონალისტი ხარო? რუსეთის დანამატად აქცევ კავკასიასო? ასე გამოუვიდა.

დაიჭირეს. ექვს თვეს იჯდა. მერე, ალბათ, ამ კურსკში კარგადააო და მისთვის ნაცნობ ვორონეჟში გადმონიეს. იქაც იყვნენ გადმოსახლებული ქართველები, ძველი მენშევიკები. იმ დროიდან კი წესად აიღო სახელმწიფო პროექტების გარჩევა და სხვადასხვა კომისარიატსა და პარტიულ უწყებას სწერდა. დიდი პროფესიონალის შედგენილ მოცულობით შენიშვნებს აგზავნიდა.

ერთხელ, ისეთი გახარებული იყო, შინ იწერებოდა, კი შავ დღეში ვყავარ, მაგრამ ჩემი აზრი

გაითვალისწინესო. ბოლოს სტალინური კონსტიტუციის პროექტს მიადგა და უშველებელი, შესწორებებით გაჯერებული წერილი გაუგზავნა მოლოტოვს, თვითონ სტალინს და რადეკს. ორ მეგობარსაც მოაწერინა ხელი: გეშლებათ ეროვნულ საკითხშიო. სხვა საკითხებშიც გეშლებათ, მაგრამ მათზე, რომც მოვიწერო, ყურს არ ათხოვებთ და ეგებ ამას მაინც დაუფიქრდეთო.

სინამდვილეში ბევრად ღრმა, იმის მსპობი წერილები იყო, რაზეც ბოლშევიზმი იდგა. უბრალოდ, საქმიანი შენიშვნების იერით წერდა.

კიდევ უფრო ცუდი დრო ახლოვდებოდა და უბრალო გადასახლებას ვინღა აკმარებდა. გრიგოლ ლორთქიფანიძის წარსულის ადამიანებს მაშინდელი შინსახკომის სათითხნ დიდ შეთქმულებით საქმეებში ოქროს ფასი ედოთ.

თუმცა მანამდე, ალბათ ამ კონსტიტუციის ამბავი თუ იყო და გაუშვეს კემეროვოს ოლქში, გორნაია შორიას მკაცრ მიდამოში, სადაც უკვე ბანაკების ქვეყანა იყო, ახლა კი, გულაგის მუზეუმებია. რკინიგზას აშენებინებდნენ.

მაგრამ მოახლოვდა დიდი წმენდის დრო. ახალახალი საქმეების საჭიროება მწვავედ იდგა, დიდი სასამართლო პროცესები საქართველოს ცეკას პირველ მდივანს, ბერიასაც სჭირდებოდა და რას აღარ შვრებოდნენ იმ წელიწადს. ნოე ჟორდანიას შვილის და დედის საფლავები მოთხარეს, კლასობრივი ბრძოლა მწვავედებოდა, ქართული ემიგრაციისგან დივერსიებს ველოდებოთო.

სწორედ ამ მონახაზის ნაწილი თუ უნდა გამხდარიყო გრიგოლ ლორთქიფანიძე და ისევ ვაგონი, კიდევ ერთი ეტაპი და საიდუმლოდ ჩამოიყვანეს თბილისში. თითქოს ბახჩო ქობულოვს მოეხსენებინა ბერიასთვის, საფრანგეთიდან ცნობა მაქვს, ჟორდანიას უთქვამს, გრიგოლ ლორთქიფანიძეზე სანდო ძალა საქართველოში არ მეგულებაო.

ცნობა რად უნდოდა, ისეც მოიფიქრებდნენ მის გახვევას მოგონილ ჯაშუშობაში. ხომ არასდროს ავინწყდებოდათ. ანდა, რომც ეთქვა ნოე ჟორდანიას და აგენტებს შეეცყოთ, რა საიდუმლო ეგ იყო? ისედაც ყველამ იცოდა, რომ დიას, სანდოც იყო და ვაჟკაციც.

თავის დაბადების დღეს ქობულოვის კაბინეტში დაასრულა სიცოცხლე, ორმოცდათექვსმეტი წლისამ. დაკითხვისას გარდაიცვალაო, ამხ. ბერიაც იქ იყოო – ეს მათი „მშვიდობიანი“ ვერსიაა. გული თუ გაუსკდაო. ან შემოაკვდათ, ან უბრალოდ, საიდუმლოდ დახვრიტეს ტროიკის გარეშე და არც რამე შეატყობინეს ოჯახს. თვრამეტი წლის თავზე, ერთად მოიტანეს გარდაცვალების ცნობაცა და რეაბილიტაციის ქაღალდიც. ან რა ჰქონდა სარეაბილიტაციო იმთგან, ვისი რეაბილიტაციაც შეუძლებელია.

კაცი იყო - იშვიათი, ღირსებით სავსე, სწორი და ძლიერი ფიქრებით საქართველოზე. სწორედ ასეთების საფლავებია ხოლმე საძებარი.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე

Grigol Lortkipanidze

AKA MORCHILADZE

GRIGOL LORTKIPANIDZE

Grigol Lortkipanidze - in simple language “Menshevik”, who, as it would be said about the people of his lifestyle and nature “sacrificed himself for this country,” is among the undeniably outstanding and less mentioned heroes in the gallery of the tragic figures of Georgia of the previous centuries.

An amazing man with a fascinating life and even more captivating character: diligent, unbreakable, educated, conscientious, smart politician. His state activity lasted for just two years and eight months in the turbid and unique times of the Democratic Republic of Georgia. Further, he spent most of his life in katorgas, prisons and exile in Tsarist and Soviet Russia. Hence, Grigol had lived far from his homeland, toiled with limited or even no rights at all.

The Lortkipanidzes is an old and noble family. The history of the Kingdom of Imereti is inconceivable without the horsemen and statesmen, who came from this family. Similarly to every ancient family, this one had also gone through the centuries of rises and falls, accumulating a long experience of walking the stairs of feudal ranks up and down.

In 1881 Grigol Lortkipanidze was also born in Imereti, according to Russian division of that time, in the Kutaisi Governorate, the village of Isriti, in the family of Aznauri Spiridon Lortkipanidze and Marta Papava. The family originally came from the huge Vani kinship and was numerous - per tradition.

At that time, according to the rank system of the empire, Aznauri was not as privileged as Tavadi, but had its advantages that meant access to education. Grigol was Spiridon’s sixth child and it seems that the parents were doing their best to provide resources for the children’s education.

The farmer Aznauri was no longer a rare person in the Kutaisi Governorate of that time, where - after the abolition of serfdom - in an unfolded class drama the face of the Imeretian Aznauri lacking the land, impoverished, deprived of income and labor skills, pursuing the dignity of the nobility - forever remained on the pages of the Georgian classic literature, in a form of existential humor and caricatures.

These people were called “Autumn Aznauris” because their harvest exhausted in autumn, as soon as it was gathered. Also Spiridon Lortkipanidze owned not much land, had low-income, and his harvest did not reach the spring either, but he had nothing in common with the idler characters: he neither shunned peasant work and leading a farm, nor the paid job in the cities. Behind him stood the family and eventually, he took on farming via which he supported the family and gave education to the children.

Education and young Aznaurishvili (Aznauri’s child) is a completely special social understanding in the last quarter of the 19th century Georgia. The children of Aznauris and the provincial priests, who were learned, were former students and had almost gone around the world, represented an unity of sorts composed by the educated, thinker, and patriot youth. Their essence is intellect, modernity and the desire for freedom, and regardless of whether they become revolutionaries, writers, scientists or officials, they form the main force and mind of the future, the 20th century Georgia. In point of fact, it is the tragic class that the new century is preparing for the unprecedented trials.

Grigol Orbeliani has been complaining long time ago that no matter which editorial office you entered, they were sitting, and what should a man do. Grigol Lortkipanidze is also a member of this great unity.

His path is similar to that of many representatives of his generation: Kutaisi Noble School-afterwards gymnasium, then university, students’ movement, revolutionary activities, outlawry, prison, freedom, and finally the whole issue all over again.

The Kutaisi Noble School, founded by the Society for the Spreading of Literacy among Georgians and led by the famous Ioseb Otskheli from the turn of the century, was an outstanding Georgian educational institution during the Tsarist Russia. It was the real forge of distinguished Georgians: everlasting tempering and the true foundation of the future Tbilisi University.

For sure, such gymnasiums existed. Namely, the Imperial Novorossiysk University of Odessa was also founded on the basis of the famous Richelieu Lyceum.

Twenty years old Grigol Lortkipanidze was admitted to the University of Novorossiysk, studying medicine at the newly opened faculty, but by no less degree Marxism too. Marxism was then forbidden. For a boy studying in Kutaisi, holding a book in his hand all the time, even though not solely a bookworm, the words “Mesame Dasi” (Third Group) should be familiar from childhood. “Mesame Dasi” represents the Georgian forerunner of the Russian Social-Democratic Labour Movement, the outlaw Revolutionary Party. Even the founders of this movement studied at the University of Odessa, including Karlo Chkheidze, and in general, this colorful, multinational, noisy port city university was one of the famous homes of disobedience, student protests. Secret meetings, proclamations, strikes, demonstrations led Russia to its first revolution.

In the meantime, Grigol Lortkipanidze is already excluded and arrested as well, imprisoned and exiled. This is the path of a young radical. Though, it is strange to consider Grigol Lortkipanidze as an ordinary Social-Democrat of that time. No doubt, he is a radical, but only when it comes to the Russian Empire, its political and social structure, its inequality. Autocracy should be overthrown, freedom – achieved. Lortkipanidze had never softened this opinion, but he was not a radical at all in building the future of the country. On the contrary, he was a thoughtful, moderate thinker.

Likewise the overwhelming majority of the Georgian Social-Democrats, he upheld “Menshevik” side of the party, not the “Bolshevik”. Thanks to this Leninist “division,” it even happened so in Georgia that the brothers and the friends were in different Marxist camps, but did not stop the relationship. Grigol Lortkipanidze, already a former prisoner, even very young, is a famous person in the circles of revolutionaries.

While Grigol is a prisoner, Russia is storming, Odessa is ravaging, the Battleship Potemkin is uprising, and pogroms are starting. Then there is the October 17 manifesto, but it does not refer to Grigol. After his release from the prison, he appears in Kutaisi, serving as an editor for the radical newspapers. The revolution is over and defeated. Georgia, already ruined with countless misfortune, murders and shameful history, is troubled and looted.

The Gurian Republic, led by Lortkipanidze’s party members, has been defeated. This is a long story. Kutaisi Governorate has already been ploughed by the punitive march of General Alikhanov-Avasky.

While being imprisoned, Lortkipanidze already knows that he will never return to practicing medicine, his passion is history and politics. He is not just a revolutionary, nor a revolutionary who will only overcome an obstacle through politics. Released from jail, he returned to the University of Odessa and entered the Faculty of History and Philology.

After the failure of the revolution and so much bloodshed, the country gets into the trap of the Prime Minister Stolypin. Grigol Lortkipanidze is in Metekhi jail. Who was not sitting there in those years? Even Akaki Tsereteli had to stay there for one night.

Eventually, Grigol is allowed to live in the Voronezh Governorate and goes there as a teacher.

Actually, it is ten years of life, the years of youth - from twenty to thirty. Regardless of the dry or rich narrate, it includes two prisons, two exiles, twice being a student and a profession of revolutionary. In those years, Georgia had a lot of people with similar data as Lortkipanidze. And the history decorates them with the various epithets. The best word, relevant for Grigol Lortkipanidze since his youth, is a "thinker". Regardless of all this mess he managed to graduate from the University of Odessa.

History, politics, living uncomfortably nearly his entire life, do not transform him into irritated, vicious, intriguer underground worker; neither the leader of the expropriators, nor the part of any controversy, squabble or ruthless affairs. This is probably because Lortkipanidze does not have such character and does not need such skills, because he always has his own "opinion" and for strengthening it so many arguments have been born in his mind that it makes no sense to argue with him. Nor does he need to argue, shout, and split.

Everyone, who knows young Lortkipanidze, also knows that one can find out from him, what many people do not know. His conclusions are trustworthy. His opinions sink people in heavy and deep thoughts.

This is a rare man.

Precisely, this is the desire behind studying history. Historical picture truly reinforced the letter he wrote to Stalin many years later: "You are a triumphant today ...". In the letter, this part which is followed by an explanation of the Roman triumphal procession.

History is his weapon, but not the only one. Lortkipanidze has many tools and is among those rare bright minds who can see not only the whole picture, but also use plain and sound logic. He writes simply, deeply, understandably, is an exceptional narrator and such a public lecturer, who opens the mind of the listener.

Furthermore, although he had never worked in whatever services in his youth and his work was about being a revolutionary, Grigol Lortkipanidze was a diligent and complaisant person. On the other hand, his job is thinking; writing, reading and thinking, and there is one more feature.

Allegedly, Lortkipanidze missed the first Russian Revolution for a "valid excuse", but everyone knows that he is an excellent organizer. Although an organizer of an intellectual work, not that of terrorist acts and expropriations.

Herewith, he is a modest man, neither hunting for any influences in that revolutionary movement, and seeking for profit, nor searching for income, but the whole issue seems to doze without him.

He is thoughtful, with a sharp expression on his face; He has his own principles, personal integrity and intellect.

Lortkipanidze teaches and is a socialist in one of the settlements of Voronezh Governorate. He reads, writes a lot and explores the world. He married there a young teacher Lyubov Avramenko. At that time, a female teacher was obviously a modern person, usually fascinated by the ideas of freedom. Lyuba graduated from the Faculty of Natural Sciences of Moscow University.

The sweetheart's father was a manufacturer; and who wants an exiled, socialist son-in-law under police surveillance. But as they say, this knot was tied in heaven. They were an admirable couple, even getting more and more resilient in suffering, one soul and one flesh. The first years of a young family coincided the World War II. Lortkipanidze proved himself to be a family man, he already had his first child, Darejan, and it seemed that

he would not appear on the front line anymore. These were the first years of home warmth, love and care. At the same time, the world was mad and chaotic: at the end of the Great War, the staggering throne of the Russian Tsar was finally overturned, the February Revolution was followed by a severe summer, the October overturn and the Bolsheviks.

There is a kind of irony in the fact that Grigol Lortkipanidze “missed” these revolutions as well. His old comrades-in-arms directed events not only in Tbilisi and Baku, but also in Petrograd and Moscow. He had not visited the capitals since the February Revolution gave freedom to the exiled and imprisoned revolutionaries. As if he remained a provincial revolutionary, he taught and publicized in Belgorod Oblast.

He did not accept the October turnover, but at the same time, did not see the extremely stormy year in the Caucasus, which preceded the declaration of independence of the three countries. It is obvious, he knew the whole issue, probably in details.

Definitely, as if he had missed everything, as if he had become a quiet rebellious provincial intellectual, but a remarkable turn of events had occurred. Before the Bolsheviks won a victory in Petrograd and a Great Civil War broke out, the Mensheviks - Noe Zhordania, Noe Ramishvili, Benia Chkhikvishvili, Evgeni Gegechkori, Akaki Chkhenkeli, and others - had become a leading power in Georgia, tortured by the Ottoman front. It is out of the question to say who exactly recollected Grigol Lortkipanidze first. Probably, they had not forgotten their comrade-in-arms, exiled to the north, probably, they had not even stopped the correspondence with him and it was legible to them that without Grigol it would be unreasonable to bustle about the corridors of the new state of Georgia.

So, he returned back with his family. I think they found him an apartment on Olgha Street. From there he walked to the Vice Regal Palace. The Constituent Assembly, Ministries, everything was there. In the spring, the Transcaucasian countries declared independence. Grigol Lortkipanidze seemed to be a parliamentary man from the very beginning and so it happened, but the party comrades valued his scope correctly: who would let him be a simple member of the assembly? He was appointed as a Minister of Defense, then Minister of Education, Deputy Prime Minister. He constantly was a member and attorney of some councils, always involved in an uninterrupted, non-stop state affairs.

Truth to be told, these words do not mean much. As if there is nothing extraordinary that a forty-year-old politician comes along the top rulers of the country out of the blue. Only Grigol Lortkipanidze was not a ruler, he was a servant.

Here we must remember that the Democratic Republic of Georgia was the first country in the world to be ruled by the Social-Democrats and at the same time it was a country in dire straits: border uncertainty, neighborhood wars, internal Bolshevik uprisings, constant threats from the north and danger from the south; finally, laid red siege, poor and chaotic; making reforms, the success or failure of which was not in the spotlight of population, superb initiatives, democratic laws, declared neutrality and a thirst for decisive international attention, with many shortcomings and advantages, but still unstable, still without foundation and the statehood to be built.

It was extremely hard for the people ruling the young republic.

Numerous people worked tenaciously with all their hearts to build and shape up this state, but if only more outstanding, knowledgeable people have been among them. Even fewer had a strong state instinct and were politicians and civil servants, and quite a few who, along with this instinct, had a sharp mind and the ability

to work hard and make not only decisions, but implement them as well. Such a person was Konstantine Kandelaki. Others could be found too, but, unfortunately, these few men failed to strengthen Georgia back then and could not win the decisive battle for state-building.

Among these few was Grigol Lortkipanidze who revealed some great skills of a statesman. He even turned out a politician who had never been touched by the oppositional causticity. Everyone knew that this very man was doing his work. Being on the post of Deputy Prime Minister meant that Lortkipanidze often replaced Zhordania and at the same time did all the black work. Papers, ordinances, constant attention to a lot of small tasks, education cases that required a lot of expense and, above all, the army, military affairs, even more costly; discipline, the disappearance of revolutionary relations, the merger of the People's Guard – the Menshevik Party military force – with a regular army, the establishment of a common order – these were just the first row tasks. He was not able to abolish the Guard, the party did not compromise.

That is why he was distinguished, he was no longer interested in the party-spirit, and his standpoint made him closer to Social-Democrats, than the party principles. He was the example of a statesman in that complicated country: saying and doing the right and necessary things.

Eventually, there were so many small tasks to be done day by day in the First Republic that initiating noble things lacked endeavour. But one noble thing did not appear to come out of thousand small cases. The young state had the doomed appearance, the redness of the borders increased. There was no effective assistance, we were not even accepted in the League of Nations. Lortkipanidze always saw this, then he even wrote that we should be Europeans culturally, but politically we could not rely on Europe.

In general, he saw both the past and the future on a broader scale, but in those years, during the time of being a statesman, no one had much time and interest in clarifying Lortkipanidze's strategic thoughts.

Then there was that unfortunate war, named the Georgian Workers' Uprising by the Soviet propaganda, and the event was called the Sovietization.

Breathtaking battles, retreating and leaving Tbilisi. We know the corollary of this war: Georgia was conquered by Red Russia; most of the government, politicians and the militaries boarded ships in Batumi and sailed in emigration. Grigol Lortkipanidze neither left Tbilisi night before the Russian invasion, nor Georgia. He signed the paper about the end of the war in Kutaisi, while Mamia Orakhelashvili, an old good acquaintance of him, signed it on the Bolsheviks' side. With this document, the Georgian government neither declared capitulation and transferred the power, nor recognized the Bolsheviks' takeover. One of the real essence of the negotiations was to rescue Batumi. Those who stayed, General Mazniashvili on the one hand, and Lortkipanidze on the other, were thoroughly doing their job for Georgia.

Since he did not emigrate, Grigol returned to Isriti together with his family and started a rural life. He already had a son, Teimuraz. Those three years seemed like one day.

Not everyone left. Those who stayed, all fought in their own way. Who knows what thoughts Grigol had then, who was calling on him in the village, what he was working on. The big man's feeling of failure should probably be calmed down right in his native house and homestead. As if the state life, negotiations, telegrams, laws, jogging all over Georgia, attending school lessons and military training, sheets full of remarks and ceremonial receptions have not ever occurred or existed. The pain was elsewhere, not in the failure, no, but in losing the country.

It seems that Grigol Lortkipanidze was really a family man and always strived for a domestic, patriarchal

peace in the midpoint of the hectic and busy time of his life. Moreover, he could not imagine the scale of Bolsheviks' punishment operations. He knew the whole issue about them, but maybe living in the countryside was like the old exiles for him.

He was not left for a long time. In those days they were trying to win over the third range of Social-Democrats left in Georgia; they made them write in the newspapers that an exceptional government had come and they were leaving the party, or made them address Noe to come back and get involved in a new life, etc. They could not make Grigol write such things, they probably knew that. The road was familiar - Metekhi, Cheka, young Beria, Epiphane Kvantaliani, some investigator of unknown origin with a whip. The last military Minister, Parmen Chichinadze, died in Metekhi prison and was not taken to a hospital. Burial was allowed in the courtyard of the military temple, but then they changed their mind. Parmen's funeral was the first major anti-Bolshevik rally in Tbilisi.

Back then, independent Georgia existed in Metekhi. Grigol Lortkipanidze was still considered to be the most significant and dangerous man. Even though, they knew no one would drop the bomb, they definitely recognised his capabilities and what treasury was kept behind his bright forehead. Shooting began after a while, in those times the whole issue revolved between reconciliation and imprisonment.

It was exactly the period when the ancient Russian monasteries were turned into prisons. Russia used to have monastic prisoners, but the Bolsheviks advanced the case. This is how Grigol found himself in old town of Suzdal. As if the youth was returning, the same carriage, deportation again, jail again. At the end of a text, he often indicated: Suzdal, monastery prison, cell 74.

For a long time, he parted from his family almost forever. Henceforth, he longed for being in Georgia, but the miracle was that locked in that Suzdal, he still was in Georgia. Thanks to the destiny, he could write in a cell, and the late Soviet newspapers were also carried in.

There he wrote his best work, "Thoughts About Georgia", political-historical-economic essay or treatise, book or worry or vision, as it is said today. His writings were so rich in content that its best places should be taught even in schools. He realised that this was a mixture of many years of thought, learning, and experience: the writing by a statesman and a completely free man at the same time, locked up in prison.

This writing was precious for him. He hid it, buried in the ground, managed to send it home. They kept it for a long time and then read it. As if they were waiting for him. For a long time they even did not know where and how he was. Before he was writing wonderful letters, even sent a will requesting that if he died in Russia, no one should go there. The whole issue was written by a warm but resilient man. During his imprisonment, another event took place in Georgia, the uprising of 1924 – defeated, bloodied, fierce, and unforgettable with tragic images.

He was released from Suzdal Prison in 1925. Release is exaggerated to say, because he was just allowed to breathe a bit more air. No one would let him return to Georgia, so he started teaching in Kursk.

He wrote in Georgian about Georgia and in Russian – about the Soviet Union and the Bolsheviks. As a teacher, he had opinions about Soviet education. He was a man of thought and what would have stopped him? Maybe, this man stripped of rights was considered a whimsical, criticizer, but it was not true. The NEP was almost finished, and the Soviet Union, with a wide range of industrialization and collectivization, needed to demonstrate these great initiatives. There was no TV and no internet, just agitprop, movies and literature. During the years of industrialization, it was considered a great thing to send writers to large constructions and to demand glorious books from them.

Later on, more and more famous writers were involved in this. Who will count the lies Maxim Gorky, a fighter for the truth, wrote in those years?! So, Georgia also had its part of industrialization, Zahesi was opened, other events also took place, and the ruling Bolsheviks in Tbilisi thought about the person, who could describe their successes more deeply, comprehensively and smartly; who was that trustworthy man, no one would say that he was sold, bribed or scared, and probably they recollected him; or even had not ever forgotten.

All of a sudden, the secretaries of the Georgian Central Election Commission, Mikha Kakhiani and Levan Ghogoberidze, received a consent and brought Grigol Lortkipanidze back to his homeland: "Now we will show how much we have done in these seven years and write all you have seen; surely, a wise man like you will approve it and confess that our government is really versatile". In return, they offered him to be a professor at their university.

It was the same year the university was divided into institutions. Even without that, it was a lost game. There was a family, so much pain and emotional experience on the one hand, and a simple thing on the other. "Come on, just say and we will do our best for your well-being," – they said. Besides, it was a story to be spread in emigration – even Grigol Lortkipanidze "stood on the Soviet rails." They led him around, but he rejected Red Georgia; explained to them that nothing would come out of this affair.

They returned him back. He was such an outspoken person. Remained far away again, missing and missed by everyone.

Still he did not give up. He considered that he had to say what should be said. He wrote a letter to Stalin on his fiftieth birthday. Fictitiously salutatory, harsh, however, full of completely not annoying criticism, written in a beautiful style. He demanded rights for Georgia, for the Transcaucasia, as Stalin was an internationalist, wasn't he? His words meant: "Do you make the Caucasus an appendage of Russia?"

He was arrested, imprisoned for six months. Then, perhaps they thought he felt well in this Kursk and moved him to his familiar Voronezh. The Georgians, old Mensheviks were also exiled there. From that time he began to analyse the state projects and wrote to various commissariats and party agencies. He sent remarks compiled by a great professional.

Once, being delighted, he wrote back home - they put me in awful conditions, but still took my opinion into consideration. In fine, he came up with the draft of the Stalinist constitution and sent a huge letter, full of remarks, to Molotov, Stalin and Radek himself. He even made his two friends sign it. He wrote that they were mistaken regarding the national issue; they were mistaken in other issues as well, but if he even wrote, they would not highlight them; so, maybe they would muse on this one issue.

Actually, his letters were more profound, destroying all on what Bolshevism stood on. He was just writing in the style of business remarks.

An even worse time was approaching, and no one would find a simple exile sufficient for him. The people with Grigol Lortkipanidze's past were given the price of gold in the conspiracy cases of the NKVD of those days.

However, before, maybe because of this constitution case, he was sent to Kemerovo district, in the severe area of Gornaya Shoria. It was already a country of camps, and now there are Gulag museums. They were made to build a railway.

But the time of great cleansing was approaching. The need for new cases was acute, the first secretary of the Central Committee of the Communist Party of the Georgian SSR, Beria, also needed big trials, and what else

they were not doing that year. They dug the graves of Noe Zhordania's son and mother, the class struggle was escalating, saying they were expecting diversions from Georgian emigration.

Grigol Lortkipanidze should become a part of this plan. So, the carriage again, another deport and finally, he was secretly brought to Tbilisi. Bakhcho Kobulov had reported to Beria, he had a notice from France, as if Zhordania had said, he knew no one more reliable, than Grigol Lortkipanidze.

Even without any notice, they could plan how to wrap him up in invented espionage. They never forgot him. Or, even if Noe Zhordania had really said it and the agents found it out, what kind of secret was it? Everyone already knew that, for sure, he was both a reliable and courageous man.

He passed away at his fifty-sixth birthday in Kobulov's office. As it was generally held, he died during interrogation, comrade Beria was attending too – this was their “peaceful” version. Rumor had it that he had a heart attack, or was killed accidentally, or was just secretly shot without a Troika and nothing was reported to the family. Eighteen years later, both the death certificate and the rehabilitation paper were brought together. Or how could those rehabilitate him, whose rehabilitation is out of the question?

He was a man - rare, full of dignity, with truthful and resilient thoughts about Georgia. The graves of exactly such persons are to be found.

ოჯახი - განათლება

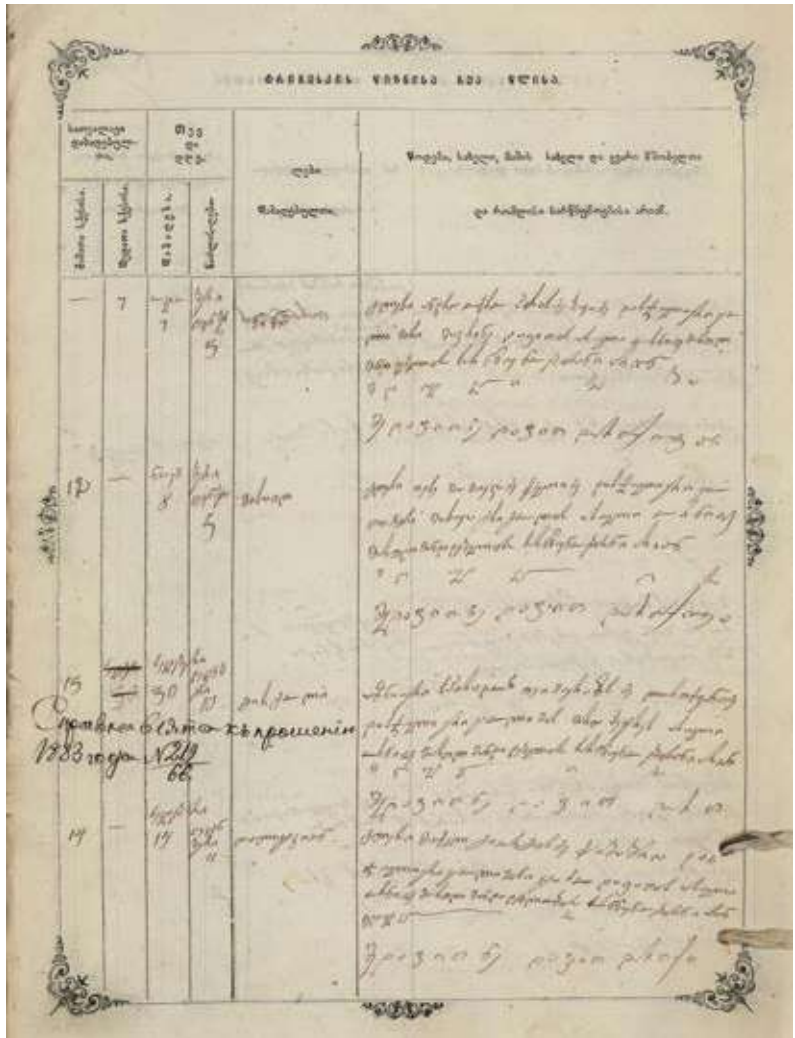
FAMILY - EDUCATION

გრიგოლ ლორთქიფანიძე ვანის თემის სოფელ ისრითში მრავალშვილიან ოჯახში დაიბადა. დედა მართა პაპავა იყო, მამა კი საშუალო შეძლების იმერელი აზნაური - სპირიდონ ლორთქიფანიძე. გრიგოლს რვა და-ძმა ჰყავდა.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის აქამდე ცნობილ სხვადასხვა ბიოგრაფიულ ნარკვევსა თუ სტატიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი დაიბადა 1881 წლის 2 სექტემბერს. სინამდვილეში გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაბადების თარიღია - 30 სექტემბერი, რაც სოფელ ისრითის წმინდა გიორგის სახელობის 1881 წლის საეკლესიო ჩანაწერით დასტურდება.

Girgol Lortkipanidze was born in the village of Isriti, Vani. His mother was Marta Papava, father - average Imeretian nobleman, Spiridon Lortkipanidze. Girgol had eight siblings.

In the biographical articles about Grigol Lortkipanidze, it was noted that he was born on 2 September 1881. In fact, Grigol Lortkipanidze's birthday is 30 September, which is proved by the note of 1881 preserved at the St. George Church in the village of Isriti.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაბადების ჩანაწერი

Girgol Lortkipanidze's birth certificate

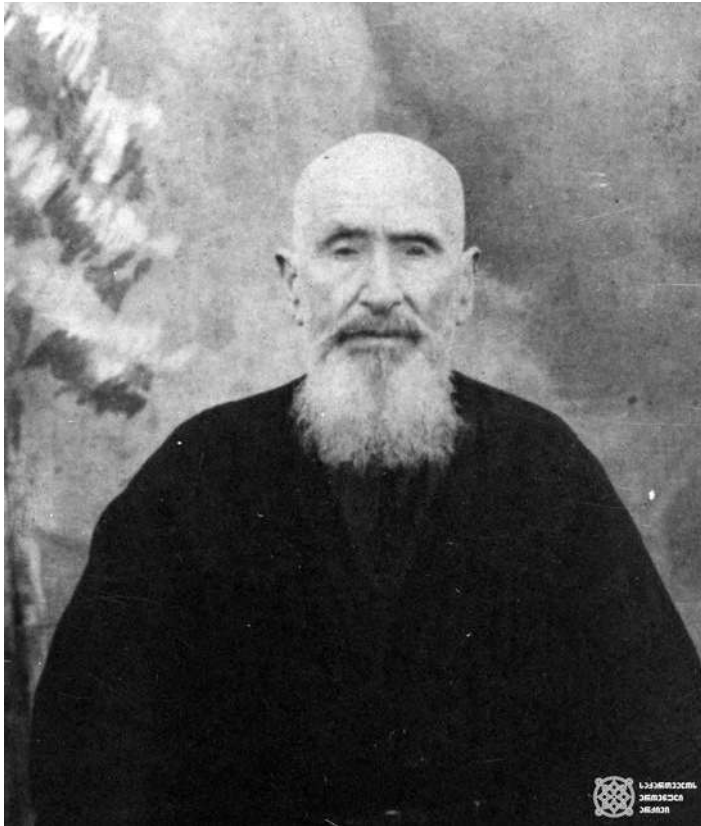
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაბადების ჩანაწერი, სოფელ ისრითის წმინდა გიორგის სახელობის 1881 წლის საეკლესიო წიგნი: აზნაური სპირიდონ თეიმურაზის ძე ლორთქიფანიძე და სჯულიერი ცოლი მის მართა პეტრეს ასული. ორნივე მართლმადიდებლისა სარწმუნოებისა არიან.

დაბადების თარიღი - 30 სექტემბერი
ნათლისღების თარიღი - 10 დეკემბერი

Girgol Lortkipanidze's birth certificate, the book of the St George's Church in Isriti: Nobleman Spiridon Lortkipanidze, son of Teimuraz and his religious wife, Marta, daughter of Petre. Both of them are Orthodox Christians.

Date of birth - 30 September
Date of baptism - 10 December.

თავადი სპირიდონ თეიმურაზის ძე
ლორთქიფანიძე, გრიგოლის მამა

**Nobleman Spiridon Lortkipanidze, son
of Teimuraz – Grigol's father**

დაცულია საქართველოს ეროვნულ
არქივში
Preserved at the National Archives of
Georgia

გრიგოლის მშობლები: სპირიდონ
თეიმურაზის ძე ლორთქიფანიძე
და მარტა პეტრეს ასული პაპავა

**Grigol's parents: Spiridon Lortkpanid-
ze, son of Teimuraz and Marta Papava,
daughter of Petre**

დაცულია საქართველოს ეროვნულ
არქივში
Preserved at the National Archives of
Georgia

ძველი ქუთაისი

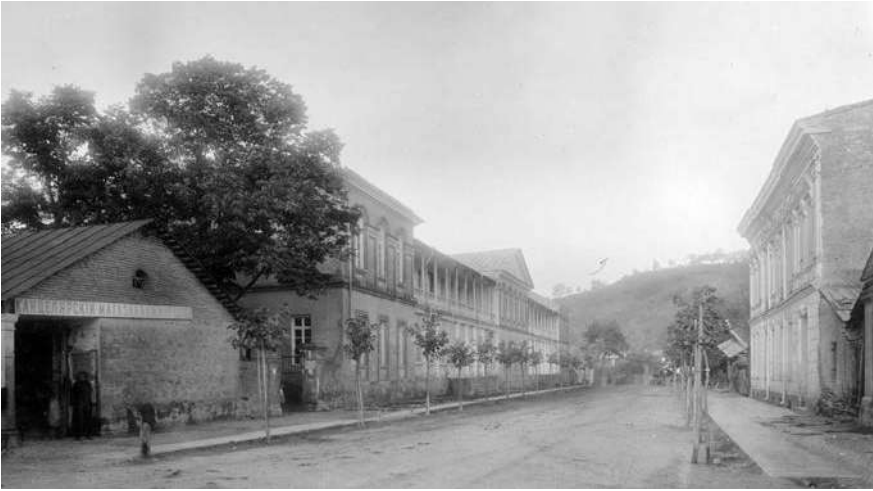
Old Kutaisi

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

პატარა გრიგოლმა ოთხწლიანი სკოლა ვანის რაიონის სოფელამაღლებაში დაასრულა. სწავლის გასაგრძელებლად კი ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში გადაიყვანეს. სხვადასხვა დემონსტრაციასა და რევოლუციურ გამოსვლაში შემჩნეული გრიგოლი სკოლიდან გარიცხეს, თუმცა იოსებ ოცხელმა სასწავლებელში მალევე აღადგინა.

Young Grigol graduated from the 4-year school in the village of Amaghleba, Vani. Then he continued his studies in the Kutaisi Gymnasium for the Nobility. Grigol was expelled from the school as he was mentioned to have participated in various demonstrations and revolutionary protests. However, soon, Ioseb Otskheli returned him to the school.

ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზია, ამჟამად ქუთაისის მეორე საშუალო სკოლა

Kutaisi Gymnasium for the Nobility. Today – The Second High School of Kutaisi

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

1902 წელს გრიგოლ ლორთქიფანიძემ დაასრულა ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზია. იმავე წელს ჩაირიცხა ოდესის (ნოვოროსიის) უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტზე, სადაც მხოლოდ ორი წელი ისწავლა. უნივერსიტეტში სწავლის დროს გრიგოლი სოციალ-დემოკრატიული პარტიის იდეებს გაეცნო, ჩაება აგიტაციასა და რევოლუციურ გამოსვლებში. 1904 წელს, სხვა მემამბოხე სტუდენტებთან ერთად, დააკავეს და 3 წლის განმავლობაში ციხეში გამოკეტეს. 1907 წელს გრიგოლმა სწავლა ისევ ნოვოროსიის უნივერსიტეტში განაგრძო, თუმცა ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, ფილოსოფიის მიმართულებით.

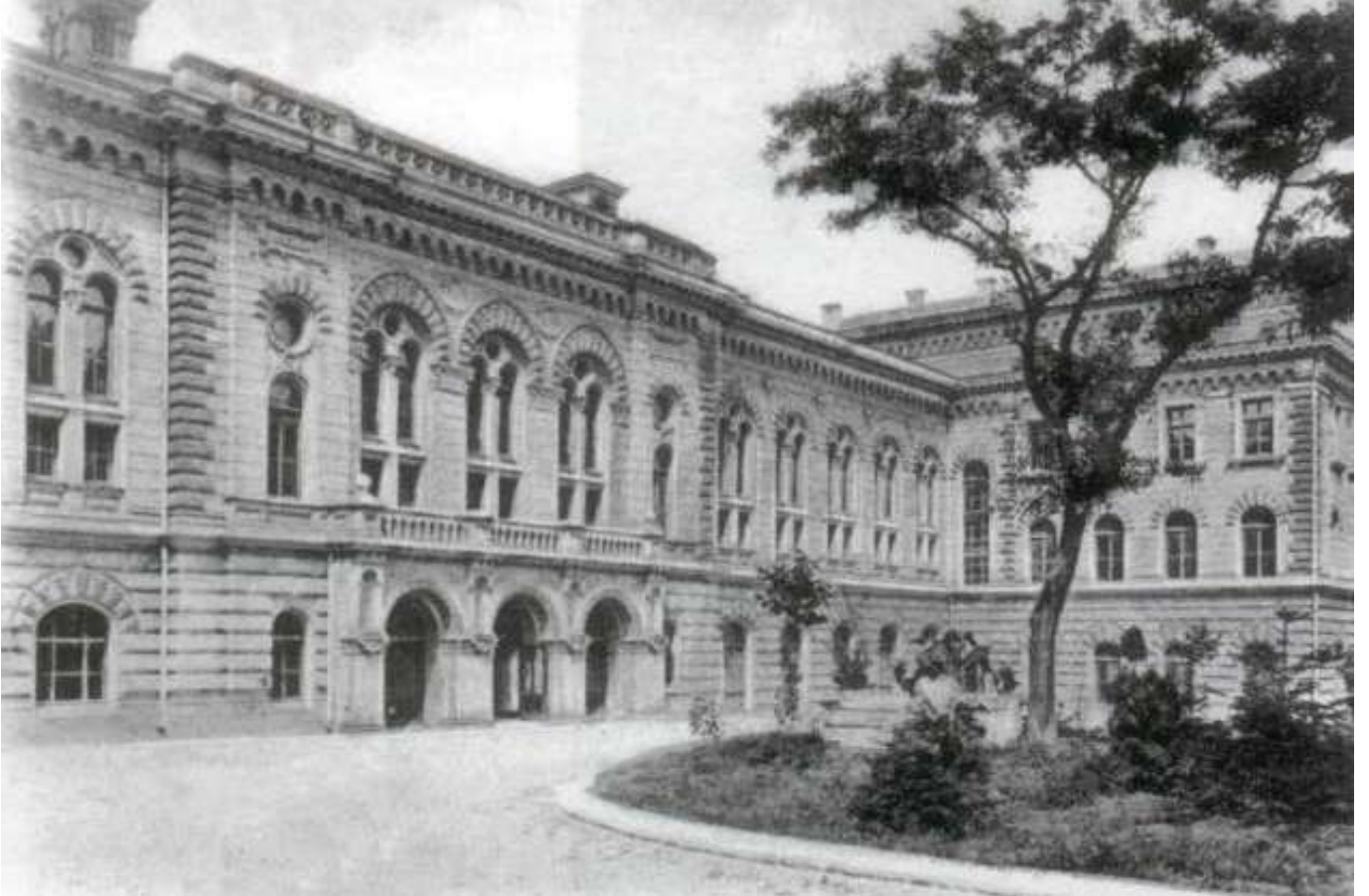
In 1902, Grigol Lortkipanidze graduated from the Kutaisi Gymnasium for the Nobility. The same year he started studying at the Medical Faculty of the Odessa (Novorossiya) University, where he only studied for two years. During his studies at the university, he became familiar with the Social-Democratic ideas and engaged in the agitation and revolutionary demonstrations. In 1904, together with the other rebel students, he was arrested and imprisoned for three years. In 1907, he continued his studies at the Novorossiya University but now on the Faculty of History and Philology, in the direction of Philosophy.

იოსებ ოცხელი (1865-1919) - პედაგოგი, ქუთაისის სათავადაზნაურო გიმნაზიის დირექტორი

Ioseb Otskheli (1865-1919) – teacher, Director of the Kutaisi Gymnasium for the Nobility

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia

1865 წელს დაარსდა ოდესის ანუ ნოვოროსიის საიმპერატორო უნივერსიტეტი. ის ტერიტორიული სიახლოვის გარდა, იქ მოღვაწე ქართველი მეცნიერების: ვასილ პეტრიაშვილისა და პეტრე მელიქიშვილის გამო, ქართველი ახალგაზრდებისათვის ერთ-ერთი ყველაზე მიმზიდველი სასწავლებელი იყო.

In 1865, the Imperial Novorossiysk University was established. Except for the territorial proximity, it became one of the most attractive educational destinations for the Georgian youth as long as the Georgian scientists such as Vasil Petriashvili and Petre Melikishvili worked there.

ვასილ პეტრიაშვილი (1842-1908) – ქართველი ქიმიკოსი, ოდესის უნივერსიტეტის რექტორი

Vasil Petriashvili (1842-1908) – Georgian chemist, Rector of the Odessa University

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia

პეტრე მელიქიშვილი (1850-1927) – ქართველი ქიმიკოსი, ოდესის უნივერსიტეტის ლექტორი, თბილისის უნივერსიტეტის პირველი რექტორი

Petre Melikishvili (1850-1927) – Georgian chemist, lecturer at the Odessa University, first Rector of the Tbilisi University

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia

გრიგოლმა სტუდენტობის დროს რამდენიმე გაზეთის გამოცემა მოახერხა. გაზეთი „ეკალი“ ცენზურას მალევე შეენირა. „სოციალდემოკრატიული ფურცელი“ კი მისი რედაქტორობით ქუთაისში გამოდიოდა.

During his student years, Grigol managed to publish several newspapers. The newspaper “Ekali” fell victim to censorship soon. He also edited “Sotsialdemokratiuli Purtseli” (The Paper of Social-Democracy) published in Kutaisi.

გაზეთი „სოციალდემოკრატიული ფურცელი“ – რედაქტორი გრიგოლ ლორთქიფანიძე

Newspaper “Sotsialdemokratiuli Purtseli” (The Paper of Social-Democracy) – Editor, Grigol Lortkipanidze

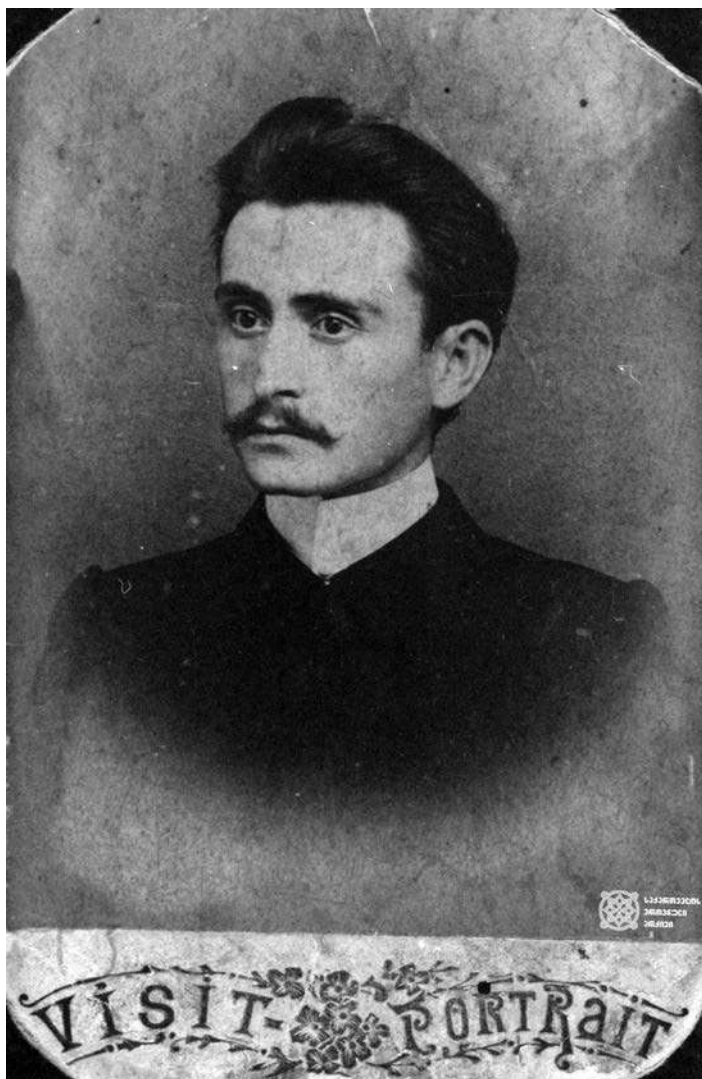
დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved at the National Parliament Library of Georgia

გაზეთი „Валу́йская народная земская газета“, რომელიც გრიგოლ ლორთქიფანიძის რედაქტორობით გამოიცემოდა. 10 დეკემბერი, 1917

Newspaper “Valuyskaya Narodnyia Zemskaya Gazeta”, edited by Grigol Lortkipanidze. December 10, 1917

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრიგოლ ლორთქიფანიძე
სტუდენტობის დროს

Student Grigol Lortkipanidze

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძე
სტუდენტობის დროს, დგას
მარჯვნიდან პირველი.
1900-იანები

**Student Grigol Lortkipanidze in
the upper right corner. 1900s**

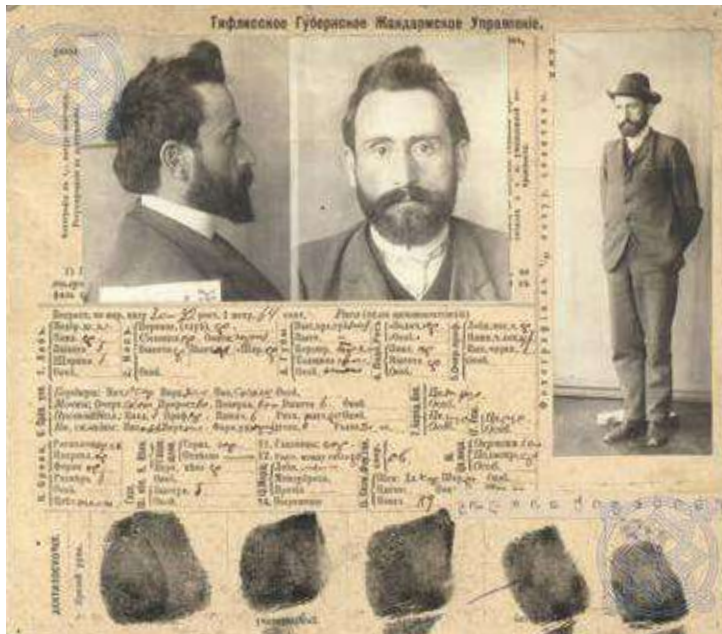
დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

აქტიური აგიტატორი და რევოლუციონერი გრიგოლი 1911 წელს ისევ დააკავეს. 1911-1912 წლები მეტეხის ციხეში გაატარა. გასამართლების შემდგომ რუსეთში გადაასახლეს. 1916 წელს ვორონეჟის გუბერნიაში დასახლდა, მოიპოვა პედაგოგობის უფლება და იქვე დაოჯახდა წარმოშობით უკრაინელ პედაგოგზე - ლიუბა ტიმოთეს ასულ ავრამენკოზე.

ახალდაქორწინებული ოჯახი რამდენიმე წელი რუსეთში ცხოვრობდა. იქ შეეძინათ პირველი შვილი დარეჯანიც. 1918 წლიდან კი საქართველოში დაბრუნდნენ და გრიგოლის მშობლიურ სოფელში - ისრითში დასახლდნენ. გრიგოლს და ლიუბას სამი შვილი: დარეჯან, თეიმურაზ და ნოდარ ლორთქიფანიძეები შეეძინათ.

Active agitator and revolutionary Grigol was arrested again in 1911. He spent 1911-1912 years in the Metekhi Prison. After his trial, he was resettled in Russia. In 1916, he settled in Voronezh province, acquired the right of teaching and married a Ukrainian teacher, Lyuba Avramenko, daughter of Timofey.

The newly-married couple lived in Russia for several years. There their first daughter, Darejani was born. In 1918, they returned to Georgia and settled in Grigol's home village – Isriti. Grigol and Lyuba had three children: Darejan, Teimuraz and Nodar Lortkipanidze.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაკავების შემდეგ ჟანდარმთა სამმართველოში შედგენილი ბარათი, 27 აპრილი, 1911

ასაკი გარ. შესახედაობით: 30-32

სიმაღლე: 1 მეტრი და 64 სმ.

ცოლიანი თუ არა: უცოლო

აღმსარებლობა: მართლმადიდებლობა

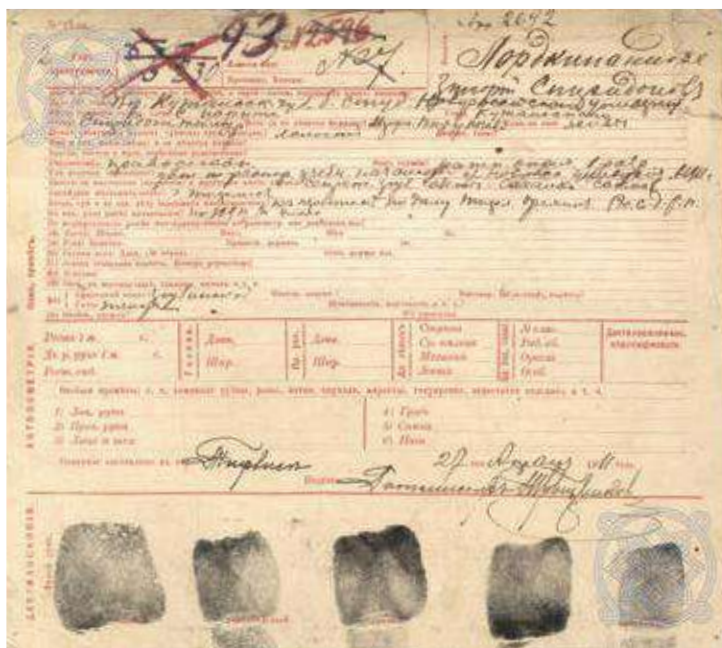
სად მიიღო განათლება: გაგდ.[ებულია] (ყვით...)

პროფესია და სამუშაო ადგილი: ქართული გაზეთის „სახალხო საქმე“ სამდივნო

ბოლო საცხოვრებელი ადგილი: ქ. თბილისი

როდის, სად და რის გამო დააკავეს: საქართველოს სოციალ დემოკრატიული მუშათა პარტიის მიმონერის საქმეზე

მშობლიური ენა: ქართული

The note created at the Gendarmes Department after Grigol Lortkipanidze's arrest, 27 April, 1911

Age (by appearance): 30-32

Height: 1-meter და 64 cm

Marriage status: not married

Religion: Orthodox Christianity

Place of education: expelled

Profession and the place of employment: Secretariat of the Georgian newspaper “Sakhalkho sakme”

Last address: Tbilisi

Time, place and reason for arrest: for the case of the correspondence of the Workers' Social-Democratic Party

Mother tongue: Georgian

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

სტუდენტი გრიგოლ ლორთქიფანიძე, ზედა რიგში,
მარცხნიდან მეხუთე. 1900-იანები

Student Grigol Lortkipanidze in the upper row, fifth from the
left. 1900s

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძისა და ლიუბა ავრამენკოს ქორნილი. დაბა ვალუიკი (უკრაინა). 1916

Grigol Lortkipanidze and Lyuba Avramenko's wedding. Township Valuyki (Ukraine). 1916

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრიგოლ ლორთქიფანიძის
მეუღლე ლიუბა ავრამენკო

ლიუბა ტიმოტეს ასული
ავრამენკო (დაბ. 1892),
შეძლებული ოჯახიდან იყო.
დაამთავრა მოსკოვის
უნივერსიტეტის
ბუნებისმეტყველების
ფაკულტეტი.

Grigol Lortkipanidze's wife,
Lyuba Avramenko

Lyuba Avramenko, daughter
of Timofey (born in 1892) was
from the well-off family. She
graduated from the Faculty of
Natural Studies at the Moscow
University.

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის დროს გრიგოლ ლორთქიფანიძე ისევ რუსეთშია. პედაგოგიური საქმიანობის პარალელურად, ჩაბმულია სოციალ-დემოკრატიული იდეების გავრცელებაში და რედაქტორობს ბელგოროდის ოლქში ერობის სახალხო გაზეთს, სადაც სხვადასხვა ფსევდონიმით აქვეყნებს წერილებს.

During the 1917 revolution, Grigol Lortkiphanidze was still in Russia. In parallel with teaching, he was involved in the spread of Social-Democratic ideas and was an editor of the newspaper in the Belgorod Province, in which he published letters with different pseudonyms.

ლორთქიფანიძეების ოჯახი. 1920

მარცხნიდან პირველი გრიგოლის უფროსი და, მამა – სპირიდონი, უფროსი შვილი – დარეჯანი, დედა – მარტა პაპავა პატარა თეიმურაზთან ერთად. ზედა რიგში გრიგოლი და მისი მეუღლე ლიუბა ავრამენკო.

Lortkipanidze family. 1920

From the left: Grigol's older sister, father – Spiridon, older daughter – Darejan, mother – Marta Papava with Teimuraz.
Grigol and his wife, Lyuba Avramenko in the upper row.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

**საქართველოს პირველ რესპუბლიკაში
(1918-1921)**

**IN THE FIRST REPUBLIC OF GEORGIA
(1918-1921)**

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს დ ა მ ო უ კ ი დ ე ბ ლ ო ბ ი ს

ა ქ ტ ი

მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში საქართველო არსებობდა, როგორც დამოუკიდებელი და თავისუფალი სახელმწიფო.

მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს, ყოველ მხრით მჭრისგან შევიწროვებული, საქართველო თვისის ნებით შეუერთდა რუსეთს იმ პირობით, რომ რუსეთი ვალდებული იყო საქართველო გარეშე მჭრისგან დაეცვა.

რუსეთის დიდის რევოლუციის მსვლელობამ რუსეთში ისეთი შინაგანი წყობილება შექმნა, რომ მთელი საომარი ფრონტი სრულიად დაიშალა და რუსის ჯარმაც დაუტევა ამიერკავკასია.

დარჩნენ რა თვისის ძალების ამარად, საქართველომ და მასთან ერთად ამიერკავკასიამ თვით იღვეს თავს საკუთარი საქმეების გაბოღა და პატრონობა და შესაფერი ორგანოებიც შექმნეს; მაგრამ, გარეშე ძალთა შედგაფლენით, ამიერკავკასიის ერთა შემაერთებელი კავშირი დაირღვა და მით ამიერკავკასიის პოლიტიკური მთლიანობაც დაიშალა.

ქართველ ერის დღევანდელი მდგომარეობა აუცილებლად მოითხოვს, რომ საქართველომ საკუთარი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია შექმნას, მისის საშუალებით გარეშე ძალის მიერ დაპყრობისგან თავი გადაირჩინოს და დამოუკიდებელ განვითარების მსჯიციე საფუძველი აავსოს.

ამისდა თანხმად საქართველოს ეროვნული საბჭო, 1917 წლის 22 ნოემბერს არჩეული, საქართველოს ეროვნულ ყრილობის მიერ, დღეს საყოველთაოდ აცხადებს:

I. ამიერიდგან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებოვანი დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

2. დამოუკიდებელ საქართველოს პოლიტიკური ფორმა - დემოკრატიული რესპუბლიკაა.

8. საქართველოს ომიანობაში საქართველო მუდმივი ნეიტრალური სახელმწიფოა.

4. საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას ქსურს საერთაშორისო ურთიერთობის ყველა წევრთან კეთილმეზობლური განწყობილება დაამყაროს, განსაკუთრებით-ვი მოსაზღვრე სახელმწიფოებთან და ერებთან.

5. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა თავისს საზღვრებში თანასწორად უზრუნველყოფს ყველა მოქალაქის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებებს, განურჩევლად ეროვნებისა, სარწმუნოებისა, სოციალურ მდგომარეობისა და სქესისა.

6. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა განვითარების თავისუფალ ასპარეზს გაუხსნის მის ტერიტორიაზედ მოსახლე ყველას.

7. დამფუძნებელ კრების შეკრებამდე მთელს საქართველოს მართვაგამგეობის საქმეს უძღვება ეროვნული საბჭო, რომელიც შევსებული იქნება ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებით, და დროებითი მთავრობა მასუხისმგებელია საბჭოს წინაშე.

შ. ჯ. კეკელიძე - პრეზიდენტი.
ნ. ლორთქიფანიძე
ქ. ბერიძე
მ. ბერიძე
პ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე

ნ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე
მ. ბერიძე

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

საქართველოს დამოუკიდებლობა

საქართველოს დამოუკიდებელი კრება—არსებული ჰორავირი, თახსწორი, საყოველთაო, ფარული და პრო-პორციონალიური საარჩევნო სისტემით ორივე სქესის მოქალაქეთა მიერ,—თავის ზირველსავე სხდამაზე, 1919 წ. მარტის 12-ს, ქვეყნისა და ისტორიის წინაშე აღიარებს, რომ ის სავსებით იღებს და ადასტურებს საქართველოს ერთეულ საბჭოს მიერ 1918 წ. მაისის 26-ს, ნაშუადღევს 5 ს. და 10 წ. თბილისში გამოცხადებულ საქართველოს დამოუკიდებლობის შედეგ აქტს.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი

„მხედ სრული კანკალით საქრველი არსებობდა, როცაყო დამოუკიდებელი და თავისუფალი სახელმწიფო.“

„მოფრმეტე სველის განხრელის ვლდე შალი ბრწისეკ მუქმობული საქრველი თვის სხილ სვერდა რესის იმ ჰინობის, რომ რესული ვლდე ბელი იყო საქრველი კარგე ბრწისეკ დღევ.“

„რესული დღი რეკლიევიის შედეგობის რესობის იხეთ ბიანეის წი-ლიევის შესწის, რომ ბილი სიბისი ფრმეთ სრულიად დამბდი და რესის ვარგე ვარგეთა ამარგეთა.“

„დამბნ რა თვის ბილიის მხრე, საქრველიმ და მისიმ ვარგე მერ-კვებამ თხო იღეს თავ სველანი საქრვის კიდელი და ჰარწისის და ჰე-სიოანი ირგობულე მქმნეს მერე კარგე ბილი სვერდელი ამარგეთისას ფრა სქმრეველი კვბისი დარდეთ და მის ამარგეთისას ბილიტარევი ბილი-სილყო დამბდა.“

„ქრველი ვრს დღევანელი შეკომბრის ვრედელებე ბილითებს, რომ საქრველიმ სველანი სახელმწიფობო ირგონსევი შესწის მისი სემუ-დელის კარგე ბილი მერე განხრისიკან თავი კვიბისის და დამოუკიდებელ კერკობის მერე სვერდელი თხო.“

„ამსდე თანბსე საქრველის ვრჩველი სემი, 1917 წლის სექტემბრის 22-ს ამხველი საქრველის ვრჩველ ვრლიბის მერე, დღეს აღსვეს.“

1) მხრად საქრველის ხელი სვერდე ვრელები მერტრებული და საქრველი სრედელებოანი დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

2) დამოუკიდებელ საქრველის ბილიტარევი ვრბის—ფორკარული რეს-ბელებია.

3) საქრბისობის იმანობის საქრველი მუდმივ სრტრული სახელ-მწიფოა.

4) საქრველის ფორკარული რესბელების სერს საქრბისობის ვრჩოვი-ობის ვრღი წყობის კალიტარული კრკობისა და მისიმ, კანკალიტობის-ცა მისი სვერ სხელმწიფობის და ვრგობის.

5) საქრველის ფორკარული რესბელები თვის სხელებს თანბ-„მდა ვრწილელთის ვრღი მებობის მებობის და ბილიტარ ვრღებეს ერკვერელი ვრჩვების, სემრევისის, სოციალურ შეკომბრისის და სხვას.“

6) საქრველის ფორკარული რესბელები კერკობისას თავისუფელ მს-რებს კუნისის მარტარობისე მისილე ვრღი ვრს.

7) დღევანელ ვრბის სვერდელ ბილი საქრველის მრეკ-კვების სემის ვრღე ვრჩველი სემი, რომელი შეკრებული იქნეს ვრჩველ ვრწო-რე სიბისი წინამბეკვლები, და ვრჩევისი ბიერის სემისმხვებელი სემის წინაშე.“

Handwritten signatures in Georgian and other scripts, including names like M. Bogoyavlitsky, Paul Bibik, and others, arranged in columns. Some names are in Cyrillic or Latin script.

საქართველოს დამოუკიდებლობის ორი აქტი, ერთი – ხელმოწერილი 1918 წლის 26 მაისს და მეორე – 1919 წლის 12 მარტს

საერთაშორისო პოლიტიკური ვითარების გათვალისწინებით, საქართველომ პირველმა დატოვა ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკა, ეროვნულმა საბჭომ კი დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

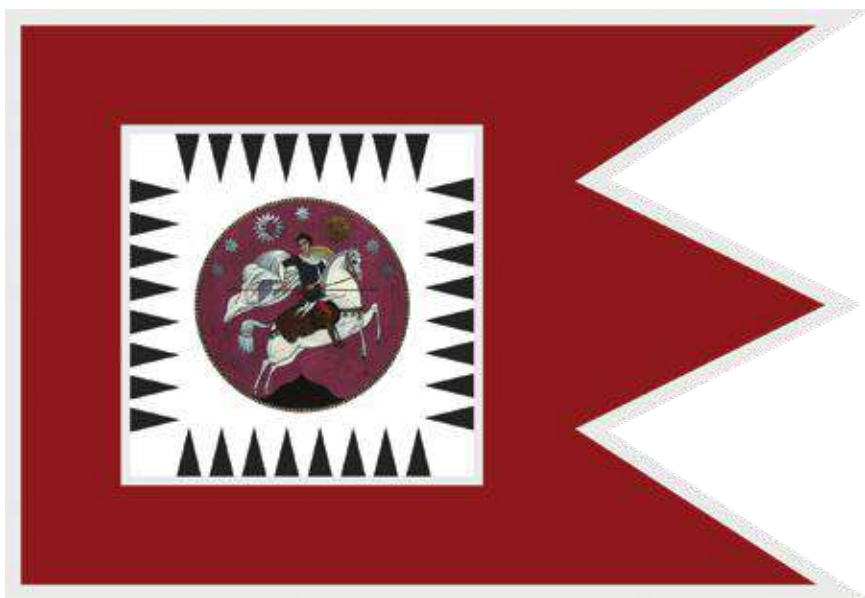
დამფუძნებელი კრების გახსნის სესიაზე არჩეულმა დეპუტატებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურეს საქართველოს დამოუკიდებლობა და აქტს საზეიმო ვითარებაში მოაწერეს ხელი.

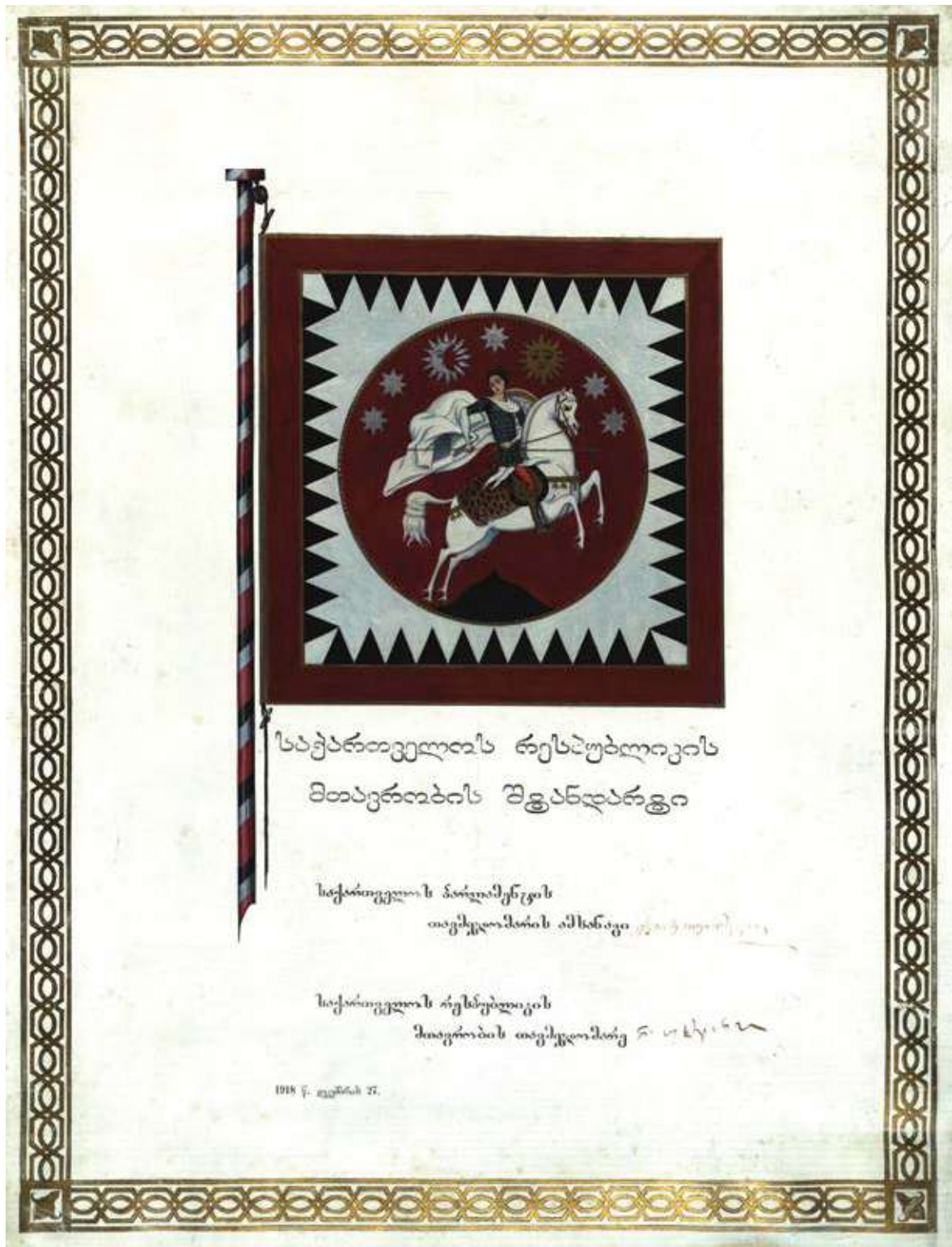
The Acts of Independence of Georgia signed on 26 May 1918 and 12 March 1919

Due to the international political situation, Georgia was the first to leave the Transcaucasian Federative Republic and the National Council declared independence.

At the opening session of the Constituent Assembly, the members of the House reaffirmed the independence of Georgia and signed the Act of Independence in the ceremonial situation.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბი,
სამხედრო დროშა და მთავრობის შტანდარტი

Coat of arms, state flag and cavalry standard of the First
Democratic Republic of Georgia

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოში დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღიდანვე დაიწყო მსჯელობა სახელმწიფო-ებრივი სიმბოლიკის შექმნასთან დაკავშირებით. 1918 წლის აგვისტოში გამოცხადდა კონკურსი „საქართველოს სახელმწიფო ღერბის შექმნისა“.

გერბის შექმნისას გასათვალისწინებელი იყო ორი მოთხოვნა:

1. ქართული სტილის უნდა ყოფილიყო;
2. რელიგიური სიმბოლიკა არ უნდა გამოეყენებიათ.

მუშაობის პროცესში გამოიკვეთა ორი მოსაზრება: სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთმა იდეოლოგმა, ირაკლი წერეთელმა წამოჭრა იდეა გერბზე კლდეზე მიჯაჭვული ამირანის გამოსახვასთან დაკავშირებით. ისტორიკოსი ივანე ჯავახიშვილი კი თეთრი გიორგის, გველეშაპის განმგმირავის, გამარჯვებული მებრძოლის სიმბოლიკას უჭერდა მხარს.

1918 წლის 12 ოქტომბერს გამოცხადდა სახელმწიფო გერბის კონკურსი. გამარჯვებული ესკიზის ავტორი მხატვარი იოსებ შარლემანი გახდა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბი 1918 წლის 29 დეკემბერს დამტკიცდა.

In Georgia, immediately after the declaration of independence, discussions about the state symbols started. In August 1918, the competition “For Creation of the Coat of Arms” was announced.

Two main conditions needed to be met during the creation of the coat of arms: 1. It should have been of a Georgian style; 2. Religious symbolism should not have been used.

Two opinions were expressed while working. One of the ideologists of the Social-Democratic Party, Irakli Tsereteli had an idea to depict Amiran, tied to the cliff, on the coat of arms. A historian, Ivane Javakhishvili liked the idea of depicting white Giorgi, fighting the dragon as a symbol of victory.

On 12 October 1918, the competition was announced. A painter, Iosif Charlemagne was selected as a winner. On 29 December the coat of arms of the Democratic Republic of Georgia was officially confirmed.

„შვინდისფეი ადგიდიანს ხგვად ფახზედ თეთი გიოხგი ჩიქებთან თეთი ცხენზედ. მაჩკვენა ხედში შესაგევად მომაჩკვებუდი ოქხოს შუბი ვეხცხდის დახვიანი.

ცისფეი ჯავშანი, ხომედსაც აქვს ვეხცხდის უჯელები; ჯავშნის ქვეშ მიხაკის ფეი ცყავის პეხანგი; სახედო და ბოლო მოსასხამისა – თეთი.

მაჩხენა მხახზედ თეთი ფაი სახიანი; შადვაი – აღისფეი, ოქხოს წალები;

უნაგიხის ქვეშ ვეფხის ცყავის ყაჯაი; უნაგიი ოქხოსი და უზანგი ვეხცხდისა;

ლეხბის თავში ხვა კუთხიანი ვეხცხდის ვახსკვდავი; მის მაჩკვნივ ვეხცხდის მთვაჲე, მაჩხნივ ოქხოს მზე; მთვახის და მზის აქეთიქით ოხ-ოხი ხვა კუთხიანი ვეხცხდის ვახსკვდავი.

ცხენის ქვევით შავი მთის მწვევივადი. ფაის გახშემო შავი ახშია, თეთი-წინწკლებიანი, ოქხოს ზოდებში ჩასმუდი“.

წყარო: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, ენციკლოპედია-ლექსიკონი, 2018, გვ. 89, 90

“White Giorgi sitting on the white hoofed horse depicted on the round, maroon shield. He has a golden spear with a silver blow in his right hand.

Blue armour with silver cubes; a dark brown shirt under the armour; white sleeves and the end of the cape.

White shield on the left arm, red shalwar, golden boots

Tiger Qajar under the saddle, golden saddle and silver stirrup

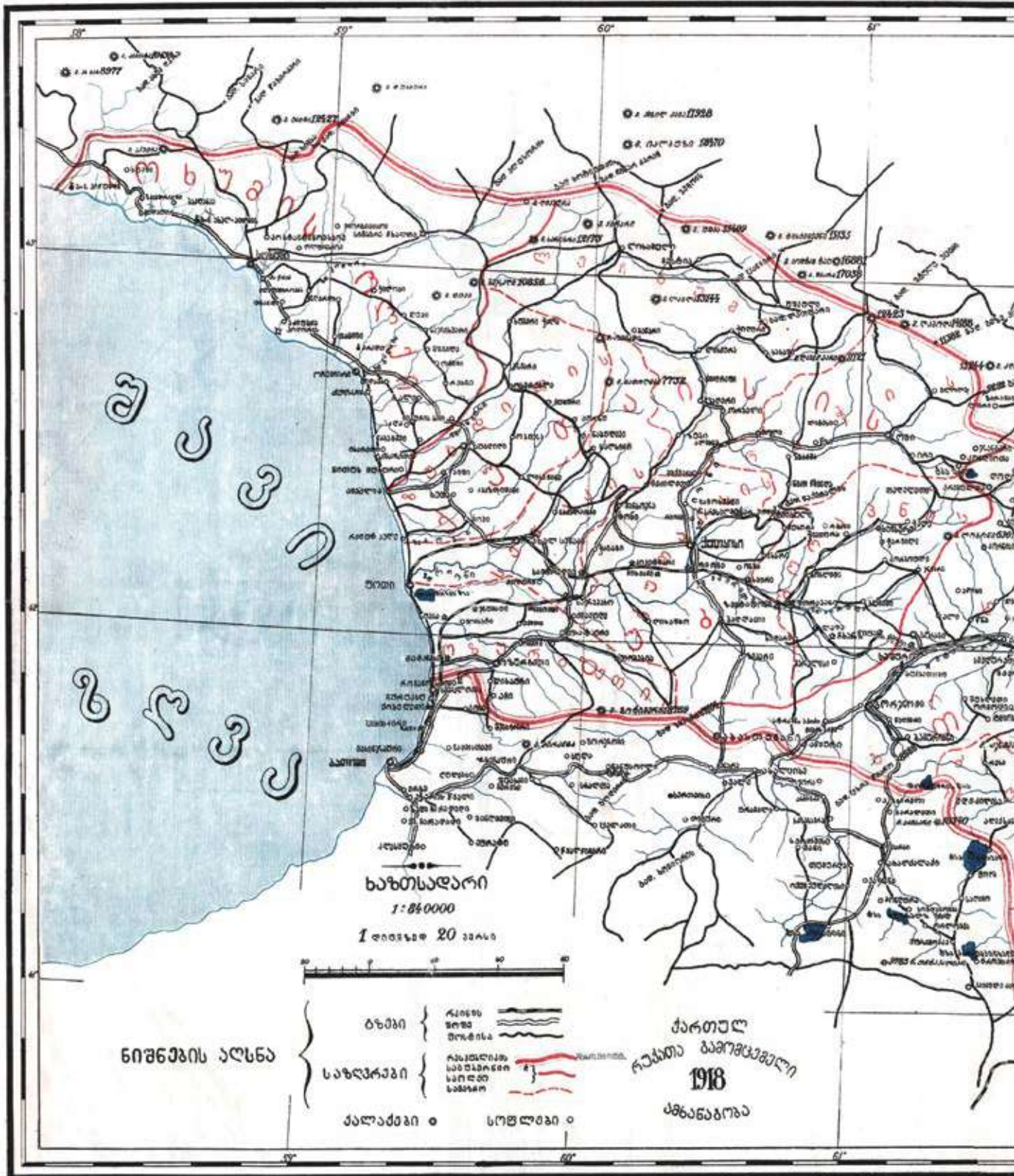
Silver octagram on the head of the coat of arms, silver moon to the right, golden sun to the left, two silver octagrams next to the sun and the moon.

Black mountain peak under the horse, black lace around the shield with white dots and golden strips“.

Source: Democratic Republic of Georgia, Encyclopedia-Dictionary, 2018, pp. 89-90

იოსებ შარლემანი (1880 - 1957) - მხატვარი, გრაფიკოსი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბის ესკიზის ავტორი. 1917 წლიდან პეტერბურგიდან საცხოვრებლად გამოვიდა კავკასიაში. 1918 წლიდან თბილისში დასახლდა. იყო თბილისის სამხატვრო აკადემიის დაარსების ერთ-ერთი ინიციატორი.

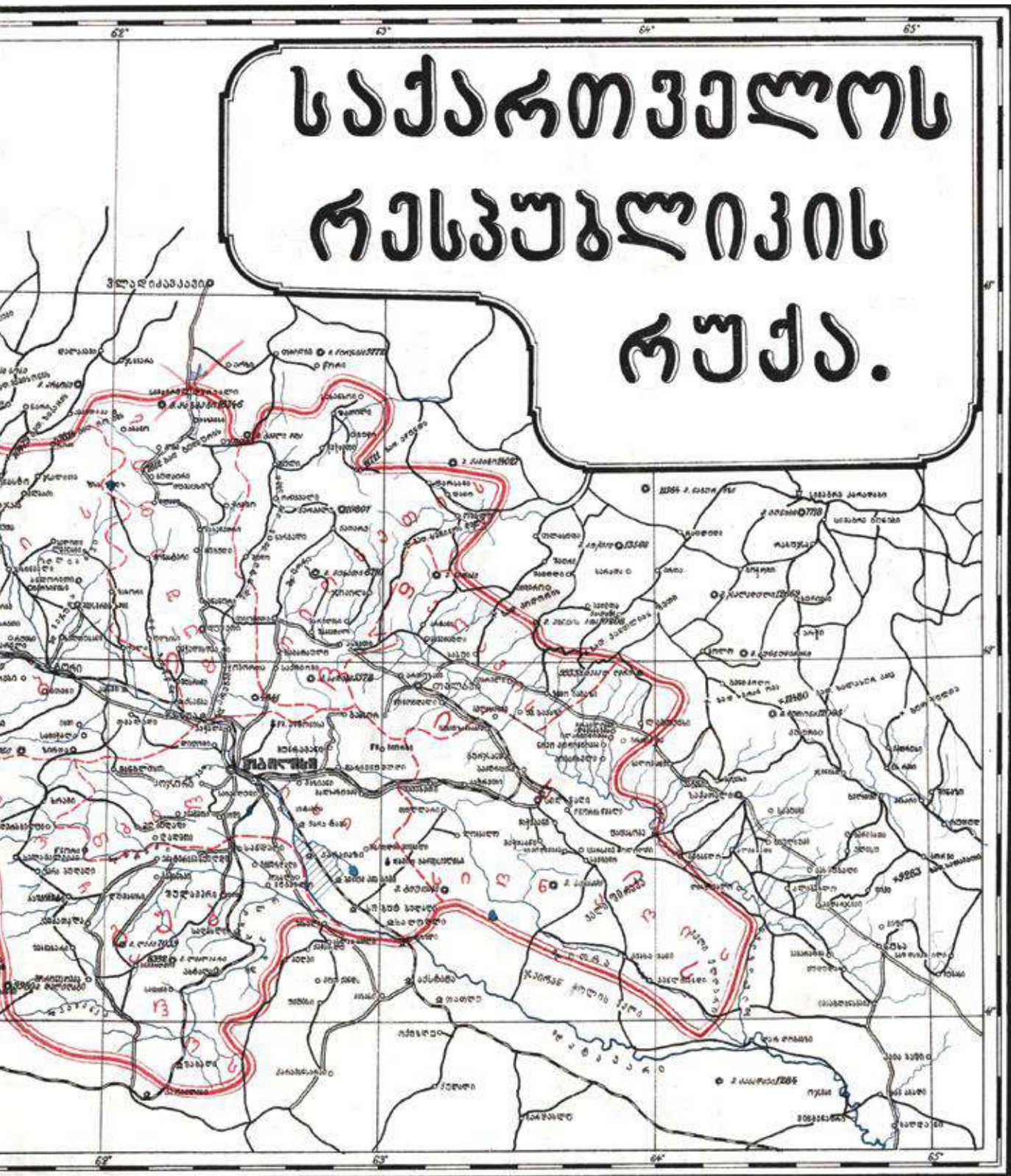
Iosif Charlemagne (1880-1957) – painter, graphic designer, the author of the sketch of the coat of arms of the Democratic Republic of Georgia. In 1917, he moved to the Caucasus from Saint-Petersburg. In 1918, he settled in Tbilisi. He was one of the initiators of the establishment of the Tbilisi State Academy of Arts.

თავრობული და ბაჟოცყაველი: ბ. ბაჩუჩილაძის და პ. ტუტელივის მიერ

საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო რუკა 1918 წლის 26 მაისის მდგომარეობით

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

დასავლელი ელკრატული

ლიტოგრაფია: პინკინა

The map of the Republic Georgia by May 26, 1918

Preserved at the National Archives of Georgia

ამ საზღვრებში შეხვდა საქართველო დამოუკიდებლობას 1918 წელს. ბრესტ-ლიტოვსკის ზავით გამოწვეული ტერიტორიული დათმობები მძიმე გამოდგა - ბათუმის ოლქი მთლიანად ოსმალეთის კონტროლქვეშ მოექცა. მცირე ხანში ოსმალეთმა ოლქში რეფერენდუმი ჩაატარა და ბათუმის ოლქში ისტორიულად მცხოვრებ ქართველ მოსახლეობას ხმის მიცემის უფლება შეუზღუდა, თუმცა 1920 წლის ივლისში საქართველომ მოახერხა ოლქზე კონტროლის აღდგენა და ის საკუთარ დე-ფაქტო და დე-იურე საზღვრებში მოაქცია.

1920 წლის 19 მარტს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრის გრიგოლ ლორთქიფანიძის ბრძანება (N66) რესპუბლიკის ჯარების ნაწილებს:

„1918 წლის 1 აპრილს ქართველი ერის უღმობელ მტრებმა, ისარგებლეს რა ჩვენი ცხოვრების მაშინდელ კრიტიკულ მდგომარეობით, მოგვწყვიტეს სამხრეთ-დასავლეთი საქართველო ბათუმთან. მძიმე სატანჯველი იყო ჩვენთვის ეს დანაკლისი და სიმწარით ვაფასებდით თვალი-ყურს, თუ როგორ ინგრეოდა ამ ორი წლის განმავლობაში ჩვენი ქვეყნის საუკეთესო კუთხე და ძვირფასი ქალაქი, მაგრამ მდგომარეობის სასურველათ შეცვლა და საქმის გამოსწორება იმდენათ გართულებული იყო, რომ იძულებული ვიყოთ დროებით შევრიგებოდით ამ საშინელ მდგომარეობას და მშვიდობიანი გზით გადაგვეჭრა საკითხი. ქართველი ერის ასეთი სურვილით კვლავ ისარგებლეს ჩვენმა მტრებმა და ამ ბოლო დროს ბათუმის ოლქში გააჩაღეს რესპუბლიკის არსებობისა და მისი კეთილ-დღეობის საწინააღმდეგო მუშაობა“.

„ასეთმა მდგომარეობამ იძულებული გაგვხადა ამა წლის 29 თებერვალს გაგვეცა ბრძანება რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალების მიმართ საქართველოს უზენაეს ინტერესების დასაცავათ შევსულიყავით შავშეთსა და აჭარაში ადგილობრივ მცხოვრებთა სურვილით და იქ დაგვეჭირა ზოგიერთი პუნქტები. უმთავრესი მოქმედება ამ მხრით დაევალა ახალციხე-არტაანი-ოლთისის მიმართულებით მოქმედ მესამე ქვეითთა ბრიგადას გენერალ წულუკიძის მეთაურობით. აღნიშნულმა ბრიგადამ წარმატებით შეასრულა თავისი მოვალეობა.“

აღვნიშნავ რა მესამე ქვეითთა ბრიგადის ასეთ მოქმედებას, მოვალეთ ვსთვლი ჩემს თავს გამოვუცხადო სამსახურის პირით უღრმესი მადლობა მის შემადგენელ ოფიცრებსა და ჯარისკაცებს. ყოველივე ეს სრული თავდება იმისა, რომ მუდმივი ჯარი საბოლოოთ განმტკიცდება, გაფოლადდება და ის მთელი თავისი ძალა-ენერგიით დაიცავს რესპუბლიკის არსებობას და ქართველი ერის მიერ დიდი მსხვერპლით მოპოვებულ უფლება-თავისუფლებას.“

სამხედრო მინისტრი გრიგოლ ლორთქიფანიძე

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920, N63

Georgia welcomed its independence in 1918 within these state borders. The territorial concessions made as a result of the Treaty of Brest-Litovsk were difficult - Batumi fell under the full control of the Ottomans. Shortly, the Ottoman Empire held a referendum in the District and the historical population of Batumi was restricted to vote. However, in 1920, Georgia restored its control on the District and included it in the republic's de-facto and de-jure borders.

Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's order (N66) of 19 March 1920 to the military units of the Republic:

“On 1 April 1918, Georgia's enemies benefitted from our critical condition by that time and took South-Western Georgia, including Batumi, from us. It was a heavy loss for us and we observed with pain how the best part of our country and a great city was being destroyed during the last two years but it was so difficult to improve the situation that we had to adapt to these terrible conditions and solve this issue through peaceful means. Our enemies still benefitted from such a desire of the Georgian people and started working against the Republic and its welfare in Batumi.”

“Such situation forced us to issue an order and invade Shavsheti and Adjara on the request of the local population for protecting Georgia's state interests. The brigade led by General Tsulukidze was ordered to act accordingly. The brigade completed its task successfully.

I feel obliged to thank the officers and soldiers of this brigade. All of these means that our military will, finally, be stronger and protect the republic and its independence”

Military Minister Grigol Lortkipanidze

Newspaper „Sakartvelos Respublika“, 1920, N23

МИРНОЕ ДОГОВОРЬ

МЕЖДУ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ И ГРУЗИНСКОЙ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ.

Азербайджанская Социалистическая Советская Республика, представленная в лице заместителя Председателя Революционного Комитета Азербайджанской Социалистической Советской Республики, Народного Комиссара Иностранных Дел Нарва Якуба Гусейнова с одной стороны и Грузинская Демократическая Республика, в лице Военного Министра Григория Спирidonовича Дордипшвиладзе, Товарища Председателя Центрального Собрания Спихина Гургеневича и члена и Докладчика Семёновича Андроникова с другой, заключили в добровольном и взаимном согласии, заключили ныне следующий договор о мире и дружбе:

I.

Между Азербайджанской Социалистической Советской Республикой и Грузинской Демократической Республикой прекращаются все военные действия и обе стороны обязуются в прочной, мирной и дружеской дружбе из дружеских отношений. Военно-политическая независимость сохраняется взаимно.

II.

Границей между Азербайджанской Социалистической Советской Республикой и Грузинской Демократической Республикой является административная граница между Борчалинским и Кавказским уездами, начиная от Армянской реки, идущей через гору Коварина, далее через гору Барина по административной границе в северо-восточном направлении до реки, что находится в 4-х километрах юго-восточнее горы Кавказ-Най, отсюда по условной линии по восточному склону хребта гора Тарс и Баба-Нара через селение Цанлаво моста, далее по северной границе, идущей по реке Крах и Курь, далее по северной Дольного моста, отсюда в

безразличном направлении на реку, при чем она имеет право впасть принадлежало или поделено по границам и нормам установленным взаимной комиссией из представителей обеих сторон в равных количествах.

III.

Настоящий договор вступает в силу со момента его подписания и подлежит ратификации; обеими ратифицированными договорами проводится в течение двух недель со дня подписания настоящего мирного договора. в Тифлисе.

12 июня 1920 года, ст. Антхага.

Заместитель Председателя
Революционного Комитета
А.Е.Ф. Нарвацкий Камисар
Иностранных Дел
Якуба Гусейнов

Военный Министр
Григорий Спирidonович
Дордипшвиладзе
Товарищ Председателя
Центрального Собрания
Спихина Гургеневич
Семёнович Андроников

Настоящий договор ратифицирован РЕВОЛЮЦИОННЫМ КОМИТЕТОМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКИ на заседании от двадцати второго июня 1920 года в городе БУДУ.

Секретарь Революционного Комитета Азербайджанской Социалистической Советской Республики
А. Мухомедов
Нарвацкий Камисар
Якуба Гусейнов

აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკასა და საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას შორის სადგურ აღსტაფაში 1920 წლის 12 ივნისს დადებული საზავო ხელშეკრულება (პირველი და ბოლო გვერდები) და დამატებითი შეთანხმება, რატიფიცირებული ქ. ბაქოში. 25 ივნისი, 1920

დოკუმენტს ხელს აწერენ: საქართველოს მხრიდან სამხედრო მინისტრი, გრიგოლ ლორთქიფანიძე, სიმონ მდივანი და ალექსანდრე ანდრონიკოვი (ანდრონიკაშვილი). აზერბაიჯანის მხრიდან - საგარეო საქმეთა მინისტრი, მირზა დავიდ ჰუსეინოვი.

შეთანხმება გულისხმობს ცეცხლის შეწყვეტას და მშვიდობიან ურთიერთობებს, ტყვეების გაცვლას; აზერბაიჯანსა და საქართველოს შორის საზღვრის დემარკაციას, ნეიტრალური ზონების დადგენასა და მათთან დაკავშირებული რეგულაციების კონტროლისთვის შერეული კომისიის შექმნას; ზაქათალის ოლქის საკითხის გადაწყვეტისთვის არბიტრაჟული კომისიის შექმნას, რაც გათვალისწინებულია საბჭოთა რუსეთსა და დემოკრატიულ საქართველოს შორის 1920 წლის 12 მაისის დამატებითი ხელშეკრულებით; ორივე მხარის მიერ გერბებისა და დროშების ურთიერთაღიარებას; დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარებასა და დარეგულირებას; ორივე მხარის ვალდებულებას, არ დაუშვან თავიანთ ტერიტორიებზე ხელისუფლების მონინალმდეგე ჯგუფების ყოფნა და მათი მხარდაჭერა; მხარეებს შორის სავაჭრო ურთიერთობებსა და თავისუფალ ტრანზიტს; ნადავლის ურთიერთდაბრუნებასა და ზარალის ანაზღაურებას სპეციალურად შედგენილი კომისიის რეგულაციებით; საჯარო და კერძო სამართლის საკითხების დარეგულირებას შერეული კომისიის მიერ; საქართველოს მთავრობა აზერბაიჯანელ მომთაბარეებს საძოვრების გამოყენების უფლებას აძლევს ქართული კანონის მიხედვით; შერეული კომისიის რეგულაციების მიხედვით, ორივე მხარის მოქალაქეებს აქვთ სამშობლოში დაბრუნებისა და ქონების წაღების უფლება.

საბჭოთა აზერბაიჯანისა და საქართველოს რესპუბლიკებს შორის 1920 წლის 12 ივნისს გაფორმებული საზავო ხელშეკრულების დანართი.

ოფიციალური სავაჭრო-სატრანზიტო ხელშეკრულების ხელმოწერამდე აზერბაიჯანი საქართველოს აძლევს სულ 2 მილიონ ფუთ ნავთს, რომლის ღირებულება დადგინდება უახლოეს მომავალში გაფორმებული სავაჭრო-სატრანზიტო ხელშეკრულებით. თავის მხრივ, საქართველომ, არსებული ხელშეკრულების ხელმოწერიდან ორი თვის განმავლობაში, ნავთობის ღირებულების საპირნონედ აზერბაიჯანს უნდა მისცეს მანუფაქტურა და ქალაქი; საქართველო კისრულობს ხიდის აღდგენას; ყოველივე ზემოთქმულის ღირებულებას განსაზღვრავს შერეული კომისია.

The peace treaty between Azerbaijan and Georgia signed on 12 June 1920 at the station in Agstafa and an additional agreement signed on 25 June 1920 in Baku

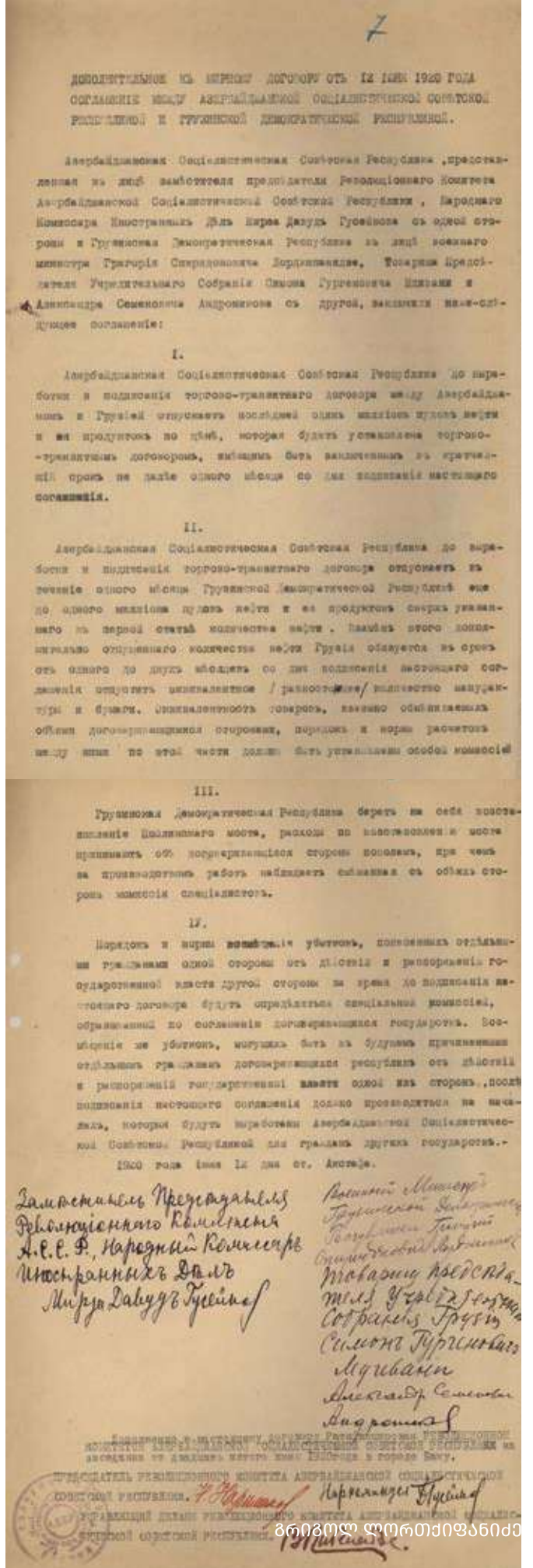
The document is signed by Grigol Lorkipanidze, Military Minister of Georgia, Simon Mdivani, Aleksandre Andronikov and Mirza David Husinov, Minister of Foreign Affairs of Azerbaijan.

The agreement includes a ceasefire and peaceful relations, exchange of hostages; demarcation of the state border, the establishment of neutral zones and establishment of a commission for controlling the regulations; establishment of a commission for Zaqatala district issue, which is considered in the additional agreement between Democratic Georgia and Soviet Russia signed on 12 May 1920; establishment of diplomatic relations; mutual responsibility not to support the groups opposing the government on their territories; trade relations and free transit; return of loot and reimbursement of the loss; the Government of Georgia allows the Azeri nomads to use pasture; citizens of both of the countries have right to return to their home country and take their property there.

Attachment of the Treaty signed on 12 June 1920 between Azerbaijan and Georgia

Before signing the agreement, Azerbaijan gives 2 pood oil to Georgia, the cost of which would be established by the agreement. In return, Georgia should have given to Azerbaijan manufacture and paper during the following two months; Georgia takes the responsibility to restore the bridge; the Commission establishes the cost of all of the above mentioned.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

აზერბაიჯანის ფრონტიდან დემობილიზებული ჯარისკაცების ფოტო

Photo of soldiers demobilized from Azerbaijani front

ფოტო 1: ტყვეობაში მყოფი სახლხო გვარდიელების დაბრუნება აზერბაიჯანიდან თბილისში, გადაღებულია თბილისის რკინიგზის სადგურზე. 1920

Photo 1: The return of hostage guardians from Azerbaijan to Tbilisi. Tbilisi Railway Station. 1920

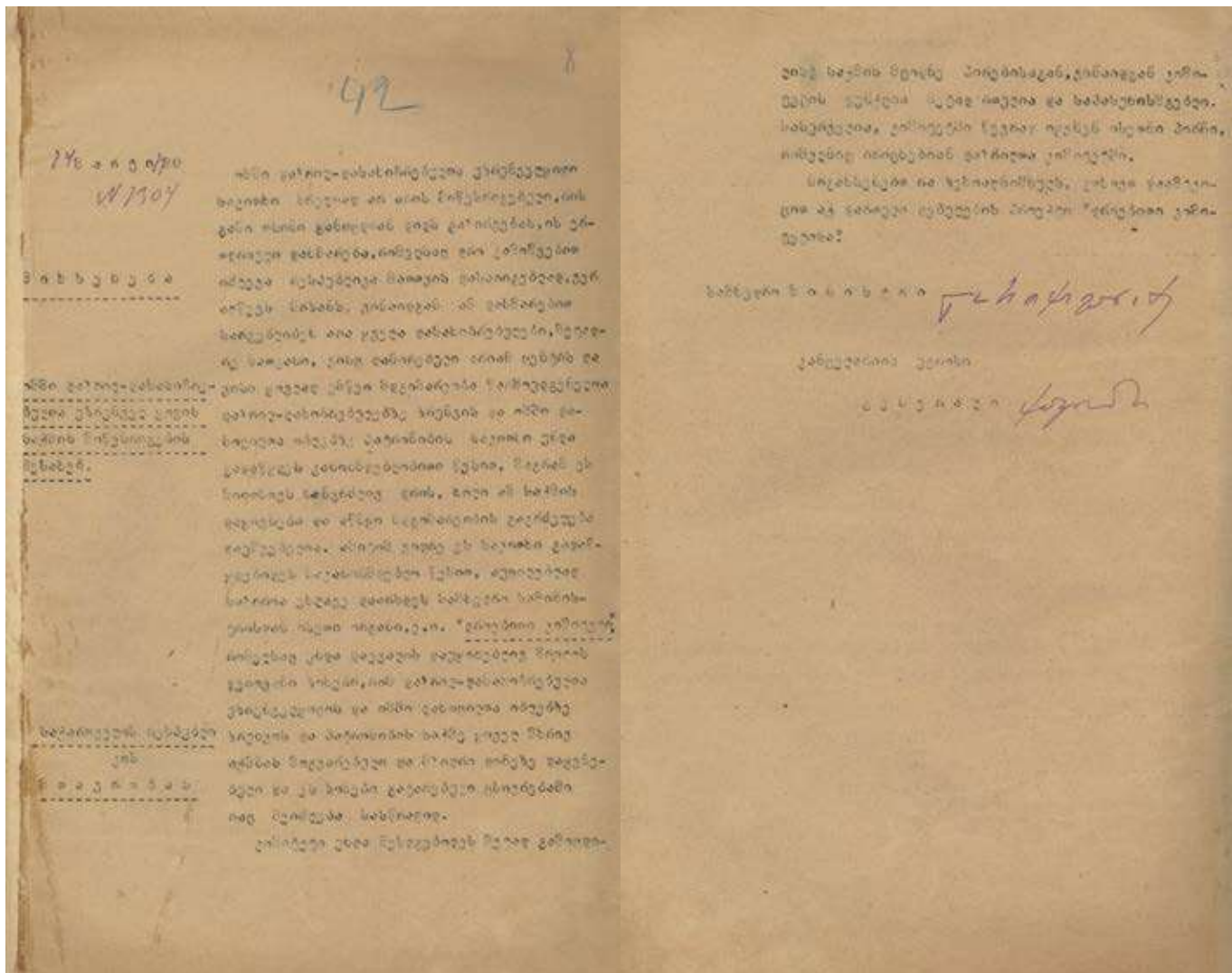
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

ფოტო 2: ტყვეობაში მყოფი სახლხო გვარდიელების დაბრუნება აზერბაიჯანიდან თბილისში, გადაღებულია დაბრუნებიდან მესამე დღეს მთავრობის სასახლის ეზოში. 1920

Photo 2: Return of hostage guardians from Azerbaijan to Tbilisi. Tbilisi Railway Station. Third day after the return in the yard of the Governmental Palace. 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

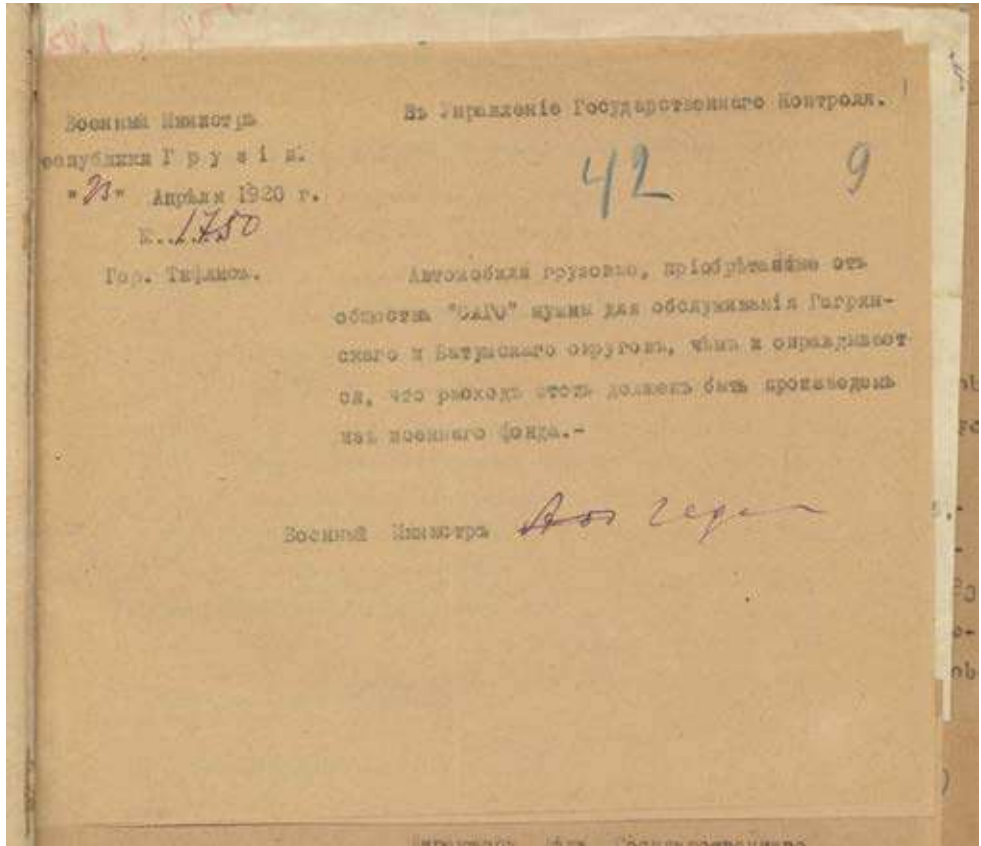
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის მოხსენებითი ბარათი საქართველოს მთავრობისადმი, ომში დაჭრილ-დასახირებულთა უზრუნველყოფის საკითხის გადანყვეტის თაობაზე. 14 მარტი, 1920

The Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's note to the Government regarding the social support for the injured in the war. 14 March 1920.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის მოხსენებითი ბარათი საზოგადოება „საგოსგან“ სამხედრო ფონდიდან სატვირთო ავტომობილების შეძენის თაობაზე. 23 აპრილი, 1920

The Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's note about the purchase of military trucks from the society Sago. 23 April 1920

ფოტო 1: დარიალის ხეობაში ევროპულ სოციალისტთა დელეგაციის საავტომობილო კოლონა. 1920

Photo 1: The column of European Socialists in Dariali. 1920

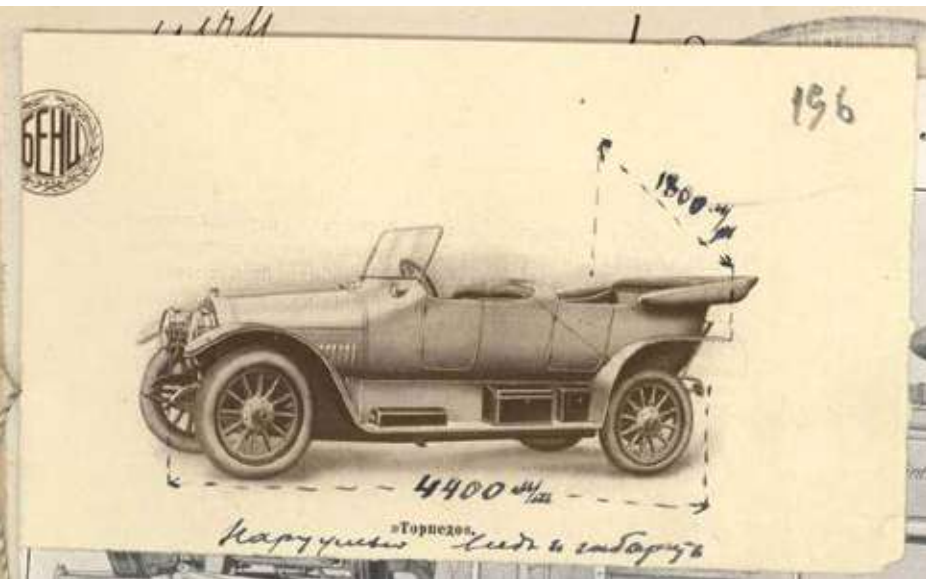
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved at the National Archives of Georgia

ფოტო 2: სახალხო გვარდიელები მანქანაში. უკანა მხარეს ზის ვალიკო ჯუღელი, სახალხო გვარდიის მეთაური, გადაღებულია სოჭიდან სოხუმში გამგზავრების წინ. 1918

Photo 2: Guardians in the car. Valiko Jugheli, the head of the guard in the back. Taken before the departure from Sochi to Sukhumi. 1918

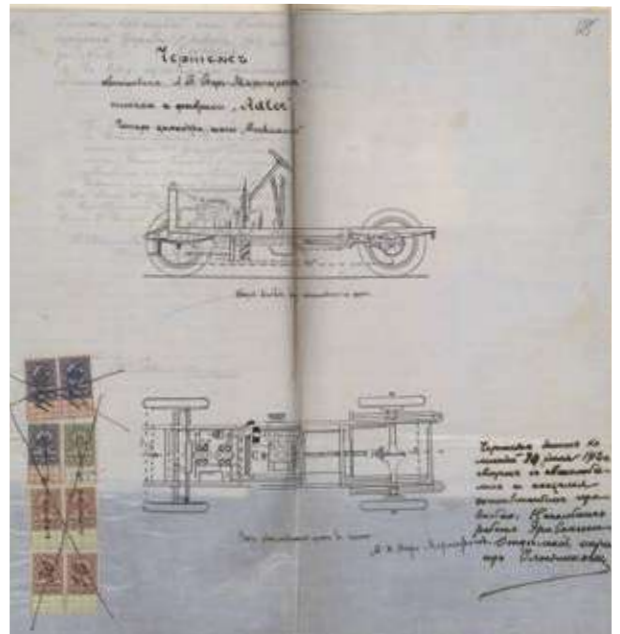
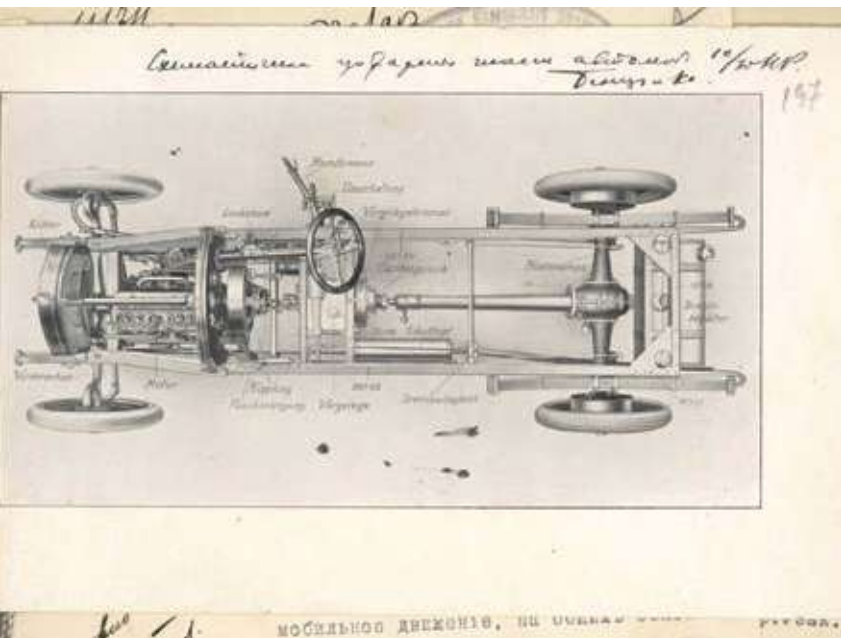
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

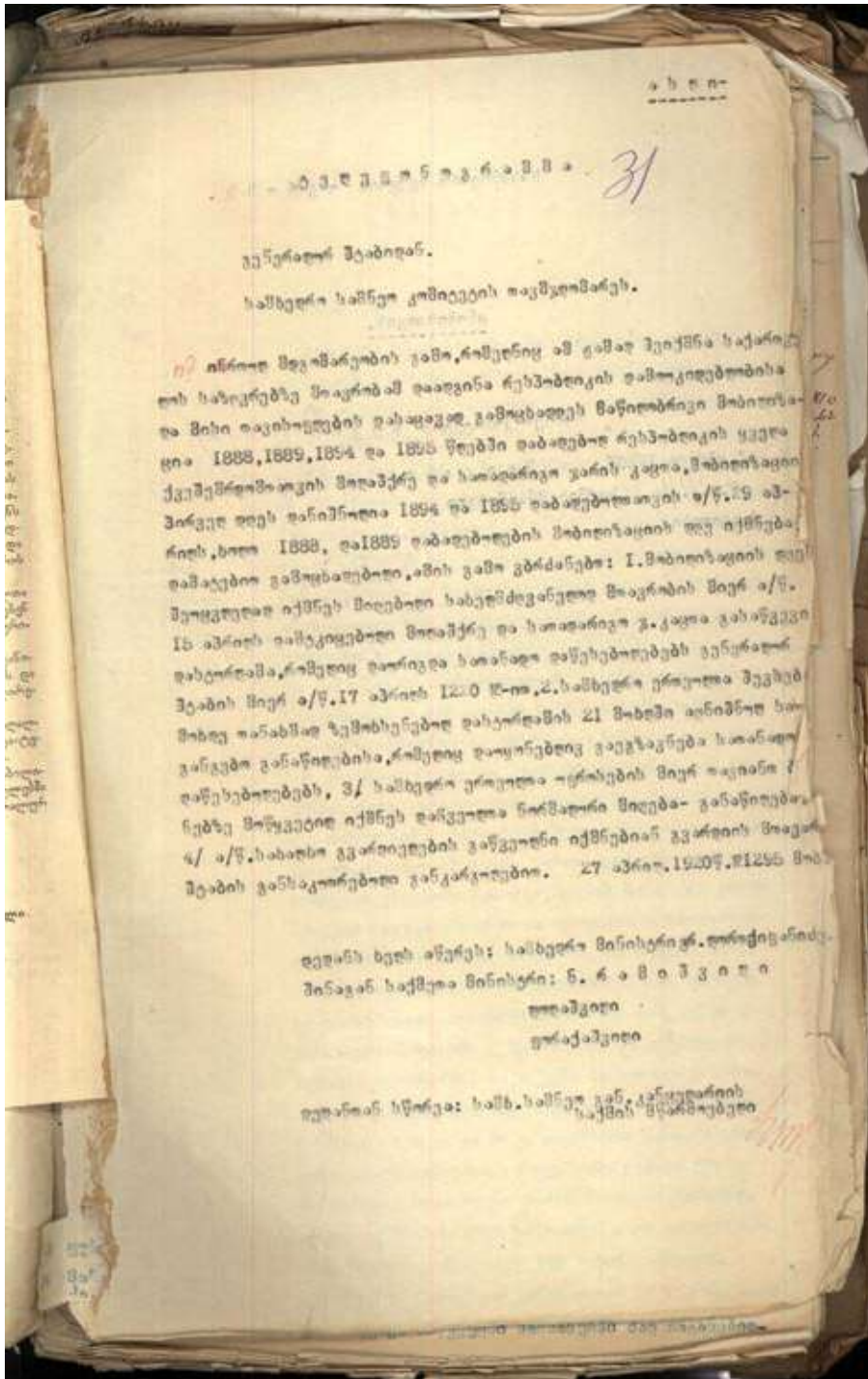

საქართველოში შემოტანილი „ბენცის“ მარკის პირველი ავტომობილების ესკიზები. XX საუკუნის დასაწყისი

First sketch of Benz transported in Georgia. The beginning of the XX century

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

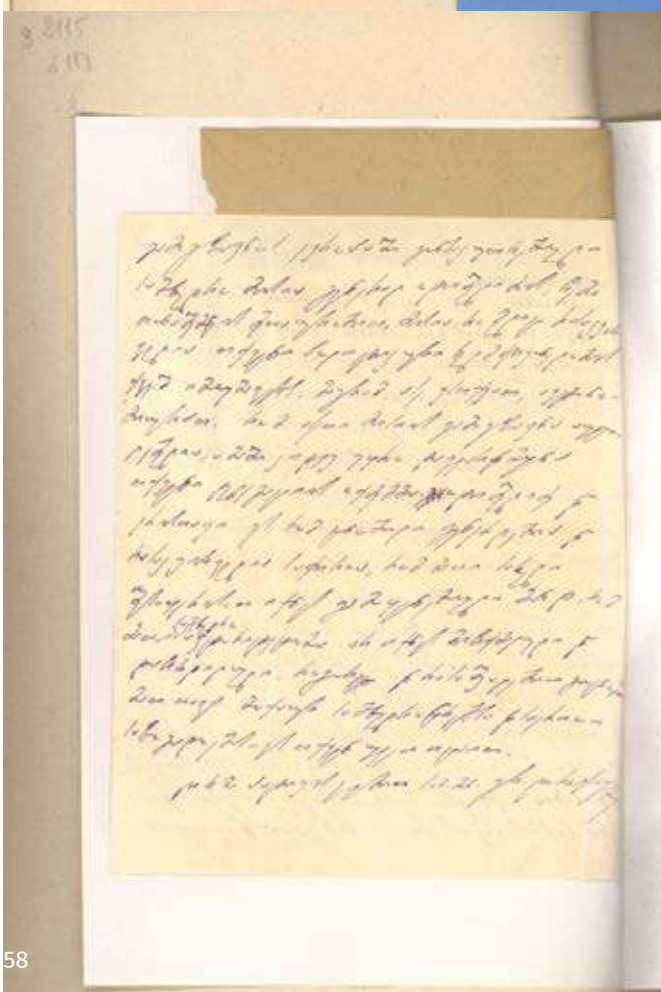
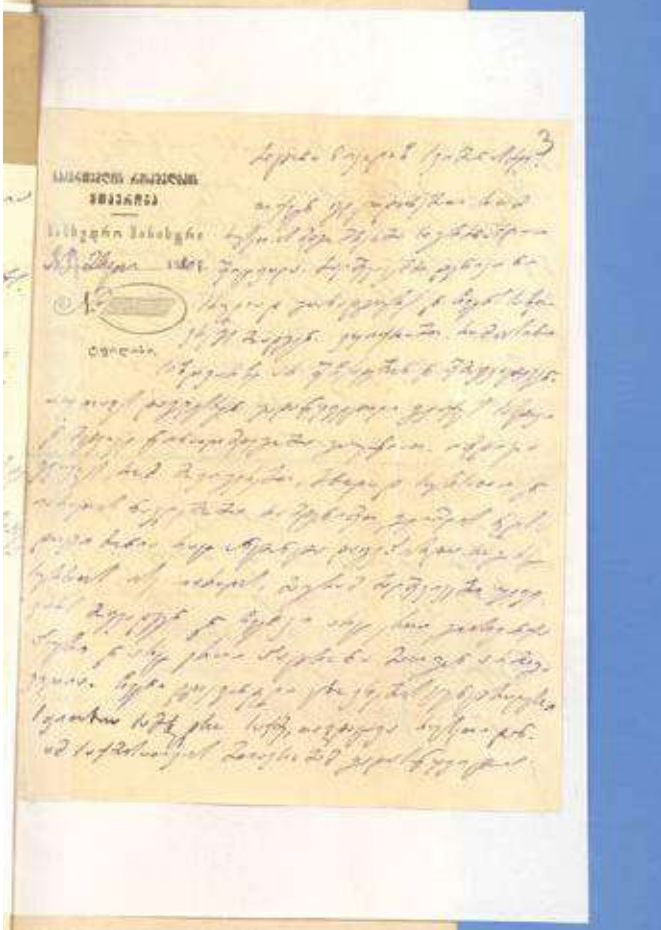

სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძისა და შინაგან საქმეთა მინისტრის, ნოე რამიშვილის ტელეფონოგრამა დამფუძნებელი კრების სამხედრო-სამწყო კომიტეტის თავმჯდომარისადმი, 1888, 1889, 1894 და 1895 წლებში დაბადებული მამაკაცების მობილიზაციის შესახებ. 27 აპრილი, 1920

The Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze and the Minister of Internal Affairs, Noe Ramishvili's tele-phonogram to the Chairman of the the Military Committee regarding the mobilization of men born in 1888, 1889, 1894 and 1895. 27 April 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის წერილები პარიზში საქართველოს დელეგაციის თავმჯდომარის, კარლო ჩხეიძისადმი ევროპიდან დახმარების მიღების აუცილებლობის, საქართველოს საზღვრებთან ბოლშევიკური საფრთხისა და სხვა საკითხებზე. 23 მარტი, 1920

„ბოლშევიკებმა დენიკინი სხუდიად გაანადგუეს და ჩვენ საზღვრებს მოადგნენ. ვფიქრობთ, რომ ისინი საზღვაიზე ახ შეჩვიდებიან და გადაწყვეტილი გვაქვს სასტიკი და მტკიცე წინააღმდეგობა გავუწიოთ. იმედი მაქვს, რომ მოვიგეხიებთ, მხოლოდ სუხსათი და იახალის ნაკლებობა გვიშლის ხელს.“

The Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's letters of the Chair of the Georgian delegation to Paris, Karlo Chkheidze regarding the necessity of European aid, the Bolshevik threats near the borders and other issues. 23 March 1920

“The Bolsheviks have defeated Denikin and approached our borders. We think they won't stop there and we have decided to resist them fiercely. I hope we will manage to stop them. Just the shortage of food and arms interferences us”.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

განმარტებითი წერილი

დარიალის სანაპირო რაზმთან მყოფი არტილერიის ორი მწყობრის დროებითი შტაბების შესახებ.

სანაპირო ჯარის დარიალის რაზმთან ამ გამო იმყოფება შტაბებში მოუხსენებელი ორი სანაპირო და ორი შტაბები ზარბაზნი. ამ გამო ამ ზარბაზნებთან მსხვილძვე სხვადასხვა გარდაცვალება და დარიალის რაზმის ჯარისკაცი.

შევიძინებამ გეგმავდა ეს ზარბაზნები აქამდე დაცვეთვებინა ამ ადგილზე და სპეციალური ქ დატოვება მომავალშიც; ამისთანავე საარტილერიო დევიზი რეზიდანტი ხალხის გაგზავნა შედგებულა გერარდონის ფრანტის გამო.

ამისთვის ეთხოვით დატკიცებულ იქნას თანდართული მოძრავი შტაბები არტილერიის და სანაპირო სანაპირო არტილერიის თითო მწყობრის დროებითი შტაბები.

სამხედრო მინისტრი გრ. ღორტიკიანიძე.

შე-ნე დარიალის რაზმთან მყოფი მსხვილი მოძრავი არტილერიის მწყობრის დროებითი შტაბი.

თანამდებობის სახელწოდება	საპროცენტო	საზღვარსკვებო	საქონლო	საპროცენტო	საპროცენტო	შე ნ ი შ ე ნ ა
I. ო უ ი ც რ ე ბ ა ი :						
მწყობრის უფროსი, (უფროსი ლეიტენანტი)	1	—	1			
II. ჯარის კაცნი:						
უფროსი ნაკვალი	1	—	1			
უფროსი ნაკვალი	2	—	—			
პომპონე	2	—	—			
ოპედალი ტელეფონისტი	1	—	—			
სხვა	6	—	—			
ტელეფონისტი	2	—	—			
ჯარის კაცი	17	—	—			
III. მოძრავ შემუშავების შედეგნილობა.						
ზარბაზნები წინაღობიანად	2	—	12			
სამატიკე უფროსი	1	—	6			
სულ მწყობრში:						
ოფიცერი	1	—	—			
ჯარის კაცი	31	—	—			
ცხენი				20		
თვითი ხარჯი ამ შტაბის მიზნად	—	—	—			61,080 ზან.

გენერალური შტაბის უფროსი
გენერალი ზაკარიადე.

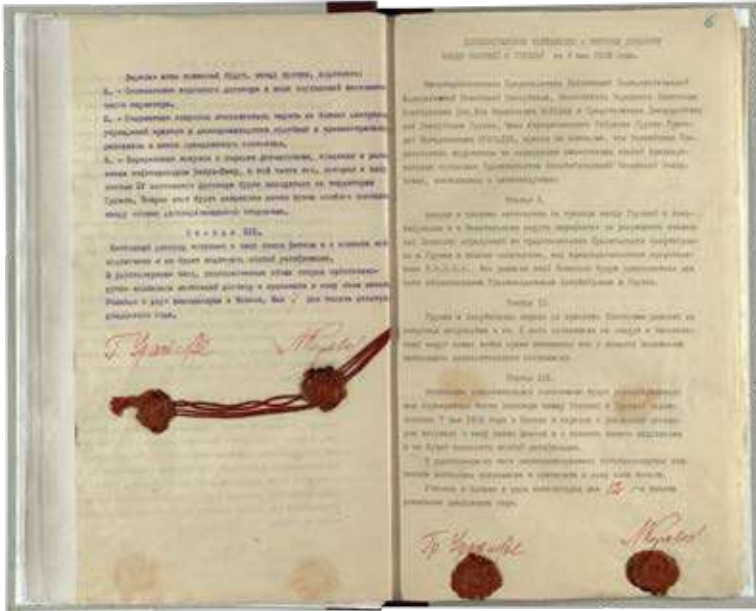
სამხედრო მინისტრის განმარტებითი წერილი დარიალის სანაპირო რაზმთან მყოფი არტილერიის ორი მწყობრის დროებითი შტაბის დაშლის შესახებ. იანვარი, 1920 წელი

შტაბი და ხარჯთაღრიცხვა, დამტკიცებული გენშტაბის უფროსის, გენერალ ზაკარიადის მიერ. იანვარი, 1920 წელი

The Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's explanatory note regarding establishing the temporary staff of the artillery near Darial. January 1920

Staff and budget confirmed by the Head of the General Staff, General Zakariadze. January 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

დოკუმენტი დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
The document preserved at the National Archives of Georgia

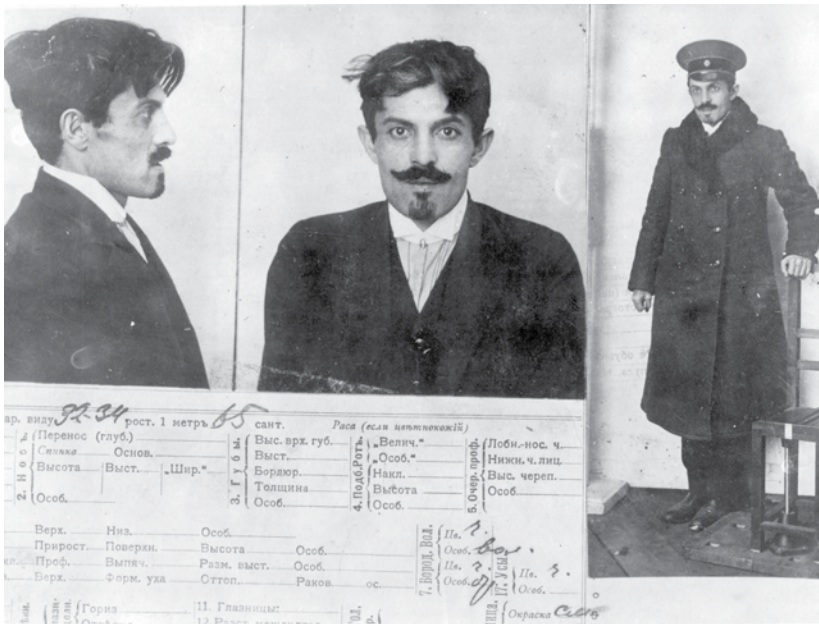
საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასა და ბოლშევიკურ რუსეთს შორის მოსკოვში დადებული ხელშეკრულება. 7 მაისი, 1920

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის გადაწყვეტილებით, 1920 წელს საბჭოთა რუსეთის ხელისუფლებასთან მოსალაპარაკებლად გაიგზავნა გრიგოლ ურატაძე. საბჭოთა რუსეთის მხრიდან მოლაპარაკებებში მონაწილეობდა საგარეო საქმეთა კომისრის მოადგილე ლევ კარახანი.

ხელშეკრულების თანახმად, რუსეთი ცნობდა საქართველოს დამოუკიდებლობას და მის სუვერენიტეტს; უარს აცხადებდა ყოველგვარ პრეტენზიაზე საქართველოს ტერიტორიაზე და შინაურ საქმეებში ჩარევაზე.

Treaty of Moscow - signed between Soviet Russia (RSFSR) and the Democratic Republic of Georgia. May 7, 1920

Based on the decision of the Government of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Uratadze was sent for negotiations with the Government of Soviet Russia. Deputy Minister of Foreign Affairs of Soviet Russia, Lev Karakhin participated in the negotiations.

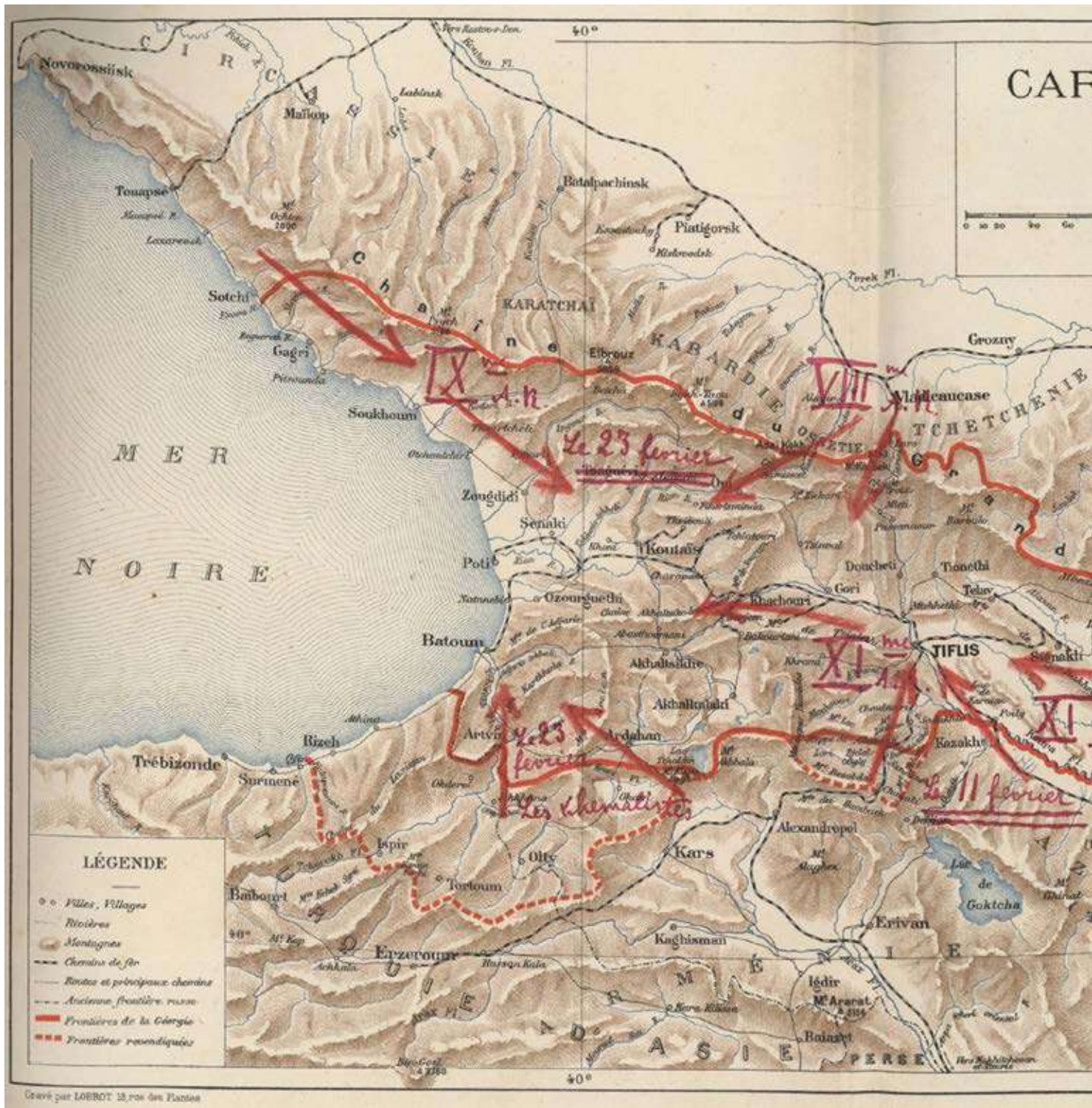

გრიგოლ ურატაძე (1878-1959) - დიპლომატი, სოციალ-დემოკრატი, რუსეთში საქართველოს პირველი ელჩი

Grigol Uratadze (1878-1959) - diplomat, Social-Democrat, Ambassador of Georgia to Russia

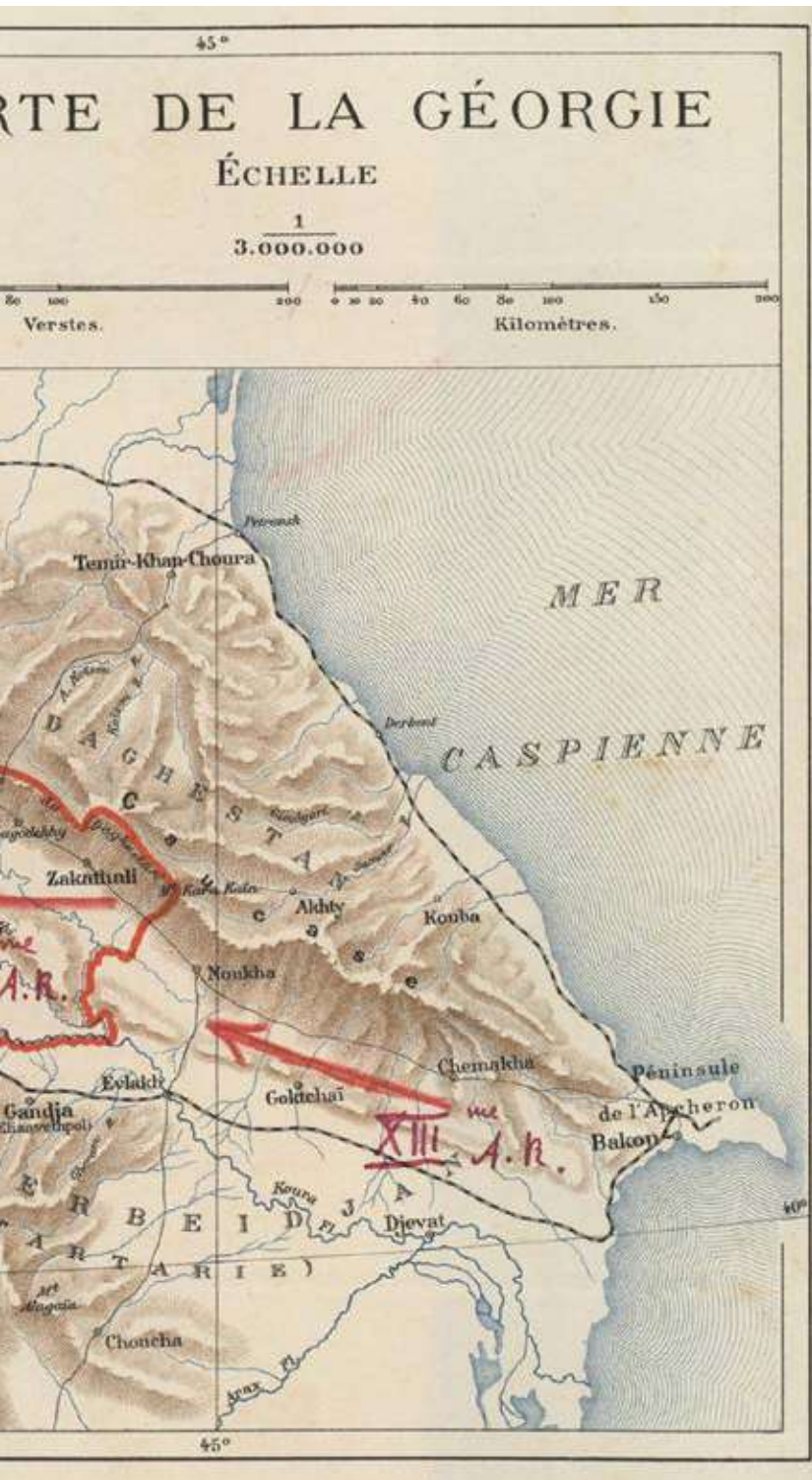
„ბოლშევიკების გულწრფელობის არასდროს არ გვნამდა. მათ ბუნებას ჩვენ კარგად ვიცნობდით. ვიცოდით, რომ მათი ნდობა არ შეიძლებოდა. მაგრამ თუ ასე ცინიკურად დაარღვევდნენ ხელშეკრულებას და ისიც ასე მოკლე ხანში - ამის დაჯერება კი ძნელი იყო“ - გრიგოლ ურატაძე

“We never believed in Bolsheviks’ honesty. We knew that they were not trustworthy. However, we couldn’t believe that they would breach the agreement in such a short time so cynically“ - Grigol Uratadze

ემიგრაციაში მყოფი პოლიტიკოსები, ძირითადად, პერიოდული პრესითა და სხვადასხვა შეხვედრაზე ხშირი გამოსვლებით აქტიურად ამცნობდნენ ევროპულ საზოგადოებას საქართველოს ოკუპაციის შესახებ.

დემოკრატიული რესპუბლიკის წამყვანმა პოლიტიკოსმა, კარლო ჩხეიძემ პარიზის 1919 წლის საზავო კონფერენციისთვის მომზადებულ რუკაზე დაიტანა პირობითი აღნიშვნები, თუ რომელი მიმართულებიდან შემოვიდნენ ბოლშევიკური წითელი არმიის ქვედანაყოფები საქართველოს დასაპყრობად. აქვე აღნიშნულია, რომ რუსეთის მე-8 არმია შემოდიოდა დარიალის მხრიდან, იმ მიმართულებიდან, რომლის გაძლიერებას გრიგოლ ლორთქიფანიძე 1920 წლის იანვრიდან ცდილობდა.

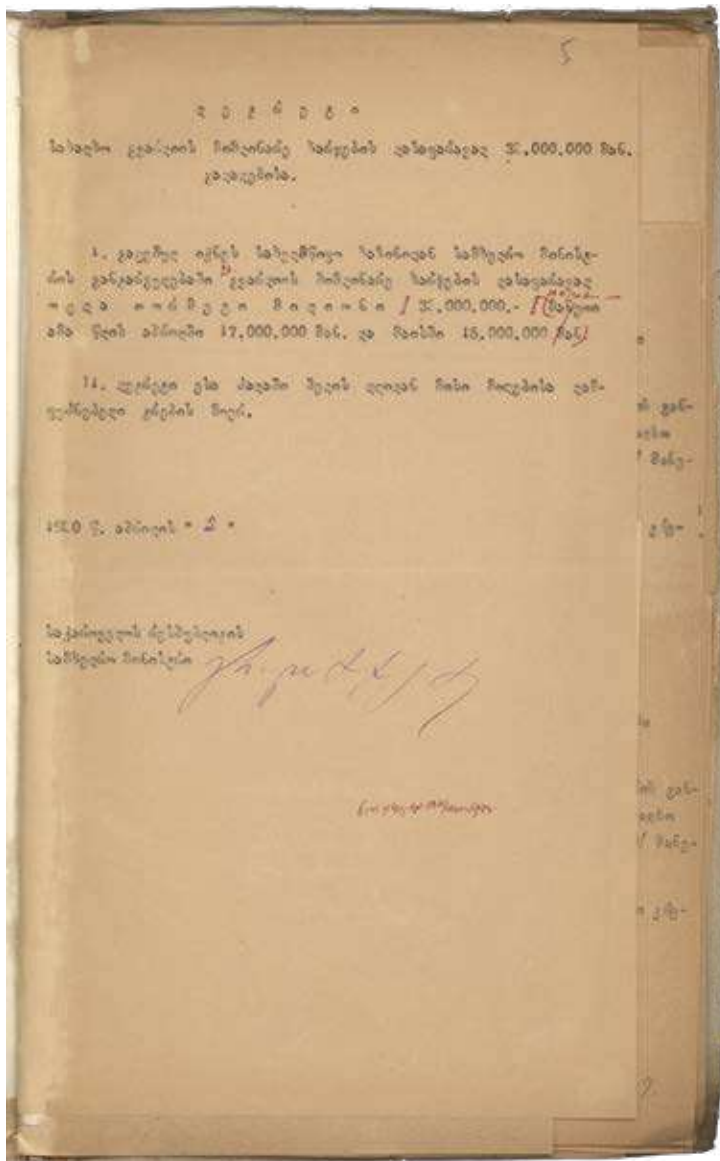

საქართველოს რუკა, რომელზეც ნაჩვენებია ბოლშევიკური რუსეთის არმიების მიერ 1921 წლის ოკუპაციის მარშრუტები. 1924-1925

Map of Georgia showing routes of occupation of Georgia by Bolshevik Russian troops in 1921. 1924-1925

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

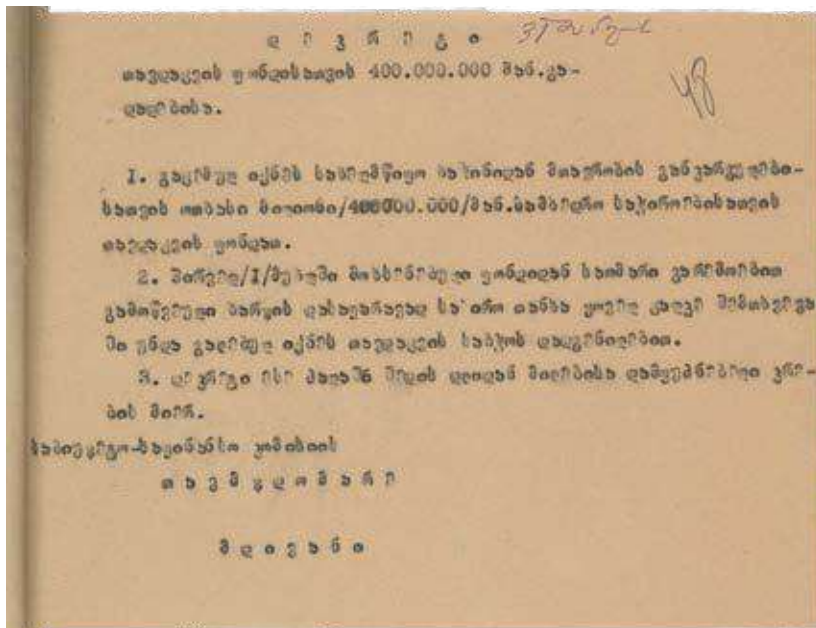
Emigrated politicians, including Karlo Chkheidze, frequently spoke about and raised the awareness of the European society about the occupation of Georgia. In this case, Karlo Chkheidze presented conditional indications and routes from which the Bolshevik Red Army entered the Georgian territory on the map prepared for the Paris Peace Conference. It is also mentioned here that Russia invaded Georgia from Darial - the route Grigol Lortkipandze tried to strengthen since January 1920.

სამხედრო მინისტრის დეკრეტი სახალხო გვარდიის ხარჯების დასაფარად თანხის გამოყოფის შესახებ. გრიგოლ ლორთქიფანიძის ხელმოწერით. 2 აპრილი, 1920

Decree of the Military Minister regarding the budget for covering people's army expanses. Signed by Grigol Lortkipanidze. 2 April, 1920.

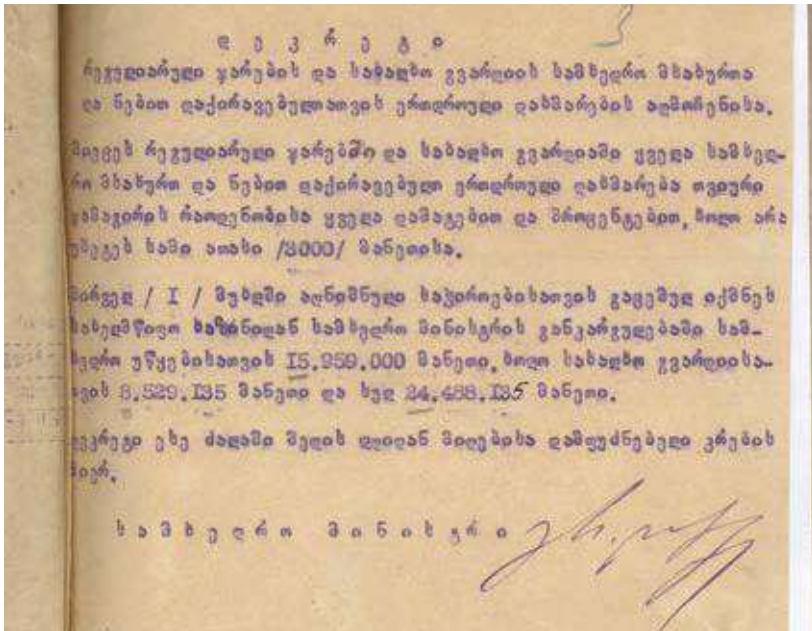
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

დეკრეტი თავდაცვის ფონდისთვის 400 მილიონი მანეთის გადადების თაობაზე. ივლისი, 1920

Decree on allocating 400 million rubles for the Defense Fund. July 1920

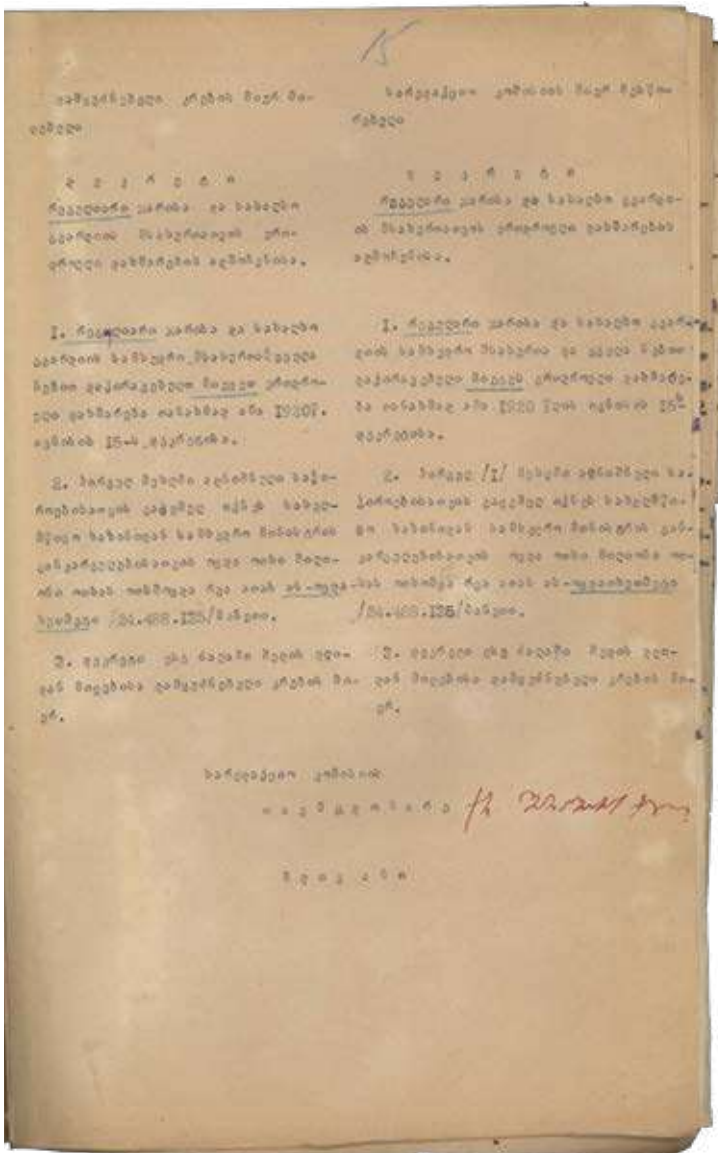
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სამხედრო მინისტრის მოხსენებითი ბარათი რეგულარული ჯარისა და სახალხო გვარდიის სამხედრო მოსამსახურეთათვის ერთი თვის ჯამაგირის ოდენობით ერთდროული დახმარების მიცემის შესახებ. გრიგოლ ლორთქიფანიძის ხელმოწერით. ივლისი, 1920

Note of the Military Minister regarding the support equal to one-month salary for the military and people's army. Signed by Grigol Lortkipanidze. July 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

დამფუძნებელი კრების მიერ მიღებული და სარედაქციო კომიტეტის მიერ შესწორებული დეკრეტი რეგულარული ჯარისა და სახალხო გვარდიის სამხედრო მოსამსახურეთათვის დახმარების განევის თაობაზე. ივლისი, 1920

დოკუმენტს ხელს აწერს ქრისტინე შარაშიძე

Adopted by the Constituent Assembly and amended by the Editorial Committee decree on the support for army. July 1920.

Document is signed by Kristine Sharashidze

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

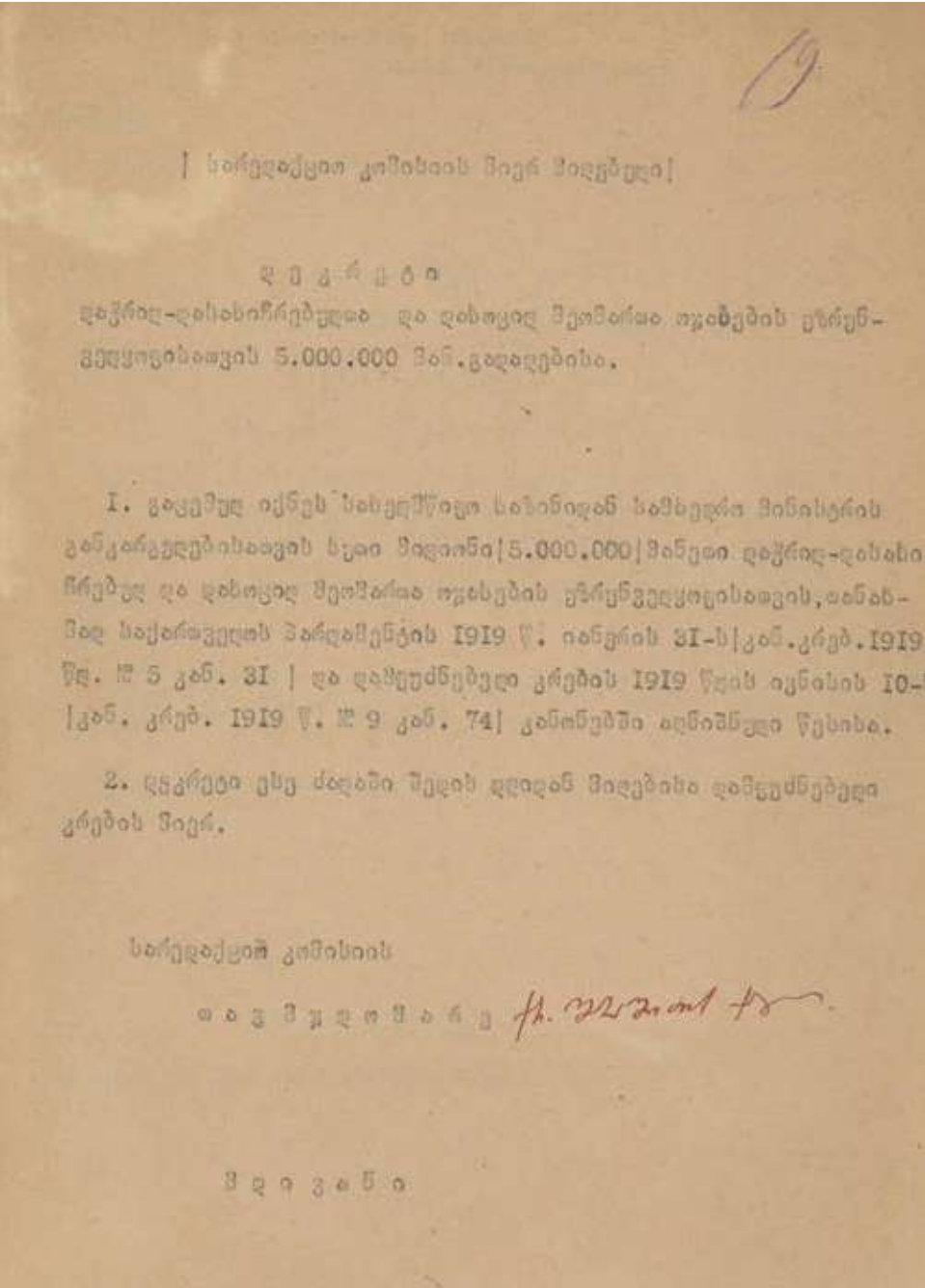
ქრისტინე (ჩიტო) შარაშიძე (1889-1973) - სოციალ-დემოკრატი. 16 წლის ასაკში შეუერთდა სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას. ეწოდა აქტიურ პოლიტიკურ და საგანმანათლებლო საქმიანობას. 1917 წელს იყო თბილისის უნივერსიტეტის დამფუძნებელი საზოგადოების წევრი. 1919 წლის თებერვალში აირჩიეს დამფუძნებელი კრების წევრად. იყო კრების მდივანი, პრეზიდიუმის წევრი. კრებაში ეწოდა აქტიურ საკანონმდებლო საქმიანობას, განსაკუთრებით განათლების მიმართულებით. საბჭოთა რუსეთის მიერ, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის შემდეგ, გარკვეული პერიოდი ჩართული იყო წინააღმდეგობის მოძრაობაში. შემდგომში ეწეოდა სამეცნიერო საქმიანობას.

Kristine (Chito) Sharashidze (1889-1973) – Social-Democrat. She was 16 when she joined the Social-Democratic Party. She was engaged in active political and educational activities. In 1917, she was a member of a Constituent Society of the Tbilisi University. In February 1919, she was elected member of the Constituent Assembly. She was a secretary of the Assembly, member of the Presidium. She carried out active educational work. After the Soviet occupation, she was involved in the resistance movement. Then she carried out scientific work.

ქრისტინე (ჩიტო) შარაშიძესთან დაკავშირებით ალსანიშნავია გრიგოლ ლორთქიფანიძის შვილების მოგონებანი: „არ შეიძლება მადლიერებით არ გავიხსენოთ ის დიდი თანადგომა, რასაც ჩვენდამი მამის მეგობრები იჩენდნენ. ესენი იყვნენ: ქრისტინე (ჩიტო) შარაშიძე, ერთ დროს დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმის წევრი, უაღრესად განსწავლული და განათლებული ქალი, ფილოლოგიის, ცნობილი ქართველი მწერალ-იუმორისტის, შალვა (თაგუნა) შარაშიძის და.“ „გ. ლორთქიფანიძე, ფიქრები საქართველოზე“, 1995, გვ. 367.

Memories of Grigol Lortkipanidze’s family about Kristine (Chito) Sharashidze: “I remember with great gratitude the support from my father’s friends. They were: Kristine (Chito) Sharashidze – a member of the Presidium of the Constituent Assembly, a very educated woman, a Georgian writer, Shalva (Taguna) Sharashidze’s sister”. „G. Lortkipanidze, Thoughts about Georgia“, 1995, p. 367.

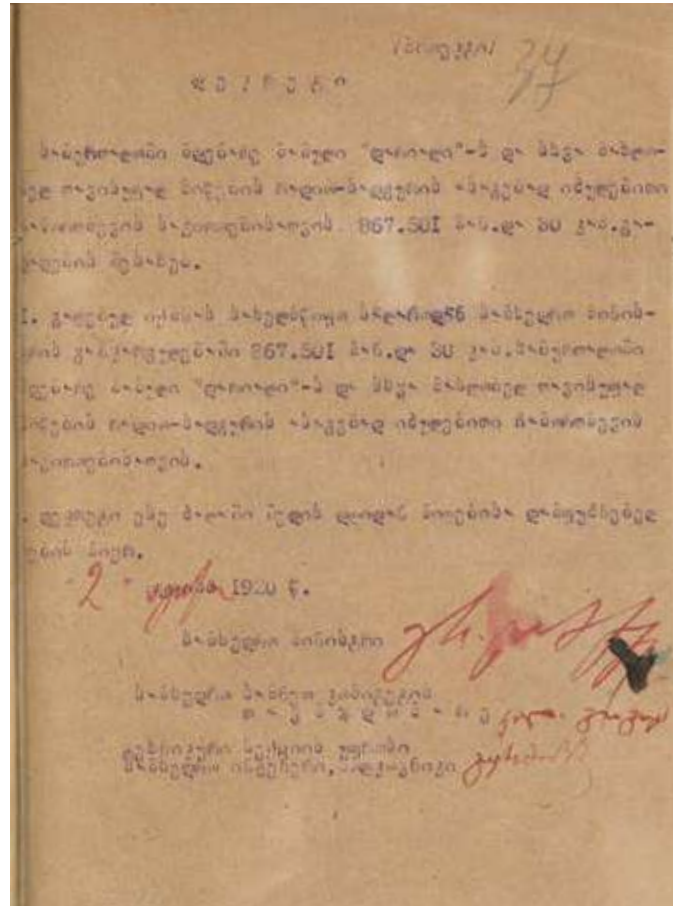
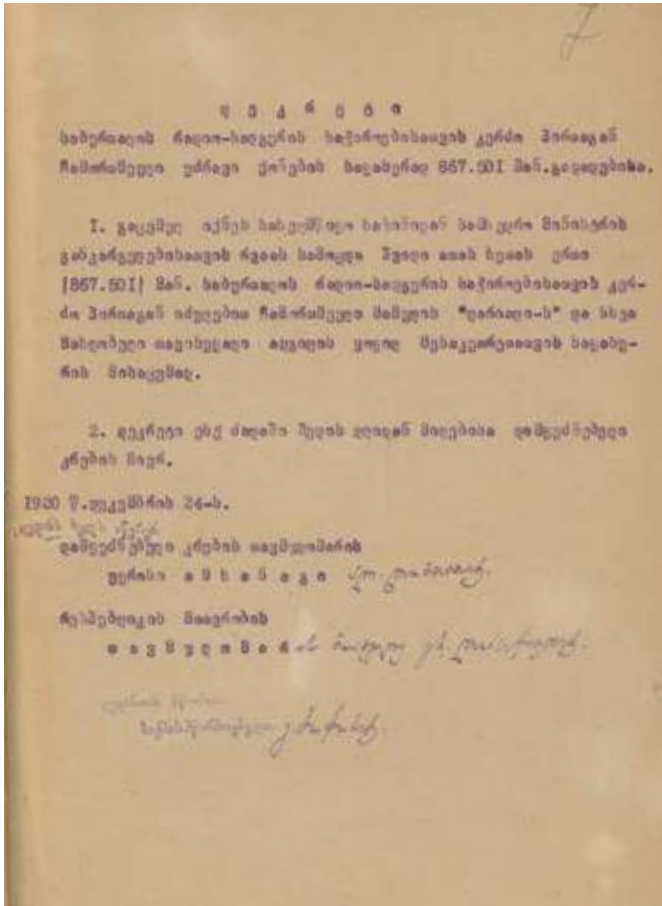

საქართველოს დამფუძნებელი კრების დეკრეტი რუსეთის ომებში დაჭრილ და დაღუპულ მეომართა ოჯახების დასახმარებლად არსებული კანონის თანახმად თანხის გამოყოფის შესახებ. აგვისტო, 1920

The decree of the Constituent Assembly of Georgia regarding the budget for supporting the families of the wounded and dead in the wars of Russia. August 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის ხელმოწერილი დეკრეტები საბურთალოზე რადიო-სადგურის ასაგებად კერძო პირთათვის ჩამორთმეული მამულის საფასურის ანაზღაურების შესახებ. აგვისტო-დეკემბერი, 1920

საქართველოში იტალიის სამეფოს პოლიტიკური აგენტის, გენერალური შტაბის პოლკოვნიკის, გაბას წერილი აღნიშნულ ნაკვეთზე შესასრულებელი სამუშაოსა და განეული ხარჯების თაობაზე. 20 მაისი, 1920

1919 წლის პარიზის კონფერენციაზე იტალიას სურდა მანდატის აღება საქართველოზე, რისთვისაც დაიწყო კომუნიკაციის ქსელის მონყობა, თუმცა ბოლშევიკურმა ოკუპაციამ ეს გეგმები ჩაშალა.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

 Regno Agenzia Politica
 В. Соромо
 Тбилиси, 20-го Мая 1920 г.

Въ ВОЕННОМЪ МИНИСТЕРСТВѢ ГРУЗИНСКОЙ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ.

К. Р.

После долгихъ поисковъ, было найдено подходящее мѣсто для установки новой Пухляковской станціи въ 2-6 вѣл., находящееся на Владикавказскому шоссе въ мѣстѣ Габалова подъ названіемъ "Дарьла" и находящееся въ 500 саж. отъ Аргаклертскихъ казармъ. Согласно заявленію Геродского Голаса, о томъ что необходимо реквизировать, а потому прошу Вашего распоряженія объ реквизиціи этого помѣщенія, такъ-же и площади пустопорожней земли для устройства трѣхъ мѣстъ. Такъ-же вѣдана мѣта воды отъ Геродского Самоуправленія предлагаю произвести на ее счетъ всѣ возможные работы при условии дать необходимое количество трубы, что если бы найдено возможнымъ будутъ вѣданы Норскимъ Министерствомъ по моему телеграфной просьбѣ.

Прошу Вашего уваженія кто изъ какихъ средствъ будутъ платити за реквизиционное помѣщеніе и пустопорожнюю мѣсто, а такъ-же и за трубы для сообщенія Геродскому Голасу.

Весь радиотелеграфный матеріалъ, установка и прислуга обслуживанія станціи будутъ оплачены Итальянскимъ Правительствомъ. Для ускоренія работъ, прошу Вашего распоряженія о командировкѣ 10/десяти/ солдатъ сарваго батальона, для работъ по устройствѣ мѣстъ и устройствъ земли. Все работа будетъ производиться на болѣе медленъ. Такъ-же на слово въ размѣрѣ 15 руб. будетъ выдана въ пользу Грузии на тѣхъ же основаніяхъ, что и на Навтлугской станціи. Въ виду вышесказаннаго прошу Васъ, если найдете необходимымъ уст

 Regno Agenzia Politica
 d. Italia
 13

невать правительственный контроль на станціи, а такъ-же командировать людей на время работъ для изученія этой системы.

Для передачи телеграммъ, необходимо установить телефонную линію, а еще лучше телеграфную, между станціей и маццеларіей/Грузинская 7./, гдѣ будутъ приниматься, какъ частныя, коммерческія такъ и военныя и другія телеграммы.

Въ виду важности въ производствѣ работъ, прошу срочна уведомить меня по предмету Вашихъ рѣшеній по вышесказаннымъ вопросамъ.

Съ почтеніемъ,
 ИТАЛЬЯНСКІЙ ИМПЕРИОНІИ ПОЛИТИЧЕСКІИ
 АГЕНТЪ, ГЕНЕРАЛЬНАГО ШТАБА ПОЛКОВНИКЪ
 (ГАБА)

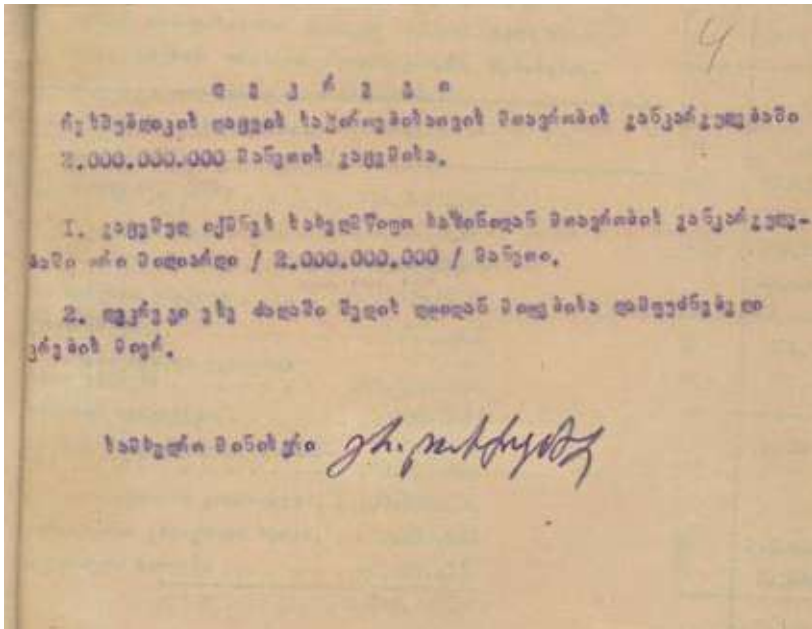

Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's decrees on the reimbursement of the costs of the property confiscated for building the radio station in Saburtalo. August-December 1920

The political agent of Italy in Georgia, Colonel of the General Staff, Gaba's letter regarding the costs of the work carried out at the place. 20 May 1920

At the 1919 Conference, Italy wanted to have a mandate on Georgia for which they started building a communication network but the Bolshevik occupation ruined these plans.

Preserved at the National Archives of Georgia

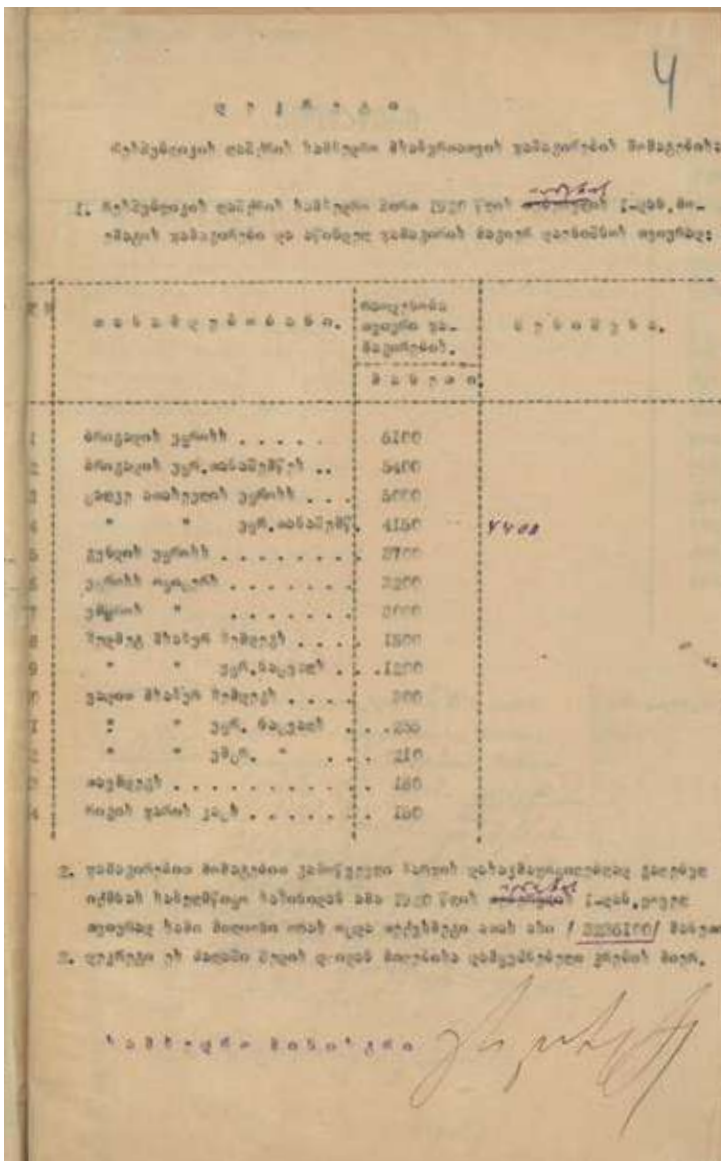
სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის დეკრეტი რესპუბლიკის დაცვის საჭიროებისათვის თანხის გამოყოფის შესახებ. ნოემბერი, 1920

გრიგოლ ლორთქიფანიძის ხელმოწერით.

Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's decree on the budget for the defence of the Republic. November 1920

Signed by Grigol Lortkipanidze.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სამხედრო მინისტრის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის დეკრეტი რესპუბლიკის ლაშქრის სამხედრო მოსამსახურეთათვის ჯამაგირის მომატების შესახებ. იანვარი, 1920

გრიგოლ ლორთქიფანიძის ხელმოწერით.

Military Minister of the Democratic Republic of Georgia, Grigol Lortkipanidze's decree on the increase of salary for soldiers. January 1920

Signed by Grigol Lortkipanidze.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

„საქართველოს რესპუბლიკა“, ბრძანება „რესპუბლიკის ჯარების მიმართ“.
 №194, 28 აგვისტო, 1920

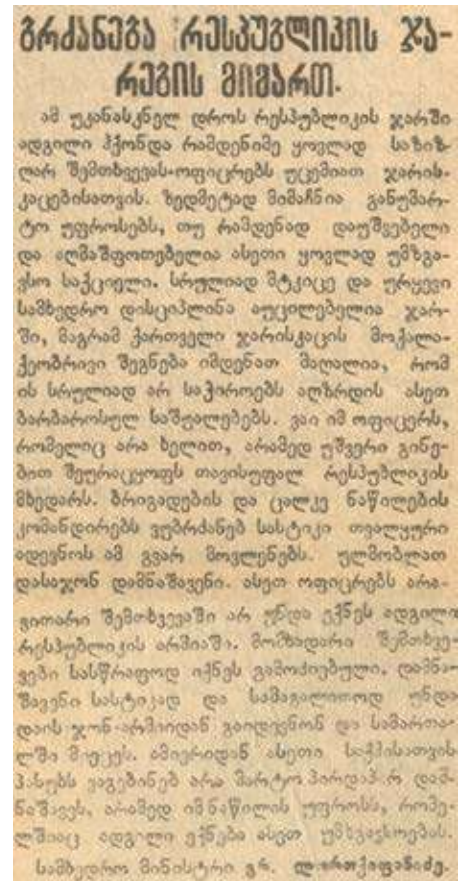
„უკანასკნელ დროს რესპუბლიკის ჯარში ადგილი ჰქონდა რამდენიმე ყოვლად საზიზღარ შემთხვევას - ოფიცრებს უცემიათ ჯარისკაცებისათვის. ზედმეტად მიმაჩნია განუმარტო უფროსებს, თუ რამდენად დაუშვებელი და აღმაშფოთებელია ასეთი ყოვლად უმზგავსო საქციელი. სრულიად მტკიცე და ურყევი სამხედრო დისციპლინა აუცილებელია ჯარში, მაგრამ ქართველი ჯარისკაცის მოქალაქეობრივი შეგნება იმდენათ მაღალია, რომ ის სრულიად არ საჭიროებს აღზრდის ასეთ ბარბაროსულ საშუალებას. ვაი იმ ოფიცერს, რომელიც არა ხელით, არამედ უშვერი გინებით შეურაცყოფს თავისუფალ რესპუბლიკის მხედარს. ბრიგადების და ცალკე ნაწილების კომანდირებს ვებრძანებ სასტიკი თვალყური ადევნოს ამ გვარ მოვლენებს. ულმობლათ დაისაჯოს დამნაშავენი. ასეთ ოფიცრებს არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ექნეს ადგილი რესპუბლიკის არმიაში. მომხდარი შემთხვევები სასწრაფოდ იქნეს გამოძიებული. დამნაშავენი სასტიკად და სამაგალითოდ უნდა დაისაჯონ - არმიიდან განიდევნონ და სამართალში მიეცენ. ამიერიდან ასეთი საქმისათვის პასუხს ვაგებინებ არა მარტო პირდაპირ დამნაშავეს, არამედ იმ ნაწილის უფროსს, რომელშიაც ადგილი ექნება ასეთ უმზგავსობას“.

სამხედრო მინისტრი გრ. [გრიგოლ] ლორთქიფანიძე

Sakartvelos Respublika – order for the Republic Army, №194,
 28 August 1920

“Recently, there have been several disgusting cases in the army of the Republic – officers have beaten soldiers. It is unnecessary to explain to the leaders how unacceptable such behaviour is. Strict discipline is essential in the army but the civil awareness of Georgian soldiers is so high that they do not require such barbarian approaches. Shame on those officers who scold the soldiers of the independent republic. I order the commanders to strictly monitor such cases. Criminals should be punished. There is no place for such officers in the Republic army. These cases should be investigated shortly. Criminals should be expelled from the army and put on trial. From now on, not only the violators but the heads of the unit will be held responsible for such cases”.

Military Minister, Grigol Lortkipanidze

ქართველი ჯარისკაცები - სახალხო გვარდიელები.
 1918-1920

Photos: Georgian Soldiers – Guardsmen. 1918-1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძის და მთავრობის წევრების მიმონერა ახალციხის ოლქში შექმნილ მდგომარეობასთან დაკავშირებით. თებერვალი-მარტი, 1919

გრიგოლ ლორთქიფანიძის ტელეგრამა საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენელთან ბაქოში, ნიკოლოზ ქარცივაძესთან ახალციხის მუსლიმური შეიარაღებული ბანდების აჯანყების ჩახშობაში ინგლისის ჯარის ნაწილების მონაწილეობის შესახებ. 2 თებერვალი, 1919

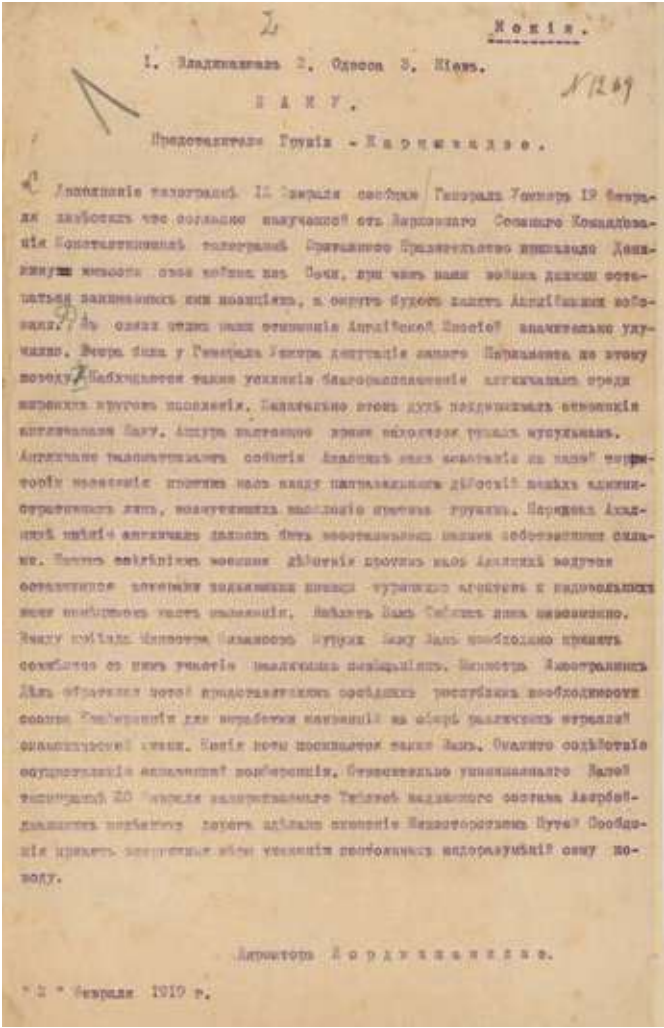
„ინგლისის სარდლობამ გენ. დენიკინს უბრძანა სოჭის ტერიტორიის დატოვება. საქართველოს ჯარი ადგილზე რჩება, ოლქს ინგლისის ჯარი დაიკავებს. გაუმჯობესდა დამოკიდებულება ინგლისის მისიასთან. ინგლისი ახალციხეში შექმნილ არეულობას განიხილავს როგორც მოსახლეობის ხელისუფლების წინააღმდეგ აჯანყებას, გამონვეულს არასწორი ადმინისტრაციული პოლიტიკით. და ჩვენი ძალებით უნდა დავამყაროთ მშვიდობა. ჩვენი ცნობებით, საქართველოს წინააღმდეგ საომარ მოქმედებებს აწარმოებენ ასკერები და ხელისუფლებით უკმაყოფილო მოსახლეობის ნაწილი. საქართველოსა და მეზობელი სახელმწიფოების საერთო კონფერენციის მოწყობა ეკონომიკური სფეროს სხვადასხვა დარგისთვის კონვენციის შესამუშავებლად. დაეხმარეთ ამ კონფერენციის მოწყობაში“.

Correspondence between Grigol Lortkipanidze and the members of the Government regarding the situation in the Akhaltsikhe district. February-March 1919

Grigol Lortkipanidze’s telegram to the representative of Georgia in Baku, Nikoloz Kartsivadze regarding the participation of the British Army in the suppression of the rebellion of Muslim groups in Akhaltsikhe. 1919

“The British Army ordered General Denikin to leave the Sochi territory. Georgian army remains in place, the British army will take up this location. The attitude toward the British mission has improved. Britain perceives the situation as a rebellion against the government caused by inappropriate administrative policy. We should establish peace. We’ve been informed that Askers and the discontent population organize a rebellion against the government. Help us organize a conference for the economy”.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

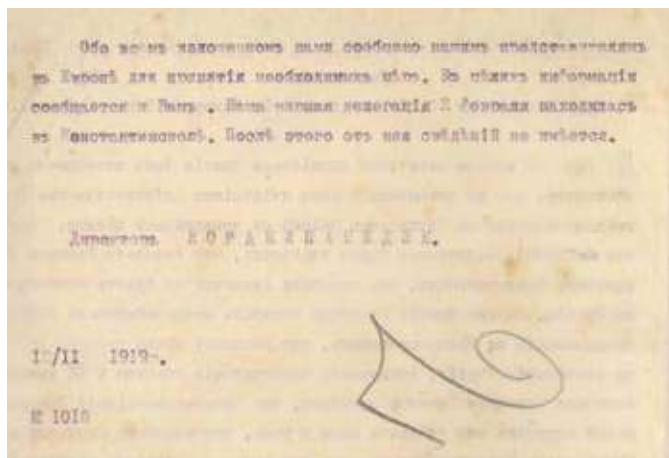
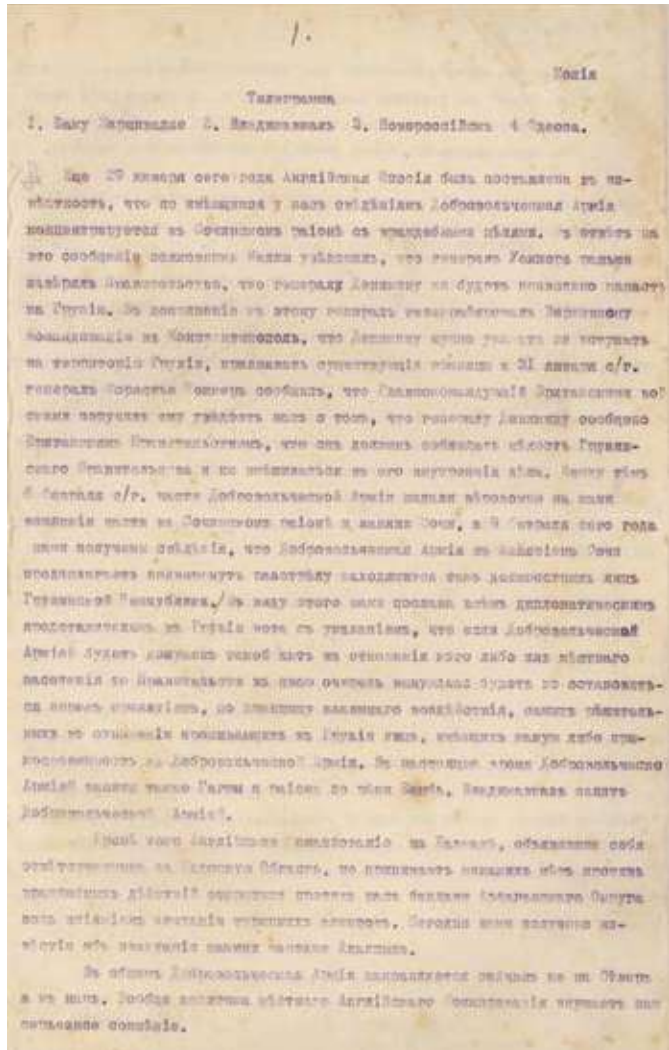
გრიგოლ ლორთქიფანიძის ტელეგრამა ნიკოლოზ ქარცივაძეს დენიკინის ჯარის მიერ სოჭის დაკავებისა და ყარსში არდაღანის ბანდების თარეშის შესახებ. 12 თებერვალი, 1919

„მტრულად განწყობილმა დენიკინის მოხალისეთა ჯარმა სოჭი, გაგრა და ბზიფი დაიკავა. მიუხედავად გენ. ფორესტიე უოკერის რწმუნებისა, თითქოს ინგლისის მთავარსარდლობას კონსტანტინოპოლში გენ. დენიკინისთვის აეკრძალოს საქართველოს ტერიტორიის გადმოკვეთა და საქართველოს საშინაო საქმეებში ჩარევა, 1919 წლის 6 თებერვალს მოხალისეთა არმია თავს დაესხა სოჭში მდგომ ქართულ ჯარს და აპირებს იქ მყოფ ქართველ მაღალჩინოსანთა დახვრეტას. საპასუხოდ საქართველოს მთავრობა მიიღებს უმკაცრეს ზომებს მოხალისეთა არმიასთან დაკავშირებულ, საქართველოში მცხოვრებ, ყველა პირის მიმართ. ამასთანავე, ყარსის ოლქზე პასუხისმგებელი ინგლისის ჯარი არ მიმართავს საჭირო ზომებს არდაღანის ბანდების მტრული მოქმედების აღსაკვეთად. ქართული ჯარის ნაწილები ახალციხეს ტოვებენ. მოხალისეთა ჯარი ჩვენკენ მოემართება. საჭირო ზომების მისაღებად ყოველივე ზემოთქმული შევატყობინეთ ჩვენს წარმომადგენლებს ევროპაში“.

Grigol Lortkipanidze’s telegram to Nikoloz Kartsivadze regarding the occupation of Sochi by the Denikin Army and invasion of Kars by Ardaghan groups. 12 February 1919

“Denikin’s army has occupied Sochi, Gagra and Bzipi. Regardless of General Forestier Walker’s assurance that Britain had forbidden Denikin to cross Georgia’s territory, on 6 February 1919 volunteers attacked Sochi and they are going to execute the Georgian high officials there. In response, Georgia’s Government will take strict measures. Meanwhile, the British army responsible for the Kars district does not take any measures for countering Ardaghan’s groups. Georgian army is leaving Akhaltsikhe. Volunteers are approaching. Our representatives in Europe are informed about the above-mentioned”.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

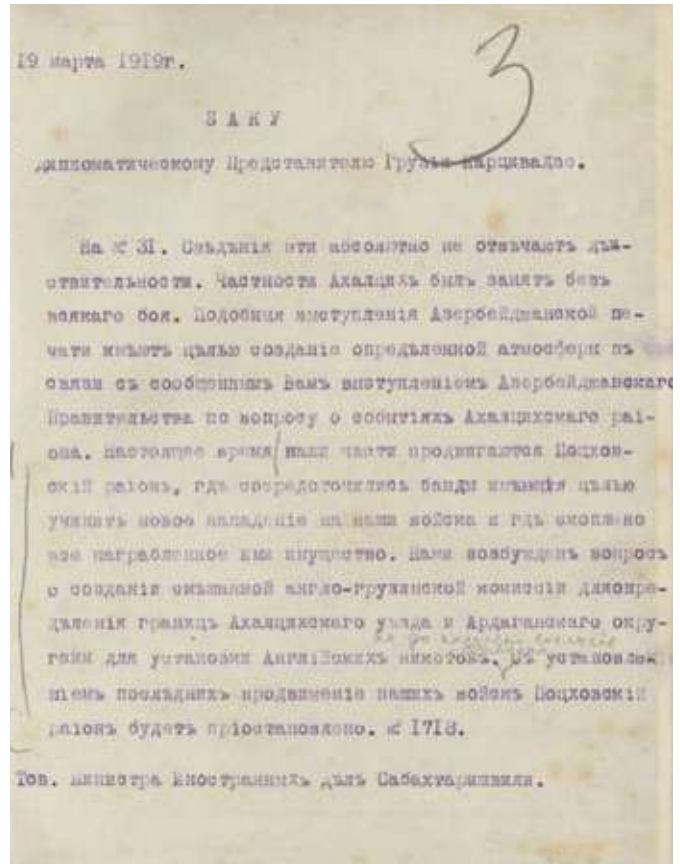
კონსტანტინე საბახტარაშვილის ტელეგრამა საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენელს, ნიკოლოზ ქარცივაძეს ახალციხეში შექმნილი ვითარების შესახებ. 19 მარტი, 1919

„აზერბაიჯანულ პრესაში გამოქვეყნებული ცნობები სიცრუეა, ახალციხე უბრძოლველად იქნა დაკავებული. ქართული ჯარი მიიწვეს ფოცხოვისკენ, სადაც იმყოფებიან ჩვენ მიმართ მტრულად განწყობილი ბანდები მთელი ნადავლითურთ. ინგლისურ-ქართული კომისიის შექმნა ახალციხის ოლქის საზღვრების დასადგენად მასზე ინგლისელი საგუშაგო რაზმის დასაყენებლად. შეჩერდება ჩვენი ჯარების ფოცხოვისკენ სვლა.“

Konstantine Sabakhtarashvili's telegram to Nikoloz Kartsivadze about the situation in Akhaltsikhe. 19 March 1919

“Information in Azerbaijani’s press is a lie. Akhaltsikhe was taken without a fight. Georgia is approaching Potskhovi, where the enemy is located. Creation of Georgian-English commission for locating English army. Our army will stop moving toward Potskhovi.”

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

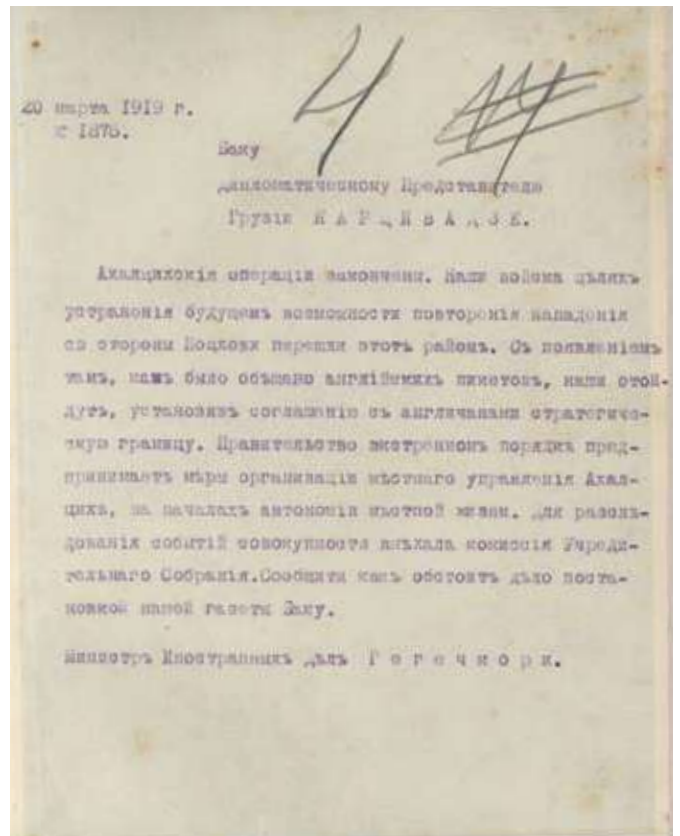
საგარეო საქმეთა მინისტრ გეგეჭკორის ტელეგრამა საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენელს, ნიკოლოზ ქარცივაძეს ახალციხეში მიმდინარე მოვლენების შესახებ. 20 მარტი, 1919

„ახალციხეში საომარი მოქმედებები დასრულდა. ინგლისელი საგუშაგო რაზმის დაყენებისა და სტრატეგიული საზღვრის შესახებ ხელშეკრულების გაფორმებისთანავე ჩვენები განზე გადავდებთ. მთავრობა სასწრაფოდ ცდილობს ახალციხის ადგილობრივი მმართველობის ორგანიზებას. მდგომარეობის გამოსარკვევად ახალციხისკენ გამოემართა დამფუძნებელი კრების კომისია.“

To Nikoloz Kartsivadze regarding the istuation in Akhaltsikhe. 20 March 1919

„The war ended in Akhaltsikhe. English army is located and the agreement on the strategic border is signed, our soldiers will step back. The government is trying to organize the local governance of Akhaltsikhe. Commission of the Constituent Assembly is approaching.“

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

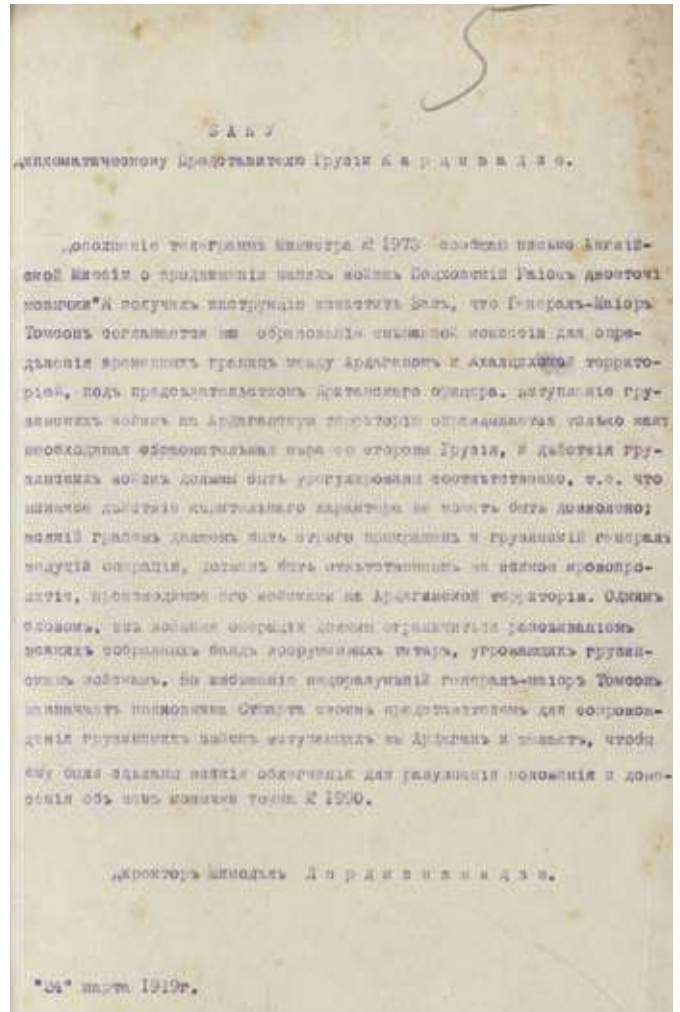
გრიგოლ ლორთქიფანიძის ტელეგრამა საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენელს, ნიკოლოზ ქარცივაძეს ახალციხეში შექმნილი ვითარების შესახებ. 24 მარტი, 1919

„გენ. მაიორი ტომპსონი დათანხმდა ახალციხე-არდაღანის დროებითი საზღვრის დასადგენად შერეული კომისიის შექმნას. არდაღანის ტერიტორიაზე ქართულ ჯარს შესვლა შეუძლია მხოლოდ თავდაცვის მიზნით. აკრძალულია ნებისმიერი სახის სადამსჯელო ქმედება ქართული ჯარის მხრიდან. ქართველი გენერალი პასუხისმგებელია არდაღანის ტერიტორიაზე მისი ჯარების მიერ მოწყობილ სისხლისღვრაზე. გენ. მაიორმა ტომპსონმა გაუგებრობის თავიდან აცილების მიზნით თავის წარმომადგენლად დანიშნა პოლკ. სტიუარტი, რომელიც ახლავს არდაღანისკენ მიმავალ ქართულ ჯარს.“

Grigol Lortkipanidze's telegram to Nikoloz Kartsivadze. 24 March 1919

“General Thompson has agreed on the creation of a joint commission for establishing the temporary border. Georgian army can go into Ardaghan territory only for self-defence purposes. Any punishing operation from the Georgian side is forbidden. Georgian general is responsible for bloodshed on the Ardaghan territory. For avoiding confusion, General Thompson appointed Commander Stewart as his representative who accompanies the Georgian army”

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

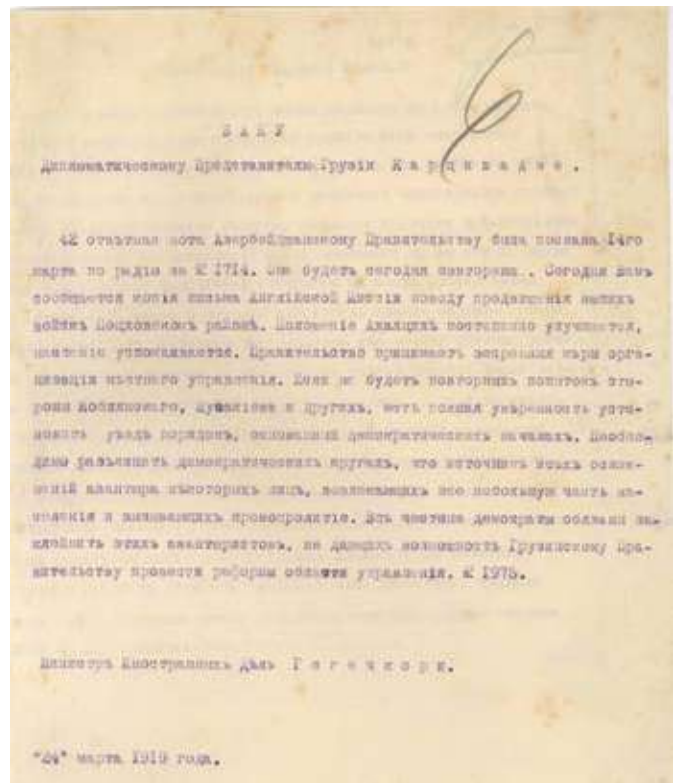
საგარეო საქმეთა მინისტრ გეგეჩკორის ტელეგრამა (N1975) საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენელს, ნიკოლოზ ქარცივაძეს ახალციხის ოლქში ვითარების გაუმჯობესების შესახებ. 24 მარტი, 1919

„ახალციხეში ვითარება გამოსწორების გზაზეა, მოსახლეობა მშვიდდება, მთავრობა ცდილობს ადგილობრივი მმართველობის ჩამოყალიბებას. ოლქში დემოკრატიულ საწყისებზე დაფუძნებული წესრიგის დამყარების იმედი გვაქვს თუ კობლიანსკიმ, მუზაკიევმა და სხვებმა ხელი არ შეგვიშალეს. სისხლისღვრა და არეულობა გამონვეული იყო ცალკეული პირების მიერ, რომლებმაც თავის ავანტიურაში მოსახლეობის მცირე ნაწილი ჩაითრიეს.“

Telegram of the Minister of Foreign Affairs, Gegechkori (N1975) to Nikoloz Kartsivadze. 24 March 1919

“The situation is improving in Akhaltsikhe, the population is calming down, the Government is trying to form the local governance. We hope for establishing an order based on democratic principles in the district if Koblianski, Muzakiev and others do not interfere. Bloodshed and chaos were caused by particular persons, who provoked a small part of the society.”

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

ნიკოლოზ ქარცივაძე (1884-1937) – სოციალ დემოკრატი. 1917 წელს იგი აირჩიეს საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრად. 1918 წელს იგი გახდა საქართველოს რესპუბლიკის ელჩი აზერბაიჯანის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, 1920 წელს კი დაინიშნა საგარეო საქმეთა მინისტრის ამხანაგად (მოადგილედ). 1921 წელს, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, ნიკოლოზ ქარცივაძემ არ დატოვა საქართველო და აქტიურად ჩაერთო ანტისაბჭოთა მოძრაობაში: იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის პარიტეტული კომიტეტის წევრი, 1922 წელს გოგიტა ფაღავა შეცვალა თავმჯდომარის პოზიციაზე და ორგანოს 1923 წლამდე ხელმძღვანელობდა. 1924 წლის აჯანყების შემდეგ 10 წლით გადაასახლეს, 1937 წელს კი დახვრიტეს.

Nikoloz Kartsivadze (1884-1937) – Social-Democrat. In 1917, he was elected member of the National Council of Georgia. In 1918, he became an Ambassador of Georgia to the Azerbaijan Republic, in 1920, he was appointed Deputy Minister of Foreign Affairs. In 1921, after the Soviet occupation of Georgia, Nikoloz Kartsivadze did not left Georgia and got engaged in anti-Soviet activities: he was a member of the Independence Committee, 1922 he replaced Gogita Paghava as a head of the committee and led the organization until 1923. After the 1924 rebellion, he was resettled for 10 years and in 1937, he was executed.

ფოტო დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Photo Preserved at the National Parliament Library of Georgia

ჯარის ნაწილში
შინაგარეო ურთიერ-
ებათ.

22 აგვის. 1920 წ.

მხედარი

წელი 10 გან.

25
33

№ 12

ორგანო სამხ. სამინ. კულტ.-განათლ. საქმეისა.

№ 12

საქართველოს თავმჯდომარის მოადგილე სამხედრო მინისტრი
გ. ლორთქიპანიძე.

გვილინი. 22 აგვისტო.

ინვალისიტი საქართველოს რესპუბლიკის პირ-
ველია. რა იმის გამოვლინებაა, რომელიც
სამხედრო ძალის დასაცემად, იმის გამოვლი-
ნებაა, რომელიც თავისი უფლებების
დაცვას უნდა უზრუნველყოს.
საქართველოს მთელი ისტორია ერთი
დასუსტების ისტორიაა. ეს იმის გამოვლი-
ნებაა, რომელიც თავისი უფლებების
დაცვას უნდა უზრუნველყოს.
საქართველოს მთელი ისტორია ერთი
დასუსტების ისტორიაა. ეს იმის გამოვლი-
ნებაა, რომელიც თავისი უფლებების
დაცვას უნდა უზრუნველყოს.

საქართველოს მთელი ისტორია ერთი
დასუსტების ისტორიაა. ეს იმის გამოვლი-
ნებაა, რომელიც თავისი უფლებების
დაცვას უნდა უზრუნველყოს.
საქართველოს მთელი ისტორია ერთი
დასუსტების ისტორიაა. ეს იმის გამოვლი-
ნებაა, რომელიც თავისი უფლებების
დაცვას უნდა უზრუნველყოს.

საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო სამინისტროს კულტურისა და განათლების სექციის ჟურნალი „მხედარი“, რომელიც ჯარის ნაწილებში ვრცელდებოდა. 22 აგვისტო, 1920

The journal of the Culture and Education Section of the Ministry of Defense of the Republic of Georgia „Mkhedari“, which was distributed among the troops. 22 August 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, №179,
11 აგვისტო 1920

„ზოგიერთი სამხედრო ნაწილები, დაწესებულებები, შტატები და სამმართველოები დღემდის განაგრძობენ საქმის წარმოებას და მიმონერას არა სახელმწიფო ენაზე. საკმარისი დრო იყო, ვინც არ იცოდა, შეესწავლა ამ ხნის განმავლობაში ენა და თუ არ მოხდა, ამის მიზეზი არის მხოლოდ სურვილის უქონლობა. ვბრძანებ ამიერიდან ყოველივე მიწერ-მონერა და საქმის წარმოება სამხედრო უწყებაში წარმოებდეს მხოლოდ სახელმწიფო ენაზე.“

სამხედრო მინისტრი გრიგოლ ლორთქიფანიძე

Sakartvelos Respublika, N179,
11 August 1920

„Some military units continue providing correspondence in unofficial language. Those who did not know Georgian had enough time to learn it and if they did not, the lack of will is the main reason. I order that from now on, all of the official documents to be created only in Georgian.“

Military Minister Grigol Lortkipanidze

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, №199,
3 სექტემბერი, 1920

საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილემ, გრიგოლ ლორთქიფანიძემ მისალოცი დეპუტა გაუგზავნა სომხეთის მთავრობის თავმჯდომარეს, ოგანჯიანს.

„გულწრფელი კმაყოფილებით მიიღო ქართველმა ხალხმა ცნობა იმის შესახებ, რომ თქვენმა რწმუნებულმა შეთანხმების სახელმწიფოთა წარმომადგენლებთან ერთად მოაწერა ხელი ოსმალეთთან ზავს. ქართველი ერი და მისი მთავრობა ინაწილებს თქვენს ზეიმსა და სიხარულს იმ უდიდესი ისტორიული აქტის გამო, რომელიც მოხდა სომხეთის ხალხისა და სახელმწიფოს ცხოვრებაში. გვწამს, რომ უძნელესი მომენტები სომხეთის ტრაგედიისა უკვე განვლილია. გაუმარჯოს და აყვავდეს სომხეთის დამოუკიდებლობა და სახელმწიფოებრიობის საქმე. დეე, კიდევ უფრო განმტკიცდეს უკვე აღმდგარი მეგობრობა და ძმობა ჩვენი ქვეშაარითად ძმური ხალხებისა.“

Sakartvelos Respublika, N199,
3 September 1920

Grigol Lortkipanidze sent congratulations to the head of the Armenian Government, Oganjanian.

„Georgian people are glad that you have signed a treaty with the Ottomans. Georgian people and government share your happiness for the important act in the history of Armenia. We believe that the tragic events in the Armenian history are gone. May the independence and statehood of Armenia flourish. May the brotherhood between our people become even stronger.“

ს. აკაკი ჩხენკელი თბილისის ბანკის წევრების ფოტო, რომელიც

13²⁴ 1920

ს. აკაკი ჩხენკელი

საქართველოს სახელმწიფო ბანკის გამგეობის წევრების ფოტო, რომელიც
საჩუქრად გაუგზავნეს აკაკი ჩხენკელს.
24 ივლისი, 1920

მარცხნიდან სხედან: აკაკი ჩხენკელი, გრიგოლ ლორთქიფანიძე, რაჟდენ არსენიძე,
იასონ ლორთქიფანიძე, ნოე რამიშვილი, ალექსანდრე ლომთათიძე, ნიკო ელიავა.
ცენტრში თეთრ სამოსში დგას გიორგი ჟურული.

Photo of the members of the Bank of Georgia sent to Akaki Chkhenkeli.
24 July 1920

Akaki Chkhenkeli, Grigol Lortkipanidze, Razhden Arsenidze, Iason Lortkiphanidze, Noe
Ramishvili, Aleksandre Lomtadidze, Niko Eliava, Giorgi Zhuruli.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

**გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, წერილი - „დიდებული დღე“.
№9, 14 იანვარი, 1920**

„კიდევ ერთი დიდებული დღის სანეტარო წუთები განიცადა ტფილისმა. საზავო კონფერენციის მიერ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღიარება ელვის სისწრაფით მოედო ტფილისს.“

დილის 10 საათზე ქუჩებში კანტი-კუნტად ისმოდა ხმები ამ სანეტარო ცნობის შესახებ, ზოგს არ სჯეროდა, მაგრამ 11-12 საათზე უკვე ყველასათვის ცხადი შეიქნა ეს სასიამოვნო ცნობა, ტფილისმა უცბად სადღესასწაულო სახე მიიღო, ხალხი ქუჩებში გამოფინა, შეწყდა მუშაობა ყველგან, აფრიალდა ეროვნული დროშები, ატყდა ზარის რეკა, ჯარი და გვარდია დაირაზმა, სიმღერა, მუსიკა... 1 საათია, ზღვა ხალხი მოაწყდა სასახლის ეზოს. ტევა აღარ არის. მოვიდა მასწავლებელთა მთელი ყრილობა. ხალხს სწყურია ამ ბედნიერ წუთს იხილოს ჩვენი სახელმწიფოს მესვეურნი...

„მოქალაქენო, ისმის ამ დროს სამხედრო მინისტრის გრ. [გრიგოლ] ლორთქიფანიძის ხმა, ბედნიერ ვარ მეც მოგილოცოთ ეს ბედნიერი დღე, მე თქვენი წრიდან ვარ გამოსული (მიმართავს მასწავლებლებს), ბედმა მარგუნა სათავეში ჩავდგომოდი სახელმწიფოს, ახალგაზრდა ჯარს სახელოვან გვარდიასთან ერთად.“

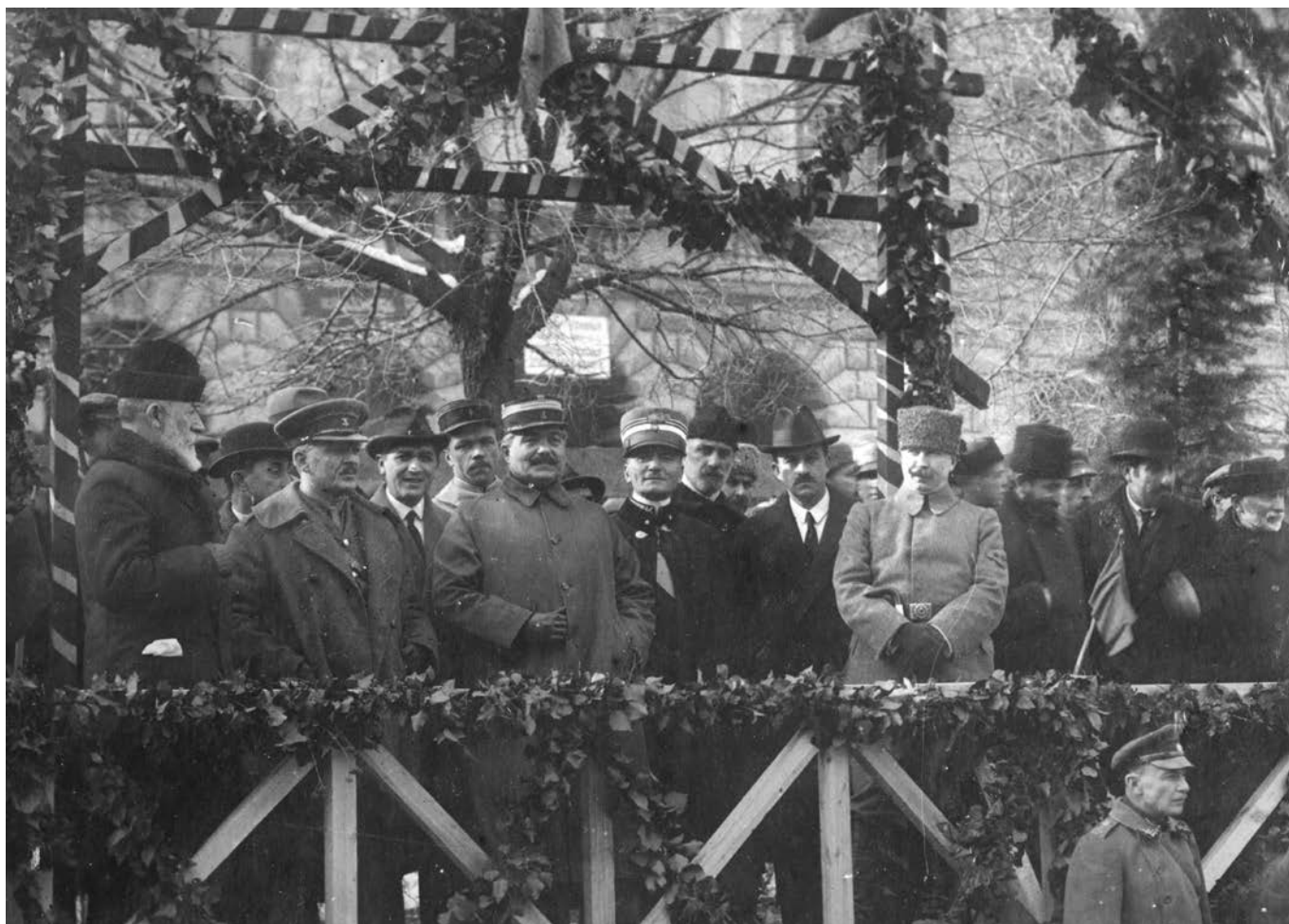
ისმის ტაშის გრიალი.“

**„Sakartvelos Respublika“, letter – “Gloriuos Day”, N9,
14 January 1920**

„Tbilisi has yet another happy day. The Peace Conference has recognized the independence of Georgia. At 10 AM, voices about this news were heard in the city and some did not believe it but by 11-12 AM everything became clear and Tbilisi became festive, people came out in the streets, work had been suspended everywhere, flags were flying everywhere, songs, music... by 1 PM, masses came to the yard of the Palace. People want to see the officials during these happy hours.“

„Grigol Lortkipanidze’s voice is heard: ‘Citizens, congratulations on this happy day. I am one of you and I was destined to lead the state, young army with the glorious guard!’“

Applauds.“

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის და იურე აღიარებისადმი მიძღვნილი ზეიმი. 6 თებერვალი, 1921

ტრიბუნაზე დგანან ნოე ჟორდანია, სვიმონ მდივანი, პარმენ ჩიჩინაძე, მარჯვნიდან პირველი - ექვთიმე თაყაიშვილი, ალექსანდრე ლომთათიძე, გრიგოლ ლორთქიფანიძე და საფრანგეთისა და გერმანიის სახელმწიფოთა დიპლომატიური წარმომადგენლები.

Celebration Dedicated to the de jure Recognition of the Independence of the Democratic Republic of Georgia. 6 February 1921

Noe Zhordania, Svimon Mdivani, Parmen Chichinadze, Ekvtime Takaishvili, Aleksandre Lomtadidze, Grigol Lortkipanidze, representatives of France and Germany standing on the stage.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

„საქართველოს რესპუბლიკა“, სამხედრო მინისტრის მოწოდება (ამონარიდები). №98, 4 მაისი, 1920

„საქართველოს მხედრობავ, კომანდირებო, ჯარისკაცნო და გვარდიელებო.

მთელი ქვეყნიერება, მტერი და მოყვარე სულ განაბული შემოგყურებთ თქვენ. ველურობისა და ბარბაროსობის ორმა დიდმა ნაკადულმა თურქთა ფანატიკოსებმა და რუსთა ბოლშევიკებმა კავშირი შეკრეს. აოხრებული ოსმალეთი და განადგურებული რუსეთი ერთი მეორეს კავშირის ხელს უწვდის და ვინაიდან მათ შუაში საქართველო სდგას, ისინიც ჩვენს განადგურებას აპირებენ. ამ გაველურებულ ურდოებს უნდათ საქართველოს გვამზე სამეზობლო ხიდი გასდოს.

საქართველოს მხედარნო! თქვენ მიერ შექმნილი თქვენი საყვარელი სამშობლო დღეს მთელი მსოფლიოს ყურადღების ცენტრი შეიქმნა. აქ სწყდება დიდი ისტორიული კითხვა: შესძლებს თუ არა ცივილიზაციისა და პროგრესის ორი შავი ძალა გადალახოს საქართველო და შეკრას კავშირი თუ არა. პატარა საქართველოს ისტორიამ დიდი მსოფლიო საქმე დააკისრა. ჩვენი სახელმწიფოს ბედი და იღბალიც აი ეხლა უნდა საბოლოოთ გაიჭედოს. მთელი მოწინავე კაცობრიობის, მთელი ევროპის დემოკრატიის თანაგრძნობა და დახმარება ჩვენს მხარეზეა. მთელი ქართველი ერი მტკიცეთ სდგას თქვენს ზურგს უკან. მამ გაათკეცეთ თქვენი ენერჯია და მუშაობა.

ზურგის სამხედრო დანებებულებებს, შტაბებს, კანცელარიებს, სამნეო კომიტეტის განყოფილებას და სხვებს ახსოვდეთ, რომ ისინი არსებობენ ჯარისკაცებისათვის, ფრონტისათვის. ვურბანებ შეამცირონ კანცელიარული ფორმალობა და ვოლოკიტა. გაათკეცონ ენერჯია და მუშაობა, დილას და საღამოს და თუ საჭირო იქნება ღამითაც. და ვაი იმ მოხელეს რომლის დაუდევრობით, ზარმაცობით ან ვერაგობის მიზეზით ჯარისკაცს ერთი დღით დაუგვიანდებათ სურსათი, და ტანსაცმელი.

გაერთსულოვნებული ფრონტი და ზურგი, გაათკეცებული და აღფრთოვანებული შრომა, ენერჯია, ბრძოლა და გამარჯვება ჩვენია.“

სამხედრო მინისტრი გრიგოლ ლორთქიფანიძე
მაისის 4, 1920 წელი

„Sakartvelos Respublika“, excerpts from Military Minister's call, №98, 4 May 1920

„Dear Georgian army, commanders, soldiers, guards.

The whole country is watching you. Turkish fanatics and Russian Bolsheviks have allied and as Georgia is standing in the middle, they are going to destroy us. They want to build a bridge on our corpse.

Georgian soldiers! Your home country is at the centre of the world's attention. Here will be decided whether these two dark powers can cross Georgia and make an alliance. Small Georgia has a great mission. Our fate is to be decided now. Support of the European democracy is on our side. Georgian people stand behind you. So, enhance your energy and work!

Military units, staff, chancellors, committees standing behind should remember that they exist for soldiers, for the front. In order to decrease the chancellery formality and enhance their energy during the day and night. Shame on those whose laziness soldiers will not receive food on time.

United front and back, enhanced commitment, energy and fight and the victory will be ours!“

Military Minister, Grigol Lortkipanidze
4 May 1920

სახალხო გვარდიის ყრილობის მონაწილეთა ჯგუფი. 1920

სხედან მარცხნიდან: 2. ი. ქარცივაძე, 3. მ. ვარდოიანი 4. რ. არსენიძე 5. რ. აუშტროვი 6. გ. მახარაძე 7. ნოე ხომერიკი (მინათმოქმედების მინისტრი) 8. გრიგოლ ლორთქიფანიძე (სამხედრო მინისტრი) 9. ნოე ჟორდანია (მთავრობის თავმჯდომარე) 10. ვ. ჯუღელი (სახალხო გვარდიის ხელმძღვანელი) 11. ნოე რამიშვილი (შინაგან საქმეთა მინისტრი) 12. გ. ცინცაძე

A group of People's guard. 1920

From the left: 2. I. Kartsivadze, 3. M Vardoian, 4. R. Arsenidze, 5. R. Aushtrov, 6. G. Makharadze, 7. Noe Khomeriki, 8. Grigol Lortkipanidze, 9. Noe Zhordania, 10. V. Jugheli, 11. Noe Ramishvili, 12. G. Tsintsadze

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

„საქართველოს რესპუბლიკა“, მიეძღვნა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის იურიდიულად ცნობას. №23, 1 თებერვალი, 1921

ქუჩებში

„ქუჩებში ამ დროს ცივი ქარი ჰქროდა და ნელნელა თოვდა კიდეც. დამფუძნებელი კრებიდან დაწყებული მანიფესტაცია მოსიარულეთათვის მოულოდნელი ამბავი იყო. მანიფესტაცია რუსთველის პროსპექტით გაემართა მთავრობის სახლისკენ. პირველი მიტინგი გაიმართა მუშათა სასახლის წინ. მთავრობის სახლის წინ დიდძალი საზოგადოება შეგროვდა. სახლები და მაღაზიები უკვე შეემკოთ დროშებით. აქედან მრავალრიცხოვანი მანიფესტაცია დაიძრა უკანვე, დამფუძნებელი კრებისაკენ. სასახლის წინ მოედანი ხალხით გაიჭედა. ქუჩებში გამოჩნდნენ სახალხო გვარდიის ცხენოსანი და ქვეითი ნაწილები, ჯარის ნაწილები მუსიკით, მუშების ჯგუფი - წითელი დროშებით.

სასახლის წინ სიტყვა დაიწყო ს. [სამსონ] დადიანმა. ცოტა ხნის შემდეგ დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმის აივანზე გამოჩნდნენ კრების პრეზიდიუმის წევრები: ალ. [ალექსანდრე] ლომთათიძე და ე. [ექვთიმე] თაყაიშვილი, მთავრობის წევრები: ნ. [ნოე] ჟორდანიას, ნ. [ნოე] რამიშვილი, გრ. [გრიგოლ] ლორთქიფანიძე და სხვები.“

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა, საგარეო საქმეთა სამინისტრო, დიპლომატები ყველა ღონეს ხმარობდნენ, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა საერთაშორისო ასპარეზზე გაემყარებინათ.

1921 წლის 6 თებერვალს თბილისში არაერთი საელჩო და დიპლომატიური წარმომადგენლობა გაიხსნა. საქართველოს დე-იურე ცნობა მიულოცეს ქვეყანაში აკრედიტებულმა უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლებმა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის დე-ფაქტო და დე-იურე ცნობასთან დაკავშირებით საქართველოს საკონსულოები, საელჩოები გაიხსნა საფრანგეთში, ინგლისში, იტალიაში, გერმანიაში, შვეიცარიაში, ბელგიაში, რუსეთში, ოსმალეთში, არგენტინაში, შვეიცარიაში, ნორვეგიაში, აშშ-ში, უკრაინაში, პოლონეთში და სხვ.

„Sakartvelos Respublika“, Dedicated to the Independence of Georgia, N23, 1 February 1921

Into the Streets

“Wind was blowing and it was snowing in the streets. The manifestation was an unexpected event for pedestrians. The manifestation from Rustaveli Avenue headed to the Governmental Palace. The first manifestation was held in front of the Workers’ House. A lot of people gathered in front of the Governmental Palace. Then the manifestation headed to the Constituent Assembly. The army appeared in the streets and workers with red flags.

Samson Dadiani made a speech. Then the Presidium members came out on the balcony: Aleksandre Lomtadize, Ekvtime Takaishvili; Members of the Government: Noe Zhordania, Noe Ramishvili, Grigol Lortkipanidze and others.”

The Government of Georgia, Ministry of Foreign Affairs, diplomats did their best to recognize Georgia’s independence on the international level.

On 6 February 1921, many embassies were opened in Tbilisi. Also, Georgian embassies were opened in France, England, Italy, Germany, Switzerland, Belgium, Russia, Ottoman Empire, Argentina, Norway, USA, Ukraine, Poland, etc.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილემ, ამავე დროს, სახალხო განათლების მინისტრმა - გრიგოლ ლორთქიფანიძემ დეპეშათა სააგენტოსთან საქართველოს იურიდიულად აღიარებასთან დაკავშირებით შემდეგი მოსაზრებანი გამოსთქვა:

„ეს ფაქტი ქართველი ხალხის ცხოვრებაში წარმოადგენს ისეთ მოვლენას, რომელსაც ყოველმხრივ მნიშვნელობა აქვს. ამიერიდან საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა არის არა დროულად შექმნილი სახელმწიფო ერთეული, არამედ ნამდვილი სახელმწიფო, რომელიც აღჭურვილია ამ მცნების ყოველგვარი ატრიბუტებით. საქართველო უკვე აღარ არის საერთაშორისო კომბინაციების ობიექტი მხოლოდ, არამედ იგი არის საერთაშორისო უფლების სუბიექტიც.“

„ჩვენი ეკონომიკური კავშირი ევროპასთან ამდენ ხანს უფრო მჭიდროდ და ნორმალური იქნებოდა, და ჩვენი ეკონომიკური მდგომარეობა არ იქნებოდა ასე გაძნელებული. ეკონომიკური შეთანხმებანი, რომელიც გვაქვს დადებული ევროპასთან, ევროპელების მიერ ერთგვარი რისკის ქვეშ არიან შეკრული, მათ იმედი ქონდათ, რომ საქართველო ცნობილი იქნებოდა სრულუფლებიან წევრად. ჩვენ კონტრაგენტებს აღარ აქვთ უკვე საფუძველი შიშისა და უნდა ვიფიქროთ, რომ ისინი დაუყოვნებლივ შეუდგებიან მუშაობას.“

„ჩვენი დაუყოვნებლივი და მორიგი მიზანი არის ნახევრად რუსული ბონებიდან საკუთარ მტკიცე ფულის სისტემაზე გადასვლა.“

„უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენ საქმეში დიდი ღვაწლი გასწიეს იმ ადგილობრივმა მისიებმა რომლებიც ამჟამად აქ იმყოფებიან ან იყვნენ აქ წინეთ.“

„თქვენ მეკითხებით, თუ როგორ პოლიტიკურ გავლენას მოახდენს ეს აქტი თვით შინაურ ცხოვრებაზე. ამაზე ლაპარაკი არ არის საჭირო: ნუ თუ ყოველი ჩვენთაგანი არ გრძნობს მომხდარის სიძლიერეს და სიდიდეს. ყოველი ჩვენთაგანი კვირის იქეთ როცა მივიღეთ ეს ცნობა, რომ უფრო ძლიერად გრძნობს თავს ვიდრე წინეთ? მთლიანი რესპუბლიკა გაცილებით უფრო ძლიერი შეიქმნა ვიდრე წინეთ. საქართველოს რესპუბლიკა დღემდე მხოლოდ ფაქტი იყო, მისი ისტორიის ფურცლებიდან ამოშლა შესაძლებელი იყო ასეთივე ფაქტის საშუალებით, შეიძლება ასეთი ცდუნება ვინმეს კიდევ ჰქონდა. მაგრამ ახლა საქართველოს არსებობა არა მარტო ფაქტია, არამედ იგი უფლებაც არის. მართალია, დიდია ფაქტის სიძლიერე და უფლების სიმართლე, მაგრამ ამჟამად ჩვენთვის განუზომლად დიდია უფლების სიძლიერეც, ვინაიდან ჩვენი იურიდიული დამოუკიდებლობა არის უზარმაზარი რეალური ფაქტი და დიდი ძალა.“

„Sakartvelos Respublika“, N25, 3 February 1921

Grigol Lortkipanidze expressed the following opinions regarding the recognition of Georgia's independence:

“This fact is a very important event in the history of Georgia. From now on, the Democratic Republic of Georgia is a real state with all of its characteristics. Georgia is no longer just an object of international combinations but it is a legal subject as well”

“Our economic links with Europe would be much deeper and normal and our economic conditions would not be so difficult. Our agreements with Europe were signed under the risk as Europe hoped for Georgia's independence. Now they do not have to fear and we hope they will start working immediately. Our goal is to switch to our currency from Russian money”.

“Local missions have significantly contributed to this process”.

“You ask me how this will affect internal life. No need to talks about this if everyone does not understand the greatness of what has happened. The whole Republic is stronger than before. The Georgian Republic was just a fact, it was possible to eradicate it from history but now the existence of Georgia is not just a fact but a right. Now the strength of the right is important for us. Our legal independence is a fact and power”.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე

Grigol Lortkipanidze

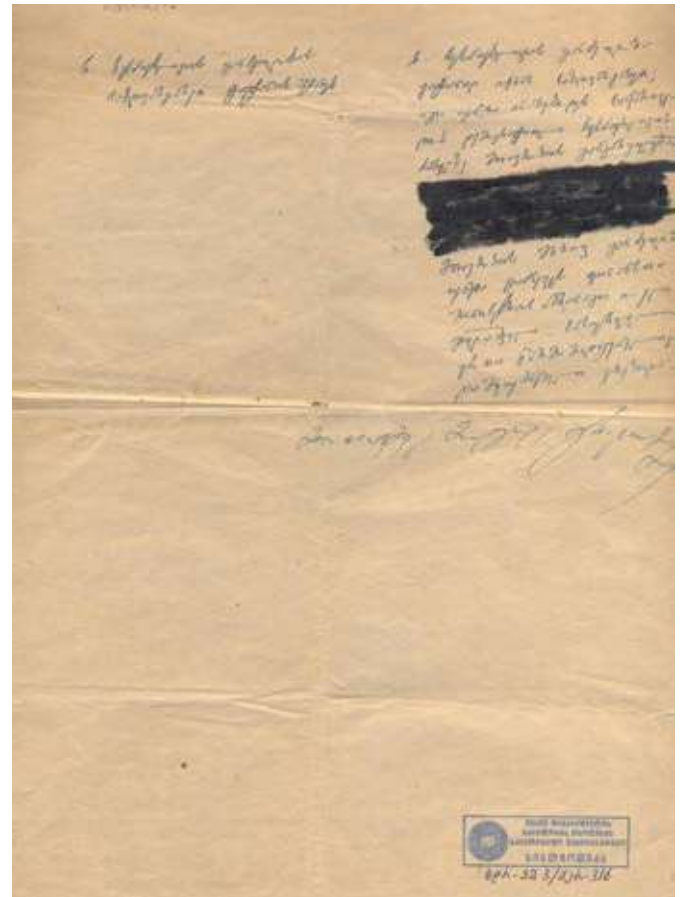
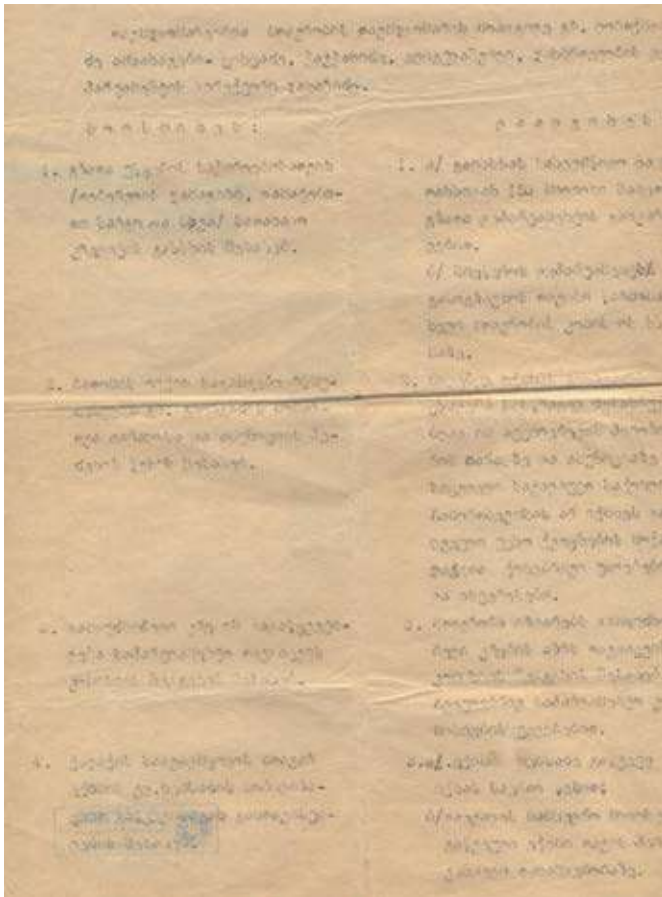
დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

წითელი არმიის მე-11 დივიზიის შემოსვლა თბილისში. თებერვალი, 1921

The invasion of the 11th division of the Red Army in Tbilisi. February, 1921

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს მთავრობის დადგენილება, რესპუბლიკის განძეულობის საზღვარგარეთ გატანის შესახებ. მარტი, 1921

აღნიშნული პუნქტი მოგვიანებით, ხელით ჩაამატეს მთავრობის სხდომის დადგენილებაში.

„რესპუბლიკის განძეულობის საზღვარგარეთ გატანის შესახებ. რესპუბლიკის განძეულობა გატანილ იქნას საზღვარგარეთ. იგი უნდა ინახებოდეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელზე მთავრობის განკარგულებაში. მთავრობის მხრივ განძეულობას უნდა გაჰყვეს ფინანსთა მინისტრის ამხანაგი ი. ელიგულაშვილი. სასურველია ერთი წარმომადგენელი დამფუძნებელი კრებიდან.“

დოკუმენტს ხელს აწერს მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილე, გრიგოლ ლორთქიფანიძე.

Decree of the Government of Georgia on the transfer of Republic's treasury abroad. March 1921

This point was added to the decree later with handwriting.
“On the transfer of Republic's treasury abroad. The treasury of the Republic should be taken abroad. It should be kept in the name of the Government of Georgia. Deputy Minister of Finance, I. Eligulashvili should follow the treasury and one representative from the Constituent Assembly is desirable.”

Signed by Grigol Lortkipanidze.

დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში
Preserved at the Library of the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

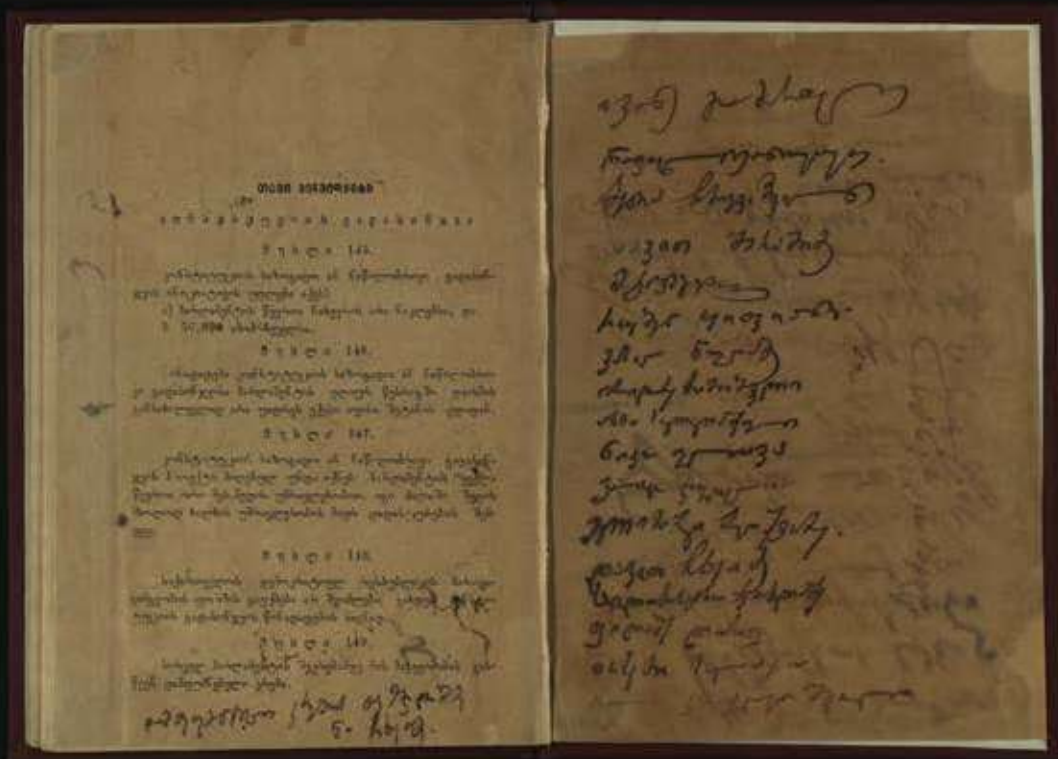
იოსებ ელიგულაშვილი (1890-1952) – 1919 წელს აირჩიეს საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრად სოციალ-დემოკრატიული პარტიიდან. 1919 წლიდან იყო ეკონომიკური აგენტი როტერდამსა და საფრანგეთში, შემდეგ – ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის მოადგილე. 1921 წლის თებერვალში ექვთიმე თაყაიშვილთან ერთად მონაწილეობდა საქართველოს ეროვნული საგანძურის ევაკუაციაში საფრანგეთში. ემიგრაციაში ცხოვრობდა პარიზში, მონაწილეობდა ქართველ ემიგრანტთა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მეორე მსოფლიო ომის წლებში მრავალი ქართველი ებრაელი გამოიხსნა ნაცისტთა ტყვეობიდან.

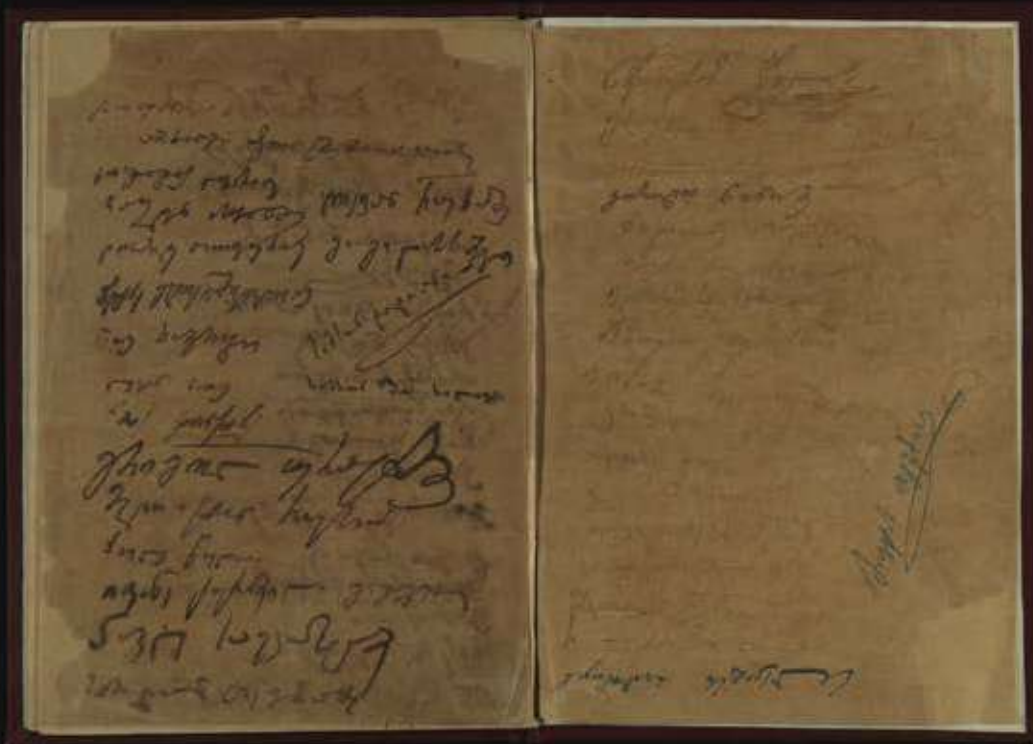
Ioseb Eligulashvili (1890-1952) – in 1919, he was elected member of the Constituent Assembly from the Social-Democratic Party. Since 1919, he was an economic agent in Rotterdam and France, then – the Deputy Minister of Finance and Trade. In February 1921, he evacuated the Georgian treasury to France together with Ekvtime Takaishvili. He lived in exile in France and participated in the social life of emigrants. During WWII, he saved many Jews from Nazis.

ექვთიმე თაყაიშვილი (1862-1953) – დამფუძნებელი კრებიდან განძეულობის მცველად მოგვიანებით ექვთიმე თაყაიშვილი შეირჩა.

Ekvtime Takaishvili (1862-1953) – he was selected as a protector of the treasury from the Constituent Assembly.

საქართველოს კონსტიტუცია, მიღებული 1921 წლის 21 თებერვალს საქართველოს დამფუძნებელი კრების ნევრების ხელმოწერებით. კონსტიტუციის მიღებით დასრულდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი ფორმირების პროცესი.

The Constitution of Georgia, adopted on 21 February 1921 with the signatures of the members of the Constituent Assembly of Georgia.
The formation of the Georgian state concluded with the adoption of the Constitution.

დაცულია საქართველოს პარლამენტში
Preserved at the Parliament of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძე საქართველოს კონსტიტუციის შესახებ

„პირველ ყოვლისა აღსანიშნავია ის ფრიად საინტერესო მოვლენა, რომ მონობიდან ახლათ გამოსულმა ქართველმა ხალხმა შექმნა უაღრესათ დემოკრატიული სახელმწიფოებრივი კონსტიტუცია. ლაპარაკია, რასაკვირველია, არა იმდენად იმ წერილობითი კონსტიტუციის ტექსტზე, რომელიც რესპუბლიკის უზენაესმა ორგანომ, დამფუძნებელმა კრებამ საბოლოოთ მიიღო იმ დროს, როდესაც მის სატახტოს ირგვლივ მტრისა და მოყვრის ზარბაზანთა გუგუნი ისმოდა, არამედ აქ იგულისხმება ის ნაწილობრივით წერილობითი და ნაწილობრივით ფაქტიური კონსტიტუცია, რომელიც ქართველმა ხალხმა ორგანიულათ შეიმუშავა და რომელსაც სამი წლის განმავლობაში ატარებდა ის ცხოვრებაში. ამ ფაქტიური კონსტიტუციის დამახასიათებელი თვისება იყო ის, რომ ერეკლეს ფეოდალური და საერისთაო საქართველო, საქართველო, რომელიც თავის ტიპოგრაფიული მდგომარეობითა და ჯერ კიდევ არ გამქრალ ტომებრივ განსხვავებითა და სიჭრელით თითქოს ეხლაც

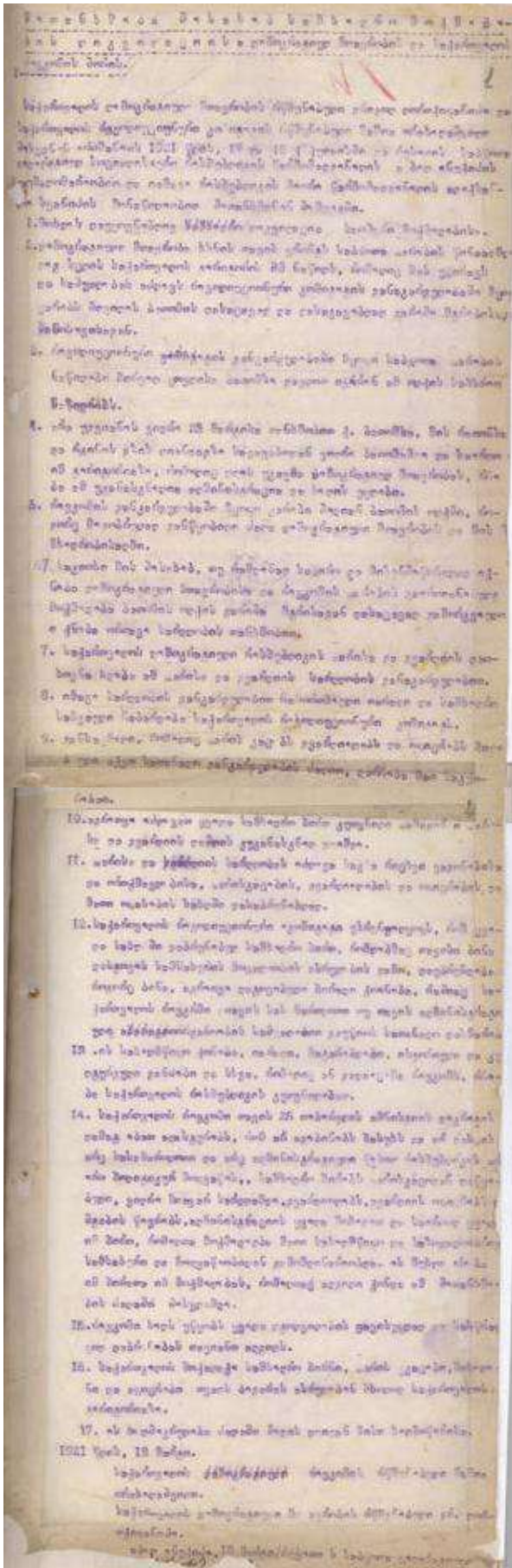
გამზადებული იყო კუთხური განკერძოებისათვის, რომ აი, ეს საქართველო აღსდგა როგორც უაღრესათ დემოკრატიული და იმავე დროს ცენტრალური რესპუბლიკა“.

გ. ლორთქიფანიძე, „ფიქრები საქართველოზე“, 1995, გვ. 188, 189

Grigol Lortkipanidze about the Constitution of Georgia

“First of all, it should be noted that the newly-liberated Georgian people created a democratic constitution. I mean not the one adopted by the Constituent Assembly adopted when the enemy had encircled it but partly factual constitution carried by the Georgian people for 3 years. It was an important characteristic of this constitution that it was still appropriate for regional differences. Georgia was restored as a democratic and centralized Republic”.

G. Lortkipanidze, „Thoughts about Georgia“, 1995, pp. 188-189

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობასა და საქართველოს რევკომს შორის 1921 წლის 18 მარტს ქუთაისში დადებული „სამეგობრო“ შეთანხმება. ხელს აწერენ: გრიგოლ ლორთქიფანიძე და მამია ორახელაშვილი.

სახელმწიფო გადატრიალების, დესტაბილიზაციის რამდენიმე მცდელობის შემდეგ, 1921 წლის 11 თებერვალს, წინასწარი განცხადების გარეშე, საბჭოთა ჯარები საქართველოს ხუთ სხვადასხვა ფრონტზე უტევდნენ. 1921 წლის 23 თებერვალს საქართველოს ოსმალეთმაც ომი გამოუცხადა. ქართული ჯარი და სახალხო გვარდია გმირულად იბრძოდა ექვსი კვირის განმავლობაში.

1921 წლის 17 მარტს საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ და მთავრობამ უკანასკნელი სხდომა, ყუმბარების ცვენის ფონზე, ბათუმში გამართეს. შექმნილი ვითარების გამო, გადაწყდა: მთავრობის ემიგრაციაში გაშვება და ბრძოლის გაგრძელება კაპიტულაციის ხელმოწერის გარეშე. მიღებულ გადაწყვეტილებას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან საქართველოს არ უღიარებია ოკუპაციის ფაქტი და მის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს – საქართველოს დამფუძნებელ კრებას უფლებამოსილება არ მოუხსნია.

შეთანხმების მე-14 პუნქტის თანახმად: „საქართველოს რევკომი თავის 25 თებერვლის ამნისტის დეკრეტის დამატებათ ადასტურებს, რომ არ აგებინებს პასუხს და არ დასჯის არც სასამართლოთი და არც ადმინისტრაციული წესით რესპუბლიკის არც ერთ პოლიტიკურ მოღვაწეს, სამხედრო პირებს ჯარისკაცებიდან დაწყებული, ვიდრე მთავარ სარდლამდე, გვარდიელებს, გვარდიის ოფიცრებს და შტაბის წევრებს, ადმინისტრაციის ყველა მოხელეთ და საერთოდ ყველა იმ პირთ, რომელთა მოქმედება მათი სახელმწიფო და საზოგადოებრივი სამსახურიდან და მოღვაწეობიდან გამომდინარეობდა.“

საბჭოთარუსეთმასულმალე დაარღვია შეთანხმება, რეპრესიები ამ დოკუმენტის ხელმოწერს, გრიგოლ ლორთქიფანიძეს და არაერთ სხვა პოლიტიკურ თუ სამხედრო მოღვაწეს შეეხო.

Agreement between the Government of Georgia and Revkom of Georgia of 18 March 1921 signed by Grigol Lortkipanidze and Mamia Orakhelashvili.

After several attempts of the coup and destabilization, the Soviet army was attacking Georgia from 5 different fronts on 11 February 1921. On 23 February 1921, the Ottoman Empire also declared war against Georgia. Georgian army fought heroically for six weeks.

On 17 March 1921, the Constituent Assembly and Government held the last meeting under the warfare. It was decided to send the Government into exile and continue fighting without signing the capitulation. It was an important decision because Georgia had not recognized the occupation and the Constituent Assembly had not abandoned its duty.

Based on the 14th article of the agreement, “Revkom of Georgia confirms with the decree of 25 February that it will not punish political figures, soldiers, administrative workers and other public figures of the Republic”.

Soon, Soviet Russia violated the agreement and repressed many of the signatories of the agreement, including Grigol Lortkipanidze.

მამია ორახელაშვილი (1881-1937) – ქართველი ბოლშევიკი და საბჭოთა პარტიული მოღვაწე.

1921 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის დროს საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის ერთ-ერთი შემოქმედი. კომუნისტური პარტიის ერთგული სამსახურის მიუხედავად, 1937 წელს, „სტალინური ტერორის“ დროს, დახვრიტეს.

Mamia Orakhelashvili (1881-1937) – Georgian Bolshevik and Soviet Party official.

One of the leaders of the Soviet occupation of Georgia in 1921. Regardless of his loyalty to the Communist Party, in 1937, he was shot dead during Stalin's terror.

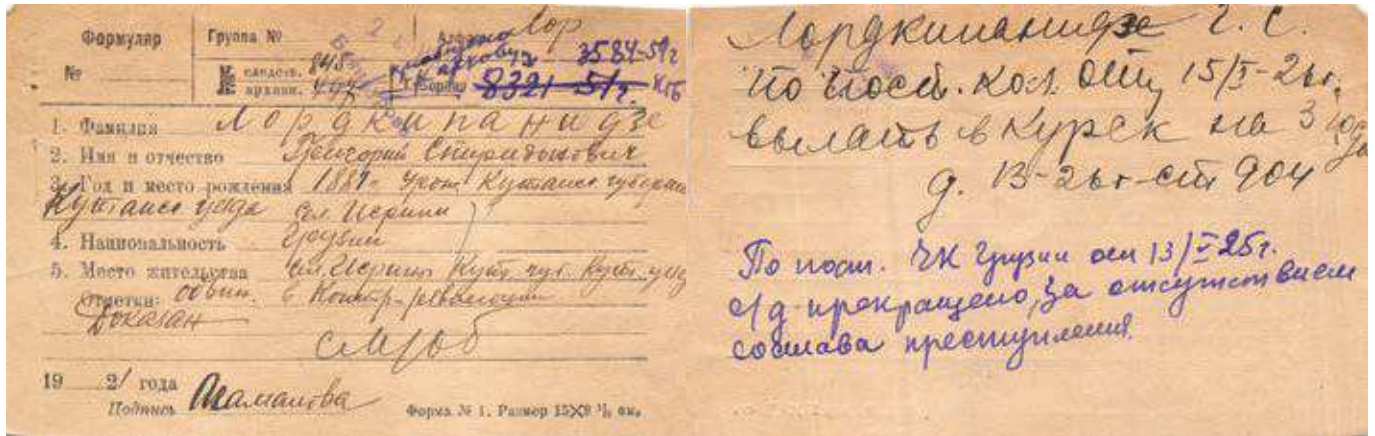
დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საბჭოთა რეპრესიები

SOVIET REPRESSIONS

აღნიშნული ორი ბარათი დაცულია საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საინფორმაციო-ანალიტიკურ დეპარტამენტში. პირველი შევსებულია გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაკავების დროს - 1921 წელს, თუმცა ბარათის უკანა მხარეს სხვადასხვა დროს დამატებითი მინიშნებებიც არის გაჩენილი.

These two notes are preserved at the Information-Analytical Department at the Ministry of Internal Affairs of Georgia. The first one is filled during Grigol Lortkipanidze's first arrest in 1921 but the note has some additions made at different times on the back.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაკავებისას შევსებული ბარათი. 1921

გვარი - ლორთქიფანიძე (Лордкипанидзе)

სახელი და მამის სახელი - გრიგოლ სპირიდონის ძე

დაბადების წელი და ადგილი - 1881, ქუთაისის გუბერნიის ქუთაისის მაზრის სოფ. ისრითი

ეროვნება - ქართველი

საცხოვრებელი ადგილი - სოფელი ისრითი

შენიშვნა: ბრალდ. კონტრ-რევოლუციაში

ხელმოწერა - აგამალოვა

ლორთქიფანიძე გ.ს.

გაერთიანებული სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს კოლეგიის (Кол. ОГПУ) 15/1 - 26 წლის გადაწყვეტილებით გადასახლებული იქნას კურსკში 3 წლით

საქ. 13-266 - მუხლ. 904.

13/V/25 წლის საქართველოს საგანგებო კომისიის (ჩეკა; ЧК) გადაწყვეტილებით საგამოძიებო საქმე შეწყდა დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობის გამო.

Form filled during Grigol Lortkipanidze's arrest. 1921

Surname – Lortkipanidze

Name and patronym – Grigol, Spiridon

Date and place of birth – 1881, the village of Kutaisi district, Isriti

Nationality – Georgian

Place of residence – Village Isriti

Note: accused of being counter-revolutionary

Signed by Agamalova

Lortkipanidze G. S.

To be exiled for 3 years based on the decision of the Collegium of the Joint State Political Directorate (Кол. ОГПУ) 15/1 – 26.

Georgia. 13-26 – Article 904.

Based on the decision 13/V/25 of the Extraordinary Commission (Cheka) of Georgia, the case was suspended due to the lack of evidence of crime.

დაცულია საქართველოს შსს საინფორმაციო-ანალიტიკურ დეპარტამენტში
Preserved at the Information-Analytical Department at MIA

1. Фамилия	Лордкипანიძე	Адрес	МГР
2. Имя и отчество	Григорий Спиридонович	Национальные данные	
3. Год рождения	1881	4. Место рождения	Исрити
5. Адрес	ул. Плекханов, №118	Организация	НКВД 1000
6. Проф. и спец.	экономист	Отд. и отделение	4075
7. Звание		Хар.	Коллектив
8. Прошло	14.08.1937	Сл. д. №	8544
9. Год выд. приказа	1937	Аг. д. №	10317
10. Пар.	Земарт	Класс	
11. Нац.	Грузин	Адрес	4075
12. Гражд.	ССР	Адрес	39673
13. Категория, состав семьи		Адрес	8544
14. Арестован	13.11.1937		
15. Содерж.	в 5-м отделе		
16. Срок	5-10.58-11		

17. Постановка (участие в отношении обвиняемого)	4075. В 5-м отделе 13.11.37
18. Исполнение	дело прекращено
19. Пересмотр	Указ 22/8-37
20. Контроль исполн.	
21. Движ. дела	4075. 7.11.1937
22. Разные отметки	4075. 4.11.37
39673

1937 წელს შევსებული ბარათის უკანა მხარეს მიწერილი ინფორმაციით დგინდება, რომ გრიგოლ ლორთქიფანიძე გარდაიცვალა საქმის მიმდინარეობის დროს, 1937 წლის 22 აგვისტოს და არა 2 სექტემბერს, როგორც ეს მის აქამდე ცნობილ სხვადასხვა ბიოგრაფიულ ნარკვევსა თუ სტატიებში იყო აღნიშნული.

როგორც წესი, 1937 წლის რეპრესიების დროს „ხალხის მტრის“ ოჯახის წევრებს ასახლებდნენ საცხოვრებელი სახლიდან. გრიგოლ ლორთქიფანიძის შთამომავლების გადმოცემის თანახმად, მისმა მეუღლემ და შვილებმა პლექხანოვის პროსპექტზე, №118 სახლში, გააგრძელეს ცხოვრება, სავარაუდოდ იმის გამო, რომ გრიგოლ ლორთქიფანიძე საქმის მიმდინარეობის დროს და მის მიმართ დახვრეტის და ქონების კონფისკაციის განაჩენი გამოტანილი არ ყოფილა.

According to the note on the back of the form filled in 1937, Grigol Lortkipanidze died in the course of his case, on 22 August 1937 and not on 2 September as it had been mentioned in the biographical articles until now.

As a rule, during the 1937 repressions, the family members of the “enemies of the people” were resettled from their place of residence. According to Grigol Lortkipanidze’s descendants, his wife and children continued living on Plekhanov Avenue, in the house №118 presumably because the verdict on Grigol Lortkipanidze’s death sentence and confiscation of his property had not been issued in course of his case.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაკავებისას შევსებული ბარათი. 1937
 გვარი - ლორთქიფანიძე (Лордкипანიძე)
 სახელი და მამის სახელი - გრიგოლ სპირიდონის ძე
 დაბადების წელი - 1881
 ადგილი - ვანის რაიონის სოფ. ისრითი
 მისამართი - ქ. თბილისი, პლექხანოვის პრ. №118
 პროფესია და სპეციალობა - ეკონომისტი
 დანაშაულის ხასიათი - კრ (კონტრრევოლუციური) მენშ. საქმიანობა
 წარსული - კრ. მენშევიკური საქმიანობა (იყო მენშევიკური მთავრობის წევრი)
 სოც. მდგომარეობა - მოსამსახურე
 პარტ. - უპარტიო
 ეროვნ. - ქართველი
 მოქალაქეობა - საბჭ.
 დაკავებულია - 13/1/1937
 სად და ვის მიერ - ვორონეჟის შინსახკომი (НКВД)
 სისხლის სამართლის მუხლები - 58-10, 58-11
 + ნასამართლევი იყო 5 წლით 1921 წელს და გასახლებული 1937-მდე
 დადგენილება (ვიზი) - საქ. სსრ სახელმწიფო უშიშროების სამმართველოს შინსახკომის (УГБ НКВД ГССР) 2/IX/1937
 ბრალდებულის მიმართ - საგამოძიებო საქმე შეწყდეს საქმის მიმართ - ჩაბარდეს არქივში ბრალდებულის სიკვდილის გამო
 გადახედვა - გარდაიცვალა 22/8/-37 წ.
 საქმის მსვლელობა - 4 განყ. 7.III-1937
 ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სამხედრო ტრიბუნალის (БТ ЗАКВО) 31/5/1956 დადგენილებით

საქმე შეწყვეტილია დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობის გამო.

Form filled during Grigol Lortkipanidze's arrest. 1937
 Surname: Lortkipanidze
 Name and patronym - Grigol, Spiridon
 Date of birth - 1881
 Place of birth - the village of Kutaisi district, Isriti
 Address - 118, Plekhanovi Avenue, Tbilisi
 Profession and specialty - economist
 Indictment - Counter-revolutionary, Menshevik activism
 Past - Counter-revolutionary, Menshevik activism (he was a member of the Menshevik government)
 Social status - servant
 Party - without affiliation
 Nationality - Georgian
 Date of arrest - 13/1/1937
 Where and by whom - Voronezh NKVD
 Articles of the Criminal Code - 58-10, 58-11
 He was convicted for 5 years in 1921 and exiled until 1937
 Resolution - NKVD of the State Security Directorate of the Georgian SSR 2/IX/1937
 The investigation to be suspended.
 Due to the defendant's death, the case should be transferred to the archive.
 Reviewed - died on 22/8/-37
 Progress of case - 4th unit, 7.III-1937
 Based on the resolution by the Military Tribunal of the Military District of Transcaucasia of 31/5/1956, the case was suspended due to the lack of evidence of a crime.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე 1921 წლის საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ მალევე გადაასახლეს. საგამოძიებო საქმე არ შემორჩენილა, თუმცა საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ ერთ-ერთი პირველი რეპრესიების პერიპეტეებს აღწერს მისი „შვილობილის“, ლევან რუხაძის საგამოძიებო საქმე.

Shortly after the occupation of Georgia in 1921, Grigol Lortkipanidze was exiled. His investigation case has not been preserved but his adopted son, Levan Rukhadze's case well describes the repressions.

ლევან (ლეო) რუხაძე (1890-იანები - 1937) - საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის პოლიტიკური მოღვაწე, სახალხო გვარდიის მთავარი შტაბისა და საქართველოს რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი.

ლეო რუხაძის და გრიგოლ ლორთქიფანიძის ბიოგრაფიები, განსაკუთრებით საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, მჭიდროდ გადაეჯაჭვა ერთმანეთს, ლეოს გრიგოლი შვილობილად, შესაბამისად გრიგოლს ლეო მამობილად მოიხსენიებდა. 1921 წელს, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის შემდეგ, ორივე დარჩა საქართველოში და ორივე ჩაება წინააღმდეგობის მოძრაობაში.

1922 წელს ლეო რუხაძე დააპატიმრეს. შთამომავლების ოჯახში შემონახულია მისი საგამოძიებო საქმე, სადაც ბევრ საინტერესო ცნობას ვხვდებით.

1922 წლის 16 დეკემბერს ლეო რუხაძე, გრიგოლ ლორთქიფანიძე და კიდევ 52 პოლიტპატიმარი ეტაპით გადაგზავნეს მოსკოვში. 1923 წლის 12 იანვრიდან ლეო და გრიგოლი 3 წლით სუზდალის სამონასტრო საპყრობილეში, ერთ კამერაში მოათავსეს.

Levan (Leo) Rukhadze (1890's - 1937) – a political figure in the First Democratic Republic of Georgia, member of the general staff of the People's Guard and the Constituent Assembly.

Leo Rukhadze and Grigol Lortkipanidze's biographies became closely intertwined with each other especially after the Soviet occupation of Georgia. Grigol considered Leo to be his adopted son and Leo also called him a stepfather. In 1921, after the Soviet occupation, both of them stayed in Georgia and became engaged in the resistance movement.

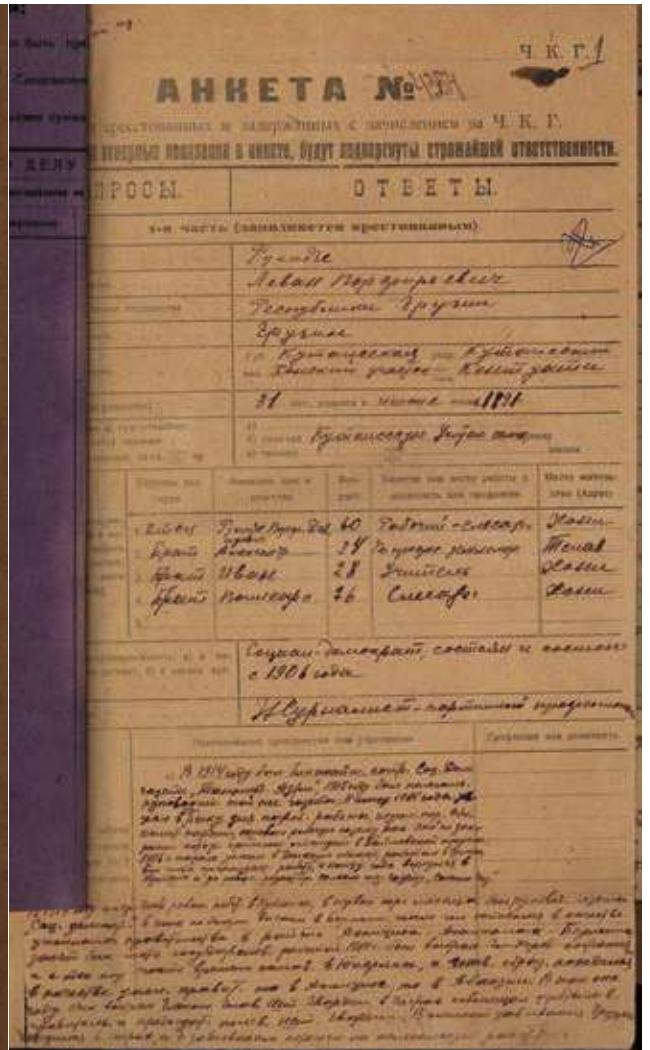
In 1921, Leo Rukhadze was arrested. His investigation case is preserved in the family archives of his descendants, in which many interesting facts can be found.

On 16 December 1922, Leo Rukhadze, Grigol Lortkipanidze and the other 52 political prisoners were sent to Moscow. On 12 January 1921, Leo and Grigol were placed in one cell at the Suzdal Monasterial Prison.

სუზდალის მონასტერი (Спасо-Евфимиев монастырь), სადაც ფუნქციონირებდა იზოლაციური პოლიტიკური პატიმრებისთვის. აქ მოათავსეს ქართველი პოლიტპატიმრები.

Suzdal Monastery, which had a prison for political prisoners. Georgian political prisoners were sent there.

ლევან რუხაძის მიერ დაკავების შემდეგ შევსებული ანკეტა და დაკითხვის ოქმი, საქართველოს სსრ უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო საქმე, 1922

შევსებული ანკეტა და დაკითხვის ჩანაწერი

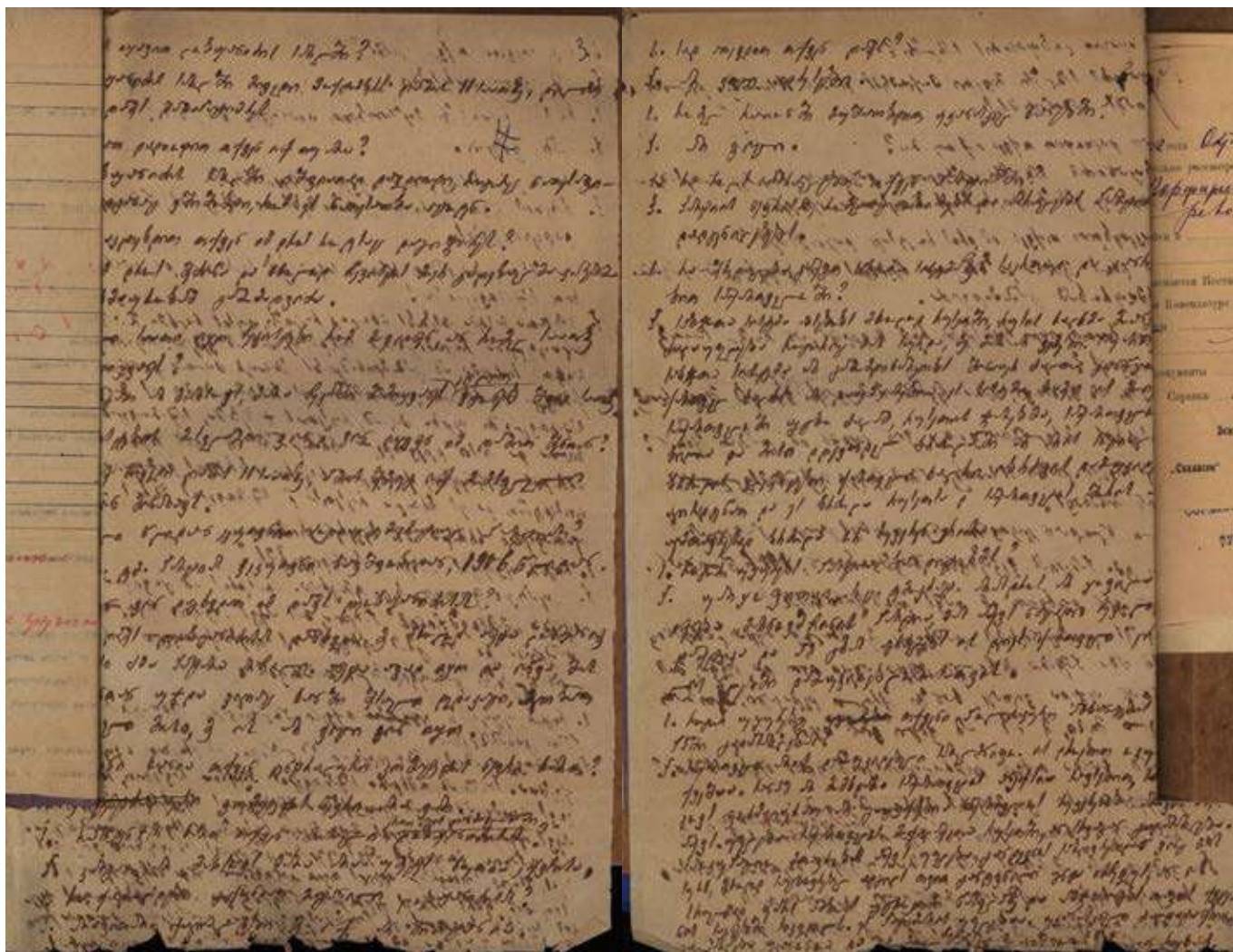
ბ. რა შეხედულება გაქვთ საბჭოთა სისტემაზე საერთოდ და განსაკუთრებით საქართველოში?

პ. საბჭოთა სისტემა არსებობს მხოლოდ რუსეთში, რუსის ხალხმა მოაწყო ძალაუფლება როგორც მას სურდა, მე მას არ ვეხები. საქართველოს საბჭოთა სისტემა არ გამომდინარეობს შინაურ ძალთა განწყობით. ქართველ ხალხს არ დაუმყარებია ეს სისტემა არამედ ის მოიტანა საქართველოში უცხო ძალამ, რუსეთის ჯარებმა... ქართველი ხალხი იბრძვის დამოუკიდებლობის აღსადგენად და ეს ბრძოლა რუსეთსა და საქართველოს შორის უმთავრესად ბრძოლაა ორ სუვერენ ერისა.

ბ. როგორ უყურებთ თქვენი პოლიტიკური ამხანაგების ევროპაში გადასახლებას?

პ. საქართველო არის დამოუკიდებელი სახელმწიფო. ის დროებით ოკუპაციის ქვეშაა. სანამ არ მომხდარა საქართველოს ანექსია სავსებით, მისთვის ფორმალურად არ გაუუქმებია საქართველოს სუვერენობა, არ აქვს უფლება საქართველოს მოქალაქეთა რუსეთში, ან სხვაგან გადასახლების. საოკუპაციო მთავრობას აქვს უფლება განდევნოს საზღვრებიდან ვინც მას სურს მხოლოდ საცხოვრებელ ადგილს თვით განდევნილი უნდა ირჩევდეს, ან ის სრულიად უარს ამბობს უცხოეთში წასვლაზე და ამჯობინებს თავის ქვეყანის საკნებში სიკვდილს. ეს პატიმრის უფლებაა. ლევან რუხაძე

დაცულია ლეო რუხაძის შთამომავლების ოჯახში

The form and minutes filled after Levan Rukhadze's arrest, Investigation Case of the Security Ministry of the Georgian SSR, 1922

Filled form and minutes

S. What is your opinion about the Soviet system in general and especially in Georgia?

P. Soviet system exists only in Russia. The Russian people elected the power they liked, I do not discuss this. The Georgian political system is not the result of internal developments. The Georgian people have not elected it but a foreign power, the Russian army brought it... The Georgian people fight for the restoration of independence and this is a fight between the two sovereign powers, Russia and Georgia.

S. How do you look at the resettlement of your political friends in Europe?

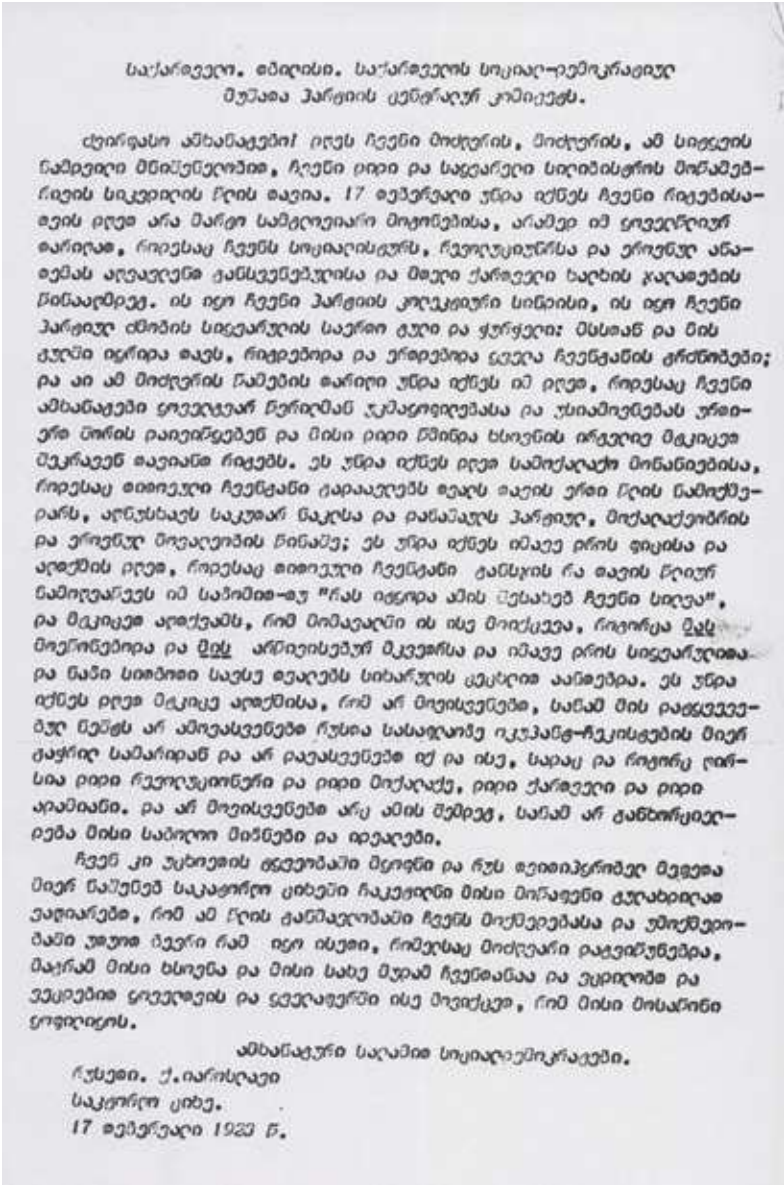
P. Georgia is an independent state. It is temporarily under occupation. Before Georgia's total annexation and the abolition of its sovereignty, it does not have a right to resettle Georgia's citizens in Russia or anywhere else. The occupied government has a right to expel anyone from borders but the expelled should choose the place or refuse to be resettled and decide to die in his/her country. This a right of a prisoner. Levan Rukhadze

Preserved in the family of Leo Rukhadze's descendants

ქ. იაროსლავის საკატორლო ციხის ქართველი სოციალ-დემოკრატი პატიმრების მიმართვა საქართველოს სოციალ - დემოკრატიული მუშათა პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს (მიმართვის ერთ - ერთი ავტორი გრ. ლორთქიფანიძეა). 17 თებერვალი, 1923

ძვირფასო ამხანაგებო! დღეს ჩვენი მოძღვრის, მოძღვრის, ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით, ჩვენი დიდი და საყვარელი სილიბისტროს მონამეობრივი სიკვდილის წლის თავია. 17 თებერვალი უნდა იქნეს ჩვენი რიგებისათვის დღეთ არა მარტო სამგლოვიარო მოგონებისა, არამედ იმ ყოველწლიურ თარიღათ, როდესაც ჩვენს სოციალისტურს, რევოლუციურსა და ეროვნულ ანათემას აღვავლენთ განსვენებულისა და მთელი ქართველი ხალხის ჯალათების წინააღმდეგ.

სილიბისტრო (სილვა) ჯიბლაძე (1859-1922) - ქართველი პოლიტიკური მოღვაწე, პუბლიცისტი, რევოლუციონერი, საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი. 1919 წლის 12 მარტს, როგორც კრების უხუცესმა წევრმა, მისასალმებელი სიტყვით საზეიმოდ გახსნა დამფუძნებელი კრების პირველი სხდომა. 1921 წლის 13 ივლისს დააპატიმრეს ნაძალადევის კლუბში გამართულ შეხვედრაზე სტალინისთვის შეპასუხების გამო, თუმცა შემოდგომაზე მძიმე ავადმყოფობის მიზეზით გაათავისუფლეს. სილიბისტრო ჯიბლაძე გულის უკმარისობით გარდაიცვალა კონსპირაციულ ბინაში 1922 წლის 17 თებერვალს. დილით გადაასვენეს საკუთარ ბინაზე. მეორე დღეს კი „ჩეკას“ წარმომადგენლებმა ოჯახს მისი ცხედარი მოსტაცეს და გასაიდუმლოებულ ვითარებაში დაასაფლავეს, სავარაუდოდ იმის შიშით, რომ მისი საფლავი არ ქვეუღიყო პოლიტიკური ოპონენტების შეკრების ადგილად.

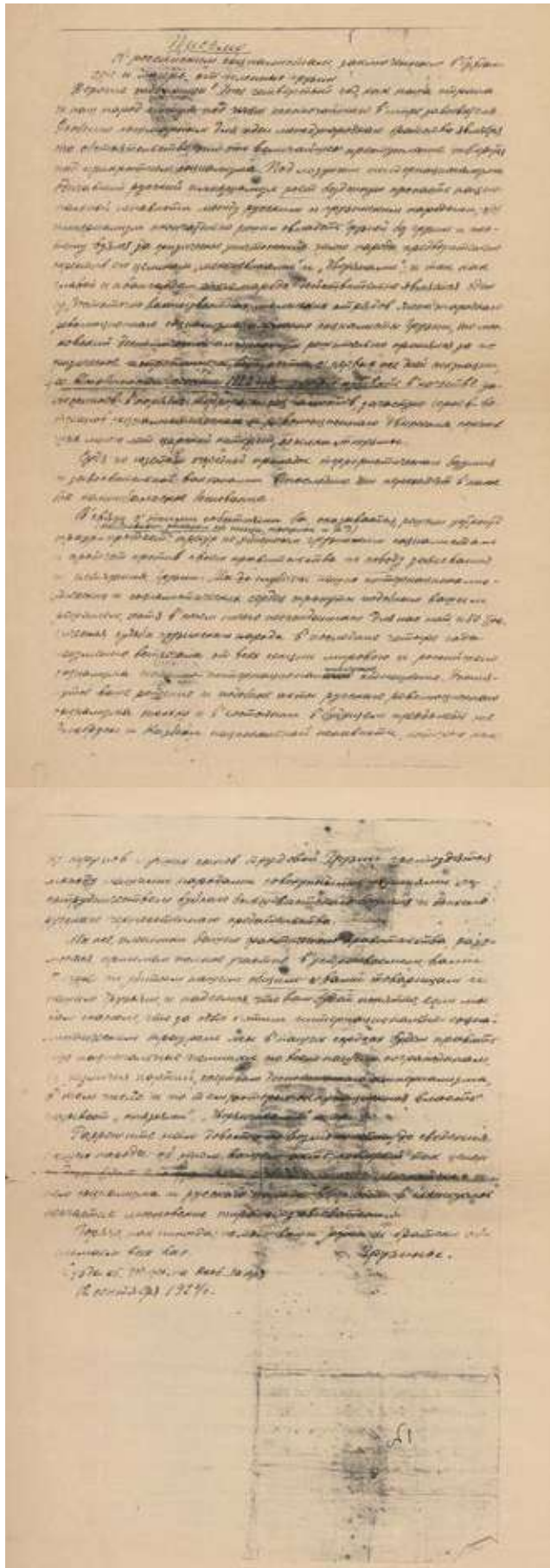

The address of the Georgian Social-Democrat prisoners of the Yaroslav Prison to the Central Committee of the Social-Democratic Workers' Party (one of the authors is Gr. Lortkipanidze). 17 February 1923.

Dear comrades! Today is the date of the martyred death of our confessor, our greatly beloved Silibistro. 17 February should become not only the date of the mournful commemoration but also the date when we will carry out anathema against the executioners of the Georgian people.

Silibistro (Silva) Jibladze (1859-1922) – Georgian political figure, publicist, revolutionary, member of the Georgian Constituent Assembly. As the oldest member, he opened the first meeting of the Assembly on 12 March 1919 with a welcome speech. On 13 July 1921, he was arrested for returning a response to Stalin at the Nadzaladevi Club meeting, but in Autumn, he was released from prison due to his illness. On 17 February 1922, he died from heart failure at the secret apartment. He was transferred for burial at his apartment the next morning. On the next day, the Cheka representatives hijacked his body from his family and buried him in secret because, presumably, they were afraid that his grave could become a place of gathering of political opponents.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

ქ. სუზდალის ციხის ქართველი პატიმრების მიმართვა ამავე საპყრობილეში მყოფი რუსი სოციალისტებისადმი (მიმართვის ერთ-ერთი ავტორი გრ. ლორთქიფანიძე). 12 სექტემბერი, 1924

ძვირფასო ამხანაგებო! უკვე მეოთხე წელია, ჩვენი ქვეყანა და ჩვენი ხალხი ცხოვრობს მსოფლიოს ყველაზე სასტიკი დამპყრობელი ურდოს ბატონობის ქვეშ. საერთაშორისო თანამეგობრობისთვის ყველაზე კომპარულია ის, რომ სოციალიზმის საფარველ ქვეშ მიმდინარეობს ეს უდიდესი დანაშაული. ინტერნაციონალიზმის ლოზუნგით მოქმედი და სინამდვილეში რუსული იმპერიალიზმის გავლურებული მსახური თხრის ღრმა უფსკრულს რუს და ქართველ ერს შორის.

აღნიშნულთან დაკავშირებით, თქვენ, როგორც ჩანს გადანყვიტეთ მოანყოთ ტრაური-პროტესტი საკუთარი სახელმწიფოს წინააღმდეგ საქართველოს დაპყრობის გამოისობით. ჩვენ შეძრული ვართ თქვენი ასეთი გადანყვიტელებით, თუმცა ამაში არაფერი მოულოდნელი ჩვენთვის არ არის.

ჩვენ, თქვენი ფაშისტური ხელისუფლების ტყვეები, ბუნებრივია ვიღებთ სრულ მონანიღებობას თქვენ მიერ მოწყობილ ტრაურში ჩვენი და თქვენი მოკლული საერთო ამხანაგების გასახსენებლად.

ქართველები

სუზდალის ციხე, განსაკუთრებული კოლონია

12 სექტემბერი, 1924

The address of the Georgian prisoners of the Suzdal Prison to the Russian socialists in the same prison (one of the authors is Gr. Lortkipanidze). 12 September 1924

Dear Comrades! It has been four years since our country lives under the rule of the most brutal conquer. For the international commonwealth, the fact that this happens under the veil of socialism is the most catastrophic. The servant of Russian imperialism, which acts with the slogan of internationalism, increased the abyss between the Russian and Georgian nations.

For this, you have decided to hold a mourning protest against your state. We are touched by your decisions but it was not unexpected for us.

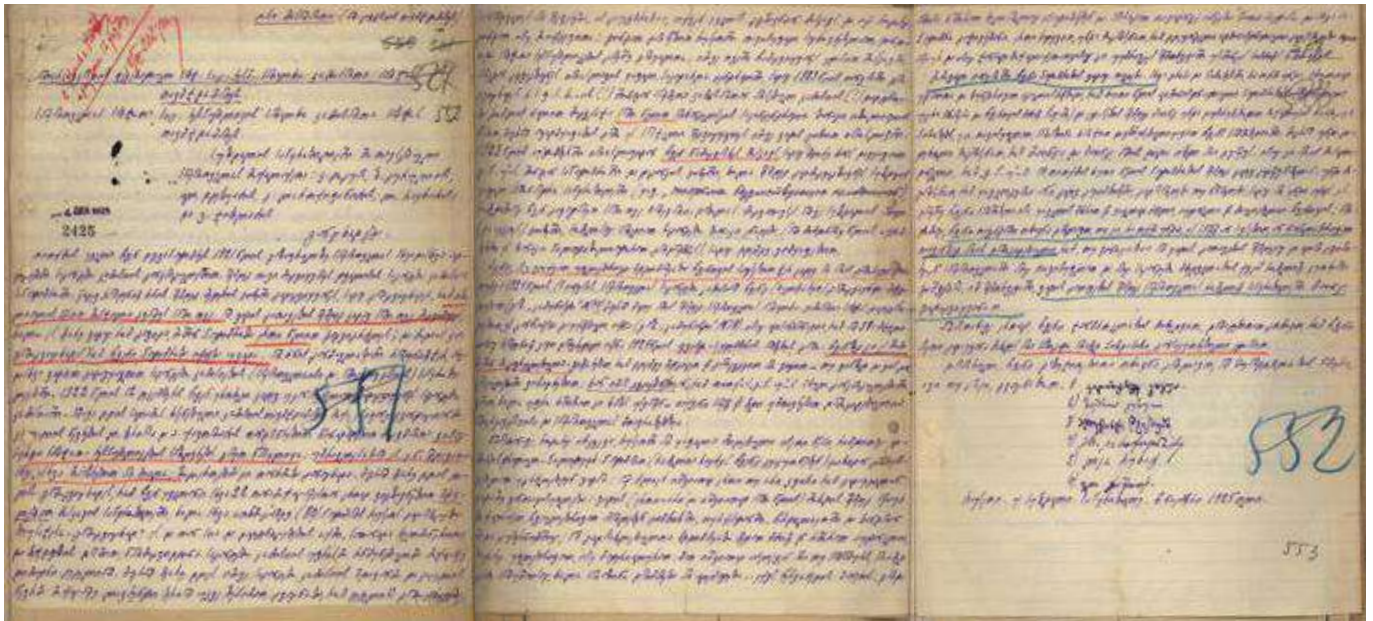
We, the slaves of your fascist government, will of course participate in your protest for the commemoration of our and your killed friends.

Georgians

Suzdal Prison, Special Colony

12 September 1924

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

სუზდალის საპყრობილეში მოთავსებული ქართველი პატიმრების: კალისტრატე გაგუას, ზაქარია გურულის, ალექსანდრე დგებუაძის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის, ლეო რუხაძის და ვლადიმერ ჯიბლაძის კოლექტიური წერილი ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკისა და საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარეების მიმართ, სახჯელის მოხდის შემდეგ მათთვის საქართველოში დაბრუნების უფლების მიცემის თაობაზე. 6 ნოემბერი, 1925

სხვა დროსა და პირობებში, რა თქმა უნდა, სრულიად უდაოთა და ბუნებრივად იგულისხმებოდა, რომ ხუთი წლის ადმინისტრაციული პატიმრობის (მეტწილად უცხო მხარესა და ჩვენთვის მძიმე ჰავაში) და ეტაპების შემდეგ მაინც უნდა დავბრუნებოდით მოქალაქის ნორმალურ პირობებს, ე.ი. თავისუფლად, სახაზინო ხარჯით დავბრუნებულყავით ჩვენს სამშობლოში. მაგრამ უნდა გატეხილი მოგახსენოთ, რომ მაინცა და მაინც ამის დიდი იმედი არა გვაქვს. ისიც კი არის მოსალოდნელი, რომ „გ.პ.უ.“, ამ თითქმის ხუთი წლის პატიმრობის შემდეგ კიდევ გადაგვასახლოს. უნდა მოგახსენოთ, რომ ყოველგვარი ანთ კიდევ გაცინობირება, გადასახლება თუ ჩასახლება, სადაც არ უნდა იქნეს ეს გარეშე ჩვენი სამშობლოისა, ყოველ მხრით და ყოველად ძნელი, აუტანელი და მიუღებელია ჩვენთვის; ამიტომაც, ჩვენი თქვენდამი თხოვნა გახლავთ, თუ კი, რა თქმა უნდა, ეს საქმე ან სავსებით, ან ნაწილობრივად თქვენზეც არის დამოკიდებული, რომ, თუ ვინცოცაა ამ ვადის გათავების შემდეგაც კი აღარ გვიპირებენ საქართველოში არც თავისუფლად და არც საგანგებო მხედველობის ქვეშ რომელიმე კუთხეში გაშვებას, იმ შემთხვევაში, ვადის გათავების შემდეგ საქართველოს რომელიმე საპყრობილეში მაინც გადაგვიყვანონ.

The collective letter by the Georgian prisoners at the Suzdal Prison – Kalistrate Gagua, Zakaria Guruli, Aleksandre Dgebuadze, Grigol Lortkipanidze, Leo Rukhadze and Vladimer Jibladze - to the heads of the Federative Republic of Transcaucasia and the Council of People's Commissars of the Georgian SSR regarding the right to return to Georgia after completing their sentence. 6 November 1925

In different times and conditions, of course, it would not be disputed that after the administrative sentence (in a foreign country and difficult climatic conditions) we would return to normal citizenship rights and would return to our home country at the expense of the state. However, we are not optimistic about this. We even expected to be resettled once again by GPU after the 5-year sentence. We should let you know that any kind of resettlement except for our return to our homeland will be unacceptable for us. For this, we ask you that, even if they do not plan to release us after our sentence expires, if you can, please, take us to the prison on the territory of Georgia.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს სხდომის დადგენილება, რომლის მიხედვით, სუზდალის ციხეში მყოფი ქართველი პატიმრების: კალისტრატე გაგუას, ზაქარია გურულის, ალექსანდრე დგებუაძის, გრიგოლ ლორთქიფანიძის, ლეო რუხაძის და ვლადიმერ ჯიბლაძის ამიერკავკასიაში დაბრუნება არასასურველად იქნა ცნობილი.

დოკუმენტის მეორე პუნქტში საუბარია შუამდგომლობის აღძვრაზე, რომ პატიმრები გადასახლდნენ უკრაინაში, თურქესტანსა თუ ციმბირში. ხელს აწერს საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდომარე, სიმონ ჯუღელი. 23 დეკემბერი, 1925

The decision of the Council of People's Commissars of the Georgian SSR, according to which, the prisoners at the Suzdal Prison - Kalistrate Gagua, Zakaria Guruli, Aleksandre Dgebuadze, Grigol Lortkipanidze, Leo Rukhadze and Vladimir Jibladze would not be returned to the Transcaucasia.

It is mentioned in the second paragraph of the document that the prisoners should be resettled in Ukraine, Turkestan or Siberia. The document is signed by the head of the Council of People's Commissars of the Georgian SSR, Simon Jugheli. 23 December 1925

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძე და კალისტრატე გაგუა გადასახლებაში

Grigol Lortkipanidze and Kalistrate Gagua in exile

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძე გადასახლებაში სტუდენტების გარემოცვაში. 1927

Grigol Lortkipanidze in exile with students. 1927

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძე გადასახლებაში საზოგადოებრივი საქმიანობისას. 1920-იანები

Grigol Lortkipanidze in exile carrying out public service. 1920's

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძე (მეორე რიგში, მარცხნიდან მეხუთე)
გადასახლებაში უცნობ პირებთან ერთად. 1920-იანები

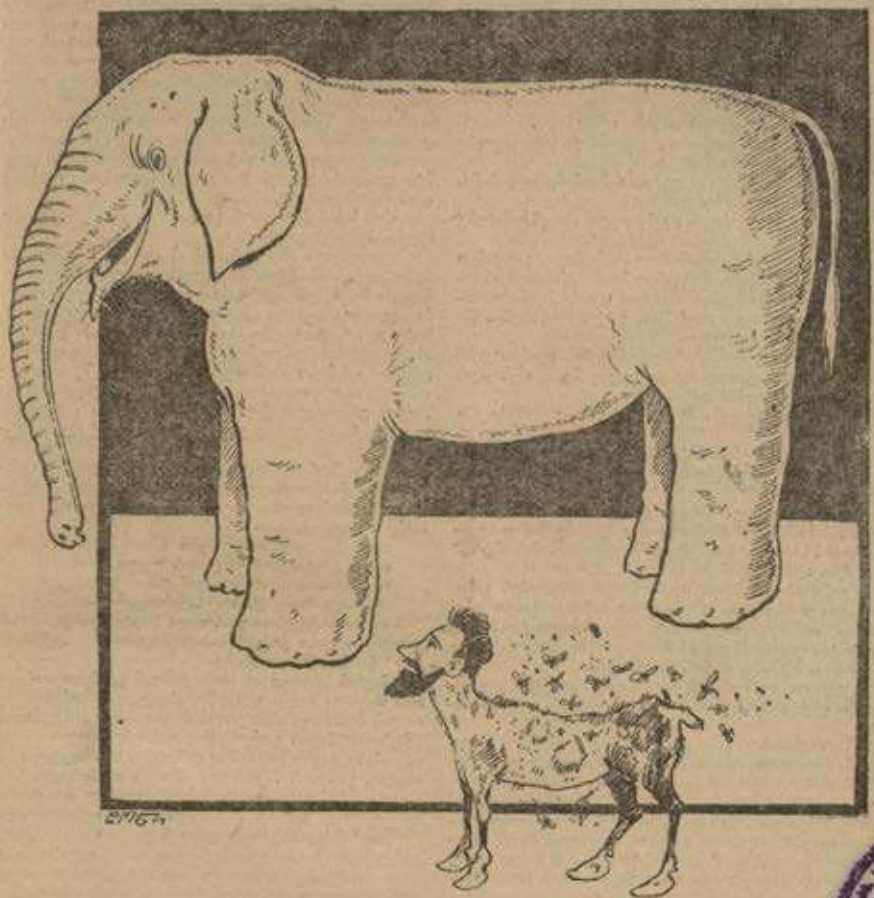
Grigol Lortkipanidze (in the second row, fifth from the left) in exile together
with unknown persons. 1920's

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

მტრები

„კუდა ხარი“

ამოღებულია ლორთქიანიძის მიერ გამოქვეყნებული „კუდა ხარი“ კარტიკატურა და სსსრ-ის კავშირის საქმიანობის უფლებო მხარე, აგრეთვე კარტიკატურა „კუდა ხარი“ და „კუდა ხარი“ რომელიც დაგეგმილია სსსრ-ის კავშირის მიერ და რომელიც სსსრ-ის კავშირის მიერ გამოქვეყნდა. ამ კარტიკატურის გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით დაგეგმილია კარტიკატურის გამოქვეყნება. ამ კარტიკატურის გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით დაგეგმილია კარტიკატურის გამოქვეყნება. ამ კარტიკატურის გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით დაგეგმილია კარტიკატურის გამოქვეყნება.

კუდა ხარი — ვახტანგ ლორთქიანიძის მიერ გამოქვეყნებული კარტიკატურა „კუდა ხარი“ და „კუდა ხარი“ რომელიც დაგეგმილია სსსრ-ის კავშირის მიერ და რომელიც სსსრ-ის კავშირის მიერ გამოქვეყნდა.

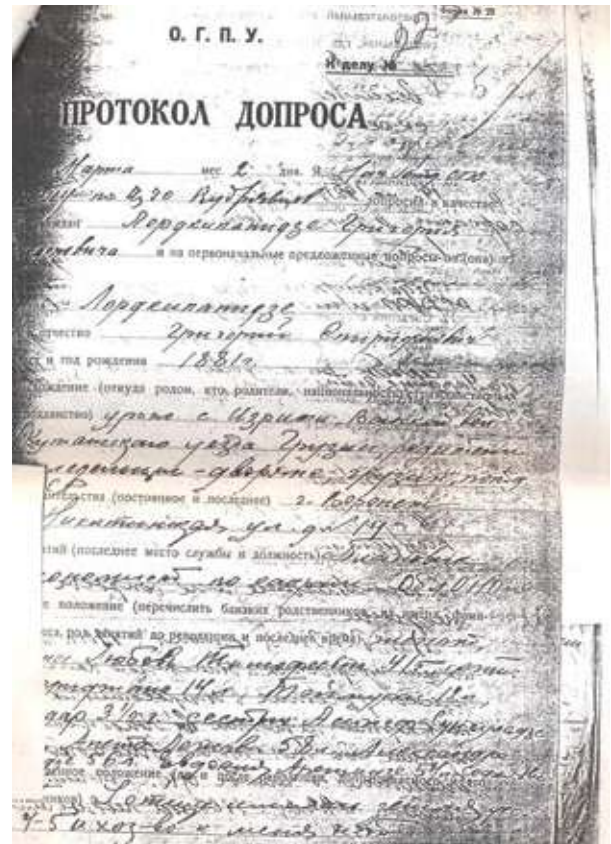
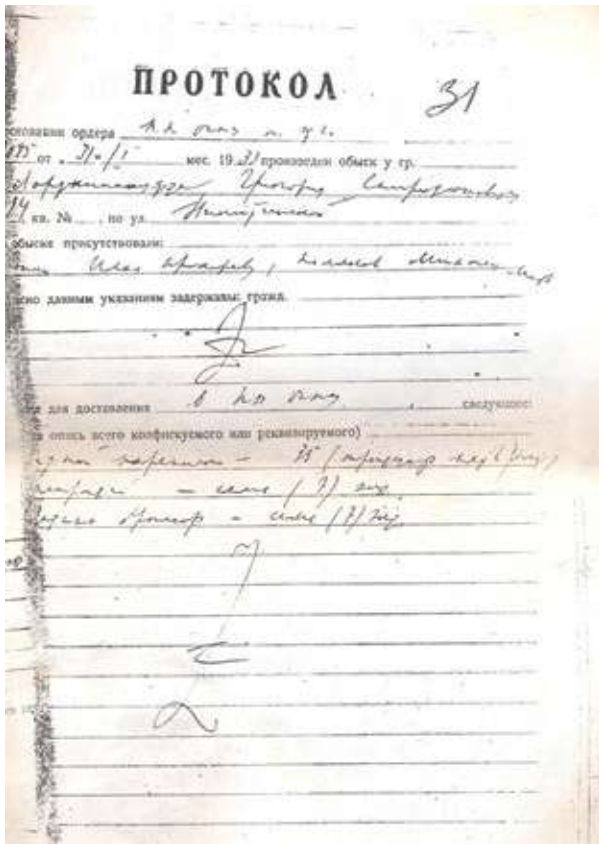
გაზეთ „ტარტაროზის“ პირველ გვერდზე გამოქვეყნებულია კარტიკატურა „კუდა ხარი“, რომლის მთავარი გმირიც გადასახლებული გრიგოლ ლორთქიანიძეა. კარტიკატურა მიზნად ისახავს მის დისკრედიტაციას. 7 ოქტომბერი, 1928

A cartoon “Short-tailed Bull”, the main character of which is Grigol Lortkipanidze, published on the first page of the newspaper Tartaroz. The cartoon is aimed at discrediting him. 7 October 1928

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved at the National Parliament Library of Georgia

გრიგოლ ლორთქიფანიძისა და მასთან ერთად დაკავებული პირების ბრალდების, დაკითხვისა და ჩვენების ოქმი და საბრალდებო დასკვნა. 1933

Minutes of Grigol Lortkipanidze's court case, questioning and testimony and verdict. 1933

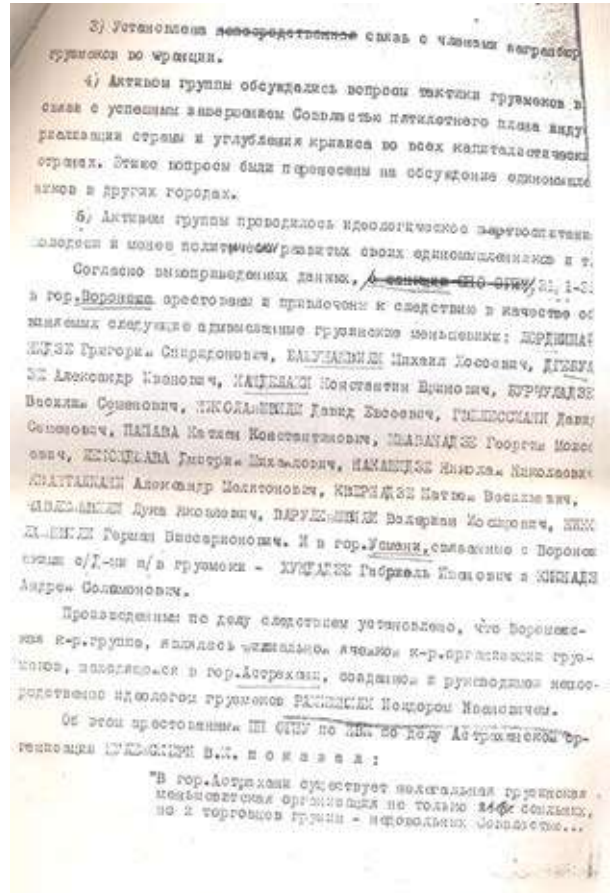
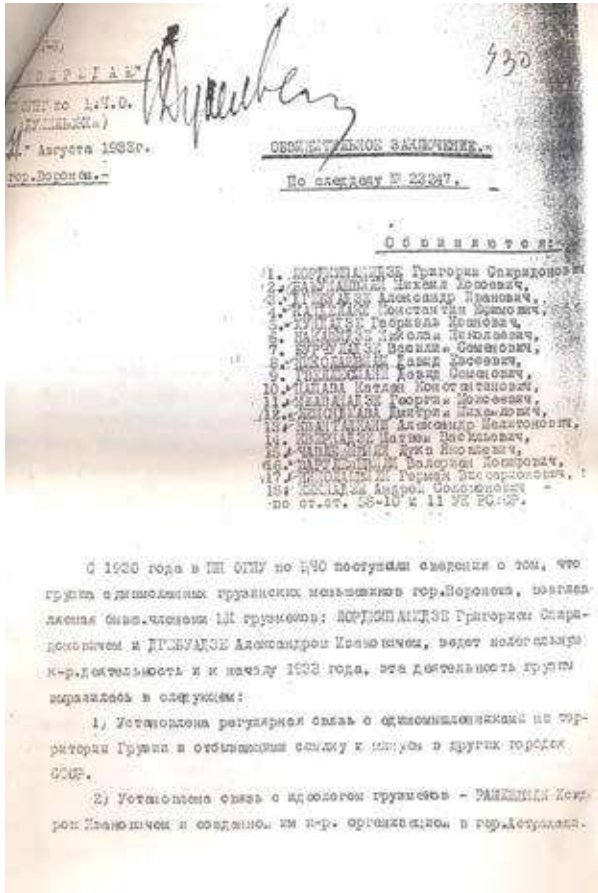
გრიგოლ ლორთქიფანიძეს ბრალად ედებოდა 1933 წელს ქ. ვორონეჟის ქართველი მენშევიკების ჯგუფის მეთაურობა ალექსანდრე დგებუაძესთან ერთად; საქართველოსა თუ საბჭოთა კავშირის ტერიტორიებზე გადასახლებაში მყოფ თანამოაზრეებთან, ქართული მენშევიკური პარტიის იდეოლოგ ისიდორე რამიშვილთან და მის მიერ ასტრახანში შექმნილ ორგანიზაციასთან კავშირი; საფრანგეთის ქართველ მენშევიკებთან კონტაქტი.

გრიგოლ ლორთქიფანიძესთან ერთად დაკავეს: მიხეილ (მიხაკო) ბაჟუნაიშვილი, ალექსანდრე დგებუაძე, კონსტანტინე კანდელაკი, გაბრიელ ხუნდაძე, ნიკოლოზ ნაკაშიძე, ვასილ ბურჭულაძე, დავით ნიკოლეიშვილი, დავით გველესიანი, [კატლან] პაპავა, გიორგი მჟავანაძე, დიმიტრი ლემონჯავა, ალექსანდრე კვანტალიანი, მათე კვერნაძე, ლუკა ჩავლეიშვილი, ვალერიან ვარულეიშვილი, გერმანე ნიკოლაშვილი, ანდრო კიკნაძე, გაბრიელ ხუნდაძე.

Grigol Lortkipanidze was accused of leading the Georgian Mensheviks together with Aleksandre Dgebuadze in Voronezh, having connections with the resettled individuals, party ideologist, Isidore Ramishvili and the organization established by him in Astrakhan as well as contacts with the Georgian Mensheviks in France.

Mikheil (Mikhako) Bazhunaishvili, Aleksadre Dgebuadze, Konstantine Kandelaki, Gabriel Khundadze, Nikoloz Nakashidze, Vasil Burtchuladze, Davit Nikoleishvili, Davit Gvelesiani, [Katlan] Papava, Giorgi Mzhavanadze, Dimitri Lemonjava, Aleksandre Kvantaliani, Mate Kvernadze, Luka Chavleishvili, Valerian Varuleishvili, Germane Nikolashvili, Andro Kiknadze, Gabriel Khundadze were arrested together with Grigol Lortkipanidze.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

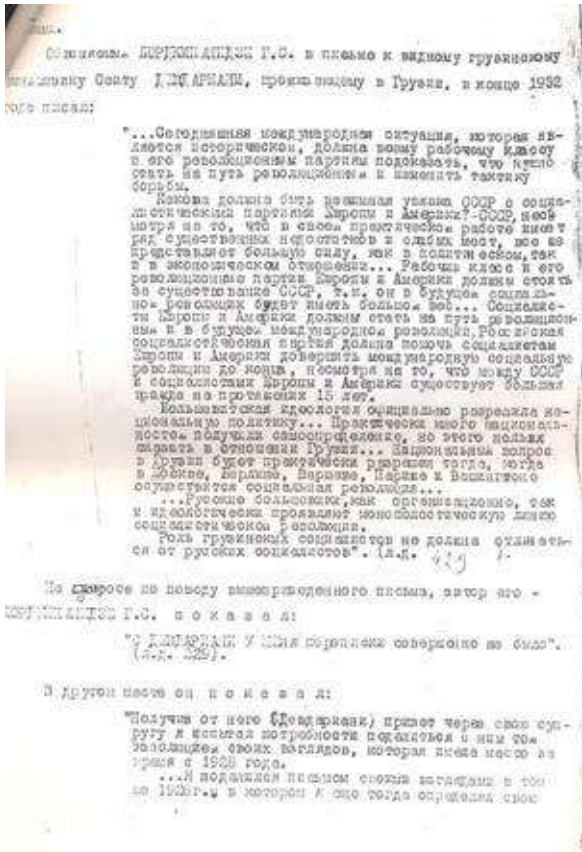
ნარმოებული გამოცეხებით დადგენილია, რომ ვორონეჟის კ/რ ჯგუფი ნარმოადგენდა ქართველი მენშევიკების (Грузмек) კ/რ ჯგუფის ფილიალს, უჯრედს, რომლის შემქმნელი და უშუალო ხელმძღვანელი იყო ქართველ მენშევიკთა იდეოლოგი, ისიდორე ივანეს ძე რამიშვილი.

ბრალდებულმა ლორთქიფანიძე გ.ს. ჩვენებაში თქვა: ქ. ვორონეჟში არავისთან მქონია პოლიტიკური და საზოგადოებრივი კავშირი. პოლიტიკურ თემებზე მე ვსაუბრობდი ზოგიერთ თანაპარტიულთან და თანამემამულეთა ვიწრო წრეში - დგებუაძესთან, ბაჟუნაიშვილთან და ა.შ. ძალიან იშვიათად ვცვლიდი აზრებს და სიახლეებს გურულთან, უფრო ხშირად რუხაძესთან. სხვა არანაირი კავშირი, მათ შორის რამიშვილთან არასოდეს მქონია და ახლაც არ მაქვს. იზოლაციიდან გამოსვლის შემდეგ სისტემატიური მიმოწერა მქონდა საზღვარგარეთ მყოფ შემებურიძესა და კიკლიანთან.

The investigation has found out that the Voronezh group was a branch of Georgian Mensheviks, founded and led by the ideologist of the Georgian Mensheviks, Isidore Ramishvili.

Defendant Lortkipanidze said in his testimony: I did not have any political or civil connections with anyone in Voronezh. I talked about the political issues with some of my fellow party members and compatriots – Dgebuadze, Bazhunashvili, etc. I rarely exchanged opinions and news with Guruli and more frequently with Rukhadze. I have not had any other connections, including with Ramishvili. After I was released from isolations, I had a written correspondence with Tchumburidze and Kikliani living abroad.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

საბრალდებო დასკვნაში ცალკე ნაწილი დაეთმო გრიგოლ ლორთქიფანიძის წერილს ქართველ პოლიტიკურ მოღვაწესთან, სეით დევდარიანთან. თავად გრიგოლი წერილის შესახებ განსხვავებულ ჩვენებებს იძლეოდა, რადგან ხვდებოდა, რომ ის არა მხოლოდ მისი, არამედ სხვა გადასახლებულების დისკრედიტაციისთვისაც იქნებოდა გამოყენებული. წერილის შესახებ გამოძიებას განსხვავებულ ცნობებს აწვდიდნენ სხვა ქართველი პოლიტპატიმრებიც, რაც აღწერილია კიდევ საბრალდებო დასკვნაში.

ბრალდებული ლორთქიფანიძე გ.ს. გამოჩენილ ქართველ მენშევიკს, საქართველოში მცხოვრებ სეით დევდარიანს 1932 წლის ბოლოს სწერდა:

...დღევანდელმა ისტორიულმა საერთაშორისო მდგომარეობამ, მთელს მუშათა კლასს და მის რევოლუციურ პარტიებს უნდა მიუთითოს, რომ

უნდა შეიცვალოს ბრძოლის ტაქტიკა. როგორი უნდა იყოს საბჭოთა კავშირისა და ამერიკის და ევროპის სოციალისტური პარტიების საერთო კავშირი? - მიუხედავად იმისა, რომ პრაქტიკულ საქმიანობაში საბჭოთა კავშირს აქვს რიგი ნაკლოვანებები და სუსტი ადგილები, პოლიტიკური და ეკონომიკური კუთხით ის დიდ ძალას წარმოადგენს... ბოლშევიკურმა იდეოლოგიამ ოფიციალურად დაუშვა ეროვნული პოლიტიკა... პრაქტიკულად ბევრმა ერმაც მიიღო თვითგამორკვევის უფლება, თუმცა ეროვნული საკითხი საქართველოში გადაწყდება მაშინ, როდესაც მოსკოვში, ბერლინში, ვარშავაში, პარიზსა და ვაშინგტონში განხორციელდება სოციალისტური რევოლუცია... ქართველი სოციალისტების როლი არ უნდა განსხვავდებოდეს რუსი სოციალისტების როლისგან...

In the verdict, a separate section was dedicated to Grigol Lortkipanidze's letter to Georgian political figure, Seid Devdariani. Grigol gave different testimonies about this letter because he realized that it would be used for discrediting and resettling not only him but another persons as well. Another Georgian prisoners also gave different testimonies about the letter, which is described in the verdict.

Defendant Lortkipanidze G.S. wrote to the well-known Georgian Menshevik, Seid Devdariani, living in Georgia in 1932:

... Current historical international order should be an indicator for the whole working class and revolutionary parties that the fighting tactic should be changed. What kind should the union of the socialist parties of the Soviet Union, America and Europe be? – although recently, the Soviet Union has had a number of defects and weaknesses in practical activities, it is a big political and economic power... The Bolsheviks ideology has officially allowed national politics... in fact, many nations have acquired the right of self-determination but the national question in Georgia will be decided when the socialist revolution takes place in Moscow, Berlin, Warsaw, Paris and Washington... The Georgian socialists' role should not be different from that of the Russian socialists...

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

სეით დევდარიანი (1879-1937) – პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწე, პუბლიცისტი, სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი და ცენტრალური კომიტეტის წევრი. ბოლშევიკური რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიის (1921, თებერვალი-მარტი) შემდეგ აქტიურად ჩაება საქართველოს ეროვნულ განმანათავისუფლებელ მოძრაობაში, იყო პარტიის ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარე. მოგვიანებით, სეით დევდარიანი ჩეკამ გადაიბირა და მას შემდეგ მან თანაპარტიელების შესახებ არაერთი უარყოფითი ხასიათის წერილი გამოაქვეყნა. 1937 წელს, სეით დევდარიანი სტალინური რეპრესიების დროს, დახვრიტეს.

სეით დევდარიანი (ზის, მარცხნიდან პირველი), ნოე რამიშვილი, ნოე ჯორდანია და საქართველოში ვიზიტად მყოფი მეორე სოციალისტური ინტერნაციონალის ლიდერი, კარლ კაუცკი მეუღლესთან ერთად. 1920

Seit Devdariani (1879-1937) – political and public figure, publicist, one of the leaders of the Social-Democratic Party and the member of the Central Committee. After the annexation of Georgia by Bolshevik Russia (February-March 1921), he became actively engaged in the national independence movement, he was a chairperson of the Central Committee of the Party. Later on, Seit Devdariani was taken over by the Soviet Secret Police. Following this, he has issued several letters, negatively portraying his fellow party-members. He was executed in 1927, during Stalin's repressions.

Seit Devdariani (sitting, the first from the left), Noe Ramishvili, Noe Zhrodania and Karl Kautsky, leader of the Second Socialist International who visited Georgia, together with his wife. 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

ვრჩებოდი რა მენშევიკების პოზიციაზე, მე ვიყავი იმ ბოლშევიკური ხაზის მტკიცე მონინაალმდეგე, რომელიც დაისახა ლენინმა ემიგრაციიდან დაბრუნების შემდეგ... ვიყავი ოქტომბრის რევოლუციის გაბედული მონინაალმდეგე და ბოლშევიკებთან ბრძოლის მომხრე, არა მხოლოდ ოქტომბრამდე, არამედ მას შემდეგაც.

რაც შეეხება საქართველოს სოც. დემოკრატიის თანამედროვე პოზიციას, ვფიქრობ, ის ძირეულად არ შეცვლილა: შეურიგებელია საბჭოთა ხელისუფლებასთან, არის ხელისუფლების ხელში აღების პრეტენდენტი, დაჟინებით იცავს დემოკრატიულ გზას, როგორც ერთადერთს სოციალიზმის განვითარებისთვის.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის ჩვენებიდან.

As I remained in Menshevik's position, I strictly opposed the Bolshevik agenda chosen by Lenin after his return from emigration... I bravely opposed the October Revolution and a supporter of fighting against Bolsheviks not only before October but also after it.

As for the current position of the Social Democracy of Georgia, I think it has not changed fundamentally: it does not succumb to the Soviet authority, has a claim on power, persistently protects democracy as the only way for developing socialism.

From Grigol Lortkipanidze's testimony.

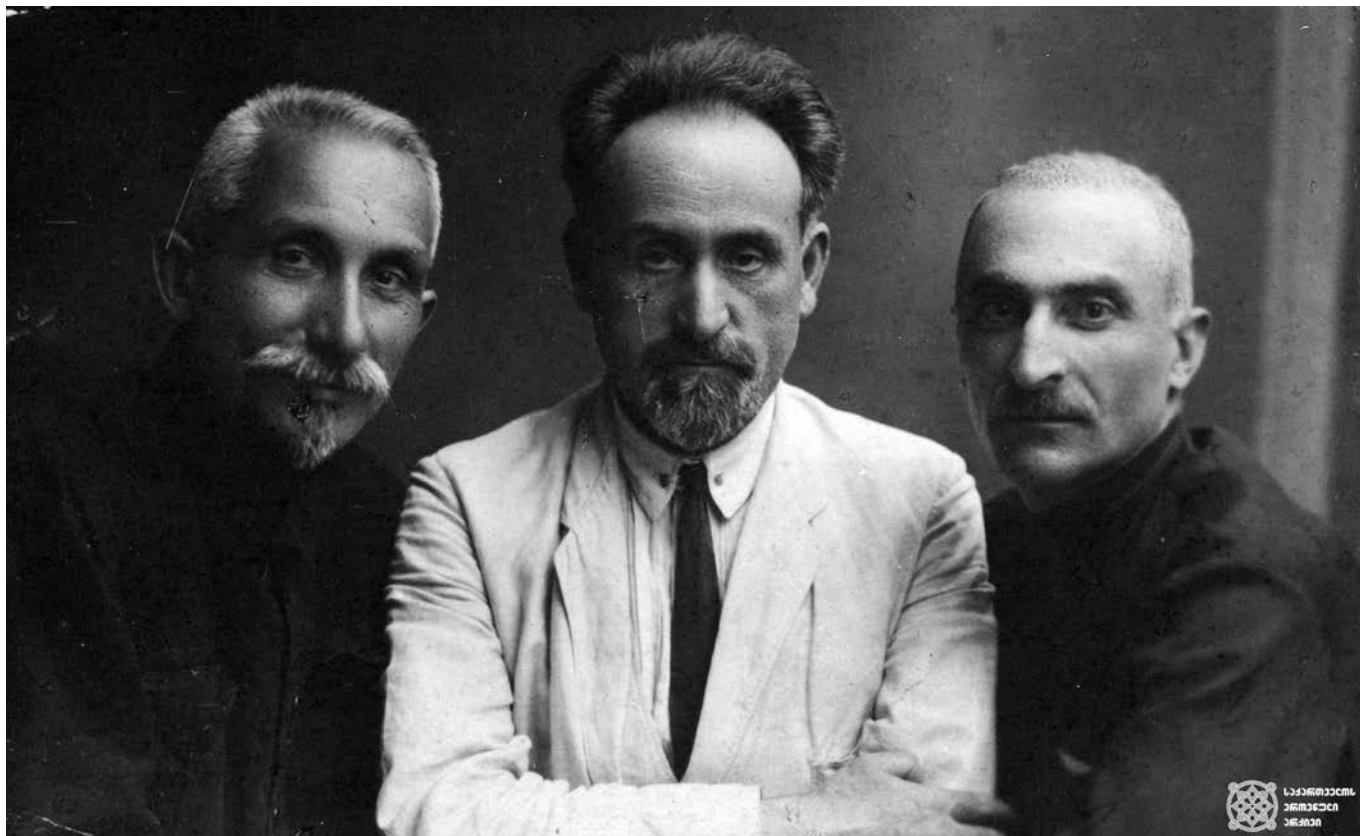
.....

1921 წელს მოხდა საქართველოს ოკუპაცია. მე იარაღით ხელში ვიბრძოდი შემოსული რუსული ჯარების წინააღმდეგ. დავიჭერი ორჯერ, თუმცა ფრონტი არ დავტოვე. პრინციპს, რომ ყველა ერს აქვს თვითგამორკვევის უფლება, ახლაც მხარს ვუჭერ და ვთვლი საჭიროდ, ვიბრძოლო ამისთვის.

ალექსანდრე (საშა) დგებუაძის ჩვენებიდან.

In 1921, Georgia was occupied. I fought against the Russian Army. I was wounded twice but did not leave the battlefield. I still support the principle that every nation has a right to self-determination and consider it necessary to fight for it.

From Aleksandre (Sasha) Dgebuadze's testimony.

ალექსანდრე (საშა) დგებუაძე (1882-1937) ფოტოზე მარცხნივ – ქართველი სოციალ-დემოკრატი. საქართველოს ეროვნული საბჭოსა და პარლამენტის წევრი. 1919 წლიდან საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების შემადგენლობაში აირჩიეს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სიით. იყო საქართველოს წითელი გვარდიის (სახალხო გვარდიის) ერთ-ერთი დამაარსებელი. საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის შემდეგ, დარჩა ქვეყანაში და ჩაება წინააღმდეგობის მოძრაობაში, რამდენჯერმე დააპატიმრეს, 1937 წლის 10 ოქტომბერს დახვრიტეს.

Aleksandre (Sasha) Dgebuadze (1882-1937) left on the photo – Georgian Social-Democrat. Member of the National Council and the Parliament of Georgia. In 1919, he was elected in the Constituent Assembly from the Social-Democratic Party-list. He was one of the founders of the Red Guard (People's Guard) of Georgia. After the Soviet occupation, he stayed in the country and got engaged in the resistance movement. He was arrested several times and, on 10 October 1937, he was executed.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

457

Принимая во внимание доклады к заседанию по делу замятчиков, -

ПОДАРАК - В.М.

Ввиду того, что ПОДАРАК по обвинению в БЕЛОРУССКОМ ГЕОГРАФИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ, БЕЛОРУССКИМ Иваном Досозовичем, ДАКОВАТОМ Иваном Павловичем, ПИТАУЧЕ Георгием Павловичем, КАСЯКИМ Константином Дмитриевичем, ВЕРИГАЧЕ Василием Степановичем, КОНОДАКИМ Давидом Степановичем, ГИДЕНКОМ Давидом Степановичем, ПАТАВА Василием Степановичем, ШАНУВАЧЕ Георгием Павловичем, КИРИЛКИМ Дмитрием Ивановичем, ПАТАУЧЕ Николаем Николаевичем, ЗАГАРАКИМ Александром Степановичем, ПИТАУЧЕ Матвеем Васильевичем, ЧИЛКОВИЧИ Дуном Степановичем, ВЕРИГАЧЕ Василием Степановичем, КОНОДАКИМ Давидом Степановичем и ПИТАУЧЕ Андреем Степановичем - направить на рассмотрение в Особое Совещание при Коллегии ОГПУ, организационно-административного отдела ОГПУ,

Одогова *Э.А. Гуринский*

Уполном. 1-го ОТД. ГО ПИ ОПУ

ИП ЧАН 1 ОТД. ГО ПИ ОПУ

ИП ЧАН 1 ОТД. ГО ПИ ОПУ № 190

7-6382

ИЗВЕРЖАЮ-
Центральный аппарат Государственный

Ключевый.

1933 году сентября 7 дня, Ком. Прокурором ОГПУ г. КОБЛЕВ, расследовав дело по обвинению ЛОРТКИПАНИДZE Григория Спирidonовича, ИСАИИШВИЛИ Алексея Григорьевича, ДВОРЖИКО И.М. в числе 18 чел. от 58-10-11 УК, напечатать приговор, в числе 18 чел. от 58-10-11 УК, напечатать:

1. Анти-революционный Гурья Григорьевич ИСАИИШВИЛИ ИСАИИШВИЛИ И.М. членом ЮК грузинской контр-революционной организации, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.
2. ИСАИИШВИЛИ ИСАИИШВИЛИ И.М. членом ЮК грузинской контр-революционной организации, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.
3. Совместно с обвиняемыми заключением, дело направляется в Особое Совещание при Коллегии ОГПУ для рассмотрения во внеочередном порядке.

Пом. Прокурора ОГПУ в ЛЧУ *М. Сидоркин*

სისხლის სამართლის კოდექსის 58-10 და 58-11 მუხლებით გათვალისწინებული საბრალდებო დასკვნა, რომელიც ითვალისწინებდა გრიგოლ ლორტიფანიძის საკონცენტრაციო ბანაკში დატყვევებასა და ქ. კურსკში გადასახლებას 3 წლის ვადით. გარდა ამისა, გრიგოლ ლორტიფანიძეს აკრძალვა საბჭოთა კავშირის 12 პუნქტში ცხოვრების უფლება.
29 დეკემბერი, 1933.

The verdict based on the articles 58-10 and 58-11 of the criminal code, which concerned taking Grigol Lortkipanidze to a labor camp and his resettlement to Kursk for 3 years. Besides, Grigol Lortkipanidze was prohibited to live in the 12 locations of the Soviet Union.
29 December 1933.

დაცულია საქართველოს ხელნაერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА

159

Особого Совещания при Коллегии ОГПУ от 29 декабря 1933 г.

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
18. Дел. № 582 по ос. пр. гр. ДВОРЖИКО Григорий Спирidonович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Дворжик) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.	1. ДВОРЖИКО Григорий Спирidonович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Дворжик) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.
19. Дел. № 583 по ос. пр. гр. ПАТАУЧЕ Георгий Павлович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Патауче) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.	2. ПАТАУЧЕ Георгий Павлович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Патауче) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.
20. Дел. № 584 по ос. пр. гр. КОНОДАКИ Давид Степанович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Конодаки) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.	3. КОНОДАКИ Давид Степанович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Конодаки) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.
21. Дел. № 585 по ос. пр. гр. ПИТАУЧЕ Андрей Степанович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Патауче) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.	4. ПИТАУЧЕ Андрей Степанович, ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Патауче) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА
Особого Совещания при Народном Комиссариате ГПУ
от 29-го 21 декабря 1933 г.

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
5. Пересмотр дела № 58206 ДВОРЖИКО Григорий Спирidonович ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Дворжик) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.	ДВОРЖИКО Григорий Спирidonович ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Дворжик) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.
6. Пересмотр дела № 58207 ПАТАУЧЕ Георгий Павлович ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Патауче) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.	ПАТАУЧЕ Георгий Павлович ос. пр. 58/10-11 УК (Лорт. Патауче) от 12/1-26 г. Контр-революционная организация, ставя своей целью свержение сов. власти, при этом имея установленный связь с версигней - в Вост. Грузии в 1931, с К.Р. грузинскими и белорусскими деятелями. Угроз для важной обороны в Беларуси и организации деятельности группы в целях свержения сов. власти в Беларуси, в целях политической работы, в тех случаях, когда отдельные политические грузинские элементы во политическую их обработку все не отходили от грузинских - подготавливать организационному бойкату.

Два. Секретари Особого Совещания

პატიმარი № **41**
 საქმის №
 წელი

პატიმრის ანკედა
 Анкета арестантского

1. სახელი **რუხაძე**
2. სახელი და გვარი **ლევან რუხაძე**
 მამა და დედა **საბო**
3. დაბადების თარიღი **1. აგვისტო 1895 წელი**
 დაბადების ადგილი **საბო**
4. დაბადების ადგილი **საბო**
 მამის პირადობა **საბო**
5. სწავლის ადგილი/საზღვარი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
6. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
7. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
8. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
9. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
10. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
11. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
12. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
13. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
14. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**
15. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

პატიმარი **ლევან რუხაძე** **1936 წელი** **საბო**

I. სახელი **ლევან რუხაძე**
 მამა და დედა **საბო**

II. დაბადების თარიღი **1. აგვისტო 1895 წელი**
 დაბადების ადგილი **საბო**

III. დაბადების ადგილი **საბო**
 მამის პირადობა **საბო**

IV. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

V. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

VI. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

VII. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

VIII. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

IX. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

X. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

XI. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

XII. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

XIII. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

XIV. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

XV. სწავლის ადგილი **საბო**
 მუშაობის ადგილი **საბო**

პატიმრის ანკედა

Prisoner's form

ПРОТОКОЛ ВОПРОСОВ

1936 год. Июнь мес. 8 июня. Ст. Рухадзе, тов. Боровацкий, тов. Мухоморов - тов. Мухоморову - тов. Рухадзе вопросы и ответы. Мухоморов - тов. Рухадзе.

1. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

2. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

3. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

4. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

5. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

6. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

7. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

8. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

9. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

10. В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

- 2 -

Ответ: В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

Вопрос: Была ли в этот период какая-нибудь работа?

Ответ: В этот период была проведена работа по подготовке материалов к печати.

Вопрос: Каким образом проводилась эта работа?

Ответ: Работа проводилась в редакции и редакционной комнате.

Вопрос: Были ли какие-нибудь трудности в работе?

Ответ: В работе были некоторые трудности, связанные с подготовкой материалов.

Вопрос: Каким образом эти трудности были преодолены?

Ответ: Трудности были преодолены путем увеличения объема работы.

Вопрос: Были ли какие-нибудь успехи в работе?

Ответ: В работе были достигнуты некоторые успехи, связанные с подготовкой материалов.

Вопрос: Каким образом эти успехи были достигнуты?

Ответ: Успехи были достигнуты путем увеличения объема работы.

Вопрос: Были ли какие-нибудь недостатки в работе?

Ответ: В работе были некоторые недостатки, связанные с подготовкой материалов.

Вопрос: Каким образом эти недостатки были устранены?

Ответ: Недостатки были устранены путем увеличения объема работы.

- 2 -

Ответ: В 1935 году в августе был проведен в редакции и редакционной комнате совещание по поводу работы редакции. Какие вопросы были поставлены на этом совещании?

Вопрос: Была ли в этот период какая-нибудь работа?

Ответ: В этот период была проведена работа по подготовке материалов к печати.

Вопрос: Каким образом проводилась эта работа?

Ответ: Работа проводилась в редакции и редакционной комнате.

Вопрос: Были ли какие-нибудь трудности в работе?

Ответ: В работе были некоторые трудности, связанные с подготовкой материалов.

Вопрос: Каким образом эти трудности были преодолены?

Ответ: Трудности были преодолены путем увеличения объема работы.

Вопрос: Были ли какие-нибудь успехи в работе?

Ответ: В работе были достигнуты некоторые успехи, связанные с подготовкой материалов.

Вопрос: Каким образом эти успехи были достигнуты?

Ответ: Успехи были достигнуты путем увеличения объема работы.

Вопрос: Были ли какие-нибудь недостатки в работе?

Ответ: В работе были некоторые недостатки, связанные с подготовкой материалов.

Вопрос: Каким образом эти недостатки были устранены?

Ответ: Недостатки были устранены путем увеличения объема работы.

ლევან რუხაძის დაკითხვის ოქმი. 8 ივნისი, 1936

Levan Rukhadze minutes of questioning. 8 June 1936

კითხვა: რატომ თქვით უარი საბჭოთა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობაზე და აირჩიეთ მასთან აქტიური კონტრრევოლუციური ბრძოლის გზა?

პასუხი: მთელი 1921 წელი, ნოემბერ-დეკემბრამდე მე და ასევე მენშევიკების პარტია საერთო ჯამში უმოქმედოდ ვიყავით და დანაპირებს ვასრულებდით. 1921 წლის ნოემბერში სახალხო კომისართა საბჭოში (სოვნარკომი) გამოცხადდა დელეგაცია და გადასცა მემორანდუმი, რომელიც აღიარებდა, რომ საბჭოთა ხელისუფლების დაპირებები არ სრულდებოდა. ამის საპასუხოდ, სამუშაო დელეგაცია სასახლეშივე დააპატიმრეს. ამან იმოქმედა ბიძგად არალეგალურ მდგომარეობაში გადასვლაზე და დაიწყო ფურცლების გამოშვება.

კითხვა: ვინ იყო დაკავებული [მენშევიკების] ცენტრალურ კომიტეტში საორგანიზაციო საკითხებით?

პასუხი: ეს იყო 15 წლის წინ, ბევრი რა თქმა უნდა არ მახსოვს, მაგრამ ამას გარდა, რევოლუციონერის ეთიკა არასოდეს მაძლევდა უფლებას ამ წვრილმანებში შევსულიყავი. მე უკვე მოვიხადე სასჯელი 12-13 წელი.

კითხვა: თქვენ ჩვენებაში განაცხადეთ, რომ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების ფაქტს აღიქვამდით როგორც მის ოკუპაციას. ემხრობით თუ არა ისევ ამ შეხედულებას?

პასუხი: ისტორიული ფაქტები დროის მონაკვეთში არ იცვლება.

Question: Why did you refuse to collaborate with the Soviet government and choose the counterrevolutionary way for fighting against it?

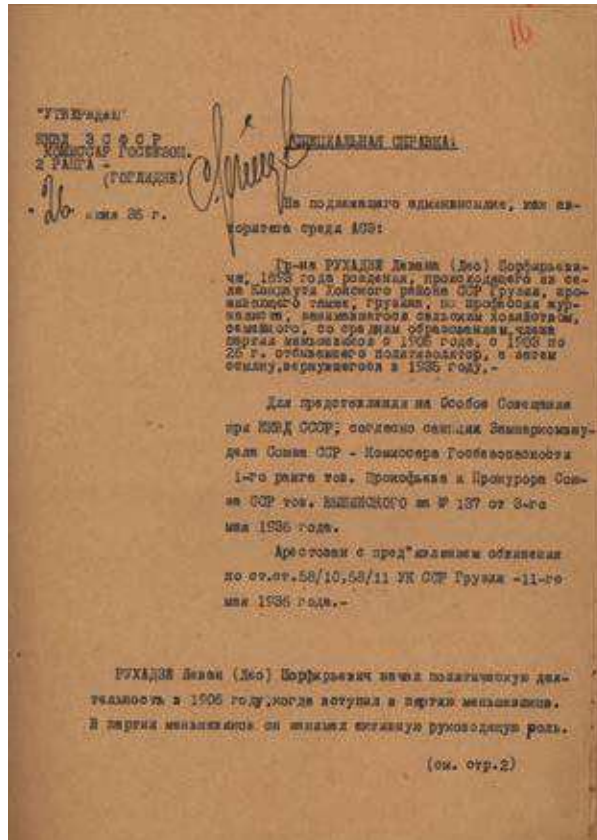
Answer: Whole 1921, before November-December, the Menshevik Party and I had remained inactive as promised. In November 1921, a delegation came to the Sovnarkom and presented a memorandum, revealing that the Soviet government was not fulfilling its promise. This encouraged us to move to the illegal condition and the publication of papers started.

Question: Who was in charge of the organizational issues and the Central Committee of Mensheviks?

Answer: This was 15 years ago and, of course, I do not remember many things. Besides, the revolutionary ethic has never allowed me to go into such details. I have already served 12-13 years of my sentence.

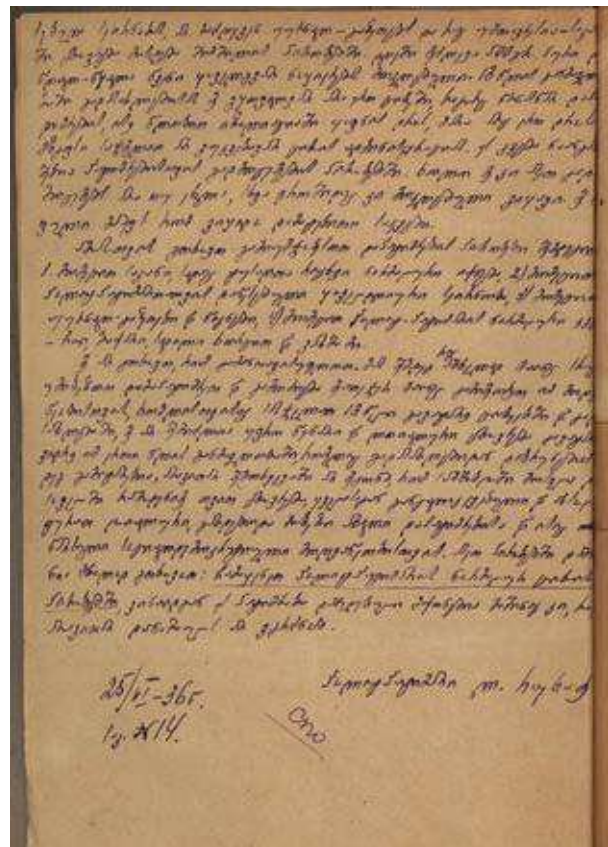
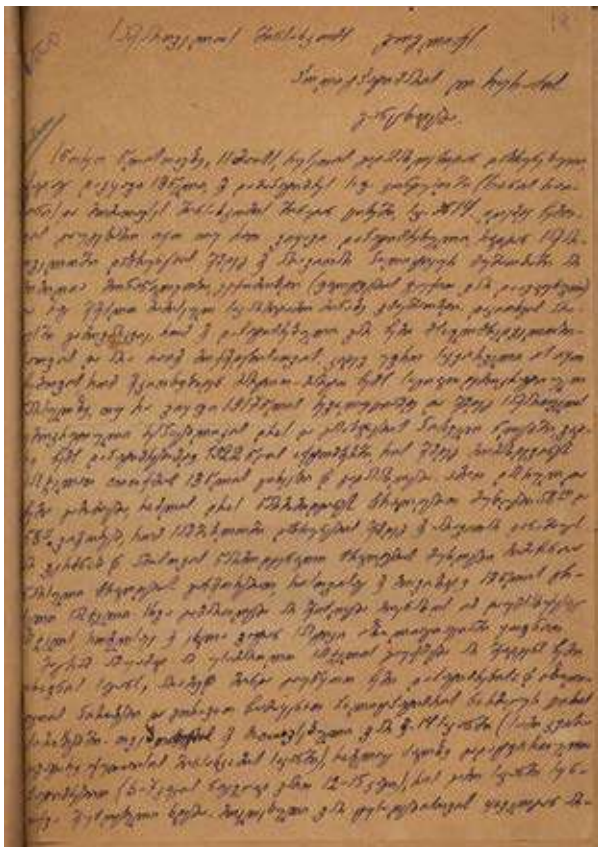
Question: In your testimony, you said that you perceived the establishment of the Soviet rule in Georgia as an occupation. Do you still support this claim?

Answer: Historical facts do not change in a period of time.

სპეციალური ცნობა საბჭოთა კავშირის შინსახკომის განსაკუთრებული სათათბიროს-
 თვის. ხელს აწერს მეორე რანგის სახელმწიფო უშიშროების კომისარი, შემდგომში
 საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი, სერგო გოგლიძე. 22 ივნისი,
 1936

Special notice for the special advisory body of the People's Commissariat for Internal Affairs.
 The notice is signed by the Commissar of Security, later the Commissar of Internal Affairs of the
 Georgian SSR, Sergo Goglidze. 22 June 1936

ლევან რუხაძის წერილი სერგო გოგლიძისადმი. 25 ივნისი, 1936

დღემდე ჩემთვის გაუგებარი იყო თუ რატო ვიყავი დაპატიმრებული, რადგან საქართველოში დაბრუნების შემდეგ მე არავითარ პოლიტიკურ მუშაობაში არ მიიღია მონაწილეობა, ვექიმობდი (ფილტვების ქვლეჯით ვარ დაავადებული) და რაც შემეძლო მამისეულ საკარმიდამო მიწაზე ვმუშაობდი. დაკითხვის პროცესში გამოვარკვიე, რომ მე დაპატიმრებული ვარ ჩემი მსოფლმხედველობისთვის და არა რაიმე მოქმედებისთვის. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ მე არავითარ დანაშაულს არ ვგრძნობ და ამისთვის წარმოდგენილი ბრალდების მუხლები მიმაცნია წარსული ბრალდების განმეორებით, რისთვისაც მე მოვიხადე 13 წლის გრძელი სასჯელი.

მოთავსებული ვარ მე-14 საკანში, რომელიც ძალზე გადატვირთულია პატიმრებით (6-7 კაცის ნაცვლად ვართ 12-15 კაცი), რის გამოც საკანში სუნთქვა შეუძლებელი ხდება. საკანში ცხოვრება მიხდება შიმშილის პირობებში. არავითარ შემთხვევაში არ მეგონა, რომ სამშობლოში მოსვლა და სოფელში რამდენიმე თვით ცხოვრება, ყველასგან განცალკევებული და აბსოლიტურათ ლოიალური, გახდებოდა მიზეზი ახალი დაპატიმრებისა.

Levan Rukhadze's letter to Sergo Goglidze. 25 June 1936

Until today, I did not understand why I was arrested because, after my return to Georgia, I had not participated in any political activities. I had to be undergoing treatment (I have tuberculosis) and worked on my paternal land. During my questioning, I found out that I was arrested for my views and not my activities. I do not consider that I have committed any crime after my return to my homeland and I think that the accusations against me are the repetition of my previous charges for which I have already served a 13-year sentence.

I am allocated to the 14th cell, which is overcrowded by prisoners (we are 12-15 instead of 6-7), for which it is difficult to breathe here. I have to live under hunger in the cell. I could not have imagined that my return to my homeland and living in the village, isolated from everyone, would be another reason for my arrest.

Форма № 1.
Учтенная записочка и регистрационная карточка.

4/3 № 739-56

МЕМОРАНДУМ

- По делу № 7896 ОПО УГБ НКВД СССР
(Имя и инициалы лица)
- Фамилия РУХАДЗЕ Леван Леван
именно: Порфирьевич 2. Год рождения 1893
- Профессия Земледелец
- Положение вето службы и должность
Земледелец колхоза
- Сколько лет 24 лет
- Сколько лет на работе
- Его партийность
член партии с 1928 года
- По какой ст. УК привлекается 66/10, 10/11 УК РСФСР
- К кому и кем осужден
- Участие в к.р., шпионаже, терроризме (или саботаже)
Участие в к.р. в 1928 году, шпионаже, терроризме в 1930 году

Состав: Семин

12. Можно ли вербовать осужденного и для какой работы:
На вербовку не пойдет.

13. Какие особенности необходимо учесть при выполнении обязанностей:
на общих основаниях.

1936 г. 5. 9.

Опер уполномочен. НА КИРОВО ГБ

И. П. ИДЖАНА

/УТВЕРЖДАЮ/

И. П. НАСР ГОРБЕШИН

/УТВЕРЖДАЮ/

მემორანდუმი ლევან რუხაძის შესახებ. 1 ივლისი, 1936

მიზანერი: გადაბირებაზე არ წამოვა [На вербовку не пойдет].

Memorandum about Levan Rukhadze. 1 July 1936

A note on the second page: На вербовку не пойдет [Will not be recruited].

91

А. СЕКРЕТНО.

Нач. УГО УГБ НКВД по КАЗССР
гор. Алма-Ата

УЧЕТНО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ ОТДЕЛ
12/7896/С

Препровождается меморандум по делу № 7896/С на
РУХАДЗЕ Левана (Леван) Порфирьевича
для сведения. 12/7896/С

Одновременно сообщаем, что нами дано распоряжение № 4
составом 1936 г. НКВД СССР о на-
правлении осужденного в ваше распоряжение.

Осужденного называется взять на особый учет в порядке прика-
за № 257/с-33 г.

Прибытие подтвердите.

ПРИЛОЖЕНИЕ: меморандум. И. П. Семин

Зам. Начальника УГО УГБ НКВД:
Нач. Отдела УГО:

ყაზახეთის სსრ-ში, ქალაქ ალმა-ათაში
გაგზავნის ცნობა ამიერკავკასიის
შინსახკომიდან. 4 სექტემბერი, 1936

A notice from NKVD about sending him to
Almaty, the Kazakhstan SSR. 4 September
1936

ლევან რუხაძე, პატიმრობისას გადაღებული ფოტო

Levan Rukhadze, photo taken during his imprisonment

3444-11, 5736-57
 Продолжение № 3
 СЕКРЕТНО

Попросу выслать архивные сведения № № 3444, 739 и 5736 (следств. агентур. дела)

Политбюро Уфимско-архивного отдела КРБ при Совете Министров Узбекской ССР
 Гор. Ташкент

по которому проходит:

1. Фамилия **РУХАДЗЕ**

2. Имя, отчество **ЛЕВАН ПЕРФИРЬЕВИЧ**

3. Год рождения **1893**

4. Место рождения **С. Контуати, Ханского р-на, Узбек. ССР.**

5. Данные о судимости или другие сведения **В 1937г. Тройкой УНКВД по Восточно-Казах. области расстрелян.**

6. Мотивы истребования дела **Проверка правильности его осуждения в 1937г.**

а) **дел № 3444-5/2. За 1922 год. б) дел № 739-56г. За 1936 год.**

в) **дел № 5736-59г.**

Начальник КРБ по Сем. обл.
 (начальник отдела)

полковник
 (начальник отдела)

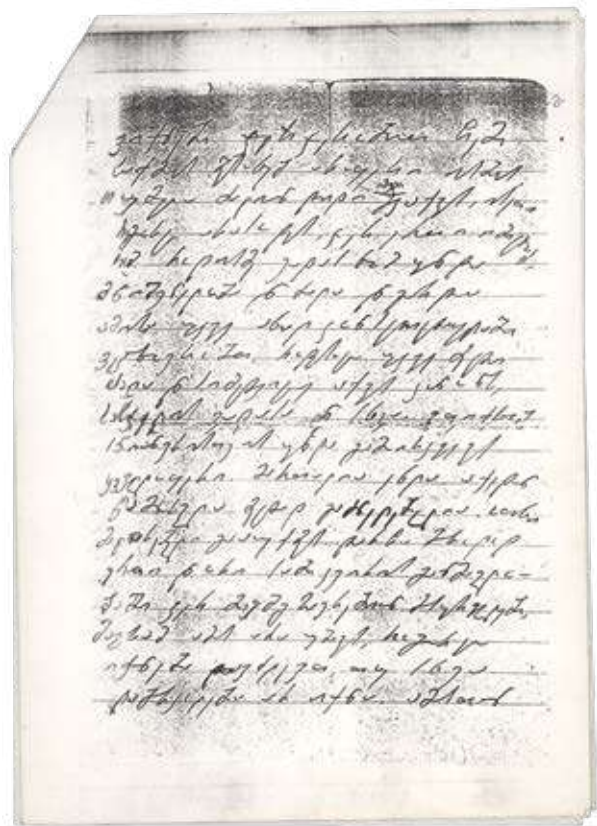
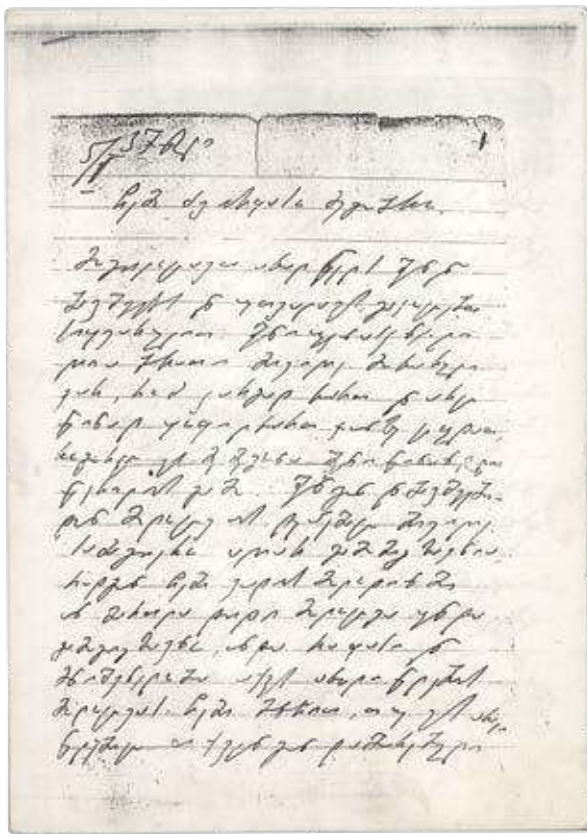
10. 1960г. 16.V. 60 1546

2. Семшанашвили

ყაზახეთის სსრ ქ. სემიპალატინსკის სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტიდან (КГБ) გამოგზავნილი ცნობა საქ. სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული უშიშროების კომიტეტის აღრიცხვისა და საარქივო განყოფილების ხელმძღვანელისადმი ლევან რუხაძის დახვრეტის თაობაზე. 16 მაისი, 1960

A notice sent from the KGB of Semipalatinsk, the Kazakhstan SSR, to the head of the Security Committee and the Archival Unit about Levan Rukhadze's execution. 16 May 1960

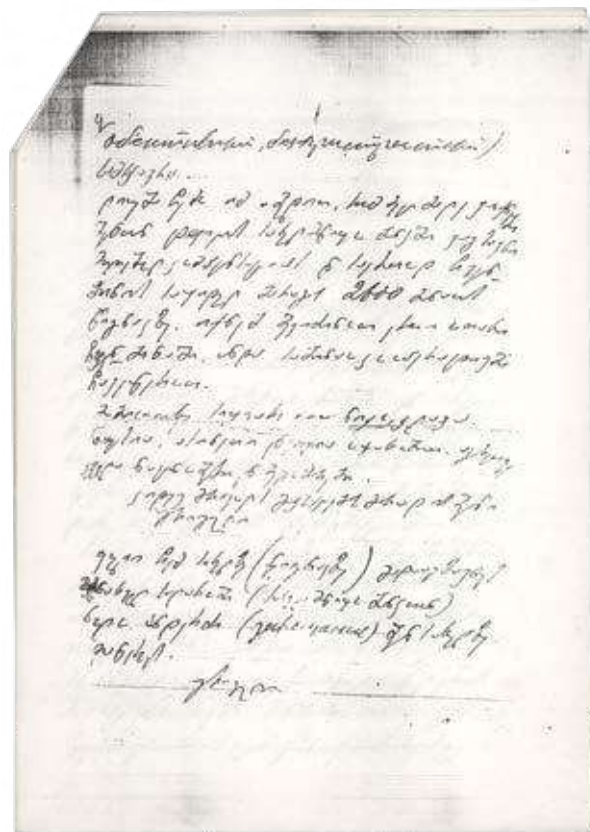
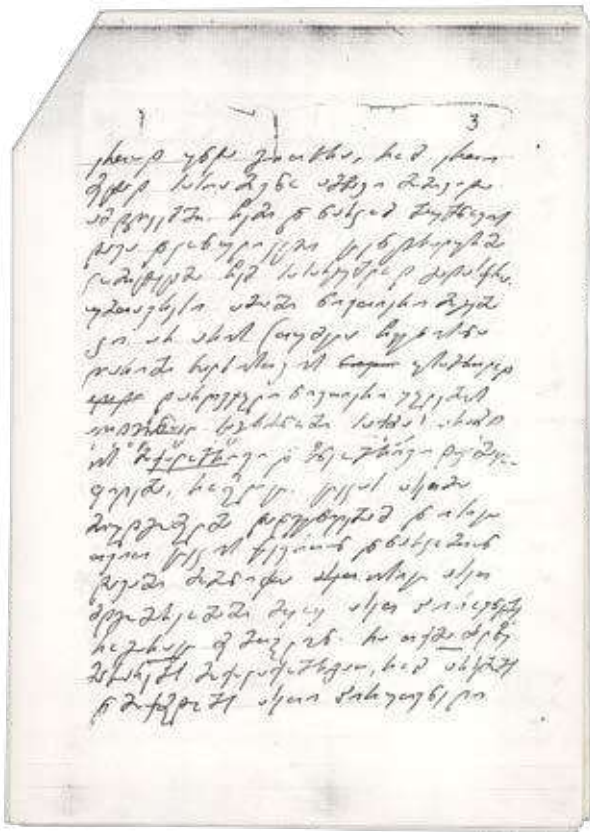
დაცულია ლეო რუხაძის შთამომავლების ოჯახში
 Preserved in the family of Leo Rukhadze's descendants

გრიგოლ ლორთქიფანიძის წერილი მეუღლის, ლიუბა ავრამენკოსადმი. 5 იანვარი, 1937

მოგილოცავთ ახალ წელს შენ და ბავშვებს და უთვალავს გაკოცებთ სიყვარულით. შენი უკანასკნელი ღია ბარათი მივიღე, მოხარული ვარ, რომ კარგად ხართ და არც წინად ყოფილხართ ჯანზე ცუდათ, როგორც ეს მე მეგონა შენი წინანდელი წერილის გამო. შენგან და ბავშვებიდან მოლოცვის დეკემბაც მივიღე. სამაგიერო აღარ გამომიგზავნია, რადგან ჩემი ვადის მოლოდინში ან მართლა დიდი მოლოცვა უნდა გამოგიგზავნო, ანდა რა ფასი და მნიშვნელობა აქვს ახალი წლების მოლოცვას. ჩემი მხრით თუ ეს ახალი წლებიც თქვენგან დაშორებული ვიქნები. ჯერჯერობით ჩემი საქმის შესახებ არაფერი ისმის. თუმცა ძალიან დიდი იმედი გვაქვს, ისეთი როგორც არასოდეს... უკვე ახალ კონსტიტუციაში ვცხოვრობთ, როდესაც უკვე მეტი ძალა და სიმტკიცე აქვს კანონს, სასჯელის ვადასა და სხვა. ვფიქრობ 15-იანვრისთვის უნდა გამოირკვეს ყველაფერი. მართალია ეხლა აქედან წამოსვლა მეტად გაძნელებულია. ოთხი მატარებელი გააუქმეს. დარჩა მხოლოდ ერთი და ორი სამი კვირის განმავლობაში ვერ მიემგზავრებიან მსურველები, მაგრამ ამას არა უშავს, როგორც იქნება დავძლევათ, თუ სხვა დაბრკოლება არ იქნა. ლიუბა ჩემო იმ იმედით, რომ მეც მალე ვიქნები შენთან ტფილისის სახელმწიფო ბანკში ვაგზავნი მიღებულ კომპენსაციას და საერთოდ ჩვენ ბინის საყიდელ მარაგს 2600 მანათს წიგნაკზე. იქნებ შეიძინოთ ერთი ოთახი ჩვენ ბინაში, ანდა საბინაო კოოპერაციებში ჩავეწეროთ. კიდევ მრავალს გაკოცებს მარად შენი გრიგოლი.

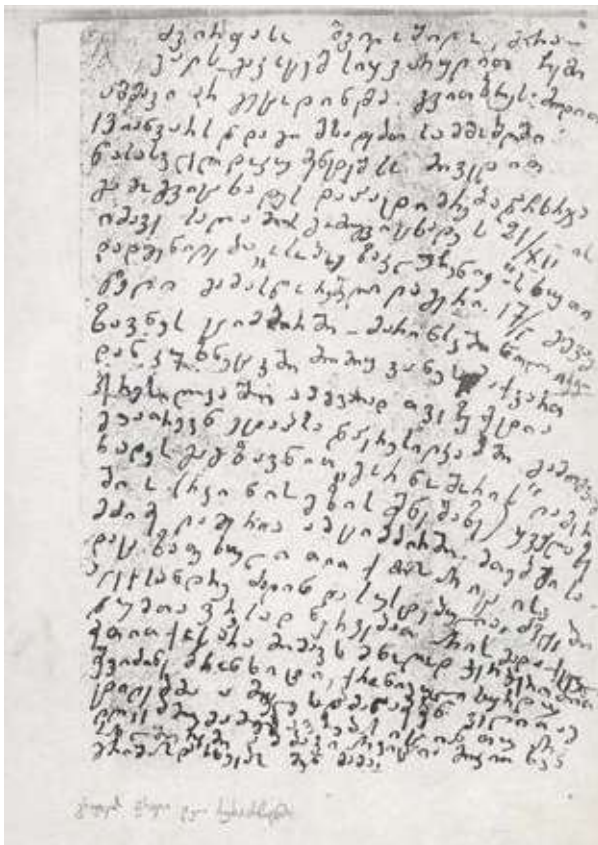
დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში

Grigol Lortkipanidze's letter to his wife, Lyuba Avramenko. 5 January 1937

Happy New Year to you and our kids! Sending kisses and love! I have received your last open letter. I am glad that you feel fine and you have not been ill, as I thought due to your previous letter. I have received a congratulatory letter from you and the kids. I did not send a response because, while waiting for my sentence to expire, I should send a really big congratulation or, otherwise, wishing a happy new year has no real value. There is no news regarding my case yet. But I am hopeful as never before... We live under the new constitution when the law has more power. I think, by 15 January, everything will clarify. Leaving this place has become difficult. 4 trains were cancelled. Only one train has remained and people wait for two-three weeks to travel. But this is not a problem, we will overcome it if the other challenges do not emerge. My dear Lyuba, with the hope that we will soon be together, I am sending my compensation, 2,600 Rubles to the Tbilisi State Bank for buying a flat for us. Maybe you manage to buy one room in our flat or register us in the flat cooperative. Sending lots of kisses! Yours, Grigol.

Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრიგოლ ლორთქიფანიძის წერილი შვილობილის, ლევან რუხაძისადმი. 1937

1937 წელს გრიგოლ ლორთქიფანიძე დააპატიმრეს და ხუთი წლის ვადით ციმბირში გადაასახლეს. ციხიდან წერილს აგზავნის შვილობილთან, ლეო რუხაძესთან:

ძვირფასო შვილობილო! მრავალს გაკოცებ სიყვარულით. ჩემი ამბავი გეცოდინება. ასე გვითხრეს, 13 იანვარს დაგიმზადებთ სამშობლოში წასასვლელ დოკუმენტებსო. დათქმულ დღეს კი გამოგვიცხადეს დაპატიმრება და დაგვინიშნეს ჩხრეკა. იმავე საღამოს წაგვიკითხეს 21 დეკემბრის დადგენილება: ხუთი წელი გამასწორებელი ბანაკი. 17 იანვარს გაგვგზავნეს ციმბირში – მარინსკში, ხოლო აქედან მიგვიყვანეს კუზნეცსკში. ამგვარად თვეზე მეტია არ მოგვცილდა გადასახლება და ეტაპი. ბოლოს გამოგვიცხადეს: გაგზავნით გორნოშორის ბანაკში, რკინიგზის შენებაზე. ეს ყველაზე მძიმე ბანაკია მთელს ციმბირში, სადაც ზაფხული თითქმის არ იცის. ალექსანდრე დგებუაძე ძალიან დასუსტებულია, ძვლებად და უმთავრესად ნერვებად არის ქცეული. მე თითქოს არა მიშავ-რა, ოღონდ ეგ არის, ბრონქიტი დამემართა და ქრონიკული სურდო, მკბენარებმა ამიკლეს და მანამებენ. ველით ამ დღეებში გამგზავრებას. იციან თუ არა სახლში ჩემი ამბავი არ ვიცი. მოკითხვა გრიშას და სხვებს. შენი მამა.

Grigol Lortkipanidze's letter to Levan Rukhadze. 1937

In 1937, Grigol Lortkipanidze was arrested and resettled in Siberia for five years. From prison, he sent a letter to Leo Rukhadze:

Dear [adopted] son! Sending you lots of kisses with love. You should already know about me. I have been told that they would prepare a document for my return to the homeland on 13 January. But on the set date, they announced our arrest and legal search. In the same evening, they read our verdict: five years to the labor camp. On 17 January, we were sent to Siberia – Marinsk and then we were taken to Kuznetsk. Thus, it has been a month, we have been resettled. Finally, they declared that they would send us to the Gornoshor Labor Camp, on the railway construction. This is the toughest camp in the whole of Siberia, where there is no summer. Aleksandre Dgebuadze is very weakened. I am fine, but I have bronchitis, a chronic runny nose and bugs torture me. We will be transferred during the next few days. I do not know if they know about me in our family. My greetings to Grisha and others. Your father.

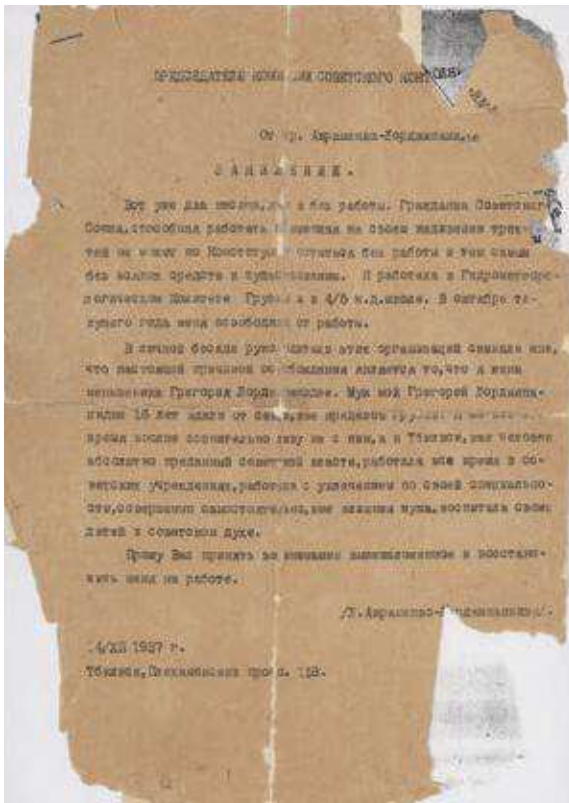
დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

კალისტრატე გაგუა, გრიგოლ ლორთქიფანიძე და მისი მეუღლე, ლიუბა ავრამენკო გადასახლებაში. 1920-იანი წლები

Kalistrat Gagua, Grigol Lortkipanidze and his wife, Lyuba Avramenko in exile. The 1920s

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

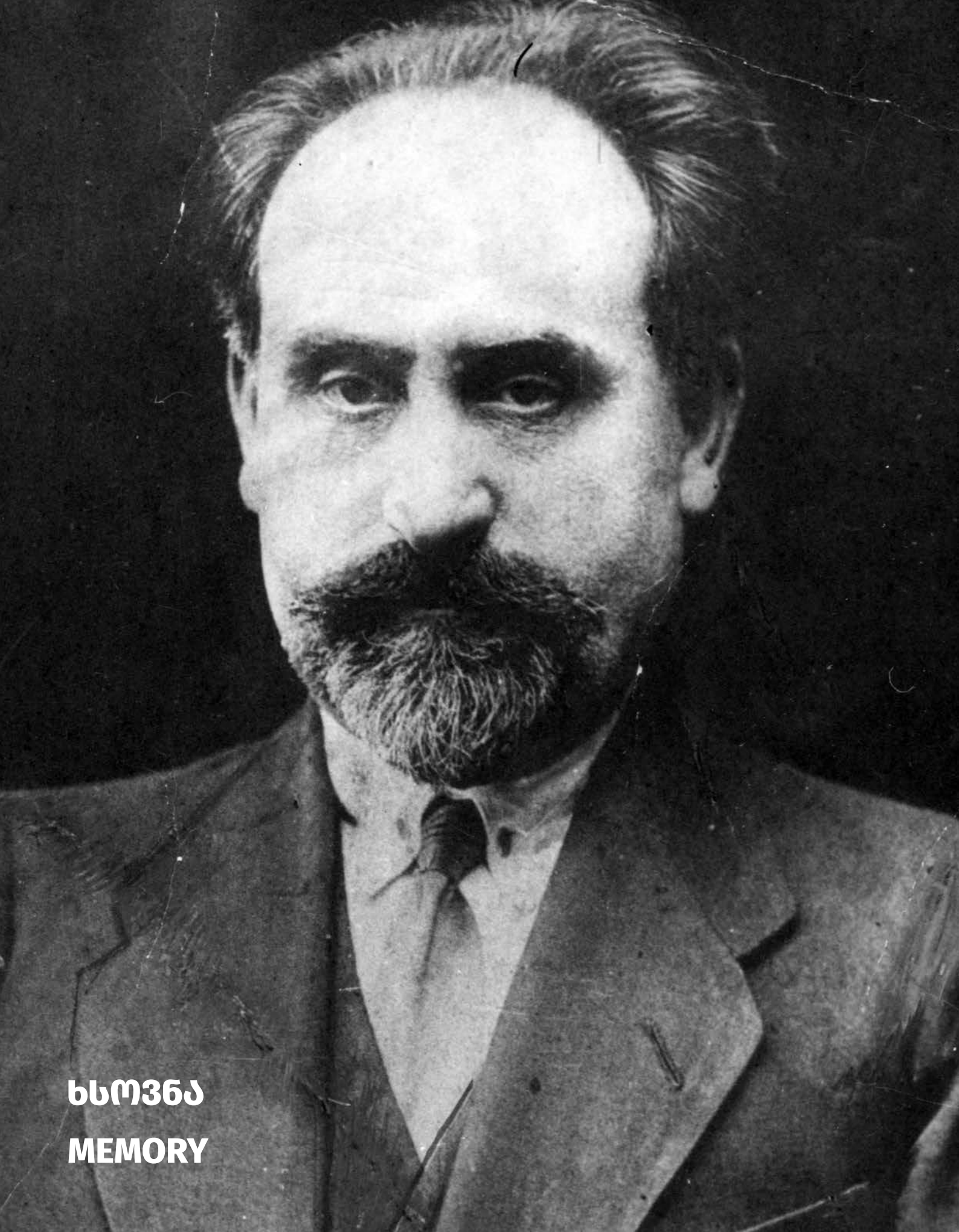
გრიგოლ ლორთქიფანიძის მეუღლის, ლიუბა ავრამენკო-ლორთქიფანიძის წერილი საბჭოთა კონტროლის კომისიის თავმჯდომარისადმი. 14 დეკემბერი, 1937

ლიუბა ავრამენკო წერს, რომ იგი ოქტომბერში გაათავისუფლეს სამსახურიდან, იმის გამო, რომ მისი ქმარი, მენშევიკი გრიგოლ ლორთქიფანიძე 16 წელია, გადასახლებულია, ხოლო თვითონ გააზრებულად არ ცხოვრობს მასთან, საბჭოთა ხელისუფლების ერთგულია და შვილები დამოუკიდებლად, ქმრის გავლენის გარეშე გაზარდა. წერილით იგი ითხოვს სამსახურში აღდგენას. მისამართი: პლექხანოვის გამზირი 118.

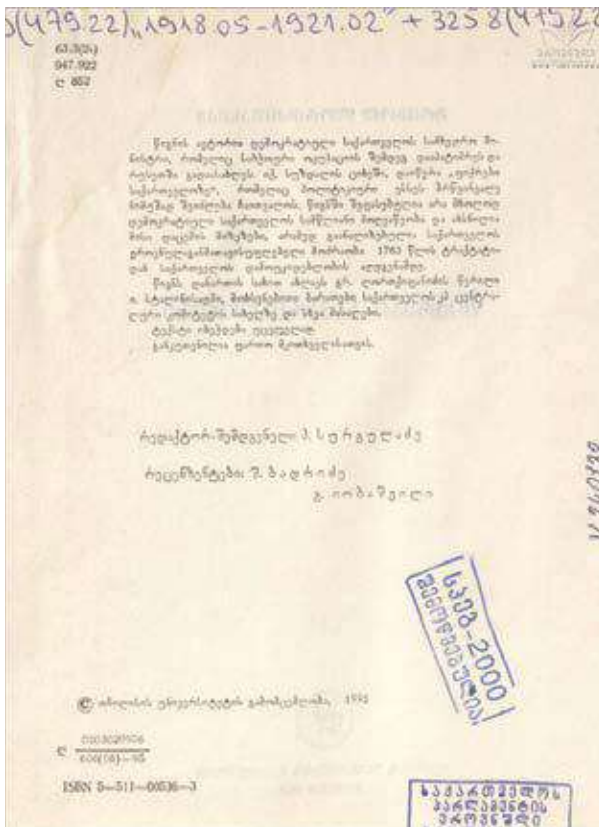
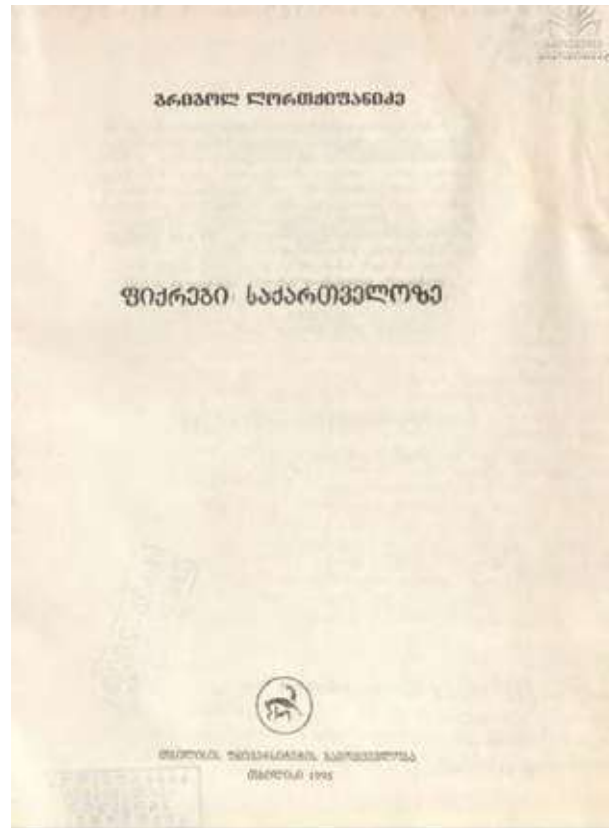
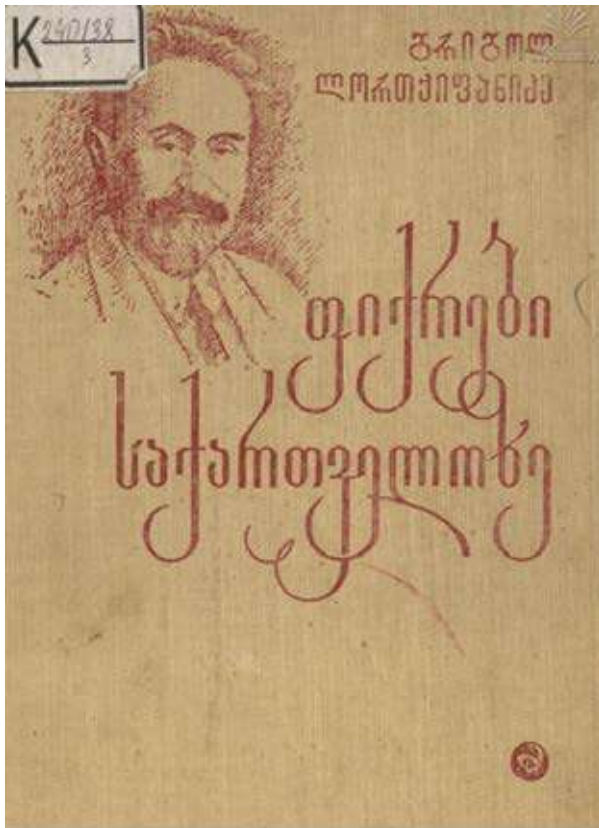
Grigol Lortkipanidze's wife, Lyuba Aramenko-Lortkipanidze's letter to the head of the Commission of the Soviet Control. 14 December 1937

Lyuba Aramenko writes that she was dismissed from her job in October because his husband, Grigol Lortkipanidze had been resettled for 16 years while she does not live with him on purpose as she is loyal to the Soviet authority and she raised their kids independently from her husband's influence. With this letter, she requests her restoration to her position at jobs. Address: 118, Plekhanov Avenue.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

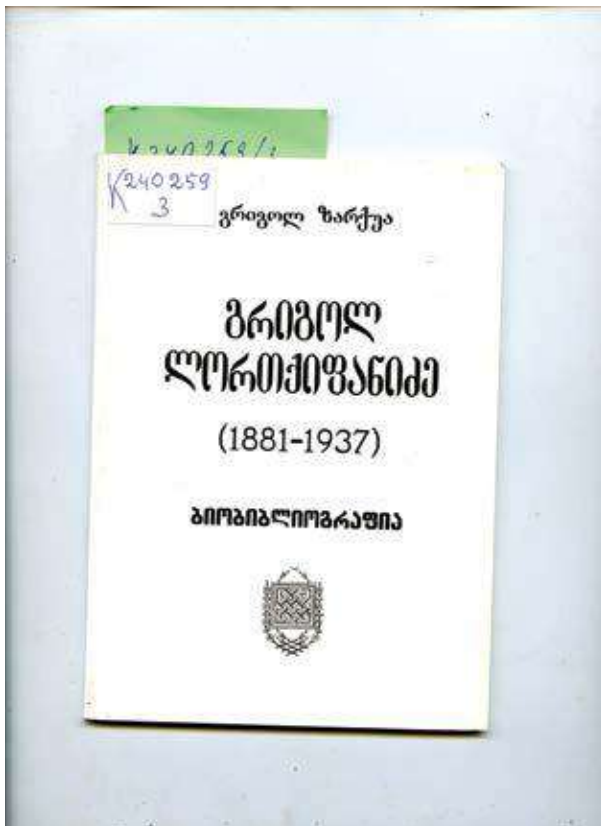
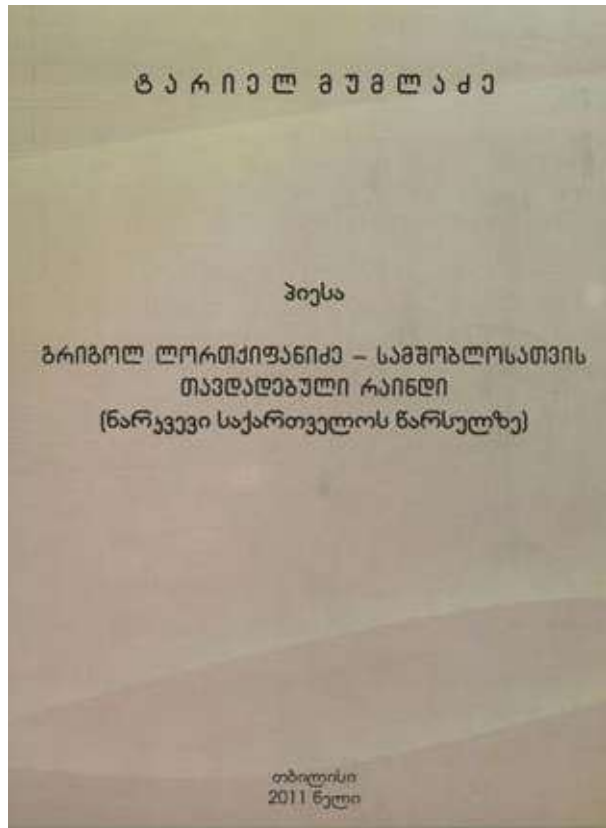
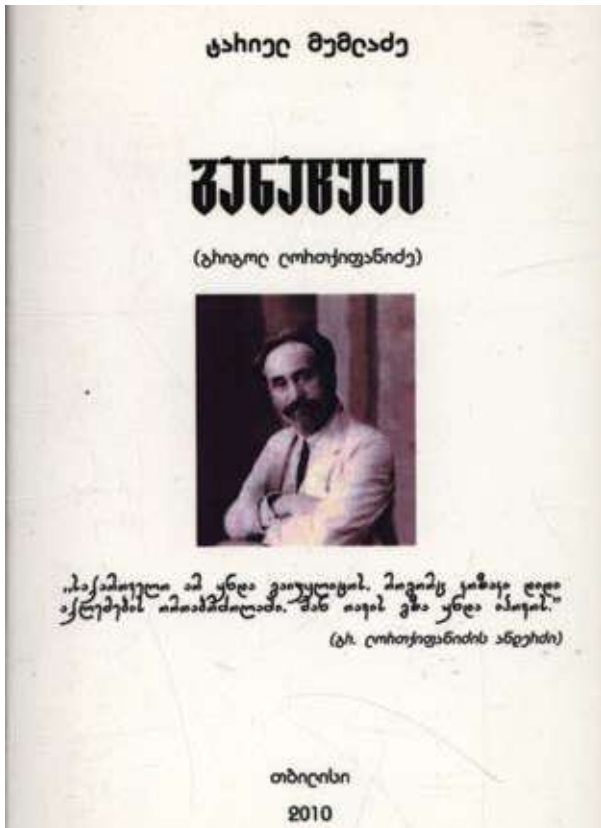
სსმ36ა
MEMORY

1995 წელს ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ გამოცემული გრიგოლ ლორთქიფანიძის ნაშრომი – „ფიქრები საქართველოზე“. რედაქტორი – პაატა სურგულაძე

Grigol Lortkipanidze's work published by the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University in 1995 – „Thoughts about Georgia“. Edited by Paata Surguladze

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved at the National Parliament Library of Georgia

ნაშრომები ვრიგოლ ლორთქიფანიძის შესახებ

Publications about Grigol Lortkipanidze

2007 წელს თბილისში, გრიგოლ ლორთქიფანიძის 125 წლისთავისადმი მიძღვნილ, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მიერ გამართულ კონფერენციაზე მოსაწვევი ბარათი, საზოგადოება „მემორიალის“ თავმჯდომარის, ასევე რეპრეზენტული პოეტის, ნიკოლო მინიშვილის შვილის, ილამაზ მინიშვილისადმი.

An invitation letter to the conference at the Academy of Sciences, dedicated to Grigol Lortkipanidze's 125th anniversary, sent to the chair of the society Memorial, Ilamaz Mitsishvili who is a son of a repressed poet, Nikolo Mitsishvili

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში Preserved at the Archives of the society Memorial

პატივცემულ *ილამაზ მინიშვილს*

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ქრისტიანული თეოლოგიისა და რელიგიის ისტორიის კომისია, გრიგოლ ლორთქიფანიძის საზოგადოება და საზოგადოება „მემორიალი“ აწყობენ ცნობილი სახელმწიფო მოღვაწისა და მთაწარისის გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაბადებიდან 125 და მოწაშობრივი სიკვდილიდან 70 წლისთავისადმი მიძღვნილ ღონისძიებას.

სხდომა გაიმართება ა.წ. 20 აპრილს 14 საათზე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სხდომათა დარბაზში – რუსთაველის გამზირი №52, V სართული

სხდომას წარუძღვება შემოთაღნიშნული კომისიის თავმჯდომარე სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II

გთხოვთ მობრძანდეთ

„მთავრობის წევრი და კანონმდებელი, სარდალი და მღვდელმთავარი, მხედარი და მოქალაქე თანაბარის მოკრძალებითა და პატივით უნდა ეპყრობოდეს საქართველოს მეცნიერების ტაძარს და მის მსახურთ“.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის პოლიტიკური ანდერძიდან.

დღის წესრიგი

1. შესავალი სიტყვა – ელვერ კუპატაძე ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, გრ. ლორთქიფანიძის საზოგადოების თავმჯდომარე.
2. გრიგოლ ლორთქიფანიძის „ფიქრები საქართველოზე და ბრძოლა საბჭოურ-კომუნისტური რეჟიმის წინააღმდეგ“ – პროფესორ ალექსანდრე ბენდიანიშვილი.
3. გრიგოლ ლორთქიფანიძე და ეროვნული საკითხი – აკადემიკოსი შოთა ნადირაშვილი.
4. სიტყვებით გამოვლენ: აკადემიკოსები: მ. ლორთქიფანიძე, შ. ნადირაშვილი, პროფესორები: გ. ლორთქიფანიძე, გ. ყორანაშვილი, ა. მუჯირი, ო. ჯანელიძე, უ. ბლუაშვილი, დ. ჭუმბურიძე, ვ. გაჩეჩილაძე, ვ. ლორთქიფანიძე, ლ. ფრუიძე და სხვები.

„რუსეთის წითელი იმპერიალიზმი ვველგან და ვველაფერში სავსებით იმავე მიზანს ემსახურებოდა საქართველოსა და კავკასიაში, რომელსაც წინათ ატარებდა მონარქიული რუსეთი. იმუათად მოიძებნება კაცობრიობის ისტორიაში ისეთი გამხოლოებული და არაპოპულარული ხელისუფლება, როგორც იყო საოკუპაციო ხელისუფლება საქართველოში“.

გრიგოლ ლორთქიფანიძე „ფიქრები საქართველოზე“

ცნობები პოლიტიკური რეპრესიის მსხვერპლის შესახებ

ქართული პარტია სსრკ-სთვის
1981-1983 წლები

1. ვაგარი, სახელი, მამის სახელი ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე. დაბადების ადგილი, თარიღი (კვირთუბი). 1921-12-03
2. დაბადების ადგილი, თარიღი (კვირთუბი). 1921-12-03
3. ეროვნება . ქართველი . 4. წარმომავალი 5. განათლება . უმაღლესი 6. პარტიული წევრის
7. პროფესიის/ოფისის დასახელება . საქმიანობა . საქმიანობა 8. მიღწეული პარტიის წევრის
10. სამეცნიერო ხარისხი, წოდება . არა 11. უმაღლესი
12. სამეცნიერო შრომები, გამოგონებები, მხატვრული ნაწარმოებები /სია/. საქმიანობა
13. საზღვარგარეთ ყოფნა, სად, რა მიზნით . საქმიანობა
14. საცხოვრებელი ადგილი რეპრესიის მომენტისათვის . ქ. თბილისი 15. დაპატიმრების თარიღი, ადგილი . 1921-12-03
16. დაპატიმრების მოტივი, ბრალდება, განაჩენი დასჯის სახეობა . 1921-12-03
17. განაჩენის გამოჯანის თარიღი . 1921-12-03
18. გადასახლების ადგილი და პერიოდი . 1921-12-03
19. დაბრუნების ადგილი, საქმიანობა
20. ოჯახური მდგომარეობა /შემადგენლობა/ რეპრესიის დროს . 1921-12-03
21. ოჯახის წევრების ხვედრი რეპრესიის შემდეგ . 1921-12-03
22. მშობლების ვინაობა, საქმიანობა . 1921-12-03
23. რეპრესირებულის ცოცხალი შთამომავლები, მათი საქმიანობა, მისამართი, ველდობის ნომერი . 1921-12-03
24. ცნობარის შემდგომი

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

ლორთქიპანიძე გრიგოლ სპირიდონის ძე
1921 წლის 12-03-ს დაიბადა ქ. კვირთუბში, სადაც იგიც დაიბრუნდა 1921-12-03-ს.

გრიგოლ ლორთქიპანიძის შვილების, თეიმურაზის და დარეჯანის მიერ საზოგადოება „მემორიალისთვის“ შევსებული ანკედა - ცნობები პოლიტიკური რეპრესიის მსხვერპლის შესახებ. 14 დეკემბერი, 1992

Form filled by Grigol Lortkipanidze's son and daughter – Teimuraz and Darejan for the society Memorial – notes about political repressions. 14 December 1992

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში
Preserved at the Archives of the society Memorial

გრიგოლ ლორთქიფანიძის პირადი
არქივი ხელნაწერთა ეროვნულ
ცენტრს გადაეცა

გამოჩენილი ქართველი სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწის, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილის, განათლებისა და სამხედრო მინისტრის, დამფუძნებელი კრების წევრის - გრიგოლ სპირიდონის ძე ლორთქიფანიძის პირადი არქივის მნიშვნელოვანი ნაწილი ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს გადაეცა.

როგორც ცენტრიდან იუწყებიან, არქივი მოიცავს ლორთქიფანიძის ისტორიულ დოკუმენტებს, ფოტოსურათებს, წიგნებს, ქართულ და რუსულენოვან ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებს.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის პირადი არქივის ერთი ნაწილი, ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრს მისმა შვილმა, თეიმურაზ ლორთქიფანიძემ გადასცა. მეორე ნაწილი მანვე 1997 წელს საქართველოს ცენტრალურ სახელმწიფო საისტორიო არქივს ჩააბარა.

ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის დირექტორის, ბუბა კუდავას განცხადებით, აღნიშნული მასალა წარმოადგენს უძვირფასეს წყაროს როგორც XX საუკუნის პირველი ნახევრის საქართველოს პოლიტიკური ისტორიის, ისე თავად გრიგოლ ლორთქიფანიძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლის თვალსაზრისით.

მისივე ცნობით, გრიგოლ ლორთქიფანიძის პირადი არქივი შესასწავლად მეცნიერებს გადაეცა, სათანადო დამუშავების შემდეგ კი შედგება აღწერილობა და მასალა ყველა მსურველისათვის ხელმისაწვდომი გახდება.

ინტერპრესნიუსი

„24 საათი“. N 14; 22.01.08

საგაზეთო სტატია გრიგოლ ლორთქიფანიძის პირადი არქივის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრისთვის გადაცემის თაობაზე. „24 საათი“, 22 იანვარი, 2008

Newspaper article about transferring Grigol Lortkipanidze's personal archive to the National Center of Manuscripts. "24 Saati", 2 January 2008

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში
Preserved at the Archives of the society Memorial

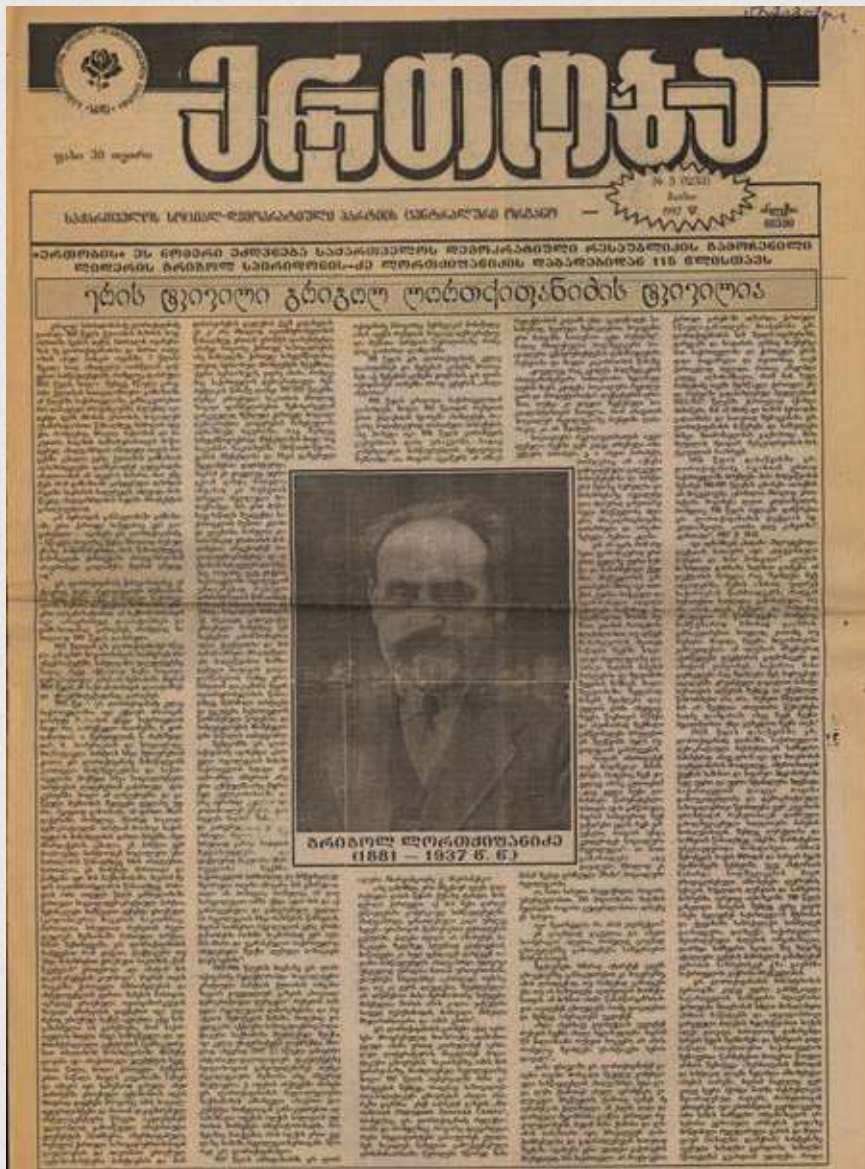
„თუ ვინიცობაა, რუსეთის ტყვეობაში გარდავიცვალა...“

„საქართველოს რესპუბლიკა“, 3 დეკემბერი, 2005

„If I die in Russia's Captivity...“

„Sakartvelos Respublika“ [The Republic of Georgia], 3 December 2005

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში Preserved at the Archives of the society Memorial

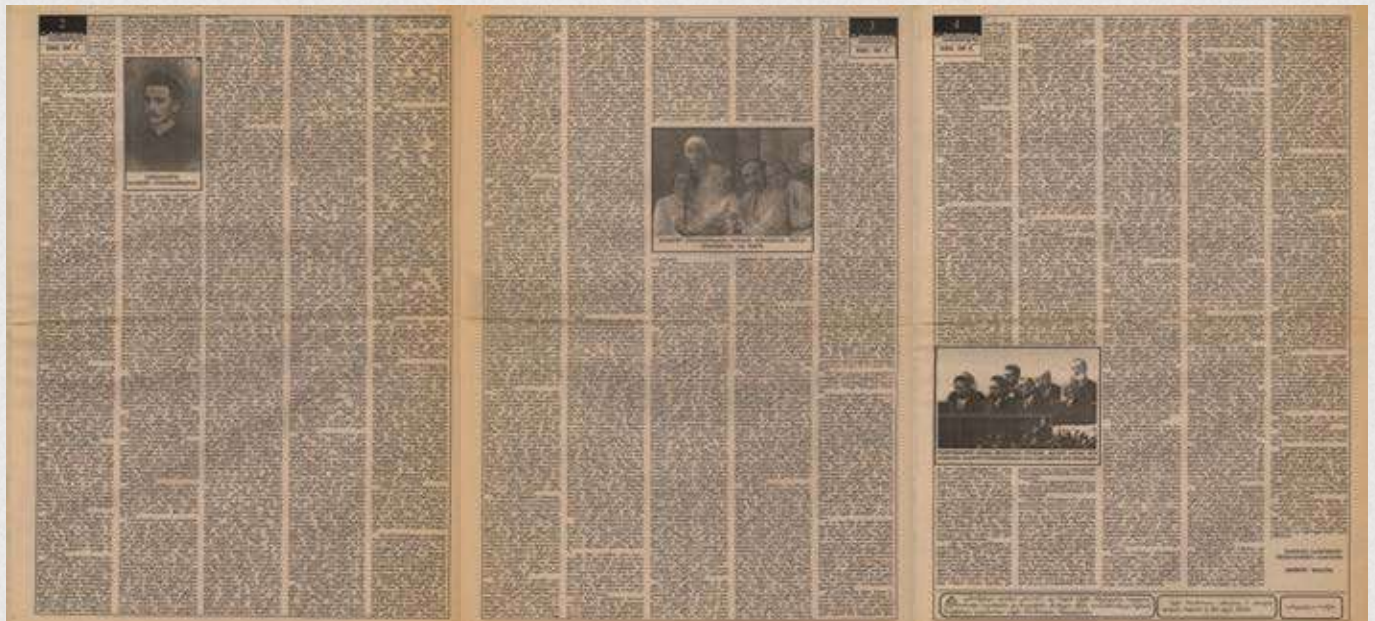
ერის ტკივილი - გრიგოლ ლორთქიფანიძის ტკივილია

1997 წლის გაზეთის - „ერთობა“ მაისის ნომერი სრულად მიეძღვნა გრიგოლ ლორთქიფანიძის დაბადებიდან 115 წლისთავს

Pain of the Nation is Grigol Lortkipanidze's Pain

The May 1997 issue of the newspaper „Ertoba“ [Unity] was dedicated to Grigol Lortkipanidze's 115th birthday

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში
Preserved at the Archives of the society Memorial

დავნი ყუბამისკი

„საქართველოს რესპუბლიკა“,
21 მარტი, 2006

Condemned to be forgotten

„Sakartvelos Respublika“ [The Republic of Georgia], 21 March 2006

დაცული საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში

Preserved at the Archives of the society Memorial

ერის ზნეობრივი გმირი

„გრ. ლორთქიფანიძემ გააშიშვლა ერთმორწმუნე მეზობლის დაპყრობითი პოლიტიკა, გამოაშკარავა კოლონიზაციისა და რუსიფიკაციის ფორმები. მის „ფიქრებში“ სწორადაა გადმოცემული ქართველი ხალხის ეროვნულ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობის ეტაპების მამოძრავებელი ძალები.“

„საქართველოს რესპუბლიკა“, 8 მაისი, 2002

The Moral Hero of the Nation

Gr. Lortkipanidze exposed the expansive policy of the co-religionist neighbor, forms of colonization and Russification. The motive powers of the stages of the national-liberating movement of the Georgian people are well formulated in his “Thoughts”.

„Sakartvelos Respublika“ [The Republic of Georgia], 8 May 2002

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში
Preserved at the Archives of the society Memorial

„ღირსეული წინაპრის ხსოვნის უკვდავსაყოფად“

„განათლება“, 26 აპრილი - 2 მაისი, 2007

„For Commemorating the Honorable Ancestor“

„Ganatleba“ [Education], 26 April - 2 May 2007

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში
Preserved at the Archives of the society Memorial

1936 წელს გრიგოლ ლორთქიფანიძეს ნება დართეს, მეუღლესთან, ლიუბა ავრამენკოსთან ერთად თვენახევრით კურორტ კისლოვოდსკში ჩასულიყო

„საქართველოს რესპუბლიკა“, 22 ოქტომბერი, 2005

In 1936, Grigol Lortkipanidze was allowed to go to the resort Kislovodsk for a month and a half together with his wife, Lyuba Avramenko

„Sakartvelos Respublika“ [The Republic of Georgia], 22 October 2005

მარჯვენა ფოტო (1) - სწორედ კისლოვოდსკშია გადაღებული.

The photo on the right (1) is taken in Kislovodsk.

მარცხენა ფოტოზე (2) - გრიგოლ ლორთქიფანიძის მეუღლის, ლიუბა ავრამენკოს და, კლავდია და მისი მეუღლე ნიკოლოზ ქოიავა.

The photo on the right is The photo on the left (2) – Sister of Grigol Lortkipanidze’s wife, Lyuba Avramenko – Klavdia and her husband, Nikoloz Kojava taken in Kislovodsk.

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში
Preserved at the Archives of the society Memorial

„ქართველი ვაჟებზე სიტყვები ბრძოლა არა აუ ჯობდა წინააღმდეგობა, არამედ სიბრძნე იყო და არა გარჯა ხალხი არცერთ სიბრძნეზე და სიბრძნე უფრო ძლიერია, ვიდრე ყველა ძალა“

გაუბრებელი

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Introductory text for the article)

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

გაუბრებელი სული

გაუბრებელი სული

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

საქართველოში მრავალი წელია და გარდაცემულია... (Continuation of the article)

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

გაუბრებელი სული

„საქართველოს რესპუბლიკა“, 6 დეკემბერი, 2006

Unbreakable Soul

„Sakartvelos Respublika“ [The Republic of Georgia], 6 December 2006

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში Preserved at the Archives of the society Memorial

სამშობლოს სინდის-ნამუსი

„საქართველოს რესპუბლიკა“, 28 ივლისი, 2006

Conscience of Homeland

„Sakartvelos Respublika“ [The Republic of Georgia], 28 July 2006

დაცულია საზოგადოება „მემორიალის“ არქივში Preserved at the Archives of the society Memorial

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა
 ГРУЗИНСКАЯ СОВЕТСКАЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ РЕСПУБЛИКА

გარდაცვალების მოწმობა
 СВИДЕТЕЛЬСТВО О СМЕРТИ

РЭ № 029767

მოქ. ლორთქიფანიძე
 გრ. სამხრეთი (ქაიხაძის)
გრიგორი სპირიდოვიჩი
 (სახელი და მისი სახელის უკმალო ოტчество)
 გარდაიცვალა 1956 წლის აპრილის 20-ს გელაშვილის
 Умер (და) სოფლის
 (დასაფლავების ადგილი და ცენტრები, ქალი, მამა და ბიძები)
სოფლის სოფლის სოფლის სოფლის
 (პროსკრიპციის შიფრები წელი, თვე და რიცხვი)
 გარდაცვალების მიზეზი
 Причина смерти
 რაზედაც გარდაცვალების შესახებ მოქალაქობრივ მდგომარეობის აქტების
 о чем в книге записей актов гражданского состояния
 იასაწიწ წიგნი 1956 წელს 15 თვეს 20 რიცხვს
 о смерти года месяца числа
 მოხდენილია სათანადო ჩაწერა № 13 -ით.
 произведена соответствующая запись за
 გარდაცვალების ადგილი: ქალაქი, სოფელი
 Место смерти: город, селение
 რაიონი სამხრეთი ოლქი, რესპუბლიკა
 район область, республика
 რეგისტრაციის ადგილი სამხრეთი რაიონი
 Место регистрации (სამხრეთი ბიუროს დასახელება და ადგილმდებარეობა)
სამხრეთი რაიონი
 наименование и местонахождение бюро ЗАГС)
 Дата выдачи 20 15 1956.
 მოქალაქობრივ მდგომარეობის
 აქტების ჩაწერის ბიუროს განგე
 Записный бюро записей
 актов гражданского состояния

Грузинский язык. Госпак. 1947.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის გარდაცვალების მოწმობა, გაცემული საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მიერ. 20 აპრილი, 1956

A note about Grigol Lortkipanidze's death issued by the Georgian SSR. 20 April 1956

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
 Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრიგოლ ლორთქიფანიძის რეაბილიტაციის ცნობა, გაცემული საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მიერ. 31 მაისი, 1956

სტალინის გარდაცვალების შემდეგ დაიწყო მისი ეპოქის რეპრესიების მსხვერპლთა რეაბილიტაცია. საქართველოს სსრ პროკურატურის დადგენილებით, საქმე გრიგოლ ლორთქიფანიძის წინააღმდეგ შეწყდა და ის სრულად იქნა რეაბილიტირებული.

A note on Grigol Lortkipanidze's rehabilitation issued by the Georgian SSR. 31 May 1956

After Stalin's death, the rehabilitation of the victims of the repressions of his time started. Based on the decision of the Prosecutor's Office of the Georgian SSR, the case against Grigol Lortkipanidze was suspended and he was fully rehabilitated.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

№ 17/8-ღ-5

ქობულაძის
ქ. ტფილისი

30 - სექტემბერი 1996 წ.

გვ. № 1

ც ნ ო ბ ა

მოქალაქე გრიგორი სპირიდონის-ძე ლორთქიფანიძე დაბადებული 1881 წ., რომელიც დაპატიმრებულ იქნა საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის მიერ და წარდგენილი პქონდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 58-10 (აგიტაცია ან პროპაგანდა, რომელიც შეიცავს საბჭოთა ხელისუფლების დამხობას მოწოდებას) და 58-II (ყოველგვარი ორგანიზაციული კმედება მიმართული დანაშაულის მომზადებისა და ჩატარებისათვის) მუხლები 1937 წ. 22 აგვისტოს ძიების დროს გარდაიცვალა.

საქართველოს სსრ პრეზიუმის მოადგილის 1956 წ. 31 მაისის დადგენილებით საქმე წარმოებით შეწყდა დანაშაულის უქონლობის გამო და იგი რეაბილიტირებულია.

განყოფილების უფროსი

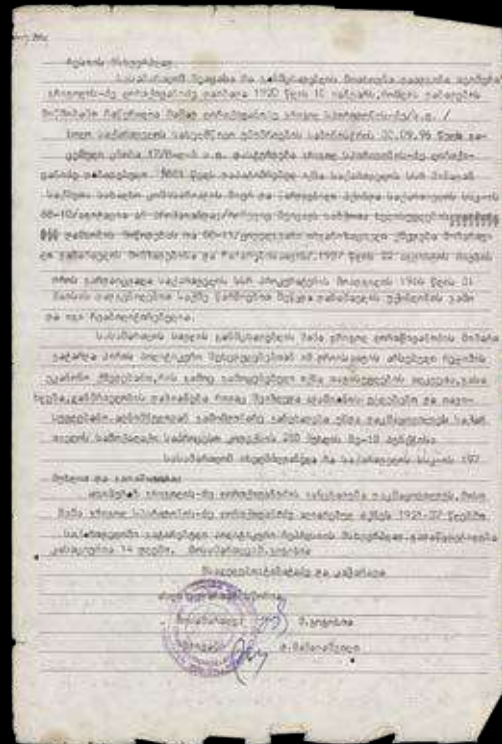
[Handwritten signature]

ი. შირონოვი

საქართველოს შსს არქივის მიერ გაცემული ცნობა გრიგოლ ლორთქიფანიძის 1937 წლის 22 აგვისტოს, ძიების დროს გარდაცვალებისა და 1956 წელს რეაბილიტაციის შესახებ. 30 სექტემბერი, 1996

The note about Grigol Lortkipanidze's death on 22 August 1937 and his rehabilitation in 1956 issued by the MIA Archives of Georgia. 30 September 1996

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

ქალაქ თბილისის ჩუგურეთის რაიონის სასამართლოს სხვადასხვა დროს მიღებული ორი გადაწყვეტილება გრიგოლ ლორთქიფანიძის შვილის, თეიმურაზის პოლიტიკური რეპრესიის მსხვერპლად აღიარების შესახებ. 17 თებერვალი, 1998 - 10 თებერვალი, 1999

Two verdicts of the Chugureti Court regarding the recognition of Grigol Lortkipanidze's son, Teimuraz as a victim of repressions. 17 February 1998 – 10 February 1999

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრეგოლ ლორთქიფანიძის საზოგადოების ლოგო

გრეგოლ ლორთქიფანიძის საზოგადოება დაფუძნდა 1998 წლის 22 ივნისს, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, გრეგოლ ლორთქიფანიძისადმი მიძღვნილ საზეიმო სხდომასა და სამეცნიერო კონფერენციაზე.

საზოგადოების დამფუძნებლები, ცნობილ მეცნიერებთან და ინტელიგენციის წარმომადგენლებთან ერთად, იყვნენ გრეგოლ ლორთქიფანიძის შვილები: დარეჯან, თეიმურაზ და ნოდარ ლორთქიფანიძეები.

საზოგადოების პირველი პრეზიდენტი იყო საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, პროფესორი გურამ ლორთქიფანიძე. სხვადასხვა დროს საზოგადოებას ხელმძღვანელობდნენ ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი ელვერ კუპატაძე, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი ალექსანდრე ბენდიანიშვილი. ამჟამად საზოგადოების პრეზიდენტია ისტორიის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი პაატა სურგულაძე. საზოგადოების მიზანია გრეგოლ ლორთქიფანიძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლა-პოპულარიზაცია, მისი ნაშრომების გამოცემა, მის შესახებ დაწერილი ნაშრომების პუბლიკაცია, ეროვნული და ჰუმანური ზოგადსაკაცობრიო იდეალების დანერგვა და ამით წვლილის შეტანა საქართველოში დემოკრატიის დამკვიდრებისა და ძლიერი ეროვნული სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბების პროცესში.

The logo of the Grigol Lortkipanidze Society

Grigol Lortkipanidze's Society was established on 22 June 1998 at the Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, at the celebratory meeting and the scientific conference dedicated to Grigol Lortkipanidze.

The founders of the Society, together with the representatives of academia and intelligentsia, were Grigol Lortkipanidze's sons and a daughter – Darejan, Teimuraz and Nodar Lortkipanidzes.

The first President of the Society was a member of the Academy of Sciences, professor Guram Lortkipanidze. At different times, the Society was led by the Doctor of Historical Sciences, Elver Kupatadze and the Doctor of Historical Sciences, Aleksandre Bendianishvili. Today, the President of the Society is the Doctor of Historical Sciences, Professor Paata Surguladze. The goal of the society is to study and popularize Grigol Lortkipanidze's life and deeds, publish his works and other publications about him, promotion of national and humane ideals and, in this way, contribute to the democratic development of Georgia and the formation of strong, national statehood.

გრეგოლ ლორთქიფანიძის სახელობის ქუჩის აბრა, თბილისი

ისანი-სამგორის რ-ნი (ზემო მეტალურგების დასახლება); წარმოიქმნა XX ს. 40-იან წლებში და თავდაპირველად ერქვა ქინძმარაულის ქუჩა. 1967 წელს ქუჩის ერთ მონაკვეთს კაიროს სახელი ეწოდა, რომელსაც 1996 გრიგოლ ლორთქიფანიძის სახელი დაერქვა.

გრეგოლ ლორთქიფანიძის ქუჩა არის ბათუმშიც.

The signboard of Grigol Lortkipanidze's street, Tbilisi

Isani-Samgori district (the settlement of the Upper Metallurgists); established in the 1940s and first it was named the Kindzmarauli street. In 1967, one section of the street was named after Cairo in 1967 and in 1996, it was renamed again as the Grigol Lortkipanidze street.

There is Grigol Lortkipanidze's street in Batumi too.

დავით აღმაშენებლის გამზირზე (ყოფილი პლექხანოვის პროსპექტი №118) მდებარე სახლი, რომელშიც ცხოვრობდა გრიგოლ ლორთქიფანიძის ოჯახი

The house on Davit Ahmashenebeli Avenue (former 118 Plekhanov Avenue), in which Grigol Lortkipanidze's family Lived

გრიგოლ ღორთქიფანიძის მემორიალური დაფა პავლე ინგოროყვას ქ. №22-ში მდებარე შენობაზე

1903 წელს, პეტერბურგის დაარსების 200 წლისთავთან დაკავშირებით, ლაბორატორიის ქუჩა (Лабораторная Улица) ქუჩას ეწოდა პეტრე დიდის სახელი. სწორედ პეტრე დიდის ქუჩაზე, აღნიშნულ შენობაში ცხოვრობდა გრიგოლ ღორთქიფანიძე პირველი რესპუბლიკის პერიოდში.

1923 წელს ქუჩას ეწოდა ლევ ტროცკის, 30-იან წლებში კი - ფელიქს ძერჟინსკის სახელი. საქართველოს საგანგებო კომისიის (ჩეკა; ЧК) ყოფილი შენობა სწორედ ფელიქს ძერჟინსკის ქუჩის 22 ნომერში მდებარეობდა.

Grigol Lortkipanidze’s memorial plaque on the building on 22 Pavle Ingorokva street

In 1903, for the 200th anniversary of the founding of Petersburg, Laboratory Street was named after Peter the Great. During the First Republic, Grigol Lortkipanidze lived in this building on Peter the Great street.

In 1923, the street was named after Lev Trotsky and in the 1930s – after Felix Dzerzhinsky. The building of the Extraordinary Commission of Georgia was located on 22 Felix Dzerzhinsky street.

სახლი, სადაც დაიბადა გრიგოლ ლორთქიფანიძე (სოფ. ისრიტი, ვანის რაიონი).
უთარილო [დაახლ. XX საუკუნის II ნახ.]

The house where Grigol Lortkipanidze was born (village Isriti, Vani region). Without a
date [approx.. II half of the XX century]

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრიგოლ ლორთქიფანიძის
მეუღლე, ლიუბა ავრამენკო.
უთარილო [დაახლ. XX საუკუნის
II ნახ.]

Grigol Lortkipanidze's wife, Lyuba
Avramenko. Without a date [approx.
II half of the XX century]

დაცულია საქართველოს
ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National
Centre of Manuscripts

საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე, ზურაბ ჟვანია, საქართველოს პარლამენტის მიგრაციისა და უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეთა საქმეების კომიტეტის თავმჯდომარე, გურამ შარაძე და გრიგოლ ლორთქიფანიძის ვაჟი, თეიმურაზ ლორთქიფანიძე გრიგოლ ლორთქიფანიძის პირადი არქივის ნაწილის სახელმწიფო კომისიისთვის გადაცემის დროს. თბილისი, საქართველოს პარლამენტი. 28 დეკემბერი, 1997

Chairman of the Parliament of Georgia, Zurab Zhvania, the Head of the Committee on Migration and the Issues of Compatriots Living Abroad, Guram Sharadze and Grigol Lortkipanidze's son, Teimuraz Lortkipanidze during the transfer of the part of Grigol Lortkipanidze's archive to the state commission. Tbilisi, the Parliament of Georgia. 28 December 1997

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

თეიმურაზ გრიგოლის ძე ლორთქიფანიძე (1920-2015) – მეცნიერი, გამომგონებელი, ტექნიკის მეცნიერებათა კანდიდატი. დააარსა გრიგოლ ლორთქიფანიძის საზოგადოება, მთელი ცხოვრების მანძილზე აქტიურად იღვანა მამის საქმიანობის შესასწავლად და მისი ხსოვნის შენარჩუნებისათვის.

Teimuraz Lortkipanidze (1920-2015) – scientist, inventor, Candidate of technical sciences. He established Grigol Lorkiphanidze's Society. For his whole life, he endeavored to study the works of his father and commemorate him.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

დარეჯან გრიგოლის ასული ლორთქიფანიძე (1917-2006) - პედიატრი. თბილისის ბავშვთა №1 საავადმყოფოს განყოფილების გამგე.

Darejan Lortkipanidze (1917-2006) – Pediatrician. The head of the Department of the №1 Childrens' Hospital of Tbilisi.

დაცულია საოჯახო არქივში
Preserved in the family archive

ნოდარ გრიგოლის ძე ლორთქიფანიძე (1929-2002) - ინჟინერი. მეტროლოგიის ინსტიტუტის მეცნიერ-მუშაკი.

Nodar Lortkipanidze (1929-2002) – Engineer. A scientist at the Metrology Institute.

დაცულია საოჯახო არქივში
Preserved in the family archive

და ბოლოს...

AND FINALLY...

Handwritten text in Georgian script, likely a testament or letter, dated 1925. The text is dense and covers most of the page.

Handwritten text in Georgian script, likely a testament or letter, dated 1925. The text is dense and covers most of the page.

გრიგოლ ლორთქიფანიძის ანდერძი. 9 იანვარი, 1925

გრიგოლ ლორთქიფანიძე თავისი ცხოვრების მანძილზე არაერთხელ დააპატიმრეს და გადაასახლეს. იყო მებრძოლი ხასიათის, მტკიცე, იმედით სავსე ადამიანი, თუმცა, რაკი იცნობდა ჩეკას საქმეებს, ყველაფრისთვის მზად იყო, ყოველდღე ელოდა, როდის გახდებოდა საბჭოთა ხელისუფლების მსხვერპლი... გრიგოლის პირად არქივში დაცულია მისი საოჯახო და პოლიტიკური ანდერძი, რომლებიც რუსეთში, სუბდალის ციხეშია დანერვილი.

Grigol Lortkipanidze's testament. 9 January 1925

Girgol Lortkipanidze was arrested and resettled numerous times. He had a fighter, strong and hopeful character but, as long as he was familiar with the Cheka cases, he was ready for everything. He was waiting to become a victim of the Soviet authority every day... In his family archives, his testament is preserved, which was written in the Suzdal Prison.

დაცულია საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში
Preserved at the Georgian National Centre of Manuscripts

გრიგოლ ლორთქიფანიძის წერილი - ანდერძი

„ძვირფასო ჩემო მეუღლე - მეგობარო, ლიუბა, ჩემო სანუკვარო შვილებო, დარეჯან და თეიმურაზ და ჩემო უმცროსი ძმისა და უფროსი შვილის მაგიერო ნიკო, მოგეხვევით და მხურვალეთ ჩაგკოცნით ყველას. ამ საერთო წერილს, აი, რატომ გწერთ. სრული იმედი მაქვს, რომ მომეცემა საშუალება თქვენთან თავისუფლათ ცხოვრებისა. მე ჯანზედ ჩვეულებრივად კარგად ვარ, თავსაც სრულიათ მხნეთა ვგრძნობ, მაგრამ ჩვენ ძლიერ რთულ პირობებსა და დროში ვცხოვრობთ, მე ხომ სრულიად განსაკუთრებულ მდგომარეობაში ვარ - ტყვეობასა და მძევლობაში და ამიტომ ყველაფერი მოსალოდნელია. ამასთანავე, ქართული ანდაზაა, რომ ანდერძს კაცი არ მოუკლავს, და აი, მეც მინდა ამ ბარათით გაცნობოთ თქვენ ჩემი ნებისყოფა, სურვილი და ზოგიც უბრალო რჩევა იმ შემთხვევისთვის, თუ ვინიცობაა, ველარ გნახოთ.

მე არ ვიცი, მაქვს თუ არა რაიმე ქონება და საერთოთ ნივთიერი უფლებანი, მაგრამ თუ ეხლანდელი, ან მერმინდელი კანონით რაიმე ამგვარი უფლება მაქვს, ან მექნება მამაჩემის ქონებაზე და სხვა, ჩემი სურვილია, რომ ეს უფლება ჩემი მშობლებისა და ჩემს შემდეგ გადავიდეს თანაბრათ ჩემს შვილებზე - დარეჯანზე და თეიმურაზზე, ჩემს მეუღლეზე - ლიუბაზე და ჩემს დისშვილებზე - ნიკო სურგულაძეზე.

თუ რაიმე ლიტერატურული მემკვიდრეობა დამრჩა, მისი განკარგულება ეკუთვნის ჩემი ნების ამსრულებელ მეგობრებს. ჩემი მეუღლის მხრით ჩემი ხსოვნისადმი უაღრესი პატივისცემა იქნება, თუ კი ის არ დასტოვებს საქართველოს და არ გათხოვდება არაქართველზე (ჩემს ასეთ სურვილსა და განცდას, ვფიქრობ, ყველა მიხვდება საერთოდ დღევანდელ ჩვენს პირობებში და განსაკუთრებით კი ჩემს მდგომარეობაში). მე დარწმუნებული ვარ, რომ ის სხვაფერ არ მოიქცევა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მას აღარ ექნებოდა ჩემ ხსოვნისადმი მეგობრობის გრძნობა და თვითონ უნდა ამოიშალოს ჩემ მემკვიდრეთა რიცხვიდან. მე არ ვიცი, ექნებათ თუ არა ჩემს შვილებს შეძლება, მიიღონ განათლება. თუ კი ასეთი საშუალება ექნებათ, მაშინ ჩემი კატეგორიული ნებაა, რომ იმათ საქართველოში დაასრულონ ქართული განათლება და თუ ისეთი შემთხვევაც ექნეს, რომ საქართველოში მიღებულ სწავლის გაფართოება საქართველოს გარეშე მოუხდეთ, ეს უნდა იქნეს დასავლეთ ევროპის რომელიმე სახელმწიფოში.

ჩემი მტკიცე სურვილია, თუ ვინცობაა, რუსეთის ტყვეობაში გარდავიცვალე, ნურავითარ შემთხვევაში ნუ ჩამოვა ამჟამად ჩემი მეუღლე და ან სხვა წირისუფალი. რა თქმა უნდა, ჩემი სურვილია სამშობლო მიწის გულში ჩახუტება, მაგრამ ეს მეტად ძნელი იქნება და სანამ თვით საქართველო ამგვარ ტყვეობაშია, მე მიჩვენია ვიქნე ამ ორმაგ ტყვეობაში და როდესაც საქართველო შესძლებს თავის შვილების დატყვევებულ ნეშტების თავის მოყრას, როდესაც ის თავის გულში მიისვენებს უცხოეთში, სპარსეთ-ოსმალეთ-რუსეთში ობლათ მიტოვებულ ისეთ ჩვენს დიდ ეროვნულ საფლავებს, როგორცაა, მაგალითად, სოლომონ მეფის, ალექსანდრე ბატონიშვილის, ვახტანგის, ვახუშტის და გენათელი მიტროპოლიტი ექვთიმესი და სხვათა, მხოლოდ მერმეთაა დასაშვები ზრუნვა ჩვენი თაობის ასეთ საფლავთა შესახებ, როგორცაა ჩემი ძვირფასი მეგობრის ალექსანდრე ლომთათიძის, სტეფანე ახმეტელაშვილის და სხვათა ტყვე საფლავები. და თუ ვინცობაა, ველირსო სამშობლო მიწის გულში ჩასვენებას, მე ავირჩევდი, დავფლულიყავი არა იქ, სადაც მე დავიბადე, არცა საქართველოს დედაქალაქში ჩვენს ძვირფასსა და სანუკვარ თბილისში, არამედ იმ მხარეში, სადაც დაიბადა და დაირწა ქართველ ხალხის კულტურის აკვანი და რომლის ნახვა მე ვერ მოვასწარ; სახელდობრ, დიდ ისტორიულ მესხეთის რომელიმე ნაწილში, სადაც მე გადავსახლდებოდი, რომ საერთოდ ამის შესაძლებლობა მქონოდა.. ჩვენი გვარეულობა, ჩემო ძვირფასო შვილებო, აქედანაა, იქ დღესაც ცხოვრობენ ჩვენი გვარის კაცები, ისინი ისლამის სჯულზე არიან ძველ დროს იძულებით გადანათლულნი, მაგრამ მაინც ჩვენი ძმები, ჩვენი სისხლი და ხორცნი არიან. თუ საშუალება მოგეცათ, ეცადეთ დაუბრუნდეთ ამ ჩვენს ძველ კერას, ჩვენს აკვანსა და ქართველი ხალხის წარსულ და მომავალ საერთო სანატორიუმს და დასახლდით, მაგალითად, ახალციხის, ანდა დაახლოებით ბენარას მიდამოებში, სადაც მომავალში იქნება, უნდა იქნეს, დიდი გზაჯვარედინი, როდესაც თავისუფალი, აღორძინებული და ფრთა გაშლილი ჩვენი სამშობლო გაიყვანს დიდ რკინის გზებს (ქუთაისიდან ზეკარ ქვეშ არტაან-ერუშეთზე და იქეთ და მეორეს ბათომიდან ქედა-ხულო-ბენერა-ახალციხე და შემდეგ ბორჯომ-ჯავახეთისკენ) და ეცადეთ, რაც შეიძლება მეტი თანამგრძობი და თანამგზავრი იმოვოთ ამ გადასახლების საქმეში. მე კი, ჩემო ძვირფასო, თუ საერთოთ შესაძლებელი იქნება ჩემი წასვენება სამშობლოში, დამფალით დაახლოებით სადმე იმავე მხარეში, ახალციხის,

ან მის რაიონში იმავე ბენარაში...

...არ ვიცი, ამ ქართველი ხალხისთვის საშინელ დროს ვინ და როგორ გადარჩება და დარჩება ჩემი მეგობრებიდან. ამიტომ ვასახელებ ნების აღმსრულებელთა მოზრდილ სიას, რომლისაგან მსურველნი და თანამგრძობნი ამ წერილისა იზრუნებენ ჩემი ნების განსახორციელებლად. ვთხოვ აკაკი ჩხენკელს, ჩიტო შარაშიძეს, გიორგი კონიაშვილს, ვანო ჯაფარიძეს, ნიკო ჯანელიძეს (კოლიას), შალვა სუხოშვილს, გაგი ძიძავას (ეს სამი ტყვეობაში არიან ამჟამად) და ლეო რუხაძეს (რომელიც ამჟამად ჩემთან ცხოვრობს სუზდალის საპყრობილეში და ამ ბარათის სინამდვილეს ამოწმებს) თანახმად თავიანთი ნებაყოფლობითი სურვილისა, მიიღონ თავისთავზე ზრუნვა ჩემი ნების ასრულებისა.“

გრიგოლ სპირიდონის-ძე ლორთქიფანიძე

რუსეთი. ვლადიმერის გუბ. ქ. სუზდალი, სამონასტრო საპყრობილე, საკანი № 32.

გრიგოლ სპირიდონის ძე ლორთქიფანიძის სრულ ჯანმრთელობასა და ამ ბარათის სინამდვილეს ვამოწმებ ლეო რუხაძე, ქ. სუზდალი, ვლად. გუბ., სამონასტრო საპყრობილე, საკანი № 32. იანვრის 9-სა დღესა 1925 წელსა.

Grigol Lortkipanidze's testament

„My dear wife, Lyuba, children – Darejan and Teimuraz and a brother-in-law and a son-in-law, Niko send you kissed! I hope I will be able to live with you. I feel fine but we have to survive in difficult conditions and I should expect anything. As a Georgian saying puts it, a testament has not killed anyone. With this letter, I want to let you know my will, in case I will not be able to meet you in future anymore.

I do not know if I have any property but if I own something, my will is to delegate my rights to my children – Darejan and Teimuraz, my wife - Lyuba and my son-in-law – Niko Surguladze after my father and me.

If I have any literary inheritance, my friends should be in charge of it. It would be a tribute to my memory if my wife does not leave Georgia and does not marry a foreigner. I am sure that she will not behave otherwise. Otherwise, she should remove her name from the list of my heirs herself. If my children have a chance to get education, then it is my will for them to receive the Georgian education in Georgia. If they have a chance to broaden their knowledge abroad, they should do this in one of the countries of Western Europe.

It is my will that my wife or anyone else should not arrive if I die in Russia's captivity. Of course, I want to be buried in Georgia but it will be difficult and I would rather stay in this double captivity until Georgia will be able to receive the corpses of its sons. If I can be buried in Georgia, I would choose neither my birthplace nor the capital but – Meskheti where I would have lived if I had a chance. My family originates from here. Some of them still live there, they have been converted to Islam forcefully. If you have a chance, return to this place and settle near Akhaltsikhe or Benara, which will become a crossroad when the independent Georgia builds a railroad there. Try to find as many companions as possible. Bury me somewhere nearby there, in Akhaltsikhe or Benara...

I do not know who will survive in these difficult times out of my friends. For this, I write down a long list of those people who should carry out my will. I ask Akaki Chkhenkeli, Chito Sharashidze, Giorgi Koniashvili, Vano Japaridze, Niko Janelidze, Shalva Sukhoshvili, Gagi Dzidzava and Leo Rukhadze to carry out my will if they also wish so.“

Russia, the Cheka cases, City of Suzdal, Monasterial Prison. Cell № 32.

I, Leo Rukhadze confirm that Grigol Lortkipanidze is in a good health and the authenticity of this letter. City of Suzdal, Vladimir District, Monasterial Prison, Cell № 32. 9 January 1925.

